

שבוע פרשת ויגש

כ"ט כסלו – ו' טבת ה'תשס"ח (9–15 December 07)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עזר ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:

א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זְכַרְנִי יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעֶתְךָ:
 ה לְרָאוֹת | בְּמִוֹכֶת בַּחֲרִיד לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוְיָךְ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חֲטָאנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הַעֲוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רֹכַב חֲסִידֶיךָ וַיֹּמְרוּ עַל־יָם
 בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַבֵּד וַיִּזְלֹכֶם בְּתַהֲמוֹת
 בַּמִּדְבָּר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיַּכְסֹּף־מַיִם צָרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרֵי יִשְׁרָאוֹ תְהִלָּתוֹ: יג מִהֲרוּ שָׂכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמִּדְבָּר
 וַיִּנְסוּ־אֶל בִּישְׁמִימֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רֶזֶן בְּנִפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לְאַהֲרֹן
 קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתִּבְלַע דָּתָן וְאֶת־חֶבְרֹן וַתִּכְרַס אֶת־עַדֶּת אַבִּירָם: יח וַתִּבְעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
 תַּלְהֵט רָשָׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֹב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסַּכָּה: כ וַיֹּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדֶם בַּתְּבִנִּית שׁוֹר אֹכֵל
 עֵשֶׂב: כא שָׂכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נִפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם גְּזֵרָאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיד עָמַד בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֶסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֻדָּה לֹא־הָאִמְינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשְׂא יָדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמִּדְבָּר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזֹרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פַּעוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיַּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־אֲפָם מִגִּפָּת: ל וַיַּעֲמֵד פִּינָחָם וַיִּפְלֹל וַתַּעֲצֹר הַמִּגִּפָּת:
 לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְכֹּא בִשְׁפָתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְּעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצָבֵיהֶם וַיִּהְיוּ לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשָׂדִים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצָבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בַּדָּמִים: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיִּפְּנֻהוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פְּעָמַיִם רַבּוֹת יֵצְלִים וַהֲמָה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם בְּרַב חֲסָדָיו: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵיהֶם: מח הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתְהִלָּתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּהָ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים לתודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
 ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְּעַרְב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשָׁב
 לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
 מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשָׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו
 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שְׁקָקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֵשְׁבִי חֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נֶאֱצָו: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
 כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזָר: יג וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד וַיֹּצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
 וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
 נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל גִּדְּעַ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח כָּל־אֲכָל תִּתַּעֲב
 נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מָוֶת: יט וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
 דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ
 זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֲנִיּוֹת עָשִׂי מְלֹאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד הִמָּה
 רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוּמָם גָּלְיוּ: כו יַעֲלוּ
 שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַהוֹמֹת נַפְשָׁם בָּרַעַה תִּתְמוּגֵג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כְּשָׁפוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע:
 כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיֹּצִיאֵם: כט יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם:
 ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
 לב וַיִּרְוּמָמוּהוּ בְּקֹהֶל עָם וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִהְלֹכוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
 לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פָּרִי לְמִלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לַאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
 לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עֵיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
 פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֱמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֹטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
 וַיִּגְזּוּ: מ שִׁפָּךְ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתַהוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאן
 מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהֶם: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמֹר־אֱלֹה וַיִּתְּבוֹנְנוּ
 חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה ויגש אליו יהודה שבת פרשת ויגש ה'תשכ"ה ה
- ג) שיחת מוצאי נר ה' דחנוכה, ה'תשי"ד יב
- ד) משיחות שבת פרשת ויגש, ה' טבת ה'תנש"א טו
- ה) לקוטי שיחות פרשת ויגש (בלה"ק) כג
- ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויגש כט
- ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויגש לט
- ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם מא
- ט) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויגש מג
- י) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויגש סג
- יא) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת ויגש ע

מתורת נשיאי חב"ד:

- יב) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן עח
- יג) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן פ
- יד) תורה אור מבואר - ד"ה רני ושמחי - אדמו"ר הזקן פא
- טו) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי פב
- טז) דרך מצותיך - שרש מצות התפילה - אדמו"ר ה"צמח צדק" פב
- יז) קונטרס והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש פג
- יח) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב פד
- יט) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ פד
- כ) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ פה
- כא) רשימת המאסר - אדמו"ר מוהרי"צ פו
- כב) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת ויגש פט
- כג) לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש קג

בס"ד. ש"פ ויגש, ה'תשכ"ה*

ויגש אליו יהודה גו'¹, ובההפטורה דפרשת ויגש נאמר: קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה גו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף גו' וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך. ולכאורה השייכות דההפטורה להפרשה היא בזה שהתוכן דשניהם הוא חיבור יהודה ויוסף. אבל בפרטיות, בהגשת יהודה ליוסף (בפרשה) מודגש שיוסף הי' נעלה יותר מיהודה, ועד שיוסף הי' מלך על כל אחיו, כולל יהודה, ובההפטורה נאמר: ועבדי דוד מלך עליהם. [וכמבואר בתו"א⁴, דיוסף הוא [יסוד] ז"א ויהודה הוא מלכות, ולכן עכשיו יוסף הוא למעלה מיהודה, כי בסדר השתלשלות, ז"א הוא למעלה מהמלכות [ויתירה מזו, ז"א הוא משפיע למלכות. וזהו ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני, דפירוש בי אדוני הוא שביהודה (בי) יומשך השפע מיוסף הצדיק (אדוני)]. ולעתיד לבוא, שאז יתגלה שורש המלכות, שהוא למעלה משורש ז"א, לכן אז יהי' עבדי דוד מלך עליהם]. אבל מזה שגם הפסוק ועבדי דוד מלך עליהם הוא בההפטורה דפרשת ויגש, משמע, שבויגש אליו יהודה ישנה גם המעלה דיהודה לגבי יוסף. אלא שזה שמודגש בגילוי בויגש אליו יהודה הוא המעלה דיוסף לגבי יהודה, ובההפטורה המעלה דיהודה לגבי יוסף.

(ב) **ויש** לקשר זה עם המבואר בדרושי הצ"צ⁵, דזה שסופי תיבות ויגש אליו יהודה הוא שוה⁶, כי ענין ויגש אליו יהודה הוא שהמלכות (יהודה) וז"א (יוסף) שניהם שוים. ומבאר, דענין שוה הוא ע"ד מ"ש בלקו"ת⁷ בפירוש הכתוב⁸ לעשות הישר בעיני ה', דענין ישר הוא החיבור והיחוד דדעת עליון ודעת תחתון, יחודא עילאה ויחודא תתאה (ששניהם הם בשוה), למהוי אחד באחד⁹. דיוסף ויהודה כמו שהם מצד עצמם, הם (כמו) שני הפכים. דביוסף (ז"א), שהוא מלמעלה למטה, הוא¹⁰ דעת עליון שלמעלה יש ולמטה אין, וביהודה (מלכות), שהוא מלמטה למעלה, הוא¹⁰ דעת תחתון שלמטה יש ולמעלה אין, וענין ויגש אליו יהודה הוא החיבור דדעת עליון ודעת תחתון. [וזהו שארז"ל¹¹ עה"פ ויגש אליו יהודה אין ויגש אלא לשון שלום, דענין השלום הוא החיבור דדעת עליון ודעת תחתון¹²]. וע"ד מ"ש¹³ ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו ושמם להם ראש אחד, דעכשיו¹⁴, העבודה דבני יהודה היא מלמטה למעלה, דעת תחתון, והעבודה דבני ישראל

(6) בעל הטורים עה"פ.

(7) פ' ראה כג, ד ואילך.

(8) ראה יג, יט.

(9) לשון הזהר – ח"ב קלה, סע"א.

(10) ראה לקו"ת במדבר שבעה ערה 14 (נעתק לקמן בפנים).

(11) יל"ש ריש פרשתנו.

(12) אוה"ת שם שמט, א.

(13) הושע ב, ב.

(14) לקו"ת במדבר ו, ג ואילך (וראה שם ז, ד) – הובא

באוה"ת שם (שמט, ב).

(*) יצא לאור בקונטרס ה' טבת – תנש"א, "לקראת ש"ק פ' ויגש, יום הבהיר ה' טבת (היום בו "דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש). . עש"ק פ' ויגש, שנת ה'תנש"א".

(1) ריש פרשתנו (ויגש).

(2) יחזקאל לו, טז.

(3) שם, כד.

(4) פרשתנו מד, א"ב. וראה גם ד"ה זה ה'תשל"ו (ספר

המאמרים מלוטט ח"ד ע' קיז ואילך). וש"נ.

(5) אוה"ת פרשתנו שמט, ב.

[עשרת השבטים ששייכים ליוסף] היא מלמעלה למטה, דעת עליון, ולע"ל יתחברו יחד, למהוי אחד באחד.

ומזה מובן, שבהגשת יהודה ליוסף, שני ענינים. שבגילוי, הענין דהגשת יהודה ליוסף הוא לפי שיוסף (יסוד ז"א) הוא המשפיע ויהודה (מלכות) הוא המקבל, ולכן נגש יהודה ליוסף וביקש בי אדוני, שיומשך בו השפע מיוסף הצדיק. ועוד ענין בהגשת יהודה ליוסף, שמרומז בהסופי תיבות דויגש אליו יהודה, שהוא החיבור והיחוד דיוסף (ז"א, דעת עליון) ויהודה (מלכות, דעת תחתון) שיהי' לע"ל, שהמלכות תהי' כמו הז"א. ועפ"ז יש לומר, שבויגש אליו יהודה מרומז גם העלי' דמלכות שיהי' לע"ל, שהמלכות תהי' למעלה מז"א, אשת חיל עטרת בעלה¹⁵, שלמעלה גם מהענין דשניהם שוים.

ויש לומר, דזהו מה דאיתא בזהר¹⁶ שהגשת יהודה ליוסף הוא ענין סמיכת גאולה לתפלה [דגאולה היא בחינת יסוד, יוסף, ותפלה היא בחינת מלכות, יהודה¹⁷]. דמלשון רז"ל¹⁸ סמיכת גאולה לתפלה (ולא סמיכת תפלה לגאולה), שתפלה היא במקומה וגאולה נסמכת (נגשת) לתפלה, מובן¹⁹, שהעיקר הוא²⁰ התפלה. ומזה שאומר בזהר שהגשת יהודה ליוסף הו"ע סמיכת גאולה לתפלה, משמע, שגם בהגשת יהודה ליוסף ישנה (בהעלם) המעלה דיהודה לגבי יוסף.

ג) ויובן זה בהקדים מ"ש אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בד"ה זה²¹, דזה שיהודה הקדים תחלה בי אדוני (דלכאורה הי' צריך להתחיל ידבר נא עבדך גו') הוא כענין קדימת פסוק²² אד' שפתי תפתח קודם התפלה [שאין זה הפסק בין גאולה לתפלה, כדאיתא בגמרא²³, כיון דתקיננו רבנן למימר אד' שפתי תפתח, כתפלה אריכתא דמיא]. והנה בתרגום עה"פ אד' שפתי תפתח פירש, שפתי פתח באורייתא. ומבואר בכמה דרושים²⁴ המבארים הענין דתורה ותפלה (וגם בדרוש הנ"ל²⁵), דהבקשה שבפסוק זה שבהתחלת התפלה היא, שהתפלה (ופי יגיד תהלתך) תהי' כמו תורה (אד' שפתי תפתח באורייתא). דכמו שבתורה התורה שהאדם לומד היא דבר ה', דברי אשר שמתני בפין²⁶, והאדם הוא כעונה אחר הקורא²⁷, כמו"כ גם התפלה תהי' באופן דופי יגיד תהלתך, שתפלת האדם תהי' שעל ידה תומשך (יגיד מלשון המשכה) תהלתך, תפלתו של הקב"ה.

(15) משלי יב, ד.

(16) ח"א ריש פרשתנו (רה, ב).

(17) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' יג ואילך). ד"ה ויגש תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קיט ואילך), תרס"ח (שם ע' תפז ואילך), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך). ועוד. וראה ד"ה זה שבהערה 4.

(18) ברכות ד, ב. שם ט, ב.

(19) ראה בהנסמן בהערה 17.

(20) וכמובן גם מזה דזה שצריך לסמוך גאולה לתפלה הוא בכדי שהתפלה תתקבל – ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"א (הובא בפרש"י לברכות שם ד"ה זה הסומך). שו"ע אדה"ז או"ח הלי

תפלה סק"א ס"ב.

(21) תרנ"ח – סה"מ תרנ"ח ע' סז ואילך.

(22) תהלים נא, יז.

(23) ברכות שם.

(24) סה"מ תרכ"ו ע' רפה. תרכ"ז ע' תלא. שם ע' תמג. וראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים שם (ע' קצז).

(25) סה"מ תרנ"ח שם ע' סח. שם ע' עו.

(26) ישעי' נט, כא.

(27) ראה תו"א יתרו סו, סע"ג ואילך. ד"ה בחודש השלישי ה'תשכ"ט ס"ב (ספר המאמרים מלוקט שם ע' רנט-ס), ובהנסמן שם הערה 11.

(ד) והנה מבואר בדרושים הנ"ל²⁸, שתורה ותפלה הם דוגמת שני הענינים דלמעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית. דתורה שהיא המשכה מלמעלה למטה, היא דוגמת הענין דלמטה עד אין תכלית, ותפלה שהיא העלאה מלמטה למעלה היא דוגמת הענין דלמעלה עד אין קץ. וע"פ הידוע²⁹ דזה שאו"ס הוא למטה עד אין תכלית (השרש דתורה) הוא ענין ההתפשטות והגילוי, שהוא מתפשט ומתגלה למטה מטה עד אין תכלית, וזה שאו"ס הוא למעלה עד אין קץ הוא כמו שמתעלה ונכלל בעצמותו למעלה מעלה עד אין קץ, מובן, שתפלה היא למעלה מתורה. והבקשה אד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך היא, שבהתפלה שהיא מלמטה למעלה תהי' גם המעלה דתורה, מלמעלה למטה.

והענין הוא, דתפלה היא שהאדם מבקש ומתפלל, וגם ההמשכה שע"י התפלה, זה שהקב"ה ממלא את בקשתו, היא מצד המעלה דעבודת המטה, למעשה ידיך תכסוף³⁰. ויש לומר, דמהטעמים על זה שצריך לעמוד בתפלה כעבד לפני רבו באימה ביראה ובפחד³¹, הוא, כי זה שעבודת המטה (תפלה) מעוררת למעלה את הרצון למלאות את בקשתו הוא (בעיקר) לפי שבעבודת המטה ישנה המעלה דביטול היש³², ולכן, כל שהתפלה היא בביטול גדול יותר, היא מעוררת יותר למעלה למלאות את בקשתו³³. וזהו שתפלה היא העלאה מלמטה למעלה, כי הבקשה דתפלה היא בביטול (באופן דעבד המבקש), דענין הביטול הוא שיוצא ממציותו, העלאה מלמטה למעלה. ותורה היא דבר השם [שישנו גם לפני עסק התורה דהאדם], והפעולה שנעשית ע"י עסק התורה דהאדם היא שהתורה ואו"ס המלוכש בה נמשכים להאדם. ויתירה מזו, שגם המשכת התורה ואו"ס המלוכש בה בהאדם העוסק בתורה, הוא (לא ע"י שהאדם מבטל את שכלו, אלא אדרבה) שהתורה נמשכת ומתלבשת בשכלו של האדם כמו שהוא במציאותו, המשכה מלמעלה למטה.

ויש לומר, דכמו שבתורה, השייכות שלה להענין דלמטה עד אין תכלית היא לזה שאו"ס הוא למטה עד אין תכלית, שהתורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה נמשכת למטה מטה, כמו"כ הוא בתפלה, שהשייכות דתפלה להענין דלמעלה עד אין קץ היא (לא רק מפני שהתפלה היא העלאה דהאדם, אלא גם) לזה שאו"ס הוא למעלה עד אין קץ. דזה שע"י התפלה מתעורר רצון חדש למלאות בקשת המתפלל [גם כשע"פ חכמת התורה אינו ראוי לזה]³⁴ הוא לפי שע"י התפלה נעשה עלי' בהאור שלמעלה, שהוא מתעלה למעלה מהשתלשלות, ולמעלה גם מהתורה³⁴, עד למעלה מעלה עד אין קץ, ומשם נמשך הרצון חדש למלאות את בקשתו. אלא שאעפ"כ יש יתרון בההמשכה דתורה לגבי ההמשכה שע"י

וענין זה הוא בביטול היש (לקו"ת ס"פ במדבר – כ, ב).
(33) ראה סה"מ תרכ"ז שם (ע' תמג) תרנ"ח שם (ע' עה) שהמעלה דתפלת האבות היא לפי שהם בטלים בביטול דמרכבה. וראה ברכות ל', סע"ב (הובא בסה"מ תרכ"ז ותרנ"ח שם) דהטעם על זה שהועילה תפלתו של רחב"ד הוא לפי שהוא כעבד לפני המלך".

(34) ראה ד"ה שיר המעלות לדוד הנה מה טוב גו' ה'תשכ"ב ס"ה (סה"מ מלוקט שם ע' רנד), ובהנמקן שם הערה 29.

(28) ראה ד"ה על ג"ד העולם עומד ה'תשי"ד (ספר המאמרים מלוקט שם ע' שפד"ה) ס"ג, ובהנמקן שם בהערה 15.
(29) המשך תרס"ו ע' קפח. ובכ"מ.
(30) לשון הכתוב – איוב יד, טו.
(31) רמב"ם הל' תפלה פ"ד ה"ה. ושו"ע (וראדה"ז) אור"ח הל' תפלה סו"ס צה.

(32) ראה בארוכה סה"מ תרכ"ז ע' תלב, דהעלאת מ"ן שע"י התפלה הוא מפני החידוש שבזה, כהמשל דצפור המדברת –

תפלה. דההמשכה שע"י התפלה, כיון שתפלה היא עבודת המטה, לכן גם ההמשכה מלמעלה שע"י התפלה היא בנוגע לעניני העולם (מילוי בקשת המתפלל), אלא ששורש ההמשכה היא מלמעלה מעלה עד אין קץ. וההמשכה דתורה, שהיא המשכה מלמעלה מצד עצמה, היא המשכת אלקות. שגם לאחר התורה ירדה למטה ונתלכשה בשכל אנושי היא חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים.

(ה) וביאור הענין בפרטיות יותר, יובן ע"פ מ"ש הצ"צ בהמאמר³⁵ ד"ה להבין הענין שארז"ל³⁶ שאור א"ס ב"ה הוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית [שהביכל הזה (שבו נמצא מאמר הנ"ל) הי' משך כמה שנים בשבי', ובזמן האחרון³⁷ נפדה מהשבי' והגיע לכאן. ולהעיר, שבדרוש זה ישנם כמה ענינים שאינם בדרושים הנ"ל] בפירוש הכתוב³⁸ חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, דלכאורה כשהאדם מזקין צריך להתעלות למדרגה נעלית יותר, ומהי³⁹ המעלה שגם כשיזקין לא יסור מהדרך שחינכו אותו כשהי' נער, ומבאר בהמאמר, דבשכל אנושי יש חילוק גדול ועצום בין השכל שהאדם משיג בנערותו להשכל שהוא משיג בגדלותו ומכש"כ בזקנותו. אבל בהתורה שהיא אלקות, החילוק שבין נערותו לזקנותו הוא רק בהשגת השכל של האדם שבה מלוכשת התורה, אבל בהתורה עצמה, שהיא חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים, אין חילוק בין שכל הנער לשכל הזקן, ולכן גם כשיזקין לא יסור מן הדרך שלמדוהו בהיותו נער. ומוסיף בהמאמר, דכתיב⁴⁰ נער הייתי גם זקנתי, נער הוא מט"ט שביצירה וגם זקנתי הוא עלייתו באצילות, דחכמת התורה שבאצילות היא נעלית הרבה יותר מחכמת התורה שביצירה. ואעפ"כ, גם כשיזקין ויתעלה באצילות לא יסור מהדרך שלמדוהו בהיותו נער ביצירה, כי עצם התורה היא תענוג העצמי דהעצמות (ואהי' אצלו גו' שעשועים⁴¹, אצלו דוקא), שלמעלה גם מחכמתו של הקב"ה, חכמה דאצילות. ובנוגע לענין זה שבתורה (שהוא עיקר התורה) אין חילוק בין ההשגה דיצירה (וגם ההשגה דשכל אנושי) להשגה דאצילות.

ועפ"ז יובן עוד יותר היתרון בההמשכה דתורה לגבי ההמשכה שע"י תפלה. דההמשכה למטה שע"י תפלה היא (לא שהאלקות עצמו נמשך למטה, אלא) שע"י ההמשכה נעשה שינוי בעניני העולם. וההמשכה דתורה, היא המשכת אלקות, שגם לאחר ירידתה למטה היא חכמתו של הקב"ה. ויתירה מזו, שהאלקות שבתורה שנמשכת למטה ומתלבשת בשכלו של האדם הלומד, אינה בגדר עלמין, שלכן, ההשגה דשכל אנושי וההשגה דאצילות הם בשוה ממש לגבה.

(ו) ויש לומר, דכמו שהיתרון בההמשכה דתורה לגבי ההמשכה דתפלה הוא בנוגע להמטה, שנמשך בו גילוי אלקות, עד"ז הוא בהיתרון שבההמשכה שע"י תפלה לגבי

(39) ראה תניא חינוך קטן (עה, ב).

(40) לשון הכתוב – תהלים לז, כה. וארז"ל (יבמות טז, ב

ובתוס' שם) שר העולם (מט"ט) אמרו.

(41) משלי ח, ל.

(35) נדפס באוה"ת ענינים ע' קי ואילך. – ראה שם ע' קכח.

(36) ראה תקו"ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון יט – מ, ב).

ז"ח יתרו לר, סע"ג.

(37) בשנת תשכ"ה – שנת אמירת מאמר זה.

(38) משלי כב, ו.

ההמשכה דתורה, דנוסף לזה ששרש ההמשכה שע"י תפלה הוא מלמעלה מהשתלשלות, היתרון בההמשכה שע"י תפלה הוא גם בנוגע להמטה, שע"י התפלה נעשה שינוי בהנבראים שלמטה, לרפאות החולים ולברך השנים⁴². ולהוסיף, דענין זה [שע"י תפלה נעשה שינוי למטה] הוא בכל תפלה. והענין הוא, דמבואר בדרוש הנ"ל דהצ"צ⁴³, דזה שאיתא בגמרא⁴⁴ שבתפלת ציבור (דוקא) כתיב⁴⁵ הן אֶל כביר לא⁴⁶ ימאס, שהיא רצוי' ומקובלת לעולם⁴⁷, הכוונה בזה היא, דזה שהקב"ה ממלא הבקשה דתפלת ציבור, הוא גם בגילוי. והיינו, שגם בתפלת יחיד, הקב"ה ממלא את בקשתו [וכדמוכח מזה שאנשי כנה"ג תיקנו להתפלל ג' פעמים בכל יום, ובודאי שלא תיקנו שתהי' ח"ו ברכה לבטלה]. אלא שבתפלת יחיד, אפשר שההשפעה (מילוי הבקשה) תהי' בהעלם, והמעלה דתפלת ציבור היא שההשפעה היא בגילוי. ולהעיר, שבכמה דרושים⁴⁸ מבואר שבתפלת יחיד אפשר שההשפעה תישאר למעלה ולא תומשך למטה, ובדרוש הנ"ל דהצ"צ מבואר שההשפעה (גם בתפלת יחיד) נמשכת למטה, אלא שאפשר שתהי' בהעלם. ויש לומר, דכיון דהבקשה דתפלה היא שתושפע ההשפעה למטה (לרפאות החולים ולברך השנים), לכן, גם כשמשיכים לו ההשפעה שביקש אבל ההשפעה אינה נמשכת למטה, תפלתו היא ברכה לבטלה, ומזה מוכח, שבכל תפלה, גם בתפלת יחיד נמשכת ההשפעה למטה אלא שאפשר שתהי' בהעלם.

וממשיך בהמאמר, דזה שלפעמים המשכת השפע היא בהעלם הוא מפני ריבוי המסכים המבדילים. והיינו, דזה שהשפע הוא בהעלם הוא לא מצד אופן ההמשכה (שההמשכה היא בדרגא דהעלם שלמעלה מגילוי⁴⁹), אלא, שההעלם הוא מצד המסכים המעלימים. ובדוגמת נתינת מתנה בכלי סגור, שהמתנה היא בשלימות הכלי, אלא שמצד המסך דהכלי אי אפשר לקחת אותה בגילוי. ומוסיף בהמאמר, שההשפעות שנמשכו ע"י כל התפלות, לא רק שישנם בשלימות בהעלם אלא שסוף סוף יהיו גם בגילוי. דכשיתעוררו כל ישראל בתשובה שלימה ויבטלו כל המסכים, יתגלו אז כל ההמשכות דכל התפלות שבמשך כל הדורות.

ז) וצריך להבין, דהטעם שע"י תפלה נמשך אור שלמעלה מהשתלשלות שעל ידו נעשה שינוי בהנבראים (לרפאות החולים ולברך השנים) הוא מצד ההעלאת מ"ן שבתפלה⁴², דענין העלאת מ"ן שבתפלה הוא לכאורה כשהתפלה היא בכוונה ובביטול, ובהמאמר מבואר שע"י כל תפלה נעשה שינוי בהנבראים (אלא שהוא בהעלם). ויש לומר הביאור בזה, דבעת שישראל מתפלל (גם כשאינו מכוון בתפלתו), בפנימיותו הוא כעומד לפני המלך, אלא שזהו בהעלם. ולכן, כל תפלה דישראל היא העלאת מ"ן שמעוררת

(42) תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

(43) אוה"ת ענינים שם ע' קכב.

(44) ברכות ח, רע"א.

(45) איוב לו, ה.

(46) כ"ה בגמרא שם. ובפסוק: ולא. ובאיוב ח, כ: הן אל לא

ימאס. ועיין חדא"ג מהרש"א לברכות שם.

(47) לשון אדה"ז בשו"ע או"ח הל' ברכות השחר רסנ"ב.

(48) תרכ"ו שם ע' רפה. תרכ"ז שם ע' תלה. שם ע' תמג.

תרנ"ח שם ע' עה.

(49) דבאם הי' באופן זה – היו הברכות דשמו"ע ברכה

לבטלה. וראה אוה"ת שם, שלאחרי שמבאר שההעלם הוא מצד

המסכים, אומר "לכן אין נק' תפילת שוא ח"ו".

וממשכת האור שלמעלה מהשתלשלות לשנות את הנבראים. אלא שהמשכה והשינוי למטה (מילוי הבקשה) שע"י העלאת מ"ן זה הוא בהעלם. וכל שהכוונה והביטול שבתפלה הם בגילוי יותר, מילוי הבקשה הוא בגילוי יותר.

ח) וממשיך בהמאמר⁴³, שעפ"ז יובן מה דאיתא בגמרא⁵⁰ שכששמע רבי מאליהו הנביא שר' חייא ובניו הם דוגמת האבות, העמיד אותם רבי לפני התיבה, אמר משיב הרוח ונשיב זיקא, מוריד הגשם ואתא מיטרא, כי מטי למימר מחי' המתים רגש עלמא. וצריך להבין, דר"ח ובניו היו מתפללים בכל יום, ואעפ"כ ההמשכה שע"י תפלתם (נשיב זיקא, אתא מיטרא, רגש עלמא) היתה דוקא כשהעמיד אותם רבי לפני התיבה. ולכאורה הי' אפשר לומר, דע"י שהתפללו לפני התיבה והיו שלוחי ציבור, הי' בתפלתם כח הציבור, ותפלת ציבור היא רצו' ומקובלת לעולם, דגם כשישנם מסכים ההמשכה היא בגילוי⁵¹. אבל ביאור זה אינו מספיק, כי גם תפלת ציבור, גם כשהשליח ציבור הוא אדם גדול ביותר, אין בכחה לפעול בגילוי שינוי גדול בהבריאה, ובפרט השינוי דתחיית המתים, כשישנם מסכים המעלימים. ומבאר בהמאמר, דע"י שהעמיד אותם רבי לפני התיבה ונעשו שלוחי ציבור דכלל ישראל, שברו (ע"י תפלתם) את המסכים. דנוסף לזה שהציבור שהיו בשעת תפלתם כולם התעוררו מאד, הנה גם המסכים מצד אלו שלא היו שם ולא נתעוררו, שברו ר"ח ובניו ע"י תפלתם, מכיון שתפלתם היתה בתור שלוחי ציבור דכל ישראל, גם של אלו שלא נתעוררו.

יש לומר הביאור בזה, שע"י שרבי העמיד אותם לפני התיבה ועשה אותם לשלוחי ציבור דכל ישראל, פעל זה על כל ישראל (גם על אלו שלא ידעו כלל מכל הענין)⁵² שיהיו נגזרים אחרי הציבור שהיו בשעת תפלת ר"ח ובניו, ומכש"כ אחרי ר"ח ובניו עצמם (השלוחי ציבור), ולכן, ההתעוררות דהציבור שהיו בשעת התפלה, ותפלתם של ר"ח ובניו, פעלו בפנימיות על כל ישראל, ועי"ז בטלו המסכים.

ט) והנה זה שנתבאר לעיל (סעיף ד) דהמשכת האור שלמעלה מהשתלשלות שע"י תפלה היא שעל ידו נעשה שינוי בעניני העולם (ולא שהאור עצמו נמשך למטה), הוא בתפלה כמו שהיא מצד עצמה. אבל כשהתפלה היא באופן שיש בה גם ענין התורה, יש לומר, שבהמשכה שע"י תפלה זו, ישנם שתי המעלות. ששרש ההמשכה הוא למעלה מעלה עד אין קץ, ושהאור עצמו נמשך למטה. היינו, דבהשינוי שנעשה בעולם (שהחולה מתרפא וכיו"ב) נרגש בגילוי לא רק השינוי בעולם (התוצאה מההמשכה) אלא גם האור האלקי שעל ידו נעשה השינוי.

יש לקשר זה עם המבואר לעיל (סעיף ג) שהבקשה אד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך שבתחלת תפלת שמו"ע היא שתפלת האדם תהי' באופן שעל ידה תומשך תהלתך, תפלתו של הקב"ה, דכשהתפלה היא באופן זה ישנם בה שתי המעלות. המעלה דתפלה –

(50) ב"מ פה, ב.

אדה"ז או"ח הל' ברכות השחר ס"ג ס"ט. וש"נ, ולכן הי' צריך

שהש"ץ יהי' ר"ח ובניו שהם דוגמת האבות.

(52) וע"ד לב ב"ד מתנה עליהן (כתובות קו, ב. וש"נ), הגם

שאין יודעים כלל מזה.

(51) אלא שגם בתפלת ציבור יש כו"כ חילוקי דרגות, וכל

שהבקשה היא גדולה יותר צריך לתפלה גדולה יותר, וגם

שהשליח ציבור יהי' זקן וכו' שתפלתו נשמעת (ראה שו"ע

עבודת המטה [שמגעת למעלה מעלה עד אין קץ, למעשה ידיך תכסוף], והמעלה דתורה – המשכה מלמעלה. וע"י החיבור דשני הענינים בעבודת התפלה, שגם בקשת האדם היא באופן דפי יגיד תהלתך, עי"ז, גם בהמשכה שע"י התפלה ישנם (דוגמת) שני הענינים. שעל ידה נעשה שינוי בהמטה, ושהשינוי בהמטה הוא באופן שנרגש בו האור האלקי שעל ידו נעשה השינוי.

יו"ד) ועפ"ז יש לבאר השייכות דויגש אליו יהודה להחיבור דשתי הדיעות, דעת עליון ודעת תחתון, כי שני הענינים דתורה ותפלה הם ע"ד דעת עליון ודעת תחתון. דנוסף לזה שתורה היא מלמעלה למטה ותפלה היא מלמטה למעלה (דדעת עליון הוא מלמעלה למטה ודעת תחתון הוא מלמטה למעלה⁵³), זה שהתורה נמשכת בשכלו של האדם כמו שהוא במציאותו (דהגם ששכל האדם הוא באין ערוך להתורה, מ"מ בכדי ששכל האדם יבין וישיג התורה שלומד אינו צריך לצאת ממציאותו) וגם אז היא דבר השם⁵⁴, היינו שהמשכת התורה למטה היא לא כפי גדרי המטה אלא מצד ענין התורה (שלהיותה בלי גבול היא נמשכת בכל מקום), מורה שבהמשכה דתורה אין הנבראים תופסים מקום – דעת עליון ש(למעלה יש ו)למטה אין. וזה שההמשכה דתפלה היא מצד המעלה דעבודת המטה (למעשה ידיך תכסוף), וכן זה שענינה של המשכה זו הוא לשנות את הנבראים, מורה שבהמשכה זו המטה תופס מקום – דעת תחתון שלמטה יש. וע"י בקשת יהודה בי אדוני, שהוא כענין קדימת פסוק אד' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך קודם התפלה (כנ"ל סעיף ג), שהתפלה שלו (תפלת האדם) היתה באופן שעל ידה תומשך תפלתו של הקב"ה, גם ההמשכה שע"י תפלתו, שענינה הוא לעשות שינוי בהמטה, היתה באופן שהי' נרגש בה בגילוי ההמשכה מלמעלה (שלמעלה מהשתלשלות), חיבור שתי הדיעות.

וע"פ המבואר לעיל (סעיף ד) שתפלה היא למעלה מתורה [דתורה היא דוגמת הענין דלמטה מטה כו' ותפלה דוגמת הענין דלמעלה מעלה כו'], והיתרון דתורה לגבי תפלה הוא שההמשכה דתורה הוא המשכת אלקות, יש לומר, דכשהתפלה היא באופן שיש בה גם המעלה דתורה, התפלה היא למעלה מתורה. ועד"ז הוא בדעת עליון ודעת תחתון, דכשדעת תחתון הוא באופן שמאיר בו גם הגילוי דדעת עליון, אזי הוא למעלה מדעת עליון. ועד"ז הוא בז"א ומלכות, שהם דעת עליון ודעת תחתון (כנ"ל סעיף ב), דע"י שהמלכות נעשית כמו הז"א (שניהם שוים), הוא הקדמה להגילוי דשרש המלכות שלמעלה משרש הז"א. ולכן בהחיבור דשתי הדיעות שבוויגש אליו יהודה יש בהעלם גם העלי' דמלכות שיהי' לע"ל, שהמלכות תהי' למעלה מז"א, אשת חיל עטרת בעלה.

ס"ה, שעצם התורה, באצילות ובעשי' היא בשוה.

(53) ראה לעיל ס"ב.

(54) היינו שאינה משתנית ע"י המקום שבו נמשכת. וראה לעיל

בס"ד. שיחת מוצאי נר ה' רחנוכה, ה'תשי"ד.

– לתלמידי ישיבת תומכי תמימים, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

א. נס חנוכה נקבע בהדלקת הנרות, בגלל הנס שאירע עם פך השמן¹. כלומר: אמירת הלל בחנוכה היא כמו אמירת הלל בכל הימים טובים, שזהו ענין של שבח והודי' להקב"ה על הנס שאירע ביום-טוב זה; אבל הענין שנקבע בחנוכה ביחוד הוא – הדלקת הנרות, לזכר הנס שאירע עם פך השמן.

ולכאורה אינו מובן²: בנוסח התפלה אומרים אנו "ועל הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות", וממשיכים לפרט את הנס – "מסרת גיבורים ביד חלשים וכו'" (כל ארבעת הפלוגות שנימנו שם). והיינו, שאנשי כנסת הגדולה קבעו את השבח והודי' בתפלה על הנס דניצחון המלחמה. ואם כן, למה נקבע היום-טוב דחנוכה בהדלקת הנרות, על הנס דפך השמן, ולא על ניצחון המלחמה?

ב. קושיא זו נשאלת בשערי אורה³, ובמאמר דיבור המתחיל בכ"ה בסל"ו⁴. והתירוץ על זה – דכיון שגזירת היוונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", והנס הי' שהיו יכולים שוב ללמוד תורתך ולקיים חוקי רצונך, לכן קבעו הנס בהדלקת הנרות, לפי שתורה ומצוות נמשלו לנר ואור, כמו שנאמר⁵ "כי נר מצוה ותורה אור".

אמנם, תירוץ זה אינו מספיק לכאורה, כי:

הנס דחנוכה – לא הי' ביטול הגזירה "להשכיחם תורתך כו'", כי אם הניצחון במלחמה באופן ד"מסרת כו' רבים ביד מעטים וכו'", ומהנס דניצחון המלחמה בא המסובב שנתבטלה הגזירה "להשכיחם תורתך כו'".

וכיון שהנס עצמו הי' ניצחון המלחמה – היו צריכים לקבוע היום-טוב דחנוכה על ניצחון המלחמה, ולא על נס פך השמן?

ועל כורחך צריך לומר, שנס פך השמן הוא אכן העיקר. והיינו, שנס פך השמן אינו מסובב בלבד מהנס דניצחון המלחמה, אלא שהעיקר הוא נס פך השמן, ואדרבה: הנס דניצחון המלחמה הוא מסובב מנס פך השמן. ואין להקשות שכיון שנס פך השמן הי' לאחר ניצחון המלחמה, איך יתכן שניצחון המלחמה יהי' מסובב מנס פך השמן – כי:

מצינו דוגמתו בענין אכילת מצה, שהטעם לזה הוא "על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ"⁶ – שאף שהציווי דאכילת מצה הי' קודם המאורע שלא הספיק הבצק להחמיץ, מכל מקום, הרי זה שלא הספיק הבצק להחמיץ מהווה טעם וסיבה לציווי דאכילת מצה.

וההסברה בזה⁷ – שהענינים דלמעלה הם באופן שלמעלה מהזמן, והכל גלוי וידוע מקודם לכן, וכיון שלמעלה הי' גלוי וידוע שלא יספיק הבצק להחמיץ, לכן עורר ענין זה את הציווי דאכילת מצה.

ועל דרך זה בנדון דידן – דכיון שלמעלה הי' גלוי וידוע הענין דנס פך השמן, הרי זה עורר ופעל את הנס דניצחון המלחמה.

וכיון שלאמיתו של דבר הי' הנס דניצחון המלחמה מסובב מנס פך השמן, אתי שפיר שקבעו היום-טוב דחנוכה על נס פך השמן, להיותו עיקר הנס.

(1) שבת כא, ב ובפרש"י.

(2) ראה לקו"ש ח"ה ע' 445 בהערה (ד"ה קבעו הנס בנרות).

(3) שער החנוכה ד"ה בכ"ה בסל"ו פנ"ג (וראה שם בריש המאמר).

וראה גם לקו"ש ח"י ע' 143. חכ"ה ע' 237. ועוד.

(4) בתו"א וישב כט, א ואילך. וראה גם שם מקץ לב, ב. ובכ"מ.

(5) משלי ו, כג.

(6) נוסח הגש"פ (פיסקא מצה זו).

(7) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ל. וש"נ.

ג. וביאור הענין:

בעבודת הוי' ישנם ב' אופנים: (א) ניצחון המלחמה, דהיינו להשמיד את האויבים, שעניינו בעבודה הוא "סור מרע". (ב) ענין השמן, שעל ידו נעשה תוספות אור, ועניינו בעבודה הוא "עשה טוב".

וצריך לידע שפך השמן מביא את הניצחון במלחמה. כלומר: אין לחשוב שלכל לראש צריכה להיות העבודה ד"סור מרע", לבער את כל הרע שבו, ורק לאחר זי יוכלים להתחיל בעבודה ד"עשה טוב", אלא צריכים להתחיל ב"עשה טוב", להאיר אור ולהוסיף תוספות אור, ובדרך ממילא יתבטל הרע.

ד. ובפרטיות יותר:

ענין השמן – מורה על (לימוד) פנימיות התורה, כידוע⁸ שהתורה נמשלה למים יין ושמן, מים מורה על גליא דתורה, יין מורה על רזין דתורה, ושמן מורה על רזין דרזין דתורה. – לפעמים מבואר⁹ שלחם רומז על גליא דתורה, ויין ושמן מורים על רזין ורזין דרזין דתורה. ובכל אופן, שמן מורה על רזין דרזין דתורה, שזהו ענין תורת החסידות.

וזהו שפך השמן מביא את ניצחון המלחמה – שעל ידי לימוד תורת החסידות, דהיינו שמאירים בהאור דפנימיות התורה, נעשה בדרך ממילא הענין ד"סור מרע".

וביאור הענין דפנימיות התורה שנמשלה לשמן¹⁰:

שמן – יש בו ב' ענינים הפכיים: מחד גיסא – אין השמן מתערב בשום דבר, ובכל דבר שמערבים אותו צף השמן למעלה תמיד (ומטעם זה נמשלו ישראל לשמן, לפי שאינם מתערבים באומות העולם¹¹). ולאיך גיסא – שמן מפעפע בכל דבר, אפילו בדבר כחוש שאין בו פעפוע, מפעפע השמן, כפי שנפסק בשולחן ערוך יורה-דעה¹².

וסגולה זו יש גם בפנימיות התורה: מחד גיסא – אינה מתערבת בשום דבר, והיינו, שכל מי שלומד פנימיות התורה, יהי' מי שיהי', הרי מבלי הבט על מעמדו ומצבו, מאיר האור דפנימיות התורה כמו שהוא, ללא תערובות. ולאיך גיסא – הרי זה מפעפע בכל דבר, והיינו, שאור זה – כמו שהוא בטהרה – חודר את כל ענייניו, שנעשה כולו חדור בהאור דפנימיות התורה, ואז נפעל אצלו בדרך ממילא הענין דניצחון המלחמה, סור מרע.

ה. נוסף על הענין בכללות – הרי זה נוגע לתלמידי הישיבה ביחוד:

מתלמידי הישיבה דורשים שלא להסתפק בעבודתם עם עצמם, אלא שיעסקו גם עם הזולת ויפעלו עליו כו'.

ולכן, עליהם לדעת שהפעולה על הזולת היא בדוגמת ניצחון המלחמה (שהרי צריך להתעסק עם זולת, להתלבש בענייניו כו', שזהו על דרך הענין ד"סור מרע"), שבא על ידי פד השמן. והיינו, שלא מספיק שתהי' רק ההתעסקות עם הזולת (ניצחון המלחמה), אלא צריך להיות גם הענין דפך השמן – ללמוד חסידות בעצמו, ולהאיר את נפשו בהאור ומאור שבתורה, זוהי תורת החסידות¹³, ודווקא אז בכוחו לנצח במלחמה (הפעולה על הזולת).

ומה שכתב אדמו"ר הזקן¹⁴ שעל ידי מעשה הצדקה (בגשמיות, ומכל-שכן ברוחניות) נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה – אין הכוונה שבמעשה הצדקה בלבד יוצא ידי חובתו, שהרי אדמו"ר הזקן אינו אומר שעל ידי מעשה הצדקה נעשה "למדן" או "עובד", כיון שעל זה צריך להתייגע, אלא, שעל ידי הצדקה נעשים מוחו וליבו זכים אלף פעמים ככה, דהיינו, שבשעה אחת יצליח להשיג מה שמשיגים בדרך כלל באלף שעות, אבל שעה אחת מוכרח הוא להתייגע; עליו למלא את כלי המוח וכלי הלב בפנימיות התורה, ואז יצליח – על ידי מעשה הצדקה – אלף פעמים ככה.

(12) סק"ה ס"ה – ברמ"א.

(13) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפ"י יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה

פ"א ה"ז ובפ"י קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' אשכנז. סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(14) תו"א בראשית א, ב.

(8) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' ריג ואילך. וש"נ.

(9) ראה בארוכה אמ"ב שער הק"ש ספנ"ג ואילך.

(10) ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ז. סה"מ מלוקט ח"ו ע"ב. וש"נ.

(11) שמו"ר רפ"ו.

ו. ועוד ענין בזה:

דובר כמה פעמים¹⁵ שכללות הענין דנס פך השמן הי' כדי להראות חיבתן של ישראל, שהרי על פי דין היו יכולים להדליק את המנורה גם בשמן טמא, לפי שטומאה דחוי' או הותרה בציבור¹⁶, והנס שמצאו פך שמן טהור הי' כדי להראות חיבתן של ישראל¹⁷.

וענין זה (שהקב"ה יעשה נס להראות חיבתן של ישראל) פעלו בני ישראל על ידי מסירת נפשם, שזהו ענין שלמעלה ממידת הדין ולמעלה ממדידה והגבלה.

וכיון שנס פך השמן (שהביא לניצחון המלחמה) בא על ידי העבודה דמסירות נפש – הרי זה הוראה בעבודה, שלימוד החסידות (פך השמן) צריך להיות באופן של מסירות נפש, היינו, ללמוד חסידות מבלי להתחשב בהבנה והשגה שלו, אם לדעתו צריך ללמוד אם לאו, או אם לדעתו למד כבר מספיק, אלא צריך ללמוד חסידות למעלה ממדידה והגבלה (ועל ידי זה יהי' אצלו גם הענין דניצחון המלחמה).

וענין זה תובעים אצל בני ישראל בכלל, אצל תלמידי הישיבות בפרט, אצל חסידים בפרטי פרטיות, ואצל תלמידי התמימים ביחוד – שצריכים לידע שלכל לראש ישנו פך השמן החתום בחותמו של כהן גדול, שהוא ענין לימוד תורת החסידות שחתומה בחותמם של רבותינו נשיאנו הקדושים¹⁸, וצריכים להתמסר לכך לגמרי מתוך מסירות נפש, למעלה מהשכל ומכוחות הגלויים, דהיינו, למעלה מהשתלשלות שבנפש,

– שזהו כללות עניינו של כהן גדול שהוא למעלה מהשתלשלות¹⁹, וזהו כללות הענין דחנוכה שהוא במשך שמונה ימים, בדוגמת כינור של שמונה נימין דלעתיד לבוא²⁰, שמונה על בחינה שלמעלה מהשתלשלות²¹ –

ועל ידי זה יבוא בדרך ממילא גם ניצחון המלחמה – הן ביעור הרע בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה על הזולת, שזה גופא יביא תוספות אור, כיון שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

ז. דובר כבר²² שתמימים הם "נרות להאיר".

צריכים לידע, שכדי שיהיו "נרות להאיר", צריך להיות הענין ד"נחית למאור"²³.

והיינו, שעל ידי הענין ד"נחית", שזוהי העבודה ד"לב נשבר ונדכה"²⁴, נעשה "למאור", שמתקשרים עם עצם המאור, ואז נעשים "נרות להאיר" בהצלחה מופלגה בדרך שלמעלה מהטבע.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בידו הק' דמי חנוכה – שקל אחד – לכל אחד ואחד מהתלמידים].

(20) ערכין יג, ב.
(21) ראה לקו"ש ח"ג ע' 812. וש"נ.
(22) שיחת נר ה' דחנוכה תשי"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 227 ואילך. וש"נ).
(23) ר"פ תצוה. אמור כד, א.
(24) תהלים נא, יט.

(15) ראה שיחות נר ה' דחנוכה תשי"ב ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 235), תשי"ג ס"ב (ח"ז ע' 242), נר ג' דחנוכה שנה זו ס"ג ואילך (לעיל ע' 284 ואילך). וש"נ.
(16) פסחים עז, א. עט, א. וש"נ.
(17) פנ"י שבת כא, ב. שו"ת ח"צ ספ"ז. ועוד.
(18) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 150.
(19) ראה תו"א מקץ לך, א. מא, ג. ובכ"מ.

בס"ד. משיחות ש"פ ויגש, ה' טבת * ה'תנש"א.

(ג) המצב ד"ויגש אליו יהודה" כפי שרומז על רוחניות הענינים בשרשם למעלה - כדאיתא בזהר¹⁴ ש"ויגש אליו יהודה" הו"ע סמיכת גאולה לתפלה, שרומז על המשכה דיסוד (גאולה, בחינתו של יוסף) למלכות (תפלה, בחינתו של יהודה), כמבואר בארוכה בדרושי חסידות¹⁵, ועד להפירוש ש"ויגש אליו יהודה" הו"ע התפלה - "הגשה לתפלה"¹⁶, ובאופן ד"ויגש אליו", ע"פ מ"ש "בכל קראנו אליו"¹⁷, "אליו"¹⁸ ולא למדותיו¹⁹.

וע"פ הידוע²⁰ שכל הפירושים בענין א' שייכים זל"ז, יש לבאר הקשר והשייכות דג' פירושים-מצבים הנ"ל, ועוד ועיקר - לבאר הלימוד וההוראה בעבודת האדם, כדלקמן.

ב. ובהקדמה - שהלימוד וההוראה מ"ויגש אליו יהודה" הוא גם מהמצב (פירוש) כפי שהי' במחשבתו של יהודה שנגש (לא ליוסף הצדיק, אלא) ל"אדוני הארץ":

אע"פ שהמצב דגישת יהודה ל"אדוני הארץ" (שצריכים להשפיע ולפעול עליו²¹ בענין שנוגע לטובתם של ישראל) אינו אלא מצד הקס"ד של יהודה, ולאח"כ נתברר שאין המצב כן - מ"מ, כיון ש(גם) המצב ד"ויגש אליו יהודה" כפי שהוא מצד הקס"ד של יהודה נכתב בתורה, ה"ז חלק מ"תורת-אמת", ותורה נצחית, שהיא גם הוראה (תורה מלשון הוראה²²) אמיתית ונצחית עד סוף כל הדורות.

דילי". ובסיום הענין (רח, א): "כיון דאתקריבו יוסף ויהודה כחדא כדין אסגיאנו שלמא בעלמא וחידו אתוסף לעילא ותתא".

(13) יחזקאל לו, טו ואילך.

(14) ריש פרשתנו (ר"ה, ב).

(15) ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף בסה"מ תרכ"ט ע' יג. ד"ה ויגש בסה"מ תרמ"ג ע' רט. המושך תרס"ו ע' קיט. שם ע' תפז ואילך. המושך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך. ד"ה הנ"ל תשכ"ה (קונטרס ה' טבת תנש"א). ועוד.

(16) ב"ר פצ"ג, ו. ובתנחומא וירא ח: אין ויגש אלא תפלה. וראה

אוה"ת פרשתנו שמט, א.

(17) ואתחנן ד, ז.

(18) ספרי - הובא בפרדס שער לב ריש פ"ב.

(19) אוה"ת ריש פרשתנו (שמט, א. (כך ה') תתקפב, א). סה"מ תרכ"ז ס"ע עב ואילך. ועוד.

(20) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

(21) ועד שיש צורך לדבר אליו קשות ("ואל יחר אפך", "מכאן אתה למד שדיבר אליו קשות" - פרש"י ריש פרשתנו), כיון שמצד מצרים ה"ה במצב של מנגד.

(22) רד"ק לתהלים יט, ח. וראה זהר ח"ג נג, ב.

א. בתוכן הענין ד"ויגש אליו יהודה" (שבהתחלת פרשתנו) ישנם ג' מצבים (פירושים) שונים:

(א) המצב ד"ויגש אליו יהודה" כפי שהי' במחשבתו של יהודה בגשתו אל יוסף (לפני ש"התודע יוסף אל אחיו"¹) - שיוסף הוא "אדוני הארץ"², "השליט על הארץ"³, ש"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו גו"⁴, בא"כחו של פרעה, מלך דאומות העולם שהי' "מושל בכיפה"⁵ (כסיום הכתוב "כי כמוך כפרעה", "חשוב אתה בעיני כמלך"⁶), ויהודה (עם היותו "מלך בשבטים"⁷) זקוק אליו, שלכן "ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני", "יכנסו דברי באזניך"⁸ - שיסכים לשחרר את בנימין (כמסופר בהמשך הכתובים).

(ב) המצב ד"ויגש אליו יהודה" כפי שהוא לאמיתותו של דבר (לאחרי ש"התודע יוסף אל אחיו") - ש"אדוני הארץ" הוא יוסף הצדיק.

ובפרט ע"פ דרשת חז"ל "כי הנה המלכים נועדו⁸ . . . זה יהודה ויוסף"⁹, "אחד באחד יגשו¹⁰ זה יהודה ויוסף"¹¹ - ש"ויגש אליו יהודה" הו"ע פגישת והתאחדות של מלכי ישראל, "המלכים נועדו"¹², ועד לשלימות האחדות באופן ש"אחד באחד יגשו ורוח לא יבוא ביניהם". ומודגש יותר בהפטורה (סיום וחזרת הפרשה) - "קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף גו' וכל בני ישראל חבריו וקרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים בידך"¹³.

(*) היום בו "דין נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאנו שבספריית ליובאוויטש.

(1) פרשתנו מה, א.

(2) מקץ מב, ל. לג.

(3) שם מב, ו.

(4) שם מא, מד.

(5) ראה מכילתא בשלח יד, ה. זהר ח"ב ו, א.

(6) פרש"י עה"פ.

(7) ראה ב"ר פפ"ד, יז. מדרש אגדה (באבער) פרשתנו מו, כח.

פתיחתא דאסת"ר יו"ד. פרש"י ויחי מט, ט.

(8) תהלים מז, ה.

(9) ב"ר ריש פרשתנו (פצ"ג, ב). וראה בארוכה זהר ריש פרשתנו

(רו, א ואילך).

(10) איוב מא, ח.

(11) ב"ר שם. תנחומא (באבער) פרשתנו ג.

(12) ובלשון הזהר שם: "יהודה איהו מלך ויוסף מלך אתקריבו דא בדא ואתאחידו דא בדא". ובהמשך הענין (שם, ב): "דיוסף איהו צדיק יהודה איהו מלך . . . בגין דקורבא דלהון דאתקריבו כחדא גרם כמה טבין לעלמא, גרם שלמא לכלהו שבטין . . . גרם ליעקב דאתקייים רוחא

אחיו"), דקאי על כל ישראל שנקראים ע"ש יוסף²⁸, היינו, שגם בזמן הגלות יהודי²⁹ הוא בעה"ב בעולם לפעול שהנהגת העולם תהי' כרצונו.

והכח לזה הוא מצד הענין ד"ויגש אליו יהודה" - ההגשה והחיבור דכאו"א מישראל ("יהודה") עם הקב"ה ("אליו"³⁰), שלכן, בכל זמן ובכל מעמד ומצב הולך יהודי בכחו של הקב"ה, ועי"ז פועל על מלכות המדינה ("אדוני הארץ" כפשוטו) - שכוחה אינו אלא מצד מלכותו של הקב"ה³¹, "הממליך מלכים ולו המלוכה"³², "לב מלכים ושרים ביד ה'"³³ - להתנהג כרצונו של הקב"ה ורצונו של ישראל³⁴.

ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דג' הפירושים-מצבים ד"ויגש אליו יהודה" (כנ"ל ס"א) - שגם במעמד ומצב של גלות (פירוש-מצב הא') מתגלה ש"אדוני הארץ" הוא יוסף (פירוש-מצב הב') בכח ההגשה והחיבור עם הקב"ה (פירוש-מצב הג').

ד. וענין זה (שגם בזמן הגלות יהודי הוא בעה"ב בעולם) מודגש ביותר ביום הש"ק דפרשת ויגש - שנוסף על הקריאה ד"ויגש אליו יהודה" שקורין גם בשני וחמישי וגם במנחת שבת שלפנ"ז, קורין כל הפרשה מתחילתה ועד סופה, וגם (במנחה) התחלת פרשת ויחי:

בהמשך הפרשה³⁵ מסופר שפרעה אמר ליוסף "אמור אל אחיך גו' קחו את אביכם ואת בתיכם ובואו אלי ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים ואכלו את חלב

וכידוע מ"ש הרגצ'ובי²³ בביאור הטעם שאפשר להתפיס בשבועת משה²⁴ אף שלאחרי זמן התיר משה שבועתו²⁵ - "דכל שכתוב בתורה הדבר הוי נצחי ולא רק מה שהי'", "כיון דהשבועה כתובה בתורה הוה דבר נמשך וכאילו השבועה ישנה תמיד".

ועד"ז בנדו"ד - שגם לאחר שנתברר שהמצב ד"ויגש אליו יהודה" כפי שהי' מצד מחשבתו של יהודה אינו אלא קס"ד שאינו לפי המצב האמתי²⁶, ה"ז חלק בתורה, ובמילא, ענין אמיתי ונצחי, שיש בו לימוד והוראה ונתינת-כח עד סוף כל הדורות.

ולא עוד אלא שטיקור הלימוד וההוראה מ"ויגש אליו יהודה" הוא ביחס להמצב כפי שהי' מצד מחשבתו של יהודה, שעל זה מדובר בהמשך הפסוק והפרשה (לאחרי התיבות "ויגש אליו יהודה") - שהרי כל אריכות הסיפור אודות תוכן דבריו של יהודה ל"אדוני הארץ" שייך רק ע"פ הקס"ד של יהודה.

ג. וביאור הענין:

תוכן ונקודת ההוראה דפרשת ויגש - שגם כאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שזקוק ל"אדוני הארץ"²¹ כדי לפעול בענין שנוגע לטובת בני" (בדוגמת המעמד ומצב ד"ויגש אליו יהודה" מצד מחשבתו של יהודה), שבכללות ה"ז המעמד ומצב דזמן הגלות²⁷ שבני" זקוקים לחסדי מלכות המדינה כדי לנהל אורח-חיים יהודי מתוך הרחבה - הרי האמת היא ש"אדוני הארץ" הוא יוסף (כפי שנתגלה לאחר ש"התודע יוסף אל

(23) צפע"נ מהדו"ת סז, ג. וראה מפענח צפונות פ"ה סי"ב. וש"נ.

(24) נדרים יו"ד, א במשנה. ירושלמי שם פ"א סוף ה"ב.

(25) נדרים סה, א.

(26) כלומר: לא זו בלבד שבשעתו הי' ענין אמיתי, אלא שלאחרי זמן נתבטל הדבר (כשבועת משה, שבשעתה היתה שבועה בכל התוקף, אלא שלאחרי זמן הותרה השבועה), אלא יתירה מזה - שגם בשעתו לא הי' כפי האמת, כי אם, קס"ד במחשבתו של יהודה.

(27) ויש לומר שגם בענין הגלות יש דמיון למעמד ומצב ד"ויגש אליו יהודה" - כמ"ש בהמשך הענין "כי עבדך ערב את הנער", "להיות מנודה בב' עולמות" (פרשתנו מר, לב ובפרש"י), שקבלת הנידוי גרמה לו ענין של גלות - "כל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יוסף מוגלגלין בארון מפני נידוי שקיבל עליו" (פרש"י ברכה לג, ז - מב"ק צב, א*). ד"אע"פ שנתקיים התנאי, נפקא לן במסכת מכות (יא, ריש ע"ב) קללת חכם אפילו על תנאי היא באה" (פרש"י ב"ק שם).

(28) כמ"ש (תהלים פ, ב) "נהוג כצאן יוסף", "כל ישראל נקראים על שם יוסף, לפי שהוא פירנסם וכלכלם בימי הרעב" (פרש"י שם).

וראה לקו"ש חכ"ה ע' 252 ואילך).
(29) "כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויין יהודים בין הגויים ואפילו משבט אחר הם" (פרש"י אסתר א, ה).

(30) "אליו ולא למדותיו", היינו, לא רק ההגשה והחיבור עם בחי' "שכינה", שבוה שייך ענין של גלות, כמארו"ל "בכל מקום שגלו שכינה עמהם" (מגילה כט, א), "שכינתא בגלותא" (זח"א קכ, ב), אלא ההגשה והחיבור עם מהותו ועצמותו ית' ממש שלמעלה מגדר של גלות.

(31) להעיר, שמדת המלכות היא שורש ומקור דכל סדר ההשתלשלות, כמ"ש "מלכותך מלכות כל עולמים" (תניא פנ"ב).

(32) פיוט "וכל מאמינים" בתפלת מוסף דר"ה ויוה"כ פ.

(33) ע"פ משלי כא, א. מדרש משלי עה"פ. ראה לקו"ש ח"ג ע' 285 הערה 1.

(34) רצון אחד - במכ"ש וק"ו מזה ש"ישראל וקוב"ה כולא חד" (ראה זח"ג עג, א).

(35) מה, יז ואילך.

(*) ומדומה גם בפרש"י בפרשתנו על הפסוק "ומקצה אחיו" (מו, ב): "בגמרא בבליית שלנו מצינו שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים ואתן הביא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר כדאיתא בב"ב"ק - "למילתי" הוא דאיכפל... מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודה, כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מוגלגלין בארון (מפני הנידוי, כנ"ל), עד שבא משה ובקש רחמים, אמר לפני, רבש"ע, מי גרם לראובן שיוודה יהודה, מיד שמע ה' קול יהודה כו".

(כאו"א מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב⁴⁸).. שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, חַיִּים טוֹבִים (י"ז שָׁנָה בְּגִימְטְרִיא טוֹב) לְאַמִּיתָתָם, בְּרוּחָנִיּוֹת [חַיִּים שְׁחֵדוּרִים בְּתוֹרָה, "תּוֹרַת חַיִּים"⁴⁹, וּמַצּוּוֹתֵי עֲלֵיהֶם נֶאֱמָר⁵⁰ "וַיְחִי בָהֶם", וַיֵּאֵין טוֹב אֵלָּא תּוֹרָה"⁵¹] וּבִגְשָׁמִיּוֹת גַּם יָחִיד.

אֲמַנָם, גַּם כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב דַּ"וִּיחִי יַעֲקֹב, חַיִּים אֲמִיתִיִּים, וְעַד לְאוֹפֶן שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמִּדְיָה וְהַגְבְּלָה, "מֵאֵד" - הִרִי, כָּל זֶמֶן שֶׁנִּמְצָאִים "בְּאַרְץ מִצְרַיִם", חֲסֹד הַעֲנִין הִנֵּי עֵינֵי שְׂאֵלֵי מִשְׁתַּקְקִים כָּל בְּנֵי - לְהִיּוֹת בְּמַעֲמַד וּמַצֵּב דַּ"בְּנִים הַסְמוּכִים עַל שׁוֹלְחַן אֲבִיהֶם, שֶׁלֹּכֶן, גַּם כְּשִׁישׁ לָהֶם כָּל הַמַּצְטָרֵךְ לָהֶם בְּרוּחָנִיּוֹת וּבִגְשָׁמִיּוֹת, בְּמָה נֶחֱשָׁב זֶה בְּעֶרְךָ לְצַעַר הַגְּלוּת, "בְּנִימִם"⁵² שֶׁגָּלוּ מִעַל שׁוֹלְחַן אֲבִיהֶם"? ... וְלֹכֶן, מִפְּרֶשֶׁת וַיְחִי, "וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִצְרַיִם שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה", בָּאִים לְפֶרֶשֶׁת (וּסְפָר) שְׁמוֹת שֶׁקְשׁוּרָה עִם עֲנִין הַגְּאוּלָּה (סְפָר הַגְּאוּלָּה⁵³), "וְאַלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", "עַל שֵׁם גְּאוּלָּת יִשְׂרָאֵל נִזְכְּרוּ כֵּן"⁵⁴, "רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן נִחְתָּן רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן סִלְקִין"⁵⁵.

וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁהַתּוֹכֵן דְּפֶרֶשֶׁת וַיִּגֶשׁ (שֶׁגַּם בּוֹזֵמֵן וּמַצֵּב הַגְּלוּת נַעֲשֶׂה יְהוּדֵי בַּעֲה"ב עַל כָּל הָעוֹלָם) שִׁיךְ וְנוֹגַע (לֹא רֵק לְזֶמֶן וּמַצֵּב הַגְּלוּת, שֶׁגַּם בְּאַרְץ מִצְרַיִם יְהִי מַעֲמַד וּמַצֵּב דַּ"וִּיחִי יַעֲקֹב" לְאַמִּיתָתוֹ, אֵלָּא) גַּם

הָאֶרֶץ גּוֹ' כִּי טוֹב כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֵם הוּא, וּבִסּוּף הַפְּרֶשֶׁה (בְּשִׁיעוּר דִּיּוֹם הַשָּׁק) מְסוּפֵר שֶׁכֵּן הִי בְּפִעֻלָּה - "וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף אֶת אֲבִיו וְאֶת אֲחָיו וִיתֵן לָהֶם אַחְזוּזָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ גּוֹ' כֹּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרַעֲה" ³⁶, וְעַד לְסִיּוּם וַחֲתוּם הַפְּרֶשֶׁה מִמֶּשׁ - "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאַרְץ גּוֹשֶׁן וַיֵּאֱחָזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד", וּבְהַמְשָׁךְ לִזֶּה (בְּהַתְחַלַּת פְּרֶשֶׁת וַיְחִי³⁷) - "וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִצְרַיִם שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה", שֶׁבְּאַרְץ מִצְרַיִם חִי יַעֲקֹב "מִבְּחֹר שְׁנוֹתֵיו"³⁸, "שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה" בְּגִימְטְרִיא טוֹב³⁹, וְעַד שֶׁבִּגְלָל זֶה נֶחֱשָׁב "כִּאִילוֹ כָּל יְמֵיו בְּטוֹבָה"⁴⁰.

וְנִקְוֶה הָעֲנִין - שֶׁגַּם כֹּאֲשֶׁר בְּנִי נִמְצָאִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם, בּוֹזֵמֵן וּמַצֵּב הַגְּלוּת שֶׁ"כָּל הַמְּלִכִּיּוֹת (גְּלוּיּוֹת) נִקְרְאוּ עַ"שׁ מִצְרַיִם"⁴¹, אֹמֵר פְּרַעֲה, הַ"מוֹשֵׁל בְּכִיפָה", שֶׁ"טוֹב כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֵם הוּא", וְעַ"פ הַצִּיּוּרִי שֶׁלּוֹ נֹתָנִים לְבְנֵי "אַחְזוּזָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ", וּבְאוֹפֶן דַּ"וִּיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל (יְשִׁיבָה אֲמִתִּית - בְּשִׁלּוּה⁴²) בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאַרְץ גּוֹשֶׁן, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁ"וַיֵּאֱחָזוּ בָּהּ", "לְשׁוֹן אַחְזוּזָה"⁴³, וְאוּלַּי יֵלֵךְ גַּם "לְשׁוֹן אַחְזוּזָה"⁴⁴ [וְשִׁנְיָהּ אֲמַת - שֶׁהָ"אַחְזוּזָה" הִיא בְּתוֹקֶף שֶׁל "אַחְזוּזָה"⁴⁵], וְעַד שֶׁ"וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ" מֵאֵד⁴⁶, שֶׁ"מֵאֵד" מוֹרָה עַל מַעֲמַד וּמַצֵּב שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמִּדְיָה וְהַגְבְּלָה⁴⁷ - שֶׁאֵזַן נַעֲשֶׂה גַם בְּאַרְץ מִצְרַיִם מַעֲמַד וּמַצֵּב דַּ"וִּיחִי יַעֲקֹב

(36) מו, יא.

(37) סְמִיכָה לְסוּף פְּרֶשֶׁת וַיִּגֶשׁ בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין בִּינְיָהּ הַפֶּסֶק, אִפְּלוּ הַפֶּסֶק הַרְגִּיל בֵּין פְּרֶשֶׁה לְפֶרֶשֶׁה בְּכָל פְּרֶשֶׁת הַתּוֹרָה - "פְּרֶשֶׁה זֶה סְתוּמָה מִכָּל פְּרֶשֶׁת שֶׁבְּתוֹרָה" (ב"ר וּפְרָשִׁי ר"פ וַיְחִי), שֶׁ"כָּל הַסְּדָרִים תִּקְנוּ חִז"ל אֲצֵל פְּרֶשֶׁה פְּתוּחָה (שֶׁמִּתְחִילָה בְּשׁוּרָה בַּפֶּ"ע) אוֹ סְתוּמָה (שֶׁמִּתְחִילָה בְּאוֹתָהּ שׁוּרָה לְאַחֲרֵי רִיחַ כְּשִׁיעוּר ט' אוֹתִיּוֹת), רֵק סֵדֶר וַיְחִי אֵין בּוֹ שׁוּם רִיחַ כָּכָל הַפֶּסֶקִים וְהַתִּיבוֹת" (פ"י מִהַרְ"וֹ בְּב"ר. רַא"ם וְגו' בְּפֶרֶשֶׁי). וְרַאה לְקַמֵּן הָעֵרָה⁴⁸.

(38) רַאה אֲגוּרֹת-קוֹדֶשׁ אֲדוּמִי מִהוֹרִי"צ ח"ה ע' שַׁעַן. הוֹעֲתֵק ב"הִיּוֹם יוֹם" יח טַבַּת.

(39) לְקוּטֵי תּוֹרָה וּסְפָר הַלִּיקוּטִים לְהַאֲרִיז"ל ר"פ וַיְחִי.

(40) תְּדַבְּא"ר פ"ה. יל"ש וַיֵּצֵא רִמּוֹ קִי. אֹר הַחַיִּים ר"פ וַיְחִי.

(41) ב"ר פֶּט"ו, ד.

(42) פְּרָשִׁי וַיֵּשֶׁב לִז, ב. וְרַאה שִׁיחַת ש"פ וַיֵּשֶׁב שָׁנָה זֶה ס"ט.

(43) פְּרָשִׁי עַה"פ.

(44) מִדְּרַשׁ תְּרֵשָׁא פ"ז. וְכִי" (אַחְזוּזָה) בְּכִמָּה דְּפוּסֵי רִש"י. וְרַאה בְּאַרְכָּה לְקוּ"שׁ חֲטו"ו ע' 405 וְאֵילֶךְ.

(45) ע"ד וּבְדוּגְמַת הַמַּעֲלָה דַּ"שֶׁה אַחְזוּזָה" לְגַבִּי "שֶׁהָ מִקְנָה".

(46) וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁתִּיבַת "מֵאֵד" קָאִי (לֹא רֵק עַל הַתִּיבוֹת "וַיִּפְרוּ

וַיְרַבּוּ", אֵלָּא) גַּם עַל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שֶׁלִּפְנֵי.

(47) וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁעֲנִין זֶה מְרוּמָה גַם בְּמ"שׁ לִפְנֵי (מז, יב) "וַיִּכְלַל יוֹסֵף אֶת אֲבִיו וְאֶת אֲחָיו וְאֶת כָּל בֵּית אֲבִיו לָחֵם לִפִּי הַטֶּף", שְׂכִיּוֹן שְׂדֵרֶכֶם לְפָרֶד צִרִּיךְ לִיתֵן לָהֶם יוֹתֵר מִשִּׁיעוּר אֲכִילָתָם (לִקַּח טוֹב עַה"פ (וְרַאה פֶּסָחִים יו"ד, ב). רַא"ם וּשְׁפ"ח לְפֶרֶשֶׁי עַה"פ) - דִּי"ל הַפִּירוּשׁ בְּזֶה שֶׁכָּלֵל גַּם אֶת אֲבִיו וְאֶת אֲחָיו וְכָל בֵּית אֲבִיו (הַגְּדוּלִּים*) "לִפִּי הַטֶּף"***, עִי"ז שֶׁנֶּתֶן לָהֶם יוֹתֵר מִכִּפֵּי הַמַּצְטָרֵךְ לָהֶם*** (כְּמוֹ שְׁנוֹתָנִים לְ"טֶף" יוֹתֵר מִשִּׁיעוּר אֲכִילָתָם) - לְמַעֲלָה מִמִּדְיָה וְהַגְבְּלָה.

(48) וְרַאה אֲגוּה"ק ס"ז: "נִשְׁמָתוֹ (שֶׁל יַעֲקֹב). כָּלּוּלָה מִכָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבִּישְׂרָאֵל מִעוֹלָם וְעַד עוֹלָם".

(49) בְּרַכַּת "שֵׁם שְׁלוֹם" שֶׁבְּסוּף תְּפִילַת הָעֲמִידָה. וְכִמ"שׁ "כִּי הוּא חַיִּיכֶם" (הַאֲזִינוּ לָב, מו).

(50) אַחֲרֵי יח, ה.

(51) אֲבוֹת פ"ו, ג.

(52) בְּרַכּוֹת ג, סע"א.

(53) רַמְבַּ"ם ס"פ פְּקוּדֵי.

(54) שְׁמוֹר"ר פ"א, ה.

(55) וִיק"ר פ"ב, ה.

(*) מִשְׁא"כ בְּנוֹגַע לְקִטְנִים - כִּיּוֹן שְׂדֵרֶכֶם לְפָרֶד, בְּהַכְרַח לִיתֵן לָהֶם יוֹתֵר מִשִּׁיעוּר אֲכִילָתָם (כְּדִי שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הַפִּירוּר יִשְׁאָר לָהֶם כְּדִי שִׁיעוּר אֲכִילָה), וְאֵין בְּזֶה חִידוּשׁ (כָּל כֵּךְ).

(**) וְעַפ"י יוֹמָתֵק לְשׁוֹן רִש"י "לִפִּי הַטֶּף, לִפִּי הַצִּרִּיךְ לְכָל בְּנֵי בֵּיתָם", וְלֹא "לִפִּי הַצִּרִּיךְ גַּם עֲבוּר הַטֶּף" - אֵלָּא שֶׁנֶּתֶן "לְכָל בְּנֵי בֵּיתָם" (לֹא רֵק לְהַ"טֶּף) "לִפִּי (שִׁיעוּר הַנִּתְיָנָה לְהַ"טֶּף".

(***) מִשְׁא"כ לְהַמְצִיץ - "הִרִי" לָכֵם לְזֶרַע הַשְּׂדֵה וְלֹאכֶלֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּבִיתֵיכֶם וְלֹאכֶל לְטַפְכֶם" (פְּרָשְׁתוֹ מו, כד) - "לְטַפְכֶם" כִּפִּי הַשִּׁיעוּר שֶׁלָּהֶם (שְׂרָגִילִים לְפָרֶד), וְ"לֹאכֶלֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּבִיתֵיכֶם" כִּפִּי הַשִּׁיעוּר שֶׁלָּהֶם (וְלֹכֶן מִפְּרָט הַכְּתוּב "וְלֹטַפְכֶם" בַּפ"ע, וְאֵינוֹ כּוֹלֵם בְּ"אֲשֶׁר בְּבִיתֵיכֶם").

וכיון שעולם העשי' הוא (לא רק למטה במדרגה, אלא גם) שלא בערך לעולם הבריאה והיצירה, שהם בערך זל"ז, משא"כ עולם העשי' שנראה לנפרד לגמרי, כמו במחשבה דיבור ומעשה, שהמעשה הוא (לא רק למטה במדרגה, אלא גם) שלא בערך למחשבה ודיבור, שהם בערך ושייכים זל"ז, משא"כ המעשה הוא לבוש הנפרד - לכן נאמר "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", אף הפסיק הענין, שההפסק מורה על ריחוק הערך דעשי' לגבי יצירה ובריאה, ודמעשה לגבי דיבור ומחשבה. וכמרומו גם בציור דאות ה"א, שג' הקוין שבה רומזים לג' עולמות ב"ע, ולג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה - שקו השמאלי דאות ה"א, שרומז על עולם העשי', כח המעשה, נפסק מב' הקוין (העליון והימני) שרומזים על בריאה ויצירה, מחשבה ודיבור.

ולאידך - "אף" הוא לשון ריבוי (כפשטות הכתוב), "לרבות עוד דבר שאינו מפורש כאן והוא . . גבוה ונעלה מהם", היינו, שב"אף (עשיתיו)" נרמזת בחי' רביעית היותר נעלית⁶⁷ (גם מ"בראתיו יצרתיו") שנמשכת ומתגלה בעולם העשי' ("אף עשיתיו", שריבוי זה נסמך לעשיתיו) דוקא⁶⁸, כיון שבריאת כל סדר ההשתלשלות היא בשביל עולם העשי', ובעולם העשי' גופא בשביל העבודה במעשה בפועל⁶⁹ - כפי שמבאר רבינו הזקן⁷⁰ ש"תכלית השתלשלות העולמות . . אינו בשביל עולמות העליונים . . אלא התכלית הוא עוה"ז התחתון, שכן עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא, שיאיר אור ה' . . במקום החושך והס"א של כל עוה"ז כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החושך מהארתו בעולמות העליונים", "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"⁷¹.

להגאולה⁵⁶, היינו, שהמעמד ומצב ד"ויגש ישראל בארץ מצרים גו' ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד", "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", הוא גם (ובעיקר) הכנה להגאולה, כדלקמן.

ה. ויובן בהקדם המבואר בדרושי חסידות⁵⁷ בענין "ויגש אליו יהודה", שהחילוק שבין יוסף ליהודה הוא ע"ד החילוק שבין צומח (יוסף) לדומם (יהודה), שמים (יוסף) וארץ (יהודה), ולכן "ויגש אליו יהודה", שיהודה (דומם, ארץ) נגש ליוסף (צומח, שמים), בהתאם לסדר בזמן הזה שצומח הוא למעלה מדומם, שמים קדמו לארץ⁵⁸; אבל לעתיד לבוא יתעלה יהודה להיות למעלה מבחי' יוסף (כמ"ש בהפטורה⁵⁹ "הנה אני לוקח את עץ יוסף גו' ונתתי אותם עליו את עץ יהודה גו' ועבדי דוד מלך עליהם"), כיון שתתגלה מעלת הדומם והארץ מצד שרשם - שבמחשבה ארץ קדמה לשמים, "סוף⁶⁰ מעשה במחשבה תחלה"⁶¹.

וענינם בעבודת האדם - שהחילוק⁶² בין יוסף ויהודה הוא ע"ד ובדוגמת החילוק שבין תלמוד (יוסף) ומעשה (יהודה), שבזמן הזה "תלמוד גדול"⁶³ ("ויגש אליו יהודה", שיוסף הוא למעלה מיהודה), ולעתיד לבוא יהי' "מעשה גדול"⁶⁴ (שיהודה יתעלה להיות למעלה מיוסף).

ומעלת המעשה לגבי תלמוד, מעלת הארץ (עולם העשי') לגבי שמים (עולמות הרוחניים) - מעלת יהודה על יוסף שתתגלה לעתיד לבוא - מרומזת בפסוק⁶⁵ "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"⁶⁶:

בראתיו יצרתיו עשיתיו - הם ג' עולמות ב"ע. ודוגמתם באדם - ג' לבושי הנפש, מחשבה דיבור (תלמוד) ומעשה.

(64) מאמרים שבהערה 62. מאמרי אדה"ז תקס"ז ע' שיו. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 263 ואילך. (65) ישע"י מג, ז.

(66) בהבא לקמן - ראה לקו"ת ר"פ בלק (סז, א ואילך). תו"א מגלת אסתר צה, סע"ב ואילך. סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. השי"ת ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך.

(67) ועפ"ז יש לומר שההפסק ("אף הפסיק הענין") מורה על ריחוק הערך למעליותא - שבעולם העשי' נמשכת ומתגלה בחי' נעלית יותר שלא בערך להגילויים שבעולם היצירה והבריאה.

(68) ודוגמתו בציור דאות ה"א - שדוקא ע"י הקו השמאלי הקצר ונפסק מב' הקוין שלמעלה ממנו נעשה תמונת אות ה', ולא עוד אלא שנעשה מאות ד', מלשון דלות, אות ה', שמורה על הקב"ה (סה"מ קונטרסים שם רמא, סע"ב ואילך).

(69) ועד שהתכלית דמחשבה ודיבור היא בשביל המעשה בפועל (סה"מ קונטרסים שם רמב, סע"א ואילך).

(70) תניא פל"ו.

(71) תניא שם. ע"פ תנחומא נשא טז. ועוד.

(56) שאז יהי' שלימות הענין ד"ויגש אליו יהודה", כמ"ש בהפטורה "הנה אני לוקח את עץ יוסף גו' ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד . . ומלך אחד יהי' לכולם למלך . . ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (יחזקאל לו, יט ואילך).

(57) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קמב ואילך. ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף בסה"מ תרכ"ט ע' יח ואילך. ד"ה ויגש בסה"מ תרמ"ד ע' ריב ואילך.

(58) חגיגה יב, א.

(59) יחזקאל לו, יט. שם, כד.

(60) ע"פ פיוט "לכה דודי".

(61) ועד"ז בנוגע לסמיכת גאולה לתפלה - שמהלשון סמיכת גאולה לתפלה (ולא תפלה לגאולה), שתפלה היא במקומה וגאולה נסמכת (נגשת) לתפלה, משמע, שהעיקר הו"ע התפלה (יהודה) - ראה קונטרס ה' טבת שנה זו ס"ב.

(62) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. ד"ה ויגש בסה"מ תרל"ד ע' פו ואילך. תרע"ח ע' קיט ואילך. סה"מ תרכ"ט ותרמ"ד שבהערה 57.

(63) קידושין מ, ב. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג.

ויפרו וירבו מאד", "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", הוא הכנה להגאולה: בגלות באופן של שעבוד ועד לקושי השעבוד - מודגש בעיקר תוקף ההתקשרות דבניי להקב"ה, שלמרות הקושי דשעבוד הגלות, עומדים בכל התוקף על קיום התומצ"צ בשלימות.

הפיכת חושך הגלות (שזוהי תכלית הכוונה דהגלות - לאתהפכא חשוכא לנהורא, שהגלות עצמו יהפך לגאולה) מודגשת (בעיקר) במעמד ומצב של גלות כבפרשת ויגש - שגם בזמן הגלות נעשה יהודי בעה"ב על העולם, "אדוני הארץ"⁸², ופועל שפרעה (המושל בכיפה⁸³) אומר ש"טוב כל ארץ מצרים לנס הוא", ובניי מקבלים "אחוזה במיטב הארץ", ובאופן ד"ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד", "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" (בגימטריא טוב, מבחר שנותיו), כך, שמלבד העובדה שנמצאים בארץ מצרים (גלו מעל שולחן אביהם) לא חסר להם דבר - במצב כזה מודגשת מעין ודוגמת הפיכת הגלות בזמן הגלות עצמו.

ולכן מצב זה בזמן הגלות מהווה הכנה להפיכת הגלות ע"י הגאולה האמיתית והשלימה - שאז יראו בפועל ובגלוי שכל מיצר הגלות⁸⁴, "אף" לגריעותא, אינו אלא בשביל שיתוסף המרחב דהגאולה, כמ"ש⁸⁵ "מן המיצר קראתי יי"ה (ועי' דוקא) ענני במרחב יי"ה", "אף" למעליותא, הריבוי דבחי' הרביעית, שעוה"ז התחתון נעשה דירה לו ית', דירה שמרחיבה⁸⁶ (כביכול) דעתו של אדם⁸⁷ (העליון).

ח. ויש לומר, שזהו גם מהטעמים לכך שהמעמד ומצב ד"ויחי יעקב בארץ מצרים" (שגם בזמן הגלות נעשה יהודי בעה"ב על העולם, "אדוני הארץ", ולכן מקבל עזר וסיוע ממלכות המדינה באופן ש"טוב כל ארץ מצרים לכם הוא") מודגש ביותר בדורנו זה:

בלקו"ש חכ"ה ע' 194 ואילך.
 (83) ועד"ז ה"מושל בכיפה" שבכל דור - שלא נעשה "מושל בכיפה" אלא בזכותם של ישראל שנמצאים במלכותו, כמאד"ל "כל אומה ולשון ששלטה על ישראל שולטה מסוף העולם ועד סופו בשביל כבודן של ישראל" (מכילתא בשלח יד, ה), "כל מלכין דעלמא לא אתתקפו בשולטניהון אלא בגינייהו דישאל . . דכד ישראל בגלותהון מיד מתתקפי על כל שאר עמין דעלמא" (זח"ב ו, א).
 (84) המיצר שבעצם העובדה ש"גלו מעל שולחן אביהם" (שאינו כל מיצר גדול מזה), ותו לא מידי.
 (85) תהלים קיח, ה.
 (86) ולהעיר, ש"דירה" היא בהרחבה גדולה ביחס למדת האדם (יותר מלבוש ועד שלא בערך), ופועלת הרחבה אמיתית בהאדם (ועד"ז בנוגע לאדם העליון כביכול).
 (87) ברכות נז, ב.

ו. וענין זה מודגש גם בכללות ענין הגלות: בזמן הגלות ניתוסף עוד יותר בהירידה למטה שבעולם העשי' - "עוה"ז הגשמי והחומרי ממש . . התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחושך כפול ומכופל"⁷² - כיון ש"הסתר אורו ית' וחושך כפול ומכופל" הולך ומתגבר עוד יותר.

ולאידך, הולך וניתוסף עוד יותר בשלימות כוונת הבריאה שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, שנעשה בעיקר ע"י "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁷³. ובסגנון דלעיל - שבענין הגלות מודגשים ב' הקצוות ד"אף עשיתיו", ההפסק שמורה על גודל הירידה למטה, והריבוי דבחי' הרביעית:

איתא במדרש⁷⁴ "לקו באף, דכתיב⁷⁵ אף אני אלך עמם בקרי, ומתנחמין באף, דכתיב⁷⁶ ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'". וההסברה בזה⁷⁷ - ש"תיבת אף בעצמו הוא לא טוב ("אף" לגריעותא), שהוא בחי' סט"א, ג'⁷⁸ פתחו באף כו", ולאידך, "אף . . הוא המרבה בחי' הרביעית היותר נעלה . . ע"י שמבררים את בחי' האף שבעשי", היינו, שע"י הברור דאתכפיא ס"א ואתהפכא חשוכא לנהורא נעשה הגילוי דבחי' הרביעית ("אף" למעליותא).

וענינו בעבודת האדם⁷⁷ - כמ"ש⁷⁹ "אף חכמתי עמדה לי", "תורה שלמדתי באף נתקיימה בי"⁸⁰, "שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמוד בטורח עמל כו"⁸¹, ש"ע"י העול שמייגע את עצמו מברר נפש הבהמית" - שבזה מודגשת מעלת המעשה (מלשון כפי') שבלמוד התורה עצמו.

ז. עפ"ז יש לבאר האמור לעיל (ס"ד) שהמעמד ומצב ד"וישב ישראל בארץ מצרים גו' ויאחזו בה

(72) תניא שם.
 (73) תניא רפ"ז.
 (74) איכ"ר פ"א, נז.
 (75) בחוקותי כו, מא.
 (76) שם, מד.
 (77) לקו"ת בלק סט, ד.
 (78) כ"ה בלקו"ת שם - ע"פ מדרש אגדה (באבער) ובמדרש לקח טוב בראשית א, ג. ובב"ר פ"ט, ב: ארבעה.
 (79) קהלת ב, ט.
 (80) כ"ה בלקו"ת שם. ובקה"ר עה"פ שם בשינוי לשון קצת. וראה גם רמב"ם הל' ת"ת פ"ג הי"ב.
 (81) פירוש המשניות להרמב"ם אבות ספ"ה.
 (82) וההתחלה בזה - כש"יוסף הורד מצרימה" (וישב לט, א), כדאיתא במדרש (ב"ר פפ"ו, ב) "יוסף הורד מצרימה, כבשון, המד"א וירד מים עד ים . . כי הוא וודה בכל עבר הנהר" (נתבאר בארוכה

בתקופה האחרונה, כולל ובמיוחד בנוגע להיחס דמלכות המדינה ההיא ("מעצמת-על") לאפשר ולעזור ולסייע לבני להיות במעמד ומצב של הרחבה, לצאת מן המיצר אל המרחב, באופן שגם בארץ מצרים (ברגעי הגלות האחרונים) יהי אצלם מעמד ומצב ד"ויחי יעקב",

וכל זה - מפני שעומדים בסמיכות ממש להגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובלשונו של דוד מלכא משיחא, "נעים זמירות ישראל", במזמור פ"ט⁹⁴: "כרתי ברית לבחירי נשבעתי לדוד עבדי"⁹⁵, "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו"⁹⁶, ועד לסיום וחותם המזמור: "ברוך ה' לעולם אמן ואמן", "ראה . ביאת המשיח, על כן נתן תודות לשם"⁹⁷.

ט. ויש לקשר זה עם תוכן הזמן שבו קורין בתורה פרשת ויגש והתחלת פרשת ויחי⁹⁸ - יום השבת שלאחרי חנוכה שבו נעשה השלימות ("ויכולו"⁹⁹) דחנוכה¹⁰⁰, שהוא לעולם בחודש טבת, ובשנה זו חל ביום ה' טבת:

ענינו של חנוכה (ששלימותו ביום הש"ק זה) - שגם כשנמצאים במעמד ומצב דחושך הגלות, "משתשקע

כיון שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה, מודגשת בו ההכנה להפיכת הגלות ע"י "טעימה" מעין זה בזמן הגלות - שבסמיכות לסוף הגלות נעשה מעמד ומצב ד"ויחי יעקב בארץ מצרים"⁸⁸, והולך וניתוסף ככל שמתקרבים יותר להפיכת הגלות בגאולה האמיתית והשלימה.

ובפרטיות יותר - בשייכות ליוסף שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - כש"יוסף הורד מצרימה" לחצי כדור התחתון, במלכות של חסד (היפך המעמד ומצב של רדיפות כו' מצד מלכות המדינה ההיא בימים ההם),

וביתר שאת וביתר עוז לאחר הסתלקותו - שגם אז נשאר המעמד ומצב ד"ויחי יעקב", כמארז⁸⁹ "יעקב" אבינו לא מת . . מה זרעו בחיים אף⁹¹ הוא בחיים", ועד ש"אשתכח בכולהו עלמין (גם בזה העולם המעשה) יתיר מבחיוהי"⁹²,

ובפרט לאחר השלימות דארבעים שנה, ש"נתן לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"⁹³,

ובמיוחד בשנת "נסים" (תש"נ) ושנת "נפלאות אראנו" (נ"א) - כפי שראינו במוחש הנסים והנפלאות

(88) ועפ"ז יש לבאר הסתימה דפרשת ויחי ("פרשה זו סתומה . . שביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו" (ב"ר ופרש"י שם)) למעלייתא - שהסמיכות ד"ויחי יעקב בארץ מצרים" ל"וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד" (ללא הפסק כלל בין פרשה לפרשה), מדגישה יותר תוקף הענין דטעימת מעין הפיכת הגלות בסוף זמן הגלות.

ובעומק יותר: אף שנסתם הקץ, מ"מ, נרמז שבסוף הגלות (בסמיכות להקץ) יהי מעמד ומצב ד"וישב ישראל גו' ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, מעין הפיכת הגלות שבהקץ.

(89) תענית ה, ב. וראה גם שיחת ה' טבת תשמ"ז ס"א ואילך. (90) ועד"ז "אלה תולדות יעקב - יוסף". ובלשון הכתוב (פרשתנו מה, כו) - "עוד יוסף חי". ולהעיר, שמדתו של יוסף יסוד שנקרא חי (אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' קטז. ועוד).

(91) "אף" דייקא - שמורה על ב' הקצוות: "אף" לגריעותא - הירידה שבענין ההסתלקות (שהיא "כשריפת בית אלקינו" (ר"ה יח, ב)), וביחד עם זה, "אף" למעלייתא - שניתוסף עוד יותר ע"ז ש"זרעו בחיים", "יתיר מבחיוהי".

(92) זהר ח"ג ע"א, ב. אגה"ק סימן זך וביאורו. וראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 481.

(* ואולי י"ל כנגד ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים.

(** לא (רק) במצב של מיצר, רחמנא ליצגל, ולא תקום כו', אלא (גם ו) בעיקר בתור נתינת שבח והודאה להקב"ה.

(*** ואולי י"ל ולהעיר, שבמזמור פ"ט מופיעה תיבת "אף" ה' פעמים, דיש לומר, שרומז על הפיכת ה"אף" דגלות פרעה (שורש כל הגליות), "חמישית לפרעה" (פרשתנו מז, כד) דלעז"ז, ל"אף" דקדושה (ראה לקו"ש ש"ה כד, ריש ע' ד. ועוד), "חמישית לפרעה" דקדושה, ד"אתפרינו ואתגליין מיני" כל נהורין" (זח"ר, א).

(****) כהר"ת דהשנה - ה'תשנ"א - "הי' תהא שנת נפלאות אראנו".

(93) תבוא כט, ג ובפרש"י. ע"ז ה, ב.

(94) להעיר, שבחלוקה דק"נ מזמורי תהלים לט"ו* פעמים עשר (כידוע שבזמנים ומצבים מסוימים היו מוסיפים באמירת עשרה מזמורי תהלים**), שייך מזמור פ"ט לעשר המזמורים שהתחלתם במזמור פ"א (וסיימם במזמור צ') - אותיות "אף", אבל, בסדר הפוך, שמורה על הפיכת ה"אף" לגריעותא ל"אף" למעלייתא*** (פ"א - ר"ת פלאות אראנו****, שעיקר ההדגשה הוא על הגילוי לעיני בשר - "אראנו" - בטוב הנראה והנגלה).

(95) פסוק ד.

(96) פסוק כא.

(97) ראב"ע ע"ה פ.

(98) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב: "המועדים של כל השנה . . יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן". ובלשון רבינו הזקן - "לחיות עם הזמן", הפרשה בתורה שקורין בזמן זה ("היום יום" ב' חשון).

(99) בראשית ב, א. אוה"ת ע"ה פ (כך א' מב, ב ואילך. כך ג' תקח א, ואילך).

(100) ובשנים (שיום ראשון ואחרון דחנוכה הם ביום השבת) - שבת ה' דחנוכה, "זאת חנוכה".

ויגש שקורין בזמן זה - הפיכת הגלות, שע"ז נעשה הבירור תחתון שאין תחתון למטה ממנו בתכלית השלימות.

* * *

י. וענין עיקרי בנוגע למעשה בפועל - "לא המדרש (תלמוד) עיקר אלא המעשה"¹¹⁴, כמודגש ביותר בסמיכות להגאולה שאז יהי "מעשה גדול": מהענינים העיקריים דגאולה האמיתית והשלימה - בנין ביהמ"ק השלישי (למעלה מהמשכן, מבית ראשון ומבית שני), "מקדש"¹¹⁵ אדני כוננו ידיך"¹¹⁶. ובהדגשה יתירה ביום הש"ק זה - הן מצד השלימות דחנוכה שקשור עם חנוכה ביהמ"ק"¹¹⁷, והן מצד פרשת ויגש שבה מודגש מעלת הדומם (יהודה) לגבי צומח (יוסף), שזוהי גם מעלת בית המקדש שנעשה מאבנים (דומם) לגבי המשכן שנעשה (משטים) ארזים (צומח), כמבואר בארוכה בדרושי חסידות דפרשת ויגש"¹¹⁸.

ולכן, בעמדנו ביום הש"ק פרשת ויגש שבו נעשית השלימות דחנוכה, יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז ב"מעשינו ועבודתינו" בענינים שהם מעין ודוגמא והכנה לבניית בית המקדש השלישי - ע"י בנין בתים חדשים (והוספה וחיזוק הבתים הקיימים כבר) בתים בכל ג' הקוין דתורה תפלה וגמ"ח, בית תורה"¹¹⁹, בית תפלה ובית גמילות-חסדים, "בית גדול", "שמגדלין בו תורה ומגדלין בו תפלה"¹²⁰ ומגדלין בו גמ"ח, "מקדש מעט"¹²¹, הן בנוגע לבתים ציבוריים, והן בנוגע לבתים פרטיים דכאו"א מישאל, האנשים והנשים וגם הטף"¹²²

החמה"¹⁰¹, מדליק כאו"א מישאל "נר מצוה ותורה אור"¹⁰² באופן ד"מוסיף"¹⁰³ והולך"¹⁰⁴, ולא רק בנוגע לעצמו ובני ביתו, אלא גם "על פתח ביתו מבחוץ"¹⁰³, להאיר החושך שמבחוץ, ו"עד דכליא רגלא דתרמודאי בשוקא"¹⁰³, שמבטלים לגמרי ("כליא") גם הדרגא הכי תחתונה ("רגלא") דמרידה ("תרמודאי" אותיות מורדת"¹⁰⁵) בהקב"ה שהיתה בשוק, ויתירה מזה, ש"רגלא דתרמודאי בשוקא" (תחתון שאין תחתון למטה ממנו) מתהפכת להיות במעמד ומצב של כלות הנפש ("כליא" מלשון "כלתה נפשי") להקב"ה"¹⁰⁶ - הפיכת החושך, כמ"ש "והרי יגי' חשכי"¹⁰⁷, עד ש"לילה כיום יאיר"¹⁰⁸.

ענינו של חודש טבת - "ירח שהגוף נהנה מן הגוף"¹⁰⁹, שרומז¹¹⁰ על ההנאה דהגוף כביכול שלמעלה, יש האמיתי, מהגוף שלמטה, יש הנברא, היינו, שחודש טבת מורה על שלימות דבירור התחתון¹¹¹, שיש הנברא, תחתון שאין תחתון למטה ממנו, נעשה חד ממש עם יש האמיתי¹¹², שע"ז נשלמת התאורה (נהנה) להיות לו ית' דירה בתחתונים.

וענינו של ה' טבת - שבחודש טבת גופא שתוכנו בירור התחתון מודגש ענינה של אות ה', שצורה ג' קוין, וקו השמאלי נפסק הקו העליון והימני) רומז על מעלת המעשה שבעולם העשי', שע"ז נעשה בירור התחתון בשלימות¹¹³ (כנ"ל ס"ה).

ומזה מובן שתוכנו של הזמן (שבת שלאחרי ימי חנוכה, חודש טבת, וה' טבת) שייך לתוכנה של פרשת

(112) ראה ביאור"ז בשלח מג, ג.

(113) ומגלגלין זכות ליום זכאי - שביים זה הי' פס"ד דמלכות המדינה ש"דידן נצח" (ראה הערה שבהתחלת השיחה. לקמן ס"י), כמודגש בתוכנה של פרשת ויגש, כנ"ל בארוכה.

(114) אבות פ"א מ"ז.

(115) בשלח טו, יז.

(116) להעיר שב"כוננו ידיך" מודגש ביותר בענין המעשה: "כוננו" - לא רק עשי' סתם וכוננו סתם, אלא גם "כוננו", עשי' מתוקנת ושלמה, "ידיך" - לא רק ביד אחת, אלא בשתי ידים.

(117) שבלי הלקט סימן קעד.

(118) דרושים שבהערה 57. וראה גם קונטרס משיחות ש"פ ויגש תשמ"ז ס"ד.

(119) כלומר: גם בנוגע ל"תורה" ("תלמוד") מודגשת מעלת ה"מעשה" ("גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ועד ל"מעשה גדול") - שחודר ונמשך במציאות ה"בית".

(120) מלכים-ב כה, ט. מגילה כז, א.

(121) מגילה כט, א.

(122) ואדרבה - בפעולת הטף יש מעלה גדולה יותר, ומהם נמשך גם להגדולים - ע"ד האמור לעיל (הערה 47) בפירוש הכתוב "לחם לפי הטף", ודוגמתו ב"לחמה של תורה".

(101) שבת כא, ב. וראה ד"ה מצוה משתשקע החמה באוה"ת חנוכה (בראשית כרך ה) תתקמ, ב ואילך. ד"ה הנ"ל תר"ל. תרנ"ד. תשל"ח (ס"ה"מ מלוקט ח"ב ע' כה ואילך).

(102) משלי ו, כג.

(103) שבת שם.

(104) ובאופן ד"פעולה נמשכת" ועד ל"מעלין בקודש" גם לאחר ימי חנוכה, ואדרבה, לאחר ימי חנוכה מודגש יותר הצורך (ובמילא גם הנתינת-כח) בעבודה ד"מוסיף והולך" - הוספה בעבודת האדם כדי להשלים גם הנתינת-כח שמצד ימי חנוכה (יומין זכאין) ונרות חנוכה. (105) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא. קהלת יעקב ערך תרמוד. דרושים שבהערה 101.

(106) ראה ד"ה הנ"ל תר"ל, תרנ"ד, תשל"ח.

(107) שמואל-ב כב, כט. תו"א לד, א. מא, א. שם, ג. ועוד.

(108) תהלים קלט, יב. קונטרס משיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה, תשמ"ז.

(109) מגילה יא, א.

(110) לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך.

(111) וקשור גם עם בירור והפיכת הגלות - שמהפכים הענין ד"סוף מלך בבל אל ירושלים והביאה במצור" (התחלת הגלות בעשרה בטבת) לסמיכה למעלותא, "סומך נופלים" (ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 518 ואילך. חכ"ה ע' 269).

דמלכות המדינה כו', והעיקר - "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"¹²⁹ - שהקב"ה בעצמו יקיים הציווי ד"המתחיל במצוה אומרים לו גמור", מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב, ובתכלית השלימות].

ויה"ר - והוא העיקר - שההחלטה הטובה בהוספת בתי תורה תפלה וגמ"ח בכל מקום ומקום תמהר ותזרז ותביא תיכף ומיד את הבנין דבית תורה תפלה וגמ"ח העיקרי והכללי - בנין ביהמ"ק השלישי, ש"בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא מן השמים"¹³⁰ ביום הש"ק פרשת ויגש, ולפני הקריאה בפרשת ויחי בתפלת מנחה, כך, שעוד לפני ההמשך ד"ויחי יעקב בארץ מצרים גו", יהי הענין ד"ויחי" בתכלית השלימות - חיים נצחיים דכל בני"י (ו"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹³¹, ובראשם - יעקב אבינו, ו"אלה תולדות יעקב יוסף"¹³², ויוסף שבדורנו, וכל הצדיקים קדושי עליון), בארצנו הקדושה, ובלשון הכתוב בהפטורה¹³³: "וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עלי' המה ובניהם ובני בניהם עד עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

(בחדרם הפרטי), שנעשים בית תורה תפלה וגמ"ח, עיי' שהתורה ותפלה וגמ"ח שנעשים "בבית" זה חודרים וממלאים כל הבית כולו, שכל מציאותו נעשית בית תורה תפלה וגמ"ח.

ובלשון הידוע: "בית מלא ספרים"¹²³, היינו, שנוסף לכך שיש בבית ספרי קודש (נוסף על סידור - תפלה, וחומש - תורה) וכו"כ ספרים, ועד לריבוי גדול, נעשה הבית כולו (לא רק החדר שבו נמצאים הספרים) חדר בתוכנם של הספרים, ועד שמציאותו של הבית כולו היא - "בית מלא ספרים"¹²⁴.

נויש לקשר זה עם יום ה' טבת - שנקבע ליום סגולה ועת רצון בקשר ובשייכות ל"בית מלא ספרים"¹²⁵. ויה"ר שיתוסף בזה עוד יותר עד לגמר ושלימות הענין ד"בית מלא ספרים" - שכל ספרי וכתבי רבותינו נשיאינו יחזרו להבית שלהם, ובלשון הכתוב¹²⁶ "ושבתי בשלום אל בית אבי"¹²⁷. ו"המתחיל במצוה אומרים לו גמור"¹²⁸ - שאלה מבני"י שזכו לעסוק בזה עד עתה ימשיכו וישלימו ההתעסקות בזה בהצלחה רבה ומופלגה, כולל גם בנוגע להעזר והסיוע

(127) ובזה מודגש גם הענין ד"ויאחזו בה", "לשון אחוזה" (ירושא).
(128) ראה תנחומא עקב ו. פרש"י עקב ח, א. ירושלמי פסחים פ"י ה"ה.

(129) תהלים קמז, יט. שמו"ר פ"ל, ט.

(130) פרש"י ותוס' סוכה מא, א.

(131) ישע"י כו, יט.

(132) וישב לו, ב.

(133) יחזקאל לו, כה.

(123) תנחומא ופרש"י ר"פ קרח. - ואף שבבית צ"ל כלים וכו' - הוא ע"ד מרז"ל דפטור (אף) על הכלי (שבת צג, סע"ב. וראה לקו"ת מטות פב, ג).

(124) ויש לומר יתירה מזה - שפועל גם מחוץ להבית, כמו מזוזה (ששייכת ל"בית מלא ספרים" כמובן מטענת קורח (ש"פיקח הי"י)) שבית מלא ספרים פטור ממזוזה (שפועלת השמירה (כולל גם בירור וזיכרון) גם מחוץ לבית - ה' ישמר צאתך ובואך גו"י"*) (זח"ג רסג, ב).

(125) ראה בארוכה סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 183 ואילך.

(126) ויצא כח, כא.

(* ולהעיר מזח"ב קסד, א: בי מקדשא... נטירו דילי... בקב"ה (דלא כ"נטירו דמשכנא" שהיא ע"י נער) דכתיב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר... אתון קדישי עליוני... נטירו דלכון כנטירו דבי מקדשא קב"ה בלחודי, דכתיב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, דהא בכל זמנא דצדיקיא אזלי בארתי קב"ה נטיר לון תדיר דכתיב ה' ישמר צאתך ובואך" - שענין זה קשור עם לימוד התורה וכמובן מהתחלת הענין (קסג, סע"ב): "השתא דאתון לארתייכו ואנא לארתי אתפרש מנייכו במילי דאורייתא, פתח ואמר... אם ה' לא ישמר עיר גו", שעני"ז פעל שתהי' אצלם "נטירו דמקדשא" (וראה לקוטי לוי"צ לזח"ב ע' קיג ואילך). היינו, שעני"י לימוד התורה (תוכן הענין ד"בית מלא ספרים") נעשית השמירה באופן ד"ה' ישמר צאתך ובואך גו", כמו במזוזה.

לקוטי שיחות פרשת ויגש כרך ה'

מתורגם ללשון הקודש

(ג) מדוע חשוב להזכיר בענין של "ובני שמעון..."
שדינה "נבעלה לכנעני", ואשר משום כך היא נקראת
בפסוק בשם "כנענית"?⁴

(ד) מה מתכוון רש"י בהוסיפו מיד בפירוט את הארוע
"כשהרגו את שכסם..."? כלומר, מהו הקושי בפירוש "בן
דינה שנבעלה לכנעני" אשר על ידי תוספת זו מובן
הפירוש יותר?⁵

(ה) לפי הפשט אסור גם לבן נח לשאת את אחותו מן
האם לאשה⁶, ואם כך, קשה: כיצד לקח שמעון את דינה,
שהיתה אחותו גם מאם?⁷

ב.

הזכרת האם כדי להדגיש את היחוס

שתי השאלות הראשונות המוזכרות לעיל – מדוע מצטט
רש"י בפירושו גם את המלה "בן", ומנין לו ש"הכנענית"
היא דינה – מתורצות זו בזו. וכדי להבין זאת יש לציין קושי
נוסף: מדוע בכלל נאמר בפסוק "בן הכנענית"?

(א) באם שאול (ושלה) לא היו מבנות כנען והיו ראויים לישא את ארונן
– למה יוציאם (ואין סברא לומר שזהו בכדי שיהיו ג' לכל רוח),
(ב) מפשטות לשון רש"י "ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען" משמע
שהטעם על כל "אחד מבניכם" הוא "שהם מבנות כנען". ומזה מובן שגם פרש"י
"כנעני – תגרא" (וישב לח, ב) הוא רק אליבא דר"י, ודלא כמ"ש בגו"א שם
(או שהוא גם אליבא דר"י, אלא שמ"מ ה' גם כנעני ממש – כדלהלן בשיחה
הנ"ל בשוה"ג הנ"ל).
(4) ובפרט לפי מה שאמרנו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב כו" (ב"ב
קכג, א). וכ"ה גם בפשטות (שלכן לא הוצרך רש"י לפרש (נח ז, ח) למה
עיקם הכתוב שמונה אותיות. ומה שרש"י מביא (שם ו, ט) "ויש שדורשים
אותו לגנאי" – נתבאר בארוכה בשיחה ש"פ נח תשכ"ה. עיי"ש (נרפס בלק"ש
ח"ה ע' 280 ואילך).

(5) ופשט שאין לומר שכונת רש"י הוא לפרש איך שכן דינה ה' מבני
שמעון – כי (נוסף על מה שזה מובן גם בלי פירושו) בכדי לפרש זאת, ה'
מספיק שיאמר "ושמעון נשאה לאשה" (כברד"ק כאן).

(6) רש"י וירא כ, יב.

ברא"ם כאן, שבפ' וירא מפרש רש"י אליבא דר"א (סנה' נח, א)
ובפרשטנו אליבא דר"ע. אבל צע"ג איך אפ"ל שיטה זו בפרש"י עה"ת?
ולכאורה פשוט שלא יסתור רש"י את עצמו ממקום אחד לשני, שהרי בן חמש
למקרא שאין לו בהבנת החומש אלא פרש"י, לא יתקבל אצלו כלל שכתוב
אחד סותר לשני! (ורק כשמביא במקום א' כמה פירושים, מפרש הוא לפעמים
במקום אחר רק כפי פ' א' – כבשוה"ג להערה 3).

(7) ברע"ב כאן מביא גירסא "שישיאנה" (לאחר). אבל [נוסף שלפ"ז אינו
מובן מדוע נמנה שאול בבני שמעון] כ"ה בכל הדפוסים ובכתבי יד של פרש"י
(ובפרט שכי"ה גם ברד"ק כאן ובפרשת וישלח לד, כו. בטור הארוך ובמושב
זקנים כאן. במ"כ לב"ר שם. ובכ"מ).

א.

"הכנענית" – כינוי לדינה

על הפסוק "ובני שמעון..."¹, אומר רש"י: "בן הכנענית
– בן דינה שנבעלה לכנעני", שמשמעות המלה "הכנענית"
כאן איננה כפשוטה, אלא כוונת הפסוק היא לדינה,
הנקראת "כנענית" משום ש"נבעלה לכנעני"², ולאחר מכן
מוסיף רש"י ואומר: "כשהרגו את שכסם לא היתה דינה
רוצה לצאת, עד שנשבע לה שמעון שישאנה".

וצריך להבין בזה:

(א) מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המלה "בן
הכנענית", וכן בפירושו הוא אומר לאחר מכן "בן דינה
וכו" – כאשר פירושו אינו קשור כלל, לכאורה, למלה
"בן", אלא רק למלה "הכנענית"?

(ב) מנין לומד רש"י פירוש זה, שבמלה "הכנענית"
אין הכוונה כאן לכנענית ממש, אלא רק ל"נבעלה
לכנעני"³?

(1) פרשטנו מו, יו"ד.

(2) ואף שבשכס נאמר (וישלח לד, ב) "שכס בן חמור החזי" – הרי כל ז'
האומות נקראים כנענים (רש"י בא ג, ה). וראה גם לעיל נח יו"ד, טו ואילך.
(3) בגו"א כאן (וכ"ה ברא"ם): "שאיין לומר כנענית ממש, אפשר כי אברהם
צוה שלא יקח בנו מבנות הכנעניים ויעקב מניח את שמעון ליקח כנענית, אלא
בן דינה" (וראה לקו"ש ח"ה שיחה ב' לפ' ויחי ע' 261 ואילך, שזהו גם אחת
ההוכחות של רש"י (וישב לו, לה) לפרש (בפירושו הראשון – העיקרי) כדעת
ר"י ש"אחיות תאומות נולדו כו' ונשאום", ונשם לח, ב) "כנעני – תגרא",
כמבואר שם הערה 5, 34 – אבל ראה שם בשוה"ג להערה 34).
– אבל אינו מובן, שהרי ה' אפשר לפרש כאן "כנענית – תגרי" (וכמו
שהקשה הרא"ם כאן. ומ"ש הרא"ם שההוכחה הוא ממ"ש "ויקחו את דינה
מבית שכס ויצאו" (כבב"ר פ"פ, יא) – (א) אינו נזכר כלל בפירוש"י. (ב) באם
דיוק רש"י הוא מ"ויקחו", הוצרך לפרש זה שם – בפ' וישלח).

גם אין לומר שמה שמפרש רש"י "בן דינה כו" הוא לפי פירושו השני
שבפ' וישב (לו, לה) "כנעניות היו*", שלפ"ז קשה: מכיון שכולן היו בני
כנעניות למה כתיב גבי שאול כנענית יותר מבכולן (ראה בגו"א וש"ח כאן.
וראה גם רא"ם ויחי נ, יג) – ואדרבא – זהו הופך דרך הפשט לפרש שבכל
אלה שהיו בני כנעניות – לא החזיר זה, ודוקא שאול שה' בן בתו של יעקב
מכונה "בן הכנענית" מפני שדינה נאנסה ע"י כנעני!

ונוסף לזה: ממ"ש רש"י (ויחי נ, יג) שיעקב צוה "אל ישא אחד מבניכם
כו' שהם מבנות כנען" [והוציא את כל השבטים (לבד מנשה ואפרים), וכמפורש
ברש"י שם "יקבע להם מקום ג' למזרח וכן לד' רוחות"]⁴, מוכח שגם שאול
ה' בן כנענית.

ודוחק לומר, שמכיון שהוציא את שאר בני השבטים, הוציא משו"ז את
כל בני בניו – גם את שאול (ושלה) [ושאני מנשה ואפרים ש"לי הם – בחשבון
שאר בני" (ויחי מה, ה ופרש"י שם)], כי

(*) וכמו שמצינו שלאחרי רש"י מביא כמה פירושים באיזה ענין. מפרש הוא לפעמים אח"כ לפי פירוש אחד בלבד (ראה לקו"ש ח"ט ע' 3 הערה 18) – מפני שלשאר הפירושים
אין הכתוב זקוק לביאור כי מובן הוא מעצמו וכיו"ב. וגם בענין זה עצמו – הפירוש "כנעני – תגרא" (וישב לח, ב) הוא רק אליבא דר"י, והפי' "שהם מבנות כנען" (ויחי נ, יג)
הוא רק אליבא דר"י (וכמבואר בארוכה בלקו"ש ח"ה בשיחה ב' לפ' ויחי).

(א) בפשטות, גם בני פלגש נחשבים לילדים, לגבי האב. אמנם, אין הם נחשבים לילדים בדיוק כילדים של האשה הרגילה (ולכן נאמר "וללכן שתי בנות", ואף כאשר לבן קורא להן "בנותי" הוא אומר "בנותי בנותי – ב' פעמים", ובכך הוא מציין את ההבדל בין רחל ולאח לבין בלהה וזלפה), אך למרות זאת אין לומר שבנות פלגש אינן נחשבות כלל לילדים של האב, ולכן אין הן מוגדרות כאחיות ביניהן וביחס לבנות האחרות.

(הוכחה לכך: התורה¹⁹ מספרת "ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי...". בפשטות, הסיבה לכך שאברהם היה צריך לשלח את בני הפלגשים בעודנו חי, (והתורה מדגישה זאת, ולכאורה, מדוע היא מוסיפה זאת), היא משום שלולא כן, היו אף הם יורשים את נכסי אברהם. וזוהי הוכחה לכך, שהם נחשבו כבנים יורשים²⁰).

(ב) מדברי רש"י "בנותיו היו מפלגש", בלשון יחיד, מובן, ששתיהן – בלהה וזלפה – היו בנות מאותה פלגש. כלומר, הן היו אחיות מן האם, שהרי אף אם בנות פלגש אינן נחשבות כבנות וכאחיות – הרי זה רק לגבי האב, אך לא ביחס לאם. ואם כך, שוב נשאר הקושי: כיצד נשא יעקב שתי אחיות (מן האם)?

ד.

"פלגש" – שפחה

כדי להבין זאת יש להסביר את המשמעות של "פלגש" לפי הפשט: המלה "פלגש" מופיעה בפרשות הקודמות פעמיים, פעם אחת בפרשת וירא²¹, ופעם שניה בפרשת חיי שרה¹⁹. ובכך תמוה: בפרשת וירא, כאשר המלה "פלגש" מוזכרת בפעם הראשונה, אין רש"י מסביר את ההבדל בין

כשמנויים בפרשה כל בני השבטים, וכן אצל בני שמעון האחרים, מוזכר רק שם האב. ואילו אצל שאול מצינת התורה גם את האם. מדוע⁸? לשאלה זו משיב רש"י, ש"בן הכנענית" הוא "בן דינה"⁹, ולכן מספרת התורה מי היתה אמו של שאול, כדי לייחסו ליעקב אף באמצעות אמו¹⁰.

אך לפי זה קשה יותר מדוע מכונה דינה בפסוק בכינוי "הכנענית": אם אמו של שאול מוזכרת כאן רק כדי לספר בשבח יחוסו, שאף אמו היתה בת יעקב, כיצד מתאים כאן הביטוי "הכנענית" המבטא את גנותה של דינה, "שנבעלה לכנעני"?

ההסבר לכך הוא, שהתורה מכנה אותה בשם "כנענית", ורש"י מוסיף את הסיפור "כשהרגו את שכמם...", כדי להסביר כיצד היתה מותרת לשמעון¹¹, כפי שיוסבר להלן בסעיפים ח' וט'.

ג.

כיצד נשא יעקב אחיות?

כדי להבין זאת, יש להקדים ולבאר את דברי רש"י בפרשה קודמת¹², שלבן אמר "בנותי בנותי – ב' פעמים" כי "אף בלהה וזלפה בנותיו היו מפלגש". וגם שם מתעוררת השאלה: הרי יעקב קיים את כל תרי"ג המצוות¹³, וכיצד נשא את בלהה ואת זלפה¹⁴, שהיו לכאורה, אסורות עליו מפני "ואשה אל אחותה לא תקח"¹⁵ – הן משום שהיו אחיות של רחל ושל לאה, והן משום שהן עצמן היו אחיות זו לזו?

אי אפשר לתרץ¹⁶, שכיון ש"בנותיו היו מפלגש", לכן אין הן נחשבות לבנותיו ממש, ולכן אין הן אחיות¹⁷ – כפי שמוכח מלשון הפסוק¹⁸ "וללכן שתי בנות" – כי

(14) מה שנשא יעקב את לאה ורחל – אף שהיו ב' אחיות – ראה לקו"ש [המתורגם] חלק ה' ע' 143 ואילך.

(15) אחרי יח, יח.

(16) הכוונה בהשיחה, אינה אשר כונת רש"י במ"ש "מפלגש" הוא לתרץ קושיא זו – כי גם בלא"ה הוצרך להוסיף "מפלגש" בכדי לבאר הטעם מה שאמר לבן "בנותי בנותי – ב' פעמים" – כ"א, שעפ"י פרש"י מתורצת במילא גם קושיא זו.

(17) ועפ"י מובן בפשטות מ"ש רש"י (ויצא כט, יח) "ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל ת"ל הקטנה" – דלכאור, עדיין מקום לחשש שיחליף את שמה של זלפה (שהיתה הקטנה שבכולן (פרש"י שם ל, יו"ד)), ויקרא שמה רחל – כי כבר אמר לו בתך (ראה לבוש שם כט, יח).

(18) ויצא כט, טז.

(19) ח"ש כה, ו.

(20) ואין להקשות ממ"ש (וירא כא, יו"ד וראה פרש"י שם) "לא יירש בן האמה הזאת עם בני" [שלהיותו "בן האמה" – שהו"ע אחד עם בן פלגש (כדלהלן סעיף ד')] – לכן "לא יירש" – כי אדרבה: משם ראי' שגם בן אמה הוא יורש, אלא שלא יירש עמ בני.

(21) כב, כד.

(8) ועוד: מהו "הכנענית" (בה' הידיעה) – במה מפורסמת? – ולהפירוש "בן דינה" מובן, כי ידוע שנבעלה לכנעני.

(9) ולדעת ר"ג שמפרש הכנענית ממש (ראה לעיל הערה 3) – יש לומר שהוא לפי שרק היא היתה ממשפחת כנען ממש [משא"כ שאר נשי השבטים היו משאר ז' האומות (ומ"ש רש"י "כנעניות היו" הוא לפי ש"כולן בכלל כנעני" – פרש"י בא יג, ה. וראה לעיל הערה 2)], ומכיון שנקרא תואר כנעני הוא רק לאחד מז' האומות (לך טו, כ"א. וראה גם פרש"י בא שם) – אף ש"כולן בכלל כנעני" – שמוזה עצמו משמע שהוא הנקרא שבהם, לכן ה' נקרא "שאל בן הכנענית" (ע"ד פרש"י וישלח לו, ג: נקראת על שמו – ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 164, 168 ואילך ובהערות שם).

(10) ולדעת ר"י שנשאו את התאומות (ראה לעיל הערה 3 שפירוש זה קאי אליבא דר"י) – אולי י"ל, שמכיון שזה דבר פשוט (לדעת ר"י) שהשבטים נשאו את התאומות (כמבואר בלקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 269 ואילך), לא הוצרך הכתוב להדגיש זאת גבי שאר בני השבטים. ושאיני שאל שנוול מדינה שהזכרה (וכמה פעמים) בכתוב.

(11) ראה גו"א כאן.

(12) ויצא לא, ג.

(13) פרש"י וישלח לב, ה.

זו הגר" שפחה³⁰, כנאמר בפסוק לפני כן³¹ "וישלחה", צריך רש"י להסביר שבמלה "הפילגשים" כאן הכוונה היא "בלא כתובה" – ולא כמשמעות הפשוטה בכל מקום³².

בכך יובן גם מדוע מביא רש"י לפירושו זה הוכחה מדברי הגמרא במסכת סנהדרין³³ על "פלגשים דדוד – למרות שהמושג פלגש מוזכר פעמים רבות בתנ"ך³⁴ לפני סיפור זה על דוד – כי בכל המקומות הקודמים משמעות המושג פלגש שונה לגמרי, או שאפשר לומר שהיא שונה לגמרי מהמושג "אשה", ולא רק "בלא כתובה".

לפי זה מובן בענינו, שבלהה וזלפה, אשר "בנותיו היו מפלגש", היו בנות שפחה, שהרי משמעות המושג "פלגש" בקשר לאמן של בלהה וזלפה בפירוש רש"י היא בודאי כמשמעותה בכל מקום³⁵. ואם כך, אין הן נחשבות לאחיות, כדלהלן.

גדולה מזו מצינו, אשר גם שפחה כנענית שמוסר הרב לעבדו העברי בכדי להוליד ממנה עבדים (שבפשוטו אינה פלגשו אפילו) – וגם לאחר מ"ת – נקראת בכתוב אשה (ראה פרש"י משפטים כא, ד).

(32) ועפ"י יובן גם מה שהפירוש "נשים בכתובה ופלגשים בלא כתובה" כותב רש"י (א) באותו הדיבור עם הפירוש "חסר כתיב כו" היא קטורה" (אף שדרכו בכל מקום שכשמפרש ב' ענינים שונים באותם התיבות, מעתיק הוא עוה"פ התיבות שבפסוק להדגיש שהוא דיבור חדש (בראשית א, א. א. ב. ובכ"מ)), (ב) לאחר הפירוש "חסר כתיב כו" (אף שלכאור הוצרך לפרש תחלה תיבת "הפלגשים" עצמה, ורק לאחר לפרש הטעם מה ש"חסר כתיב" שהוא רק דיוק פרטי, ובפרט ש"חסר כתיב" אינה קושיא כ"כ ע"ד הפשט (ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 18 ובהערה 15)).

– כי מצד הקרי של תיבת הפלגשים (ל' רבים), הי' מוכרח לפרש שקאי (לא על (הגר) קטורה – שהרי "קטורה זו הגר" (פרש"י לפני"ז – כה, א) ואינן אלא אחת, כ"א) על פלגשים אחרים נהי' מוכרח לדחוק אשר (א) היו לאברהם עוד פלגשים שלא נזכרו שמוותיהן בכתוב (כבזח"א קלג, ריש ע"ב). או (ב) שהכוונה ב"הפלגשים" הוא לפלגשי ביתו (כפי"ה הדר"ק), ואז הי' אפשר לפרש ש"פלגשים" כאן הוא בכלל מקום. ורק לאחר שמפרש "היא קטורה", מוכרח לפרש "פלגשים בלא כתובה", כי בעת שלקח את קטורה היתה כבר משוחררת.

גם יש לומר, ש"נשים בכתובה כו" הוא המשך הביאור על הפלגשים ל' רבים (ראה לעיל הערה 26): התחלת הביאור הוא "היא הגר היא קטורה" (כבהערה הנ"ל). אלא שעדיין אינו גלטיק (=חלק) שהרי סו"ס היא רק פלגש אחת, ועל זה מומשיך: "נשים בכתובה כו", שהמושג "פלגש" בקטורה שונה מ"פלגש" דהגר.

(33) כא, א. וראה מפרשי רש"י כאן. – ולהעיר משו"ת צ"צ חאה"ע סקל"ח.

(34) וישלח לה, כב. לו, יב. שופטים ה, לא. פרק יט' וכ'.
(35) ואף ש"פלגש" הוא מושג בנוגע לאופן האישות (כמוכן גם ע"ד הפשט מזה שלא נמצא בכתוב אלא בקשר לזכר ולנישואין (כמו ס"פ וירא; וישלח לה, כב ועוד). וגם בראש"ע שבהערה 23 יל"פ כן), ולכאורה גם ע"ד הפשט – אף בת חורין אפשר לישא בתור פלגש** (וכמו "ותמנע היתה פלגש" (וישלח לו, יב) אף שבת אלופים היתה (רש"י שם) ולא מצינו ברש"י שנעשית אח"כ לשפחה),

"פלגש" לבין "אשה". רק בפעם השניה, בפרשת חיי שרה, מפרש רש"י: "נשים בכתובה, פלגשים בלא כתובה". מדוע אין רש"י מפרש זאת בפעם הראשונה?

מכך רואים, שבדרך כלל אין צורך להסביר את המלה "פלגש". משמעותה הפשוטה היא: כאשר אדם נושא שפחה, היא אינה חשובה כאשתו וכבת זוג²², ולכן היא נקראת "פלגש"²³ (ומשום כך משווה רש"י²⁴ בני פלגש לבני שפחה, כי פלגש היא שפחה²⁵). לפיכך אין רש"י צריך לפרש מלה זו בפרשת וירא. המשמעות מובנת מכך שהוא אומר על שפחה ועל פלגש – ש"השוותה". לעומת זאת, במלה "הפלגשים", בלשון רבים²⁶, שבפרשת חיי שרה, שכוונתה להגר, לא רק כאשר לקחה אברהם לראשונה²⁷, בהיותה שפחה²⁸, אלא אף כאשר "ויוסף אברהם... ושמה קטורה"²⁹, אשר אז כבר לא היתה "קטורה

(22) כה, ו. ולהעיר מפרש"י לך טז, א.

(23) ראה רבב"ע ח"ש כה, א: ופירוש פלגש שפחה.

(24) וירא כב, כ.

(25) ומ"ש רש"י שם: "וד' בני שפחות... וד' בני פלגש" – אף שלפי מ"ש בפנים גם בלהה וזלפה היו פלגשים וגם ראומה היתה שפחה – כי כ"ה לשון הכתוב בכל אחת.

(26) שעיקר הפירוש (ובפרט ע"ד הפשט) הוא כהקרי (ובנדר"ד, הרי גם לפי הכתיב, ממ"ש הפלגשים (בתוספת מ"ם) מוכרח שהכוונה לב' פלגשים – ראה מפרשי רש"י כאן).

ולכן הוצרך רש"י להוסיף "היא הגר היא קטורה" – כי בזה בא לבאר* הפלגשים לשון רבים: מכיון שנשאה ב' פעמים – כשהי' שמה הגר וכשנקראה קטורה – הי' כאילו היו שתי פלגשים (ראה לבוש האורה כאן. יפ"ת לב"ר פס"א, ד. וראה להלן הערה 32).

(27) כי פשוט (ע"ד הפשט) שב"בני הפלגשים" (ל' רבים) נכללים גם בני הגר (ודלא כבאזה"ח וברא מ"ח כאן), שהרי אין רמז בכתוב ובפרש"י לחלק ביניהם. ואדרבא – בישמעאל מפורש בקרא שלא יירש עם יצחק. וראה גם סנה"א, צא, סע"א: באו בני ישמעאל... ולבני הפלגשים כו'.

(28) ובמילא היתה פלגש (כמושג פלגש בכ"מ).

בכ"ר פמ"ה, ג: לאשה ולא לפלגש (וראה גם רמב"ן לך טז, ב. וצ"ע שותת את עצמו בפ' ח"ש כה, ו). והיינו ששרה שחררה את הגר (וכבמ"כ בכ"ר שם: שתהא גבירה כמוה). אבל עפ"י דרך הפשט – ממה שנקראת שפחה גם אח"כ (לך טז, ה ואלילך), ועד שאמר לה המלאך "שובי אל גברתך והתעני גר", וישמעאל נקרא בן האמה (וירא כא, יר"ד. וראה לעיל הערה 20), מוכח שלא נשתחררה עדיין. ומ"ש (לך שם, ג) "לאשה" – ראה להלן הערה 31.

(29) ח"ש כ"ה, א.

(30) ראה ער"ז במ"ח ח"ש שם. נחל קדומים שם.

בבמ"ח שם "ויקח אשה – אשה ממש", ובנחל קדומים שם (ומפרש כן ברש"י) "דעד עתה היתה פלגש ועתה אשה בכתובה". אבל ממ"ש הפלגשים ל' רבים, ממשע ככפנים. וכ"ה בוח"א קלג, ב: פלגש בקדמיתא ופלגש השתא. וירא כא, יד.

(31) אבל אין לומר שהוכחת רש"י הוא ממ"ש (ח"ש כה, א) ויקח אשה (כברמב"ן (כה, ו) ובמ"ח (כה, א)) – כי גנוס"ע על מה שגם גבי הגר נאמר (לך טז, ג) "לאשה" (וצ"ע ברמב"ן ובמ"ח מה שמחלקים בין הגר לקטורה)

(* אבל אין לומר שכוונתו בזה לבאר מ"ש לפני"ז "שלא היתה אלא פלגש אחת" [דלכאורה יוקשה: מהמשך הכתובים (ויקח... קטורה ותלד לו גר' ולבני הפלגשים גר') משמע שבני הפלגשים הם בני קטורה, והרי גם הגר היתה פלגש (ראה להלן הערות 28, 30) – ולכן מפרש "וירא הגר היא קטורה" – כי כבר לעיל (כה, א) כתב "קטורה זו הגר", ואינו צריך לפרש זה עוה"פ.

(** וכפשוטו לשון רש"י דהחילוק (תמיד) בין נשים לפלגשים הוא רק בנוגע לכתובה.

ה.

נחשבו אחיות מן האב?

ילדי העבד שייכים לאדונו

כאשר אמר עשו ליצחק "הלא אצלת לי ברכה", השיב לו יצחק "הן גביר שמתיו לך..."³⁶. על כך מפרש רש"י³⁷: "מה תועלת לך בברכה, אם תקנה נכסים, שלו הם... מה שקנה עבד, קנה רבו".

לכאורה, אפשר לשאול: אם לא יכול היה לברכו ברכוש ובעושר, הרי יכול היה לברך את עשו בילדים? מכך רואים, ש"מה שקנה עבד, קנה רבו" אינו רק לגבי "נכסים", אלא גם לגבי ילדים – גם ילדיו של העבד אינם קשורים אליו כילדים לאביהם, אלא הם שייכים לאדון, כאילו היו ילדיו של האדון.

ענין זה אנו מוצאים ביתר הדגשה בפסוק אחר³⁸: כאשר ילדה בלהה בן ליעקב, אמרה לגביו רחל "ויתן לי בן", שהקב"ה נתן בן לה, לרחל. והסיבה לכך מובנת³⁹: כיון שבלהה היתה שפחת רחל, כך גם בנה אינו שייך לה, אלא לרחל⁴⁰.

וכך הוא גם לגבי בלהה וזלפה עצמן: כיון שנולדו משפחה, לא נחשבו כבנות לאמן, ולפיכך אינן נחשבות כאחיות זו לזו.

ו.

בלהה וזלפה - אחיות מן האב?

לפי כלל זה מוסבר צד אחד בלבד – שהן אינן נחשבות לאחיות מן האם, כי אמן היתה שפחה. אך מדוע לא

לכאורה, ניתן היה להשיב על כך מאותו טעם: ישנו כלל⁴¹, ש"אין אישות לשפחה", וכיון שלא היתה אישות לגבי שפחת לבן, הרי גם בנוחיה לא נחשבו כבנות לבן, ולכן אינן נחשבות לאחיות אף מן האב, כדברי רש"י על "ערות בת אשת אביך – שאינו חייב על אחותו משפחה"⁴².

אך תירוצ זה אינו מתקבל:

(א) לפי הפסוק "ערות אחותך"⁴³, היינו סוברים בפשטות שאיסור זה חל אף על אחותו משפחה, שלכן יש צורך בלימוד מיוחד של "ערות בת אשת אביך", ש"אינו חייב על אחותו משפחה". מכך מובן, שבכל שאר איסורי העריות הקשורים לאחיות, ובכללם "ואשה אל אחותה..."⁴⁴, אסורות אף אחיות מן השפחה.

(ב) הכלל "אין אישות לשפחה" התחדש לאחר מתן תורה, אך לפני מתן תורה חל גם לגבי שפחה ענין האישות, באופן של פלגש.

בכך יובן בפשטות כיצד נשא אברהם שפחה (הגר⁴⁵) וכיצד נשא יעקב שפחות (בלהה וזלפה⁴⁶), כי הטעם של "לא יסב (=לא ישא) גברא מבני ישראל אתתא אמתא (=שפחה)" הוא משום שלאחר מתן תורה "נעשה קדש על ידה, שכל בעילותיו בעילות זנות, שאין קידושין תופסין לו בה"⁴⁷, אך לפני מתן תורה, כאשר היתה אישות לשפחה⁴⁸, ולפחות באופן של פלגש, לא חל איסור זה.

(40) ומה שאמרה "ויתן לי בן" אף שהי' רק רכוש וקנין כספה – כי מכיון שכל ילדו הי' ע"י אמירתה ונתינתה (ויצא ל, ג"ד), נחשב הוא כבנה. (אלא שמובן, שבאם הי' נחשב לבנה של בלחה), אין שייך שתאמר רחל "ויתן לי בן" – אף שכל לידתו הי' על ידה).

(41) ראה רש"י אחרי יח, יא. טו.

(42) שם יח, יא.

(43) שם, ט.

(44) ופשוט שאין לומר שלאחרי שגילה הכתוב גבי "אחותך" כ"ה בכל העריות – דא"כ "אשת בןך היא" (שם, טו. וראה פרש"י שם) מיותר.

(45) ראה לעיל הערה 26 שלא שחררה מקודם.

(46) וגם הן לא נשתחררו קודם שנשאן יעקב – שהרי גם לאחר נשואיהן (וגם לאחר שילדו בן שני ליעקב) נקראות שפחות (ויצא ל, ז. יב), ועד שהכתוב מדגיש כמה פעמים שלא היו דומות לנשוי (וישלה לב, כג. לג, א ואילך). ועפ"ז מובן גם בפשטות מ"ש (לה, כב) בלהה פלגש אביו. ובפרט בפרש"י שם – שפחת אחות אמי.

(47) פרש"י תצא כג, יח.

(48) ואף שברש"י שם: "שהרי הוקשו לחמור שנאמר שבו לכם פה עם החמור", ופסוק זה נאמר לפני מ"ת (ורא כב, ה) – בהכרח לומר שהוכחתו של רש"י מפסוק זה הוא רק שהוקשו לחמור, אבל לא על ענין "שאין קדושין

מ"מ מובן שפלגש נתן היתה שפחה (שלכן כתב רש"י ס"פ וירא "השוותה כו", כנ"ל בפנים), כי לא נשאו לפלגשים רק נשים שאין להן חשיבות. (ומה שגם תמנע היתה פלגש – אף שהיתה בת אלופים – הוא לפי שהיתה ממזרת, כדפירש"י וישלח שם*).

נוסף לזה: בנוגע פלגשו של לבן, מובן שהיתה שפחה. כי מכיון שבנותיה היו שפחות לבן (ויצא כט, כד. כט), בהכרח לומר שהיו כן מעת לידתן [כי לא מצוינו (ואדרבה, זהו היפך הטבע) שאב יהפך את בתו קטנה בת חורין לשפחתו. ובפרט שגם בלאו הכי היו עושות את עבודתו של לבן, וכמו רחל, שעם היותה בת חורין היתה רועה את צאנון],

ועכצ"ל שזהו לפי שנולדו מן השפחה. וראה לקמן הערה 54.

(36) תולדות כז, ל"ז.

(37) שם, לו.

(38) ויצא לו, ו.

(39) אין לומר שכונתה ב"ויתן לי בן" הוא שתגדלה כבנה (כפרש"י לפני זה (ל, ג) שאמרה "ואנא ארבי") וע"ד פרש"י וישב (לו, י"ד) "שגדלתו כאמו" – כי אדרבה: מפרש"י וישב שם מוכרח שהמגדל את בן חבירו אינו נקרא אביו או אמו (כ"א שיש לו איזה התדמיות לאב ואם), דאל"כ מדוע לא ידע יעקב "שהדברים מגיעין לבלהה". (וראה לקו"ש חכ"ג (ע' 8 ואילך) בביאור פרש"י במדבר ג, א).

(* ועפ"ז יומתק (א) המשך פירש"י "ובדברי הימים כו" למ"ש לפ"ז, (ב) שלאחרי שכונת "ויצאה תמנע מביניהם" מוסיף (עוה"פ) "וכשגדלה נעשית פלגשו" – דלכאורה מיותר – כי הוקשה לו לרש"י: מכיון שבת אלופים דיתה למה נשאה רק בתור פלגשו וע"ז מותר: ובדברי הימים כו' ויצאה תמנע מביניהם (ולכן) וכשגדלה נעשית פלגשו.

וזהי הוכחה, שהעבד קנוי לרבו באופן כל כך מוחלט, ושהקנין כל כך ברתוקף, עד אשר העבד אינו מציאות בפני עצמו בכלל, וכל מהותו היא רכשו של האדון. כנאמר⁵¹: "כספו הוא". לפיכך לא ייתכן שעבד או שפחה יהיו קשורים לילדיהם, וייחשבו לאב או לאם⁵², כי על ידי כך הם היו נעשים למציאות בפני עצמה⁵³.

כך יובן מדוע לא נחשבו בלהה וזלפה לאחיות אף מן האב: כבנות שפחה⁵⁴, לא היה להן שום קשר משפחתי לאב או לאם. כל מהותן היתה: כספו של לכן, ולאחר מכן – של רחל ולאה⁵⁵.

ח.

"כנענית" - ללא מציאות עצמאית

לפי כל האמור לעיל יובן כיצד מותר היה לשמעון לשאת את דינה:

על "וישב ממנו שבי" 56 אומר רש"י: "אינה אלא שפחה אחת". לכאורה, מניין מסיק רש"י שהשבויה היתה שפחה ולא סתם אשה שנשבתה? אלא, כל אשה שהיא,

(54) מה שנאמר בהשיחה "אלס קינדער פון א שפחה (=כבנות שפחה)" – אף שלכאורה נוגע רק שהיו שפחות בעת שיעקב נשא אותן, והרי מה שהיו שפחות אז מפורש בכתוב (ל, ד. ט) "ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה"; "ותקח את זלפה שפחתה ותתן אותה ליעקב לאשה" (וראה לעיל הערה 46 שמפורש בכתוב שגם לאחריו נשאיהן היו שפחות**) – כי באם מקודם היו בנות חורין והיו נחשבות לאחיות, היו אסורות משום אחות אשתו גם לאחר שנעשו שפחות [אף שבנוגע לשאר עריות, ע"י עבדות, מתבטלת קורבה הקודמת (כדלהלן סעיף ח' גבי דינה)], כי מכיון שהאיסור דאחות אשתו הוא מהטעם ד"לצורר" – מניעת האהבה טבעית שבין אחיות (ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 146), הרי באם ה' זמן שהיו בנות חורין והתנהגו כאחיות ונתגדלו כן, אין סברא לומר שכשנעשו שפחות נתבטל הטבע. (55) ושאינו "בני הפלגשים אשר לאברהם" וכן ישמעאל, שה' להם דין יורשים (ראה לעיל סעיף ג' ובהערה 20) – כי אף שהיו בני שפחות, לא היו (כספ"ק עבדים**).

וכ"ה גם בנוגע בני השפחות דיעקב, אשר "מזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים" הוא בכלל "דבתם רעה" (וישב לו, ב ובפרש"י) – אף שגם הכתוב קוראם כו"כ פעמים "בני השפחות" [ועד שאינם חשובים כמו בני לאה ורחל (וישלה לג, ב. פירש"י ויקהל לה, לד)] – לא היו עבדים. (56) חקת כא, א. (ולעזרי מפרש"י בא יב, כט).

ואם כך, הרי לפני מתן תורה נחשבה גם אחות שנולדה משפחה לאחות ממש, אף לגבי האיסור "אחותך בת אשת אביך".

ז.

עבד הוא רכוש האדון ללא קשר משפחתי

ההסבר לכך יובהר על ידי הבנת הסיבה לכך שילדיו של העבד⁴⁹ אינם נחשבים לילדיו ממש. לכאורה, אכן צריך להיות, שמשום שהעבד שייך לחלוטין לרבו, לא ייתכן שיהיו לו נכסים משלו, עד אשר המפרשים⁵⁰ מדייקים שבקביעה "מה שקנה עבד, קנה רבו" אין הכוונה שהעבד קונה את הדבר לעצמו ועל ידי כך הוא נקנה לרבו, אלא שמלכתחילה קונה זאת רבו –

אך, לכאורה, מתאימה קביעה זו רק לגבי נכסים וכדומה, שעליהם אפשר לומר "קנה". ואילו כאשר מדובר על ילדים, הרי אין זה דבר שקונים אותו, אלא הם קשורים באופן טבעי לעצם מציאותם של הוריהם, ומדוע אין ילדיו של העבד נחשבים לילדים שלו?

(במובן – אישות) תופסין כו" – שהרי אברהם נשא הגר, ויעקב – בלהה וזלפה כנ"ל. ועכצ"ל שהדיוק הוא "קידושין" – כל' רש"י "שאין קדושין תופסין לו בה" (וקודם מ"ת לא מצינו קדושין) ומפרש רש"י הטעם (המקור) ע"ז "שהרי הוקשו לחמור" (אפילו קודם מ"ת ועאכ"כ – לאחר מ"ת).

(49) ועד"ז בשפחה.

(50) רשב"א קדושין כג, ב.

(51) משפטים כא, כא. ולהעיר מנייר סב, ב. פיה"מ להרמב"ם גיטין פ"א מ"ו. צפע"נ מהד"ר (ע' 84) ולמגלת אסתר בסופו.

(52) אבל פשוט שגם בגלות מצרים היו דיני עריות (האסורות לבני נח) – אף שהיו עבדים לפרעה (פרש"י יתרו כ, ב) – כי [נוסף על ששכב לוי לא נשתעבד (פרש"י שמות ה, ד) וכל הנשים לא נשתעבדו (פרש"י ויקהל לה, ח)] הענין ד"עבדים לפרעה" הוא רק מס' (ויגש מז, כה. וראה ויחי (מט, טו) שופטים (כ, יא)).

(53) להעיר מפרש"י בהר (כו, א), שאפילו בישראל הנמכר לעו"כ [אף אשר (א) מלכתחילה אינו נקנה לצמיתות ורק עד שנת היובל, (ב) גם קודם לזה – מצוה לגאול אותו, (ג) "לא תבא עליו בעקיפין (דק) מפני ח"ש" (פרש"י בהר כה, מח)] ישנו ס"ד בתורה "הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו כו" (ראה בארוכה שיחת ש"פ בהר תשכ"ה (ולקו"ש ח"ז ע' 177 ואילך). ולהעיר גם מזה"כ קח, א.

(* דאל"כ, אינו מובן כלל מ"ש (שמות א, יא) וישימו עליו שרי מסיים – שהרי העבד כולו הוא של האדון? ולהעיר (ע"ד המדבר, עכ"פ) מדרו"ל בפרך – בפה רך (תנחומא בהעלתך. וראה סוטה יא, ג"כ (בפרש"י) ושם ע"א עה"פ למונן ענתות) ו. א. שלא לקחום לעבדות.

(**) שלכן אין הכרח לומר "אלס קינדער פון א שפחה (=כבנות שפחה)", מפני שבאם היו מקודם בנות חורין ונחשבו לאחיות, יש לומר שבעת שנשתחררו חזרו שוב לאחיות (ראה להלן סעיף ט') והוצרך יעקב לפרוש מהן.

ונוסף לזה אפילו באם ה' משחרר אותן לאחריו נשאיהן. לא הוצרך (או שגם אסור) לפרוש מהן (באם לא היו אחיות בעת הינשאין והקחה: א) האיסור ד"לצורר" הוא כמפורש בכתוב "ואשה אל אחותה לא תקח" [ואפילו את"ל דע"ד הפשט אין לדייק בל' הכתוב שבאם הקיחה ברתה – מותרת גם אח"כ והרי לא הביא רש"י דיוק זה בפ' עה"ת. עוד טעם, ויעקב (ב) הפרישה (ענינו – רש"י לעיל לא, ג) והגירושין (מבלי אשמת האשה וכי"ב וגד רצונה) – ה"ו מצער את האשה, דבר האסור לב"י ואינו נדחה מפני הדידור וחומרא דקיימו כל התורה עד שלא ניתנה (ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 147 ואילך; ע' 186 הערה 17).

(**) ואין להקשות ממש" (וירא כב, ה) "ויאמר אברהם אל נערי (ישמעאל ואליעזר – רש"י שם, ג) שבו לכם פה עם החמור", שמהו [אשר (א) משה שניהם (ישמעאל ואליעזר), (ב) קראם בשם "נערי" (ראה רש"י ק"ד, כד), (ג) הוקשו לחמור (ראה רש"י תצא כב, יח) מוכח שגם ישמעאל ה' עבד – כי גם בלא הכי קשה: הרי ה' במדבר פארן (וירא כא, כא) שהוא רחוק מאד מחברו (בהעלתך י, יב) ועל כרחך צ"ל, שלאח"כ חזר ממדבר פארן אל אברהם תעשה נערי (עבדו).

[אלא שלאח"כ שוב לא ה' עבד (ראה רש"י ס"פ ח"ט: "שכן". ויש לומר ששחרורם מפורש בכתוב "וישלחם" (כז, ו) וכנ"ל סעיף ד' בענין "וישלחם" (דהגר). ועד אשר בני ה' נשיאם (כז, טו) – ועד"ל שחזרו להר פארן (פרש"י ברכה לג, ב) שניד' הפשט הוא במדבר פארן (שמהו פשוט לרש"י) – דב"י ברכה – שבבני ישמעאל מדבר (וכתבתנחומא שם. וראה רש"י ע"ז ב, טע"ב) – ועד שלא הוזקק לפרש (ראיתו).

ללא הבדל, הרי בנפילתה בשבי, היא הופכת להיות שפחה.

מכך מובן לגבי דינה: על ידי "ויקח אותה"⁵⁷, על ידי ששכם בן נשיא הארץ, והוא נכבד מכל בית אביו⁵⁸, לקחה בכוח, למרות שלא אילץ אותה לעבוד כשפחה, אלא כיון שהשפיל אותה כל כך עד אשר "נבעלה לכנעני", דבר הפוגע יותר מעבדות – היא איבדה את מציאותה העצמאית. היא הפכה להיות חלק מרכושו של שכם, ונקראה "כנענית"⁵⁹, ולכן לא נחשבה כאחות לאף אחד, ואף לא לשמעון.

ולכן אומרת התורה "בן הכנענית" – לא כדי לספר בגנותה ח"ו, אלא, להיפך, כדי להסביר כיצד היתה מותרת לשמעון.

ט.

למרות השחרור נשארה "כנענית"

אך עדיין אפשר לשאול: הרי כשנולדה היתה דינה בת חורין, ולפני "ויקח אותה" היא היתה חלק ממשפחתה, ולאחר שחרורה משעבודה לשכם ייתכן שהיא חוזרת למעמדה הקודם – אחותו של שמעון?

כדי להבהיר זאת מוסיף רש"י: "כשהרגו את שכם, לא היתה דינה רוצה לצאת, עד שנשבע לה שמעון שישאנה" – כיון שדינה עצמה התנתה את יציאתה משכם על מנת שישאנה, ואם לאו – אין היא יוצאת, מובן, ששחרורה נעשה באופן שנשארה "כנענית" ומותרת להנשא לשמעון.

י.

התבטלות מרומת

מכל ענין בתורה אפשר וצריך ללמוד הוראה בעבודת ה', ובמיוחד כאשר בפירוש רש"י יש גם "יינה של תורה"⁶⁰, ומובן שאף מענין זה – שהעבד קנוי לרבו לא רק בקשר לרכושו, אלא אף לגבי עצם מציאותו – יש הוראה עד כמה יהודי, שעליו נאמר "עבדי הם" ו"כי לי בני ישראל עבדים"⁶¹, צריך להיות משועבד לקב"ה.

זוהי המעלה ב"עבד" לעומת "בן"⁶² (שהכינוי "בנים" ניתן לבני ישראל אף לפני יציאת מצרים⁶³, ואילו הכינוי "עבדים" נתחדש רק ביציאת מצרים⁶⁴), שכאשר יהודי מקיים את רצון ה' מפני אהבתו, כבן הממלא את רצון אביו מפני אהבתו הרבה אליו, הרי מעורבת כאן גם הרגשת מציאותו העצמית. לעומת זאת, כאשר הוא עובד את ה' מפני קבלת עול, כעבד המשרת את אדונו – אז אין מעורבת בעבודתו הרגשת מציאותו העצמית, שהרי הוא נחשב "כספו של האדון". כאן מורגשת מציאות האדון בלבד, מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא.

ועצם התבטלותו על ידי קבלת עול, עי"ז הוא מתעלה ומתאחד עם המלך, כדברי רש"י⁶⁵: "עבד מלך – מלך" – שהוא נעשה לבעל הבית, למלך על העולם כולו, שבאמצעותו מתגלית בכל מקום מלכותו של הקדוש־ברוך־הוא, עד אשר "ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה"⁶⁶.

(משיחת ש"פ מקץ ו"פ וארא תשכ"ח)

ובהערות לשם. ח"א ע' 2 ואילך).

64) וכמ"ש בבהר שם (הטעם על "עבדי הם") "אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים".

ועפ"ז יומתק מה שהוראה זו רמז הכתוב ב"וכני שמעון גו' ושאל בן הכנענית" ששלשתם נמנו ב"הבאים מצרימה", ושמעון הוא האומר הנה בעל החלומות גו' (רש"י מקץ מב, כד) – אמירה שנסתיימה בירידה למצרים – כי היירידה למצרים שעל ידה דוקא ה' אפשר להיות "אשר הוצאתי גו'" (ובפרט לפי מ"ש הראב"ע שם כה, מב: וטעם כי עבדי הם כי אני קניתיים מבית עבדים – אף שעבדות בנ"י שם ה' רק בנוגע למסים וכו' כנ"ל), היתה התחלת ההכנה ל"עבדי הם".

65) לך טו, יח. דברים א, ז.

66) נוסח התפלה דר"ה.

57) וישלח לד, ב. ולהעיר מהלשון "ויקח את לוט" (לך יד, יב) שהכוונה שם הוא שנשבה (ראה שם, יד).

58) וישלח לד, יט.

59) ועפ"ז מתורצת התמי' וכי אשה שנבעלה באונס לכנעני – כנענית היא. ולהעיר מל' הכתוב ג' פעמים בנוגע לשלומית (אמור כד, י"א). ובפרט שקטנה הייתה וברשות אבי' היא (להעיר מחיי שרה כד, נד־נח בפרש"י) – (אף שבדוחק י"ל שרק קורין לה כן, ע"ש המאורע). אלא ששאני האופן ד"דינה שנבעלה לכנעני".

60) היום יום ע' כד.

61) בהר כה, מב. נה.

62) ראה תניא פמ"א. ובארוכה – ד"ה ומקנה רב תרס"ו ובהמאמרים שלאחריו.

63) כמ"ש (שמות ד, כב) בני בכורי ישראל. (וראה לקו"ש ח"ט ע' 41)

יום ראשון כ"ט כסלו

בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעלידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש כולה בכל תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו: **וּבְפָרְטוֹתָ**, – איזה חלק

מיוחד בנפש מתלבש

במחשבה, איזה בדיבור וכו':

בְּחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת

שְׁכֵנְפָשׁוּ – המהוות יחד

באופן כללי את כוח השכל

וההבנה, **מְלַבְּשׁוֹת בְּחִינַת**

הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְשִׁיג

בְּפָרְטָם – פשט, רמז,

דרוש, סוד, **כְּפִי יְכֹלֵת**

הַשְׁגָּתוֹ – כל אחד לפי כוח

השגתו, אחד משיג יותר

ואחד פחות, **וְשָׂרֵשׁ נִפְשׁוֹ**

לְמַעַלָּה; – מה להבין, שכן,

יש לפעמים אשר אחד יש

לו, מצד שורש נשמתו,

שייכות לחלק ה"פשט"

שבתורה, ומסוגל, לכן,

להבין ענינים בתורה שיש

להם שייכות ל"פשט", ויש

אשר מצד שורש נשמתו הוא מסוגל יותר להבין את חלק ה"רמז",

ה"דרוש" או ה"סוד" שבתורה. הרי כשאדם מבין בתורה עד כמה

ששכלו יכול להשיג, מלובשות או החב"ד שבנפשו ב"מחשבה"

והשגה של תורה. **וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן יִרְאָה וְאַהֲבָה וְעִנְיָנֶיהֶן**

וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן – מְלַבְּשׁוֹת בְּחִינַת הַמִּצְוֹת בְּמַעַשֶׁה וּבְדִבּוּר, שֶׁהוּא

תַּלְמוּד תּוֹרָה שְׂכָנָנְד בְּלִיָּה, – מה שנאמר קודם, שבהבנת התורה

מתלבש חלק השכל שבנפש, במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן,

הדבר מובן מאליו, שהשכל משיג את התורה באמצעות לבוש

המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום

המצוות, עלידי מעשה או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה

קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"?

מקומן של המדות הוא הרי בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות

ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או

ב"דיבור", בפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא

מסביר **שְׁלִימוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת**, כלומר, שהמצוות תיעשנה

בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות־נשמתית – זה בא דוקא מיראה

ואהבה: **כִּי הָאֱהָבָה הִיא שָׂרֵשׁ כָּל רִמָּ"ח** – (248), **מִצְוֹת עֲשֵׂה,**

וּמִצְוֹת לֹא עֲשֵׂה, וּבְלִעְדָּה אֵין לָהֶן קִיּוֹם אֱמֶתִי, – באם חסרה

האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של המצוות, **כִּי הַמִּקְיָמִן**

בְּאֱמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחָפֵץ לְדַבֵּק בּוֹ בְּאֱמֶת, וְאִי

אֶפְשָׁר לְדַבֵּק בּוֹ בְּאֱמֶת, כִּי אִם בְּקִיּוֹם רִמָּ"ח פְּקוּדֵי, – 248

מצוות־העשה, **שֶׁהֵם רִמָּ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא** – אברי המלך,

פָּרָק ד. בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה עשרה

כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל" ו"מדות".

בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי שרת

וביצוע: מחשבה, דיבור ומעשה, בהם מתלבשת הנפש האלקית בשעה שהיא

חושבת, מדברת או עוסקת

בעניני תורה ומצוות.

וְעוֹד יֵשׁ לְכָל נֶפֶשׁ אֱלֹהִית

שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים, – שלשה

כלי שרת וביצוע המשמשים

את הנפש כמו "לבוש", בגד,

שאפשר ללבושו ואפשר

לפשוט אותו: כשהנפש

פועלת באמצעות שלשה

כוחות אלה – היא מלובשת

בהם, וכשאין היא

משתמשת בהם – היא

מופשטת מהם. וכשם

שהבגדים בהם לבוש האדם,

מבליטים את יופיו וחשיבותו

של האדם – כן גם כשהנפש

משתמשת בכוחות־

"לבושים" האמורים – באים

עלידי־כך לידי ביטוי השכל

או רגשות הנפש, **שֶׁהֵם מְחַשְּׁבָה דְּבוּר וּמַעַשֶׁה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת**

הַתּוֹרָה; שְׂכֵנְשָׁה־אֲדָם מְקַיֵּם בְּמַעַשֶׁה כָּל מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, –

בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצות ציצית וכדומה, **וּבְדִבּוּר**

הוּא עוֹסֵק בְּפִירוּשׁ כָּל תְּרִי"ג מִצְוֹת וְהַלְבוּתֵיהֶן, – דיבורו שקוע

בלימוד התורה, שהיא פירושן של המצוות, ולמשל: מסכת ברכות,

בה מדובר אודות מצוות ודיני ברכות; מסכת שבת – בה מדובר

אודות מצוות ודיני שבת, וכו', **וּבְמַחְשָׁבָה הוּא מְשִׁיג כָּל מַה**

שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפָרְטָם הַתּוֹרָה – אִז, הָרִי כְּלָלוֹת תְּרִי"ג

אֲבָרֵי נִפְשׁוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתְרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה; – שכן, כשם שישנן

שש מאות ושלש עשרה (תרי"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני

סוגים: מאתים ארבעים ושמונה – מצוות־עשה, ושלש מאות ששים

וחמש מצוות־לא־תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתים ארבעים

ושמונה אברים, ושלש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג

(613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלשה עשר

"אברים" רוחניים־נשמתיים, כל אבר כנגד מצוה מסויימת. וכשהנפש

מקיפה, באמצעות שלשת לבושה (מחשבה, דיבור ומעשה) כל

תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג

המצוות – כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית

(משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצות

מעשיות", בפירוש כל תרי"ג מצוות התורה", "כל מה שאפשר לו

להשיג" – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג

המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה

בְּשֵׁם"ה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. – כשאדם עובר על "לא תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא אחרא מכסות על אלקות ועל קדושה והקב"ה שונא אותן – נזהר היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא – תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל בעבירות.

מכל האמור מובנת שייכותן של יראה ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות המתלבשים בקיום המצוות במעשה או בדיבור. עד כאן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית – שלשה לבושים בהם היא מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר שאם כי מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא משמש לו לבוש – הרי ביחס ללבושים אלה (מחשבה, דיבור ומעשה) שונה הדבר והם גבוהים במדרגתם מן הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא חושבת ומדברת בתורה ומקיימת מצוות – מתעלית הנפש למדרגה נעלה יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה, ולכן על-ידי לבושים אלה של תורה ומצוות – מתאחד יהודי בקב"ה. וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

ליקוטי אמרים

היא שרש לשם"ה לא תעשה כי ירא למרוד במלך מלכי המלכים הקב"ה. או יראה פנימית מזו שמתבושש מגדולתו למרות עיני כבודו ולעשות הרע בעיניו כל תועבת ה' אשר שנא הם הקליפות וסטרא אחרא אשר יניקתם מהאדם התחתון ואחיזתם בו הוא בשם"ה מצות לא תעשה.

בְּכִיבּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמָקוֹם אֲחֵר; – כמו, למשל, באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח מסוים של הנפש המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוח הראיה, האזנים – לכוח השמיעה, וכו' – כך גם כל מצוה משמשת כלי לפרט מסוים ברצונו של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש באותה מצוה. כי כל מצוה מייצגת את רצונו של הקב"ה לעשותה ואיך לעשותה – ממילא מובן שעל-ידי קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה, מתאחדים

עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיותן" של המצוות, היא השורש וכוח החיות לקיומן של רמ"ח מצוות-העשה בשלימותן המלאה. שכן, כשהוא מקיים את המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידבק אליו, נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי שעושה דבר ללידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות ובעונג. **וְהִירָאָה הִיא שְׂרֵשׁ לְשֵׁם"ה לֹא תַעֲשֶׂה, כִּי יֵרָא לְמָרָד בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַקְּדוֹשִׁי-בְּרוּךְ-הוּא,** – שציויה שלא לעשות אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. **או יֵרָאָה פְּנִימִית מְזוֹ, שֶׁמִּתְבוֹשֵׁשׁ מִגְּדוּלָתוֹ, לְמִרּוֹת עֵינֵי כְּבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו, כָּל תּוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שָׁנָא, הֵם הַקְּלִיפּוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא, אֲשֶׁר יִנִּיקֶתָם מֵהָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, וְאֲחִיזָתָם בּוֹ הוּא**

יום שני א' טבת

בכבודו ובעצמו – הם דבר אחד. **כִּי הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמְּדַע וְכו', כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעֵילִי בְּשֵׁם הַרְמָב"ם.** – כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר (עצם) אחד עם הקב"ה

עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה עצמו. מובן, הרי, שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה במדרגה

מהנפש עצמה. ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו אומרים שעל-ידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא למעלה באין ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

ליקוטי אמרים

והנה שלשה לבושים אלו מהתורה ומצותיה אף שנקראים לבושים לנפש רוח ונשמה עם כל זה גבהה וגדלה מעלתם לאין קץ וסוף על מעלת נפש רוח ונשמה עצמן כמ"ש בזהר דאורייתא וקב"ה כולא חד פי' דאורייתא היא חכמתו ורצונו של הקב"ה והקב"ה בכבודו ובעצמו כולא חד כי הוא היודע והוא המדע וכו' כמ"ש לעיל בשם הרמב"ם. ואף דהקב"ה נקרא

והנה, שלשה לבושים אלו מהתורה ומצותיה, אף שנקראים לבושים לנפש רוח ונשמה, – והלבוש הוא, כרגיל, למטה במדרגה מהאדם הלוש את הלבוש, עם כל זה, נִבְּחָה וְנִגְדְּלָה מְעֻלָתָם – של לבושי התורה והמצוות, **לְאֵין קֵץ וְסוֹף עַל מְעֻלָת**

נֶפֶשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה עֲצָמָן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָרָא דְאֻרִייתָא וְקִדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּלֹא חֵד, – כמו שכתוב ב"זהר" שהתורה והקב"ה הם דבר אחד, **פְּרוּשׁ: דְאֻרִייתָא, הִיא חֲכָמְתָּא וְרִצּוֹנָא שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא, וְהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכְבוֹדוֹ וּבְעֲצָמוֹ –**

בְּלֹא חֵד, – כלומר, כיצד התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה, ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור, מייצג את רצונו של הקב"ה, והקב"ה

ובצורפי אותיות תנ"ך, – במלים ובאותיות התנ"ך ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מלות ואותיות התנ"ך, כשהוא אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאנו מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן,

באותיות עצמן ובצירופן למלים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו של הקב"ה, ודרשותיהן שפאגדות ומדרשי חכמינו ז"ל, – שעל אותיות ומלות התנ"ך, בכללן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו וחכמתו, ככדי שכל הנשמה או רוח ונפש שפגות האדם תוכל להשיג פדעתה, – כדי שכל נשמה, לאו דוקא מדרגת הנשמה שהיא הנעלית בין שלשת

הבחינות: נפש, רוח ונשמה, אלא גם רוח או נפש שבגוף האדם, תוכלנה להשיג את חכמתו ורצונו של הקב"ה בדעתה ובהבנתה, ולכן ימין כל מה שאפשר לקיים מהן פמעשה דבור ומחשבה, – ולקיים את התורה והמצוות שהן חכמתו ורצונו של הקב"ה, עלידי מעשה, דיבור ומחשבה, ועל ידי זה תתלבש בכל עשר בחינותיה בשלשה לבושים אלו. – עלידי לימוד התורה וקיום המצוות תתלבש הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלשת לבושיהן: מחשבה, דיבור ומעשה. מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ומצוות, הם למעלה בהרבה מהנשמה עצמה, והם מביאים להתעלות הנשמה בכך שהיא מתאחדת, עלידים, בחכמתו ורצונו של הקב"ה, ועלידייך בהקב"ה עצמו.

ואף הקדוש ברוך הוא נקרא "אין סוף", ולגדולתו אין חקר, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל⁵, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וכן פרגונו וחקמתו, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה.

פדכתיב: "אין חקר לתבונתו"⁶, – ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, וכתיב: "תחקר אלוה תמצא"⁷, וכתיב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם"⁸ – ממילא אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבותיו של הקב"ה – כיצד אפוא, אומרים כאן, שעלידי הבנת התורה מבינים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה

לגמרי מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, צמצם, אבל, הקב"ה את רצונו וחכמתו, "הורידם" והלבישם בענינים גשמיים של תורה ומצוות – זאת כדי שהשכל האנושי יוכל עלידייך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הנה על זה אמרו: – חכמינו זכרונם לברכה, "במקום שאתה מוצא גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא ענותנותו", – עלידי "עניותו" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר בגדולתו של הקב"ה, וצמצם הקדוש ברוך הוא רצונו וחקמתו פתריג מצות התורה ובהלכותיהן, – בכל מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל הלכה של תורה ישנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו).

יום שלישי ב' טבת

שהיא – התורה עצמה, רצונו וחקמתו יתברך, ואוריותא וקשרא בריה הוא כלל חר, – התורה והקב"ה הם דבר אחד, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. – אין שום מחשבה יכולה "לתפוס" אותו כלל. וכאשר

התורה היא במדרגה נעלה כזו – אין מחשבה שתוכל להשיג אותה. ומשם נקעה וירדה בסתר המדרגות, למדרגה, פהשתלשלות העולמות, – כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של

מדרגות, מעלין לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות בשרשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה דרך כל

ולכן נמשלה התורה למים¹⁰, – כי מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך – טבע המים שהם עצמם זורמים ממקום גבוה למקום נמוך, לא כמו שהדבר הוא ב"אור", שהאור המאיר הוא הארה

בלבד ממקורו, או כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל שהרב משפיע לתלמידו, הרי הארה בלבד משכלו של הרב נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו רואים, שאותם המים עצמם שהיו במקום

גבוה, הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס למים, כך התורה ירדה ממקום גבוהה, – מאותה מדרגה נעלית שם היתה,

ליקוטי אמרים

ולכן

נמשלה התורה למים מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כך התורה ירדה ממקום כבוד שהיא רצונו וחכמתו יתברך ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד ולית מחשבה תפיסא ביה כלל. ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות

4. תהלים קמה, ג. 5. תקוני זהר בהקדמה, יז, א. 6. ישעי' מ, כח. 7. איוב יא, ז. 8. ישעי' נה, ח. 9. מגילה לא, א. 10. בבא קמא יז, א.

הקב"ה). ואפלו בְּחִינַת דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, שְׁלֵמֻמָּה מִמְדְּרַגַּת מַחֲשָׁבָה, תְּפִיסָא בְּהֵן וּמַתְלַבֶּשֶׁת בְּהֵן. – לא רק מחשבה, כי אם גם דיבור ומעשה, שהם למטה במדרגה ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויוכלו להתלבש בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, על-ידי לימוד

תורה וקיום מצוות, יש לשלש הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, "תפיסה" והתלבשות בחכמתו וברצונו של הקב"ה שבמצוות.

ומאחר שְׁהַתּוֹרָה וּמַצְוֹתֶיהָ מְלַבִּישִׁים כָּל עֶשֶׂר בְּחִינּוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכָל תְּרִי"ג אֲבָרֶיהָ מְרַאשָׁה וְעַד רִגְלָהּ – כל שש מאות ושלושה עשר "אבריו" הנפש, מהכחות הגעלים ביותר שבנפש עד למדרגה התחתונה ביותר שבנפש, תְּרִי רִגְלָהּ צְרוּרָה

בְּצִרּוֹר הַחַיִּים אֶת ה' מִנֶּשׁ, וְאִיר ה' מִנֶּשׁ מְקִיפָה וּמְלַבִּישָׁה מְרַאשָׁה וְעַד רִגְלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "צוּרֵי אַחֶסֶה בּוֹ"¹², – דבר שמגין על האדם, הרי הוא מקיף אותו מכל צדדיו, וְכְתוּב: "בְּצִנָּה רָצוֹן תַּעֲמִדְנֻ"¹³, שֶׁהוּא רָצוֹן וְהִכְמָתוֹ יִתְפָּרֵד הַמְּלַבִּישִׁים בְּתוֹרָתוֹ וּמַצְוֹתֶיהָ. – הוסבר הרי, שאם כי רצונו וחכמתו של הקב"ה הם למעלה לגמרי מההבנה האנושית, הם "ירדו" והתלבשו בתורה ומצוות כפי שהן מתבטאות בענינים גשמיים, כדי שעל-ידן יוכל האדם להתקשר ולהתאחד עם הקב"ה ממש.

המדריגות האלו שבעולמות, עַד שְׁנַתְלַבֶּשֶׁה בְּדְבָרִים וְשִׁמְיִים וְעֵינֵי עוֹלָם הָזֶה, – שהוא עולם גשמי וחומרי, שֶׁהֵן רֹב מִצּוֹת הַתּוֹרָה בְּכָלָם וְהַלְבוּשִׁיהֶן, – שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלבושות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית – בצמר גשמי, מצות

תפילין – בקלף גשמי, לולב וארבעה מינים – בצומח גשמי וכו', כך גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקים בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך", שההלכה היא שצריך להטיבו בנכסים בפרנסתו וכו' (לשון כ"ק רבינו) – כלומר, עצם מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית, שכן, אהבה היא מדה רגשית מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו

מתבטאות בענינים גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמיות. לעזור לו בפרנסה וכו'. הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים גשמיים, ובהן מלבושות חכמתו ורצונו של הקב"ה – וכך הן גם כן לבושות, וּבְצִרּוֹפֵי אוֹתֵיזוֹת וְשִׁמְיּוֹת בְּרִיּוֹ עַל הַסֵּפֶר, עֲשִׂירִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים שֶׁתּוֹרָה נְבִיאִים וְכְתוּבִים, – באותיות-הדין עצמן ישנה קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל זה, בְּרִי שֶׁתֵּהָא כָּל מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בְּהֵן, – כדי שהמחשבה האנושית תוכל להשיג (ועל-ידי כך "לתפוס" את חכמתו ורצונו של

ליקוטי אמרים

העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן ובצורפי אותיות גשמיות בדיו על הספר עשרים וארבעה ספרים שבתורה נביאים וכתובים כדי שתהא כל מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דבור ומעשה שלמטה ממדרגת מחשבה תפיסא בהן ומתלבשת בהן ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחי' הנפש וכל תרי"ג אבריה מראשה ועד רגלה הרי כולה צרורה בצרור החיים את ה' ממש ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה כמ"ש צורי אחסה בו וכתוב כצנה רצון תעטרנו שהוא רצונו וחכמתו יתברך המלוכשים בתורתו ומצותיה.

יום רביעי ג' טבת

בְּשֵׁם "זִיו הַשְּׁכִינָה"; – כי אין זו אלא הארה מהשכינה, אֶבֶל הַקְדוּשָׁה בְּרִיךְ הוּא בְּכָבוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ – לִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהָ כָּלָל, בִּי אִם בְּאֶשֶׁר –

נפשו של יהודי, תְּפִיסָא וּמַתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹרָה וּמַצְוֹתֶיהָ, אִזִּי הִיא תְּפִיסָא בְּהֵן וּמַתְלַבֶּשֶׁת בְּהֵן קְדוּשָׁה מִנֶּשׁ, בְּרִיךְ הוּא וְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּלָא חַד. – "תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, אז היא "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, שכן, תורה והקב"ה הם דבר אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-זהה

מכל חיי העולם-הבא. שכן, בעולם-הבא משיגה ומבינה הנשמה הארה אלקית בלבד, ואילו על-ידי תשובה ומעשים טובים בעולם-

וְלָבָן אָמְרוּ: – חכמינו ז"ל: "יִפָּה שְׁעָה אַחַת בְּתִשּׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה מִכָּל חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא"¹⁴, – שכן, לכאורה,

כיצד אפשרי הדבר שרגע אחד בתשובה ומעשים טובים בעולם-זהה, יהיה יפה יותר מאשר כל חיי העולם-הבא? – בִּי עוֹלָם הַבָּא הוּא שְׁנֵהֲנִין מִזִּי הַשְּׁכִינָה¹⁵, – נשמות יושבות בעולם-הבא ונהנות מזיו השכינה, שֶׁהוּא תַעֲנוּג הַחֲשֵׁנָה, – האלקית. שכן, התענוג האמיתי הוא כשמבינים את הדבר, וְאִי אֶפְשָׁר לְשׁוֹם נִבְרָא, אֶפְלוּ מַהֲעֲלִינִים, לְחֲשִׁיג, – גם הנבראים הרוחניים

שבעולמות העליונים, כמלאכים ונשמות, אין באפשרותם להבין, בִּי אִם אִיזוּ הָאֶרֶץ מְאוּר ה', – רק הארה בלבד מאור ה', וְלָבָן נִקְרָא

(*) ככ"י ליתא חיבת בהן

להלן: וכן אם המלך מחבקו בורעו, גם שהיא מלכשת תוך מלכושיו, – ומביא ראיה לכך, שעלידי תורה "המלך מחבקו": כמו שכתוב: "וימינו – של הקב"ה, תחבקנו"¹⁶, שהיא התורה שנתנה מימין, – התורה נקראת "ימינו" של הקב"ה, כי היא ניתנה מ"ידו הימנית" של

הקב"ה, שהיא פחינת חסד ומינים: – מבואר בתורת הקבלה, ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי שהוסבר לעיל, שהתורה נמשלה למים), ו"שמאל" – על גבורה ועל אש. מהפסוק האמור אנו רואים, שבתורה ישנו גס"כ הענין השני –

מה ש"המלך מחבקו", המלך מקיף אותו בורעו, ששכל התורה שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה (ודבר אחד עם הקב"ה) – מקיף את היהודי הלומד תורה. כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר בפרק החמישי.

הזה, מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. ואף שהתורה נתלכשה בדרך תחתונים ושמיים – לכאורה קשה: כיוון שהתורה התלכשה, כאמור, בדברים גשמיים, משיג, הרי, האדם בשכלו רק את הענינים הגשמיים בהם מלוכשת התורה, ולא את עצם חכמתו ורצונו של הקב"ה? –

התשובה על כך היא: הרי זה מחבק את המלך דרך משל, שאין הפרש – אין כל הבדל, במעלות התקרבותו ודבקותו במלך, בין מחבקו בשהוא – המלך, לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים, מאחר שגוף המלך בתוכם; – כך גם כששכלו של אדם משיג "שכל" התורה, אף שרצונו וחכמתו של הקב"ה מלוכשים כאן בלוכשים של ענינים גשמיים, הוא "תופס" בביכול, על-ידיה, את המלך, את הקב"ה עצמו. כך גם מובן מהמשל, מעלה נוספת בהבנת התורה: שכלו של האדם מוקף אז מחכמתו ורצונו יתברך שבתורה (כמו שיתבאר בפרק החמישי), כלפי זה אומר ה"תניא"

ליקוטי אמרים

ואף שהתורה נתלכשה בדברים תחתונים גשמיים הרי זה כמחבק את המלך ד"מ שאין הפרש במעלת התקרבותו ודבקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך בתוכם. וכן אם המלך מחבקו בורעו גם שהיא מלוכשת תוך מלכושיו כמ"ש וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים:

מה ש"המלך מחבקו", המלך מקיף אותו בורעו, ששכל התורה שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה (ודבר אחד עם הקב"ה) – מקיף את היהודי הלומד תורה. כך שבלימוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר בפרק החמישי.

יום חמישי ד' טבת

ולתוספת באור, באר היטב – להסביר ביתר הרחבה, לשון "תפיסת" שאמר אליהו: – הביטוי "תפיסת" שאמר אליהו (במאמרו המפורסם "פתח אליהו"): "לית מחשבה תפיסתא בך כו'" – אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין שאין שום מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי "תפיסתא", שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכך כבר הזכרנו, שלמרות זאת אפשר לתפוס בקב"ה על-ידי תורה שהיא דבר

פרק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשיהודי לומד תורה, הרי זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה ורצונו וחכמתו, שהם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני – גם המלך, הקב"ה ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה.

החלק הראשון של הענין – מובן ומוסבר לנו, שכן, כשיהודי לומד תורה ומשיג בשכלו את הענין בתורה שהוא לומד – הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה, ואילו החלק השני שבענין – שרצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את היהודי

ליקוטי אמרים

פרק ה ולתוספת באור באר היטב לשון תפיסת שאמר אליהו לית מחשבה תפיסתא בך כו'. הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלוכש בתוך השכל שהשיגו והשכילו וגם השכל מלוכש

בשעת לימודו תורה – דורש ביאור והסבר.

בפרק החמישי שלפנינו, יסביר רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי "תפיסתא" שבמאמר "פתח אליהו", בו נאמר ש"לית מחשבה תפיסתא בך" – אין מחשבה שיכולה "לתפוס" בך, בקב"ה. על כך כבר למדנו, שלמרות שאין שום מחשבה שיכולה "לתפוס" בקב"ה, הרי על-ידי תורה הוא "תופס" ברצונו וחכמתו של הקב"ה, שהם דבר אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר, בפרק החמישי, שבשכל התורה, לא זו בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא מבין), אלא שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא כאן רבנו הזקן להסביר מעלתה של תורה לגבי מצוות:

במצוות קיים רק הענין שרצונו של הקב"ה מקיף את האדם המקיים את המצוה, ואילו בתורה קיימת המעלה, שבנוסף למה שאנו אומרים לגבי מצוות, מקיף שכלו של האדם את רצונו וחכמתו של הקב"ה בשעה שהוא מבין ענין בתורה.

אחד עם הקב"ה עצמו. עליו, איפוא, להבין היטב הביטוי "תפיסתא", שאף מחשבה אינה יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועל-ידי כך נבין גם כיצד על-ידי תורה אפשר לתפוס בו. הנה, כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל, – ענין שכלי, הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו, – כמי שמחזיק בידו דבר מסוים, הרי ידו מקיפה את הדבר. כך גם ביחס להבנה שכלית, הדבר שהוא מבין, נמצא בתוך שכלו, ושכלו מקיף את הדבר, והמושכל – הדבר שהוא מבין, נתפס ומקף ומלכש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, – עד כאן הסביר רבנו הזקן, שהשכל האנושי "תופס" ב"מושכל" שהוא מבין – דבר זה יכול להיות רק אחרי שהוא מבין היטב את הדבר, כלשון ה"תניא": "שהשיגו והשכילו". מכאן ואילך יסביר ענין נוסף בהבנה השכלית: וגם השכל מלכש במושכל – כלומר, הדבר

להבדיל, בתורה – אין זה, אבל, רצונו וחכמתו של הקב"ה, אלא ידיעה והבנה אנושית. ואילו כשהוא שואב את ידיעותיו מן התורה: **הָרִי זֶה מְשִׁיג וְתוֹפֶס וּמִקִּיף בְּשִׁכְלוֹ רְצוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא, דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ וְלֹא בְּרָצוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ,** – בלי תורה, אין מחשבה שתוכל "לתפוס"

מקב"ה ולא ברצונו וחכמתו, **כִּי אִם בְּהִתְלַבְּשׁוּתָם** – של רצונו וחכמתו של הקב"ה, **בְּהִלְכּוֹת הָעֲרוּבוֹת לְפָנָיו,** – זהו חלקו הראשון של הענין, שכשהוא מבין הלכה, הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה. ענין נוסף קיים כאן: **וְגַם שִׁכְלוֹ מְלַבֵּשׁ בָּהֶם.** – שכלו מלווה ברצונו ובחכמתו של הקב"ה, כלומר, רצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את שכלו. והוא יחוד נפלא שאין יחוד פשוט, ולא פשוט נמצא בכל פגשיות, – ששני דברים שאין ערוך ביניהם, יתייחדו באיחוד כזה, להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות תלמוד תורה שבדבור כי ע"י כל המצות שבדבור ומעשה הקב"ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלווה

וחכמתו של הקב"ה – לכל צדדיו, ששכל האדם מקיף את שכל התורה ושכל התורה מקיף את שכל האדם. וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות, – המעלה שבידיעת והשגת התורה לגבי כל המצות המתבצעות על-ידי עשיה, ואפילו על מצות התלויות בך, ואפילו על מצות תלמוד תורה שבדבור. – כמו שנזכר בפרק הקודם, שבלמוד תורה קיימת מצות הבנת התורה ומצות הדיבור בתורה: מצות הדיבור בתורה, בפה, מקיימים כשאומרים פסוקי התנ"ך גם אם לא מבינים פירוש המלים ומושגן. ואילו המעלה הגדולה שבמצות הבנת התורה, אינה קיימת בשום מצוה אחרת. גם בזו של דיבור בתורה, כי על ידי כל המצות שבדבור ומעשה – שיהודי מקיים, על-ידי דיבור ועשיה, הקדוש ברוך הוא מלביש את הנפש – בלבוש אלקי, ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה, – מהבחינה העליונה עד לבחינה התחתונה שבנפש. ובידיעת התורה – כשיהודי מבין תורה, מלבד שהשכל מלווה

שהוא מבין, מקיף את השכל שהוא לומד, וזאת, בשעה שמשגיג ותופסו בשכלו; – כשהוא שקוע בענין להבינו לכל פרטיו, עוד לפני שהוא מבינו לאשורו, שאז הדבר שהוא לומד הוא למעלה עדיין מהבנתו, והוא מקיף את שכלו. הרי שביחס להבנת מושג שכלי

ישנם שני ענינים: השכל מקיף את ה"מושכל", ה"מושכל" מלביש את השכל, דרך משל: בשארם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או גמרא לאשורה על בוריה – כלומר, כשהוא משקיע היטב את שכלו באותה הלכה, הרי שכלו תופס ומקיף אותה, – את ההלכה, וגם שכלו מלביש בה פאותה שעה. – כשהוא מתייגע להבין את ההלכה, המשל שהשתמש בו, הוא, אכן, הנמשל עצמו: והנה, הלכה זו, היא חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, – כמו שהזכרנו בפרק הרביעי, ששכל ההלכה הוא חכמתו של הקב"ה, ופסק ההלכה – רצונו של הקב"ה, כך רצה הקב"ה שיהיה הדין: ששכל ברצונו, שששיתען ראובן כך וכך דרך משל וששיתען כך וכך – יהיה הפסק ביניהם כך וכך. ואף אם – אף שיתכן הדבר, כי לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם, לבא למשפט על מענות ותביעות אלו, – הרי, אם כל ענין התורה הוא רק "לידע את המעשה אשר יעשו", כדי לדעת כיצד לקיים את המצוות – ובנידון דידן: לדעת איך לפסוק את הדין כשדבר כזה יארע – ואם כן, אין כל תועלת, לכאורה, בידיעת ההלכה בקשר לדין-תורה שלא היה ושל לא יהיה. אך, האמת היא לא כך, אלא, עצם ידיעת והבנת הלכה הוא תכלית לכשעצמו, שכן, בהבנת ההלכה הוא מבין את רצונו וחכמתו של הקב"ה – וכך הוא אומר: **מִכָּל מְקוֹם, מֵאַחַר שֶׁבָּרַךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ וְחֻקָּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁאֵם יִמְעַן זֶה כֵּךְ וְזֶה כֵּךְ, יִהְיֶה הַפֶּסֶק כֵּךְ, הָרִי בְּשִׁיטָּתוֹ יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג בְּשִׁכְלוֹ פֶּסֶק זֶה בְּהִלְכָּה הָעֲרוּבָה בְּמִשְׁנָה או גְּמָרָא או פֶּסֶקִים** – שונה הדבר כשהוא יודע את פסק הדין מחוקים אחרים, שלא מן התורה, אף שאפשרי הדבר שגם באותם חוקים אחרים נפסק, באותו מקרה, אותו פסק דין כמו שהוא.

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סדר הבנת שכל – בתחלה תופס כללות הסברא והשכל, ואז השכל מקיף את המושכל, ואח"כ מתחיל לפרט הכלל ע"י שקו"ט וכו' ואז השכל מלווה בהמושכל, וכאשר גמר זה (- כבר מבינו, כאומרו "שהשיגו והשכילו") אז השכל מקיף את המושכל. ולהעיר ג"כ מהגהות הצ"צ (הגדפסות) על הני"ל".

מוקפת הנפש באור אלקי כמו לבוש המקיף את הגוף; הרי זה לבוש לנשמה בגן-עדן. והתורה היא המזון לנשמות שעסקו בעולם הזה בתורה לשמה, וכמו שכתוב בזהר ויקהל דף ר"ג ו"לשמה", היינו כדי – כוונתו של הלומד היא, לקשר נפשו לה' על ידי השגת התורה, איש כפי שכלו, – על-ידי

כך הוא מתקשר עם הקב"ה, כמו שכתוב ב"פרי עץ חיים". – ה"תניא" הביא כאן מספר "עץ החיים", שהתורה היא מזון לנפש, והמצוות – לבושים. ברם, נשאלת השאלה: אם כך – הרי שלתורה מעלתה היא, שהיא מזון לנפש, ולמצוות – מעלתן הן, שהן לבושים לנפש; וכבר למדנו, שלבושים ברוחניות יכולים להיות למעלה במדרגה מהדבר אותו הם מלבישים. במה, איפוא, קיימת מעלתה המיוחדת של תורה לגבי מצוות? – זאת הוא בא להבהיר בהגדה הבאה, בהסבירו מה משמעותם של מזון ולבוש במובנם הרוחני, ובכך מוסבר שבתורה ישנן שתי המעלות: היא גם מזון וגם לבוש לנפש המשכלת הלומדת תורה, וכך הוא אומר: [והמזון היא בחינת

אור פנימי, – לנשמה, והלבושים בחינת מקיפים. – אור שמקיף את הנפש, ולכן אמרו רז"ל, שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, לפי שהמצוות הן לבושים לבר, והתורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלת, – העוסקת בתורה, שמתלבש בה – האדם מתלבש בתורה, בעיונה ולמודה, – כשהנפש עוסקת בלימוד ובעיון בתורה, וכל שכן בשמוציא – את מה שהוא מבין בתורה, בפיו בדבור, – גם בדיבור, שהכל הדבור – היוצא מהפה, נעשה בחינת אור מקיף, – לנפש, כמו שכתוב בפרי עץ חיים]: – בהתאם לאמור, יוצא, שבתורה ישנן שתי המעלות: מעלת המזון ומעלת הלבוש, ממילא התורה היא למעלה מכל המצוות, שהן לבושים בלבד לנפש.

בחכמת ה', – חכמתו של הקב"ה מקיפה אותו, נוסף על כך, הנה גם חכמת ה' בקרבנו, – של האדם המבין תורה, ששכלו מקיף חכמת הוי', ובלשון ה"תניא": מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפס ולהשיג מידעת התורה, איש כפי שכלו ובה ידיעתו והשגתו בפרד"ס. –

בארבעה חלקי התורה: פשוט, רמז, דרוש, סוד. הרי, שבידיעת והבנת תורה, קיימת, בנוסף למעלה שקיימת בשאר המצוות, שאור הוי' מקיף את הנפש, מעלה נוספת, והיא מה שהנפש מקיפה את אור הוי', על-ידי ששכלו מקיף שכל של תורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה. ולפי שבידיעת התורה, – והבנתה, התורה מלכשת בנפש האדם ושכלו ומקיפת בתוכה, – בנפשו ובשכלו של האדם, לכן נקראת – התורה, בשם 'לחם' ו'מזון הנפש'. כי כמו שהלחם הנשמי הן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבנו ממש, ונהפך שם להיות דם וכשרו ואזי יחיה ויתקיים כך בידיעת התורה והשגתה בנפש האדם שלומדה היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה מחי החיים אין סוף ברוך הוא המלוכש בחכמתו ותורתו שבקרבה וז"ש ותורתך בתוך מעי וכמ"ש בע"ח שער מ"ד פ"ג שלבושי הנשמות בגן עדן הן המצות והתורה היא המזון לנשמות שעסקו בעולם הזה בתורה לשמה וכמ"ש בזהר ויקהל דף ר"ג ולשמה היינו כדי לקשר נפשו לה' ע"י השגת התורה איש כפי שכלו כמ"ש בפרע"ח [והמזון היא בחי' אור פנימי והלבושים בחי' מקיפים ולכן אמרו רז"ל שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות לפי שהמצוות הן לבושים לבד והתורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלת שמתלבש בה בעיונה ולימודה וכל שכן כשמוציא בפיו בדבור שהכל הדבור נעשה בחי' אור מקיף כמ"ש בפרע"ח]:

האדם שלומדה היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים – הנפש והתורה נעשות לדבר אחד, ואז נעשה – התורה, מזון לנפש וחיים בקרבה, מחי החיים אין-סוף ברוך-הוא המלכש – האיין-סוף מלוכש, בחכמתו ותורתו שבקרבה. – בנפש היהודי הלומד ומבין תורה, והיו שכתוב: "ותורתך בתוך מעי", – כלומר, התורה נהיית מזונה הפנימי של הנפש, וכמו שכתוב ב"עץ חיים" שער מד פרק ג, שלבושי הנשמות בגן עדן הן המצוות, – כדי שהנשמה שהיא מוגבלת, תוכל "לקבל" את זיו השכינה בגן-עדן, שהוא אור אלקי בלתי מוגבל, מן ההכרח שהנשמה תצטייד ב"לבושים", שהם: המצוות שאדם מקיים אותן בעולם-זה. וכאמור, שעל-ידי מצוה,

2. תהלים מ, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שולל שלא נאמר שהתורה נעשה מזון מפני ענין צדדי דלשמה, ולא כנ"ל, כי אדרבא ולשמה היינו כו'". 4. פאה פרק א', משנה א.

יום שישי ה' טבת

והנה, זה לעומת זה עשה אלהים¹. – הנפש הבהמית וכוחותיה ולבושיה הם ההיפך, הצד המנוגד, לעומת הנפש האלקית וכוחותיה ולבושיה. כי כמו שנפש האלהית כלולה מעשר ספירות קדושות, – עשרה הכוחות, המכוונים לעשר הספירות, ומתלבשת בשלשה לבושים קדושים,

– מחשבה, דיבור ומעשה

של תורה ומצוות, כך

הנפש דסמרא אחרא –

הנפש של ה"סטרא אחרא",

הצד שכנגד (משמעות

המושג "סטרא אחרא"

יוסבר להלן) מקלפות נגה

– מהקליפות הנקראות

"נגה", שכפי שכבר

הסברנו, יש בהן גם טוב,

המקלפות בדם האדם, –

הנפש המלוכשת, כמוזכר

בפרק ראשון, בדם האדם

להחיות את גופו, גם נפש זו

כלולה – ומורכבת, מעשר בתרין דמסאבותא², – מעשרה

"בתרים" של טומאה (מעשרה כוחות שבלשון הקבלה נקראים בשם

"בתרין" – "בתרים"). שכן: – עשרה כוחות אלה: שבע מדות

רעות – כגון: מדת ה"חסד" שבטומאה מתבטאת בתאוה, מדת

ה"גבורה" – בכעס, מדת ה"תפארת" – בהתפארות, וכך הלאה,

הבאות מארבע יסודות רעים הנקראים לעיל, – בפרק הראשון,

שכשם שכל דבר מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך

מורכבת גם הנפש הבהמית מארבעה יסודות רוחניים, ובהיותה נפש

של קליפה – יסודותיה רעים, ומזהם באות כל המדות הרעות, ושכל

המוליד הנחלק לשלש, שכן חכמה בינה ודעת – מקור

המדות; – מדוע הן מקור למדות? כי המדות הן לפי ערך השכל,

– כשה"שכל" גדול יותר – ה"מדות" מופנות לדברים נעלים יותר,

ובאם ה"שכל" קטן יותר – ה"מדות" הן לדברים נמוכים יותר. כי

הקטן – הילד הקטן, חושק ואוהב דברים קטנים פחותי הערך,

לפי ששכלו קטן וקצר להשיג דברים יקרים יותר מהם, – הרי,

שמת החסד, המתבטאת בתאוה ואהבה, מופנית בילד הקטן

לדברים פעוטים ופחותי ערך, מכיון ששכלו קטן. וכן – במדת

הגבורה, מתפעם ומתקצף מדברים קטנים, וכן בהתפארות –

מדת התפארת, ושאר מדות. – הרי, שהשכל פועל בהתגלותן של

המדות ומודד אותן באיזו צורה תהינה. משום כך נקראים שלשה

כוחות השכל – "מקור" לשבע המדות³. ועשר בהיגות אלו

הטמאות, כשאדם מחשב בהן – כשאדם חושב מחשבות

הנובעות מאחד מעשרת הכוחות האמורים, וכגון: כשהוא חושב איך

פרק ו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהנפש האלקית שבכל אחד

מישראל, מורכבת מעשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כללים: "שכל",

ו"מדות". שלשת כוחות ה"שכל" מהווים מקור ל"מדות" (לרגש) על-ידי

התבוננותו והתעמקותו של האדם, בגדלותו של הקב"ה – נוצרת בו "מדה"

רגשית, יראה מהקב"ה או

אהבה אליו. כן הסביר רבנו

הזקן, שלכל נפש אלקית –

שלשה "לבושים": מחשבה,

דיבור ומעשה, של תורה

ומצוות, בהם מתלבשת הנפש

האלקית. "לבושים" אלה הם

למעלה בדרגתם מן הנפש

עצמה, מאחר שהתורה והקב"ה

הם דבר אחד ממש, וכשיחודי

לומד תורה ומקיים מצוות – הוא

מתקשר עם הקב"ה. במיוחד

כשהוא לומד ומבין תורה,

שהמעלה שבכך, היא כפולה:

האור האלקי מקיף את הנפש,

והנפש מקיפה את האור האלקי של תורה.

בפרק הששי, אותו נתחיל ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שגם לנפש הבהמית –

שהיא הצד המנוגד של הנפש האלקית (כמבואר בפרק א.) – עשרה כוחות

ושלשה לבושים, ומאחר שהנפש הבהמית היא נפש של "קליפה", הרי

שכוחותיה הן כוחות של טומאה, ולבושיה – גם כן לבושים טמאים. וכשהנפש

מתלבשת בלבושים אלה – היא נעשית בעלת דרגה נחותה יותר מאשר היא

עצמה. ביחס למשמעות המושג "קליפה", הערנו בפרק ראשון, שלמרות

שהכל נברא ומקבל חיותו מאלקות, הרי כדי שתהיה לאדם אפשרות של

בחירה בין טוב לרע, וכדי שהאדם יהיה כפי שעליו להיות, על-ידי עבודה

ויגיעה עצמית, ויהיה זכאי לשכרו – יצר הקב"ה כוחות של טומאה, המכסים

ומסתירים על החיות האלקית שבכל דבר ונברא. כוחות מסתירים אלה,

נקראים "קליפה": כשם שהקליפה מכסה ומסתירה על הפרי, כך מסתירים

כוחות הטומאה, על חיות הקדושה שבפנימיות כל דבר. קליפות אלה נחלקות

לשתי מדריגות, אחת למטה מהשניה: מדריגה אחת בקליפה נקראת – "נגה",

זוהי קליפה שיש בה גם טוב, ואותם הדברים ה"מושכים" את חיותם דרך

ה"הסתרה" של אותה קליפה – אפשר לנצל אותם גם לטוב וגם לרע. כפי

שזה ביחס לכל דבר גשמי שאפשר לקיים בו מצוה, ואז הוא נהפך לקדושה,

ואפשר לעשות בו, חלילה, עבירה, ואז הוא יורד למדריגה נמוכה יותר.

המדריגה השנייה שבקליפה היא טמאה לגמרי ואין בה טוב כלל, והדברים

ש"מושכים" את חיותם דרך קליפה זו, שאין בה, כאמור, טוב כלל, אי אפשר

שיהפכו לקדושה, או אף לנצל אותם בענינים טובים. דברים שהם אסורים

באכילה – אינם יכולים להיחפך לקדושה (אבל אפשר לנצל אותם לעניני

קדושה) ודברים שאסורים בהנאה – אין אפשרות גם לנצל אותם לטוב.

1. קהלת ז, יד. ראה זוהר חלק ג מז, ב. 2. שם, מא, א; ע, א. 3. רואים אנו בלשונו של רבנו הזקן, שביחס לנפש האלקית, הוא אומר, לעיל בפרק השלישי – בתחילה שלשה כוחות השכל, ולאחר מכן את שבעת המדות, והוא מסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות נולדות מהשכל. ואילו כאן, ביחס לנפש הבהמית, הוא מזכיר בתחילה את המדות ולאחר מכן את השכל, ומסביר שהשכל הוא "מקור" המדות, מפני שהמדות הן לפי ערך השכל. טעם השינוי בלשון הוא, שכן, יש הבדל יסודי בין השכל והמדות של הנפש האלקית לבין השכל והמדות של

ומצוות. בהתאם לכך, אפשר היה לומר, שגם ביחס לנפש שמן הקליפה, אלה הם מחשבות, דיבורים ומעשים של עבירות – בא רבנו הזקן ואומר שמדובר כאן לא רק על עבירות, אלא כל המחשבות שאדם חושב, וכל הדיבורים והמעשים, שהוא מדבר ועושה, שאינם

לשמו של הקב"ה ואינם באים כדי לעבדו – אף שאינם עניני איסור ועבירה – הרי הם עדיין לבושים של קליפה – ובלשונו של רבנו הזקן: **וְהָיוּ הֵם כָּל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמַיִם** – כל זמן שאין הם נעשים לשם ענינים של תורה, או כדי לעבוד את השי"ת,

אֲשֶׁר "הַכֹּל הֵבֵל וְרַעוּת רוּחַ", וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהר בְּשִׁלְחַי, שֶׁהֵן "תְּבִירוֹ דְּרוּחָא בּוֹ", – דברים שרוח הקדושה שבורה בהם.

להשיג דבר מסויים שהוא תאב לו, וכדומה, או מְדַבֵּר – דיבורים הבאים מאחד מעשרת הכוחות האמורים, או עוֹשֶׂה – בכוח המעשה שלו, פעולה המשמשת אחד מעשרה הכוחות האמורים, הרי מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁכָּמוֹחוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁכָּפִיו וְכֹחַ הַמַּעֲשִׂי שֶׁכָּדִיו

וְשָׂאֵר אֲכָרֵי, נִקְרָאִים "לְבוּשֵׁי מַסָּכָו" – לבושים

לא נקיים, לַעֲשֹׂר פְּחִיזוֹת²⁰ הַמַּמָּאוֹת, שֶׁמִּתְלַבְּשׁוֹת בָּהֶן בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה או דְּבִיר או מַחֲשָׁבָה. – אלו הם המחשבות, הדיבורים והמעשים שהם לבושי הנפש הבהמית? ביחס לנפש

האלקית, יודעים אנו, שיש לה מחשבות, דיבורים ומעשים שהם לבושיה, והם, כמוסבר לעיל, המחשבה, הדיבור והמעשה בתורה

שבת קודש ו' טבת

נפשו על קידוש השם: כשרוצים להכריח יהודי לשמור חלילה, הרי גם "קל שבקלים" מוסר את נפשו על קדושת השם. הרי, שאיך שלא יהיה מצבו של יהודי מבחינה חיצונית, הנה בפנימיותו, בנשמתו, הוא תמיד מסור להקב"ה, אלא שזה מתגלה בזמן של "מסירת נפש". מכיון שכך – שורה בכל יהודי קדושתו של

הקב"ה. **וְלָכֵן אָמְרוּ רַבֵּנוֹ, שֶׁאִפְלוּ אַחַד שְׂיֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה – שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בּוֹ, – עליו. שכן, כשיהודי לומד תורה, ניכרת התבטלותו אל הקב"ה גם בחיצוניותו: הוא משקיע את שכלו, להבין רצונו וחכמתו של הקב"ה – והשכינה שורה אז עליו. וְכָל בֵּי עֲשָׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא" לְעוֹלָם.** – במקום שעשרה

יהודים נמצאים יחד, גם כשאינם לומדים או תורה, שורה שם השכינה תמיד. שכן, עשרה יהודים יחד הם עדה שלימה, ועדה שלימה היא כלי להשראת השכינה. **אֲכָל כָּל מָה שֶׁאִינוּ בְּמַל אֲצִלוּ יתְבַּרְךְ, אֵלָּא הוּא דְּכָר נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ** – הוא נראה כאילו הוא דבר נפרד לעצמו, אינו מְקַבֵּל חַיִּית מְקַרְשָׁתוֹ שֶׁל

וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת אֲשֶׁר לֹא לָהּ הֵמָּה וְלִרְצוֹנוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ, – וממילא הם לשם הנפש הבהמית. שְׂוָהוּ פְּרוּשׁ לְשׁוֹן "סְטָרָא אַחְרָא", – זו משמעות הביטוי "סטרא אחרא", פְּרוּשׁ צֵד אַחֵר, – "סטרא" בלשון ארמית – צד, "אחרא" – אחר, שְׂאִינוּ צֵד

הַקְּדוּשָׁה. – אם זה אינו צד הקדושה, הרי זה צד אחר "סטרא אחרא", הרי שכל דבר שאינו קדושה – הוא "סטרא אחרא". ומזה צד הקדושה? – וְצֵד הַקְּדוּשָׁה אִינוּ אֵלָּא הַשְּׂרָאָה וְהַמַּשְׁכָּה מְקַרְשָׁתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִין הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא שׁוֹרָה אֵלָּא עַל דְּכָר שֶׁבְּמַל אֲצִלוּ יתְבַּרְךְ, בֵּין בְּפֶעֶל מַמַּשׁ – שגם בחיצוניות ניכר שהוא בטל, בְּמַלְאכִים עֲלִיּוֹנִים,

– כמו מלאכים שעומדים תמיד בהתבטלות אל הקב"ה בכל ישותם, בֵּין בְּכַח – שהביטול הוא רק בכוח, בפנימיותו הדבר בטל להקב"ה, בְּכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, – בעולם-זה, שֶׁכָּמוֹחוֹ לְחַיִּית בְּמַל מַמַּשׁ לְגַבֵּי הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּמִסִּירָת נַפְשׁוֹ עַל קְדֻשַׁת הַשֵּׁם. – כמו שיטביר להלן ב'תניא', שכל יהודי יש בכוחו למסור את

הנפש הבהמית: עיקר מהותה של הנפש האלקית, הוא שכל, ולכן היא נקראת "אדם", שהוא תואר השכל. והמדות נובעות מהשכל, כלומר: התעמקותו בגדולתו של הקב"ה יוצרת בו אהבה להקב"ה, או יראה מפניו. ואילו עיקר מהותה של הנפש הבהמית, היא מדות, והמדות בה הן טבעיות – יש לה משיכה לעיגולים גופניים, ואין היא צריכה להתבונן ב"טוב" של התאוות, כדי לרצות אותן, כי בטבעה היא נמשכת לכך. וכך גם בשאר המדות. השכל של הנפש הבהמית משמש רק כעזר בהתגלות המדות, ולכן: כפי מדרגתו הכללית של השכל – כך היא מדרגת המדות. ומשום כך מונה כאן רבנו הזקן את המדות בתחילה, ואומר שהשכל נקרא "מקור" למדות – רק מחמת שהמדות הן לפי ערך השכל. 4. קהלת א, יד. 5. חלק ב נט, א. 6. אבות פרק ג. משנה ו. 7. סנהדרין לט, א.

עליונה לתחתונה, רבבות מדרגות, פהשתלשלות העולמות דרך עלה ועלול – דרך סיבה (הגורם) ומסובב (התוצאה), וכפי שהוסבר כבר, כשהמדרגה העליונה היא סיבה וגורם למדרגה התחתונה הבאה ממנה. אך, בצורה זו, יש עדיין ערך ושייכות בין המדרגה

התחתונה לעליתה, שהיא המדרגה העליונה, ואילו

כאן ישנם נוסף על כך וצמצומים רבים, – המדרגה הבאה אחרי הצמצום, יורדת כל כך, שאין לה ערך כלל למדרגה שלפני הצמצום, והחיות של קדושה האמורה ירדה כל כך, עד שנתמעט כל כך האור והחיות מעוט אחר

מעוט, עד שיכול להצטמצם ולהתלבש בבחינת גלות – החיות שמן הקדושה, נמצאת בגלות באותו דבר שהיא מחיה. היינו: הדבר אינו בטל לחיות שלו כפי הנדרש, אלא הוא "מושל" על החיות; למשל: אדם הנמצא בגלות – יש על גביו מי שמושל עליו, והוא אינו יכול לגלות את כוחותיו ולפעול כרצונו. החיות שמן הקדושה היא בבחינת גלות תוך אותו דבר הנפרד, – מן הקדושה ובו מתלבשת החיות להחיותו – להחיות את הדבר הנפרד, ולקנימו מאין ליש, שלא יחזור להיות אין ואפס בבתחלה מקדם שנברא. – הרי, שכל דבר שאינו בטל להקב"ה, ובהרגשותו הוא כדבר נפרד – מקבל את חיותו, לא מפנימיות הקדושה בלבד, אלא רק על-ידי התלבשותה בהרבה לבושים וצמצומים.

הקדוש-ברוך-הוא – אלא, מהיכן הוא מקבל את חיותו? הרי מן ההכרח שכל דבר יקבל את חיותו מן הקדושה, כמו שכתוב⁸: "ואתה מחיה את כולם", אלקות וקדושה מחיה את הכל – מסביר רבנו הזקן, שה"נפרד", זה שאין בו ביטול להקב"ה, אינו מקבל חיות מהפנימיות

של הקדושה, כי אם מחיצוניותה בלבד, אחרי שהיא עוברת ויורדת דרך הסתרות רבות. זהו מה שהוא אומר: "אינו מקבל חיות", מבחינת פנימית הקדושה ומחיותה ועצמותה כבבורה ובעצמה, אלא מבחינת אחרים, – כפי שיוסבר להלן, בפרק כ"ב, משמעותה

של השפעה פנימית היא, לתת למישהו דבר מתוך רצון עצמי טוב, ואילו השפעה בבחינת אחרים – היינו: כשנותנים דבר למישהו בגלל סיבה צדדית ולא מתוך רצון טוב. למשל: כשמישהו נותן דבר לשונאו, הריהו מפנה את פניו ממנו. פניו של אדם מסמלים את פנימיותו, וכשם שפנימיותו של האדם אינה מתבטאת במתנה שהוא נותן לשונאו, ומשום כך הוא מפנה ממנו גם את פניו הגשמיות בשעת מעשה – כך גם ביחס להשפעה אלקית: כשההשפעה מושפעת לצד הקדושה, הרי זו השפעה פנימית, שהקב"ה רוצה, בביכול, להשפיע לו. ואילו ההשפעה המושפעת ל"סטרא אחרא", לצד שלא מן הקדושה, הרי זו השפעה חיצונית בלבד, בלי רצון פנימי, והיא נקראת "בחינת אחרים", שיוזרים ממדרגה למדרגה – ממדרגה

8. בתפילת "ויברך דוד".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב כסלו, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ע"י הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה... אבל נצטערתי להוודע במשך השיחה שכנראה אין כת"ר ש"י שומר כלל על בריאותו ומתנהג היפך הוראת הרופאים בזה, ובודאי למותר להאריך בהיחס שצריך להיות להוראת רופאים והוא מובא בכ"מ בשו"ע או"ח הל' שבת ויהכ"פ וכיו"ב, ומובא ג"כ בהל' נזקי גוף ונפש ודיניהם, והנקודה התיכונה היא כלשון רז"ל שאין לאדם רשות על גופו כלל לצערו כו', כי הגוף הוא נכסיו של הקב"ה ביטוי נפלא אשר בהתבוננות קלה אפילו מבחיל את הרעיון, ויה"ר אשר מאמר רז"ל זה המרובה באיכות יפעול פעולתו להירות גם בהצוייו ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ובלי ספק אשר עי"ז יתוסף גם בעסקנות הצבור ובעניני תורה ומצות בכלל, וכידוע פתגם הרב המגיד ממעזריטש אשר יום ההילולא שלו הי' לפני איזה ימים, א קליינע לעכעלע אין גוף איז א גרויסע לעכעלע אין דער נשמה.

מוסגי"פ מה שהו"ל בזמן האחרון, ובטח יזכה בתוכנו את הרבים וזכות הרבים תלוי בו.

בברכה לבשו"ט ולימי חנוכה מאירים ומזהירים.

יום שלישי	כט כסלו, ה חנוכה	יום ראשון
ה'תש"ג	שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י. תהלים: קמ"ק. תניא: פרק ד. ועוד יש . . . ח"י, לא תעשה. די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן זיך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראף־צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאַפּעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג־טליכע וואונדער־ישועה, דער נס חנוכה.	תהלים: מפרק: קמ עד פרק: קנ
	תרגום חפשי חטאי היהודים (בזמן היוונים) היו: ההתיידידות עם היוונים, לימוד תרבותם, חילול שבת ומועד, אכילת טריפות ואי שמירת הטהרה היהודית. העונש היה חורבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. עלי־ידי תשובה ומסירות נפש באה ישועת הפלא האלוקית הגדולה – נס החנוכה.	
יום רביעי	א טבת, ר"ח, ו חנוכה	יום שני
ה'תש"ג	שיעורים. חומש: מקץ, רביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: והנה שלשה . . . 16" לבושים אלו. נוהגים אשר היחיד מברך – בהלל – תחלה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל. הנוסח שאומרים הוא: יהללך ה"א כל מעשיך, בהשמטת תיבת "על". כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל השיעורים. לומדים אחר סיום כל התפלה.	תהלים: מפרק: א עד פרק: ט
יום חמישי	ב טבת, ז חנוכה	יום שלישי
ה'תש"ג	שיעורים. חומש: מקץ, חמישי עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: ולכן נמשלה . . . ט" ומצותי. מלחמת היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) כתבו כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל. כל המלחמה היתה נגד אלקות, זאָל מען לערנען תורה, זאָל מען מקיים זיין מצות [שילמדו תורה, שיקיימו מצוות] המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצות הם חקי רצונו ית', ניט דערמאָנען אין תומ"צ דעם ענין פון ג־טליכקייט [לא להזכיר בתורה ובמצוות את ענין האלקות].	תהלים: מפרק: י עד פרק: יז
יום ששי	ג טבת, ח חנוכה	יום רביעי
ה'תש"ג	שיעורים. חומש: מקץ, ששי עם פירש"י. תהלים: יח"ב. תניא: ולכן אמרו . . . חסד ומים. בתו"א בד"ה ת"ר מצות נר חנוכה "כי אין כדאי כל הדינים" צ"ל "כי כדאי כל הדינים". שם ביאור לד"ה רני ושמחי סעיף המתחיל ועתה נבוא "שהוא פנימית א"א" צ"ל "שהיא פנימית א"ס".	תהלים: מפרק: יח עד פרק: כב

יום חמישי

תהלים:

מפרק: כג
עד פרק: כח

שבת

ד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שביעי עם פירש"י.

תהלים: כג"ח.

תניא: פרק ה. ותוספות . . . בפע"ח.

נשיאי חב"ד פלעגן מעביר זיין איין פרשה אָדער צוויי דאָנערשטאָג ביינאכט אור ליום ששי. פרייטאָג אחר חצות פלעגט מען אָנהויבען נאָכאַמאָל פון אָנהויב, און מעביר זיין די גאַנצע סדרה מיט דער הפטורה. שבת אינדערפריה פאר'ן דאוונען פלעגט מען מעביר זיין נאָכאַמאָל פון שביעי. ווען עס איז אויסגעקומען צוויי הפטורות, האט מען געזאגט הפטורת הסדרה ביום ששי, און די אנדערע הפטורה (פון שר"ח, מ"ח וכו') שבת.

תרגום חפשי

נשיאי חב"ד נהגו לומר "שנים מקרא ואחד תרגום" קטע אחד או שנים ביום חמישי בערב, אור ליום ששי; ביום ששי אחר חצות היו שוב מתחילים להעביר את כל הפרשה מתחילתה עם ההפטורה; שבת בבוקר לפני התפלה נהגו להעביר שוב משביעי. כשחלו שתי הפטורות: היו אומרים את הפטורת הסדרה ביום ששי, ואת ההפטורה האחרת (של שבת-ראש-חודש, "מחר חודש" וכו') בשבת.

החלומות הטובים בעניני תורה שמודיעים בחלום, בא ע"פ הרוב ע"י שקידה גדולה בתורה ביום, דכאשר עוסק בתורה בשקידה גדולה, או עוסק בעבודה שכלב ביגיעה עצומה, הנה כאשר בלילה נשמתו עולה למעלה ושואבת לה חיים מחיי דלעילא [מחיים העליונים] כמבואר בזהר, הנה אז מודיעים לו חדושי תורה בגליא שבתורה או בפנימיות התורה, איש איש כפי שקידת עבודתו בעבודת היום.

יום

ששי

תהלים:

מפרק: כט
עד פרק: לד

יום ראשון

ה טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: כט"ד.

תניא: פרק ו. והנה . . . 20 דרוחא כו'.

ווען משיח וועט קומען, וועט מען זעהן די מעלה פון הודאה און תמימות, וואָס אלע גלויבען באמונה טהורה אין ג"ט ב"ה און אין זיין תורה ומצות. תלמוד - פאַרשטאַנד - איז דער גרעסטער פאַרשטאַנד האָט א גרעניץ. אָבער הודאה - גלויבען - גלויבען איז א געפיהל אָהן א גרעניץ. מלך המשיח וועט געבען צו פאַרשטעהן דעם מעשה גדול פון דער תמימות - האַרציגער ערענסטער עבודה.

תרגום חפשי

כאשר יבא משיח יראו את המעלה של הודאה ותמימות, שהכל מאמינים באמונה טהורה בה' ב"ה ובתורה ומצוות שלו. תלמוד - הבנה - הרי ההבנה העמוקה ביותר הינה מוגבלת; אך הודאה - אמונה - אמונה היא רגש בלתי מוגבל. מלך המשיח יבאר את ה"מעשה גדול" של התמימות - עבודה לבבית ורצינית.

שבת

קודש

תהלים:

מפרק: לה
עד פרק: לח

יום שני

ו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שני עם פירש"י.

תהלים: לה"ח.

תניא: וכן בכל . . . שנברא.

כתיב דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם, כי כל ענין ידיעה והשגה, אפילו בענינים היותר עמוקים, צריך לבוא בעבודה, היינו פעולת דבר בביורר וזיכוך המדות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון החסידות עבודה.

יום ראשון

האם כהנים בעלי מום יכולים לשמור?

השומרים ישנים בבגדי כהונה, ומשמע מזה שדוקא השינה לא היתה בבגדי כהונה, אבל השמירה יכלה להיות בבגדי כהונה. ואם נאמר ששמירה אינה נחשבת לעבודה – איך הותר לכהן ללבוש את האבנט, והרי אין ללבוש את האבנט שלא בשעת העבודה "מפני שהוא שעטנז" (כלי המקדש פ"ח ה"א)? אלא בהכרח לומר שלדעתו, אף השמירה נחשבת לעבודה. אך הרא"ש מפרש את דברי המשנה "והרובים שומרים שם" (תמיד כה) – שאף קטנים היו שומרים. ומזה יוצא, ששמירה אינה עבודה. ואם כן, לדעת הרמב"ם השמירה לא יכולה להתבצע ע"י כהנים בעלי מום, ולדעת הרא"ש אף בעלי מום יכולים לשמור.

הלכות בית הבחירה פרק ה, הלכה ב: והשומרים הם הפהנים והלויים.

לדעת המנחת חינוך (מצוה שפח) גם כהנים בעלי מום כשרים לשמירה. הן אמנם עבודת המקדש פסולה בבעלי מומים, אך שמירת המקדש אינה נחשבת לעבודה.

אך ב'אבני נזר' (יו"ד סי' תמט) ביאר שיש בזה מחלוקת ראשונים: הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ג ה"ב) פירט את עבודות המקדש המוטלות על הלויים, וכלל בתוכן את העבודה "שהיו שומרים את המקדש". זאת אומרת ששמירה נחשבת עבודה. וכן מוכח מלשון הרמב"ם שכתב (לקמן ה"ו) "לא היו הכהנים

יום שני

כאשר כהן יהיה לוי

ומפורש בתורה (במדבר יח, ב) שאהרן ובניו הם הכהנים, ואילו שאר בני לוי "ילוו עליך וישרתוך". איך יתכן שלעתיד לבוא יתהפכו היוצרות? ההסבר לכך: דברי האריז"ל אמורים במישור הנשמתי. גם לעתיד לבוא, רק מי שיוולד לאב כהן ישמש כהן. אלא שהחידוש הוא, שבעבר נשמות הכהנים היו נעלות מנשמות הלויים, ואילו לעתיד לבוא הנשמה שבבחינת לוי תהיה למעלה מהנשמה שבבחינת כהן. וכיון שכך, נשמות הנולדים לכהנים יהיו בבחינת "לוי".

[שיעורים בספר התניא ח"ב עמוד 175]

הלכות כלי המקדש פרק ג, הלכות י-יא: וכשם שהלויים מותרין שלא לעבד עבודת הפהנים - כך הפהנים מותרין שלא לעבד עבודת הלויים.

בנבואת יחזקאל (מד, טו) אודות בית המקדש השלישי נאמר: "והכהנים הלויים בני צדוק... המה יקראו אלי לשרתני". שואל על כך האריז"ל (שער הפסוקים ליחזקאל): כיצד ניתן לומר על אותם אנשים "והכהנים הלויים", והרי כהן אינו לוי ולוי אינו כהן? ועונה: כי בעוד שכיום בני אהרן הם הכהנים, לעתיד לבוא הלויים יהיו כהנים.

ונשאלת השאלה: הרי "זאת התורה לא תהא מוחלפת",

יום שלישי

יום הסיוע לכלל ישראל - יום טוב

ונמצא, שתוכנה ועניינה של כריתת העצים הוא צדקה, השקולה כנגד כל המצוות. והערך של מצוות צדקה גדול במיוחד בפעולה זו, המאפשרת את הקרבת הקרבנות. שכן, כאן הצדקה היא גדולה הן בכמות – שעושה צדקה עם כל יחיד מעם ישראל כפרט, ועם כלל ישראל ככלל; והן באיכות – סוג שונה לגמרי של צדקה, שהרי בלעדי פעילות זו לא יהיה המזבח מוכן להיות בו מקריבים הקרבנות.

כיון שכך, יום כריתת העצים היה לאותם משפחות – יום טוב.

[לקוטי שיחות כרך כד, עמוד 154]

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה ט: ויום שני יעבדו לפני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות נדבה; וזה הוא קרבן העצים. והנה למה קמו יום טוב.

מה טעם דווקא יום כריתת העצים "היה להם כמו יום טוב", אף שלכאורה אינו אלא בבחינת 'מכשירי מצוה'?

כי כריתת העצים היתה חיונית להקרכת קרבנות על גבי המזבח, שהרי ללא עצים למערכה אי אפשר להקריב קרבנות – הן קרבנות יחיד והן קרבנות ציבור של כלל ישראל שלכל יהודי יש בהם חלק.

יום רביעי

בגדים או תכשיטים?

דוקא משום שהציץ הינו תכשיט, הוא הראשון והעיקרי מבין בגדי הכהן הגדול, כי לדעת הרמב"ם כל בגדי הכהן הגדול הם תכשיט ולא בגד. וכך הוא מגדיר זאת בספר המצוות (מ"ע לג): "הציצוי שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת". הרי שעיקר ענין בגדי הכהן הגדול אינו לבוש לכיסוי הגוף, אלא בתור תכשיט, לכבוד ולתפארת. מטעם זה, הציץ שבו מתבטא בייחוד ענין הפאר וההדר, והוא היחיד העשוי כולו זהב – הוא הראשון מבין בגדי הכהן הגדול.

[לקוטי שיחות כרך כד, עמוד 193]

הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה א: כיצד מעשה הציץ. בפרק זה עוסק הרמב"ם בארבעת הבגדים המיוחדים לכהן גדול, בנוסף לארבעת הבגדים של כל כהן. הפתיחה בדיני הציץ מעניינת במיוחד לאור דברי חלק ממפרשי התורה הראשונים, כי הציץ אינו מהווה חלק מכלל הבגדים. זאת, מאחר שבפסוק המונה את הבגדים (שמות כה, ד) לא מוזכר כלל הציץ! וטעם הדבר, כי הציץ במהותו הוא תכשיט ולא בגד.

ואולם, מדברי הרמב"ם נראה כי הציץ כן נמנה בין בגדי הכהן הגדול, ואדרבה, הוא הראשון מביניהם.

ונראה לומר בדעת הרמב"ם, כי היא הנותנת:

יום חמישי

הכניסה אסורה!

במקדש. ראייה לדבר: הכהן הגדול היה מתפלל תפלה קצרה בהיכל לאחר שיצא מקדש הקדשים (הל' עבודת המקדש פ"ד ה"א), מכאן שאין איסור שהייה לאחר עבודה.

ובטעם איסור הכניסה לבית המקדש שלא לצורך כתב הרמב"ם (סהמ"צ ל"ת סח) שהוא "משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה".

ומעין זה נפסקה הלכה שלא להכנס לבית הכנסת שלא לצורך, אלא לדבר מצוה בלבד. ומי שהוצרך להכנס בשביל לקרוא לאחד המתפללים, יקרא כמה פסוקים, כדי שתחשב לו הכניסה לצורך מצוה (ראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ו-י).

הלכות ביאת המקדש פרק ב, הלכה ב: וְהוֹחֲרוּ כָּל הַכֹּהֲנִים וְהָיָה, שְׁלֹא יִכְנסוּ לְקֹדֶשׁ אוֹ לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שְׁלֹא בְשַׁעַת עֲבוּדָה, שְׁנֵאמָר: "וְאֵל יִבֹּא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ".

בעצם, הכניסה לבית המקדש אסורה גם לכהנים, אלא שלכהן הגדול מותר להיכנס לקדש הקדשים ביום הכיפורים לצורך עבודת היום, ואילו לכהן הדיוט הותרה הכניסה להיכל בכל יום לצורך עבודת אותו יום. אך שלא לשם עבודה – אלו ואלו מוזהרים שלא ליכנס.

וכתב המשנה למלך (פ"ג ה"ט) שאיסור זה כולל כניסה לבית המקדש על מנת להתפלל, כי התפילה איננה חלק מהעבודה. אבל לאחר שנכנס בהיתר לשם עבודה, מותר לו להתעכב

יום שישי

קידוש ידיים בבוקר

שידיים עסקניות" (ושב הכהן א).

אדמו"ר הזקן בשולחנו (מהדו"ק ד, א) משנה מלשון הרמב"ם וכתב, ש"אפילו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות" צריך נטילת ידיים מן הכלי. וטעם השינוי, מפני שלפי הרמב"ם הנטילה מהווה הכנה לתפילת השחר, ואילו אדמו"ר הזקן סבור שהנטילה הינה הכנה לעבודת כל היום.

שינוי נוסף: לדעת הרמב"ם חיוב הרחיצה כולל גם את הרגליים, ואדמו"ר הזקן הצריך נטילת ידיים בלבד.

[לקוטי שיחות כ"ד לא, עמוד 184]

הלכות ביאת המקדש פרק ה, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה, לְקֹדֶשׁ בֵּית הָעֹיֶבֶר יָדָיו וְרַגְלָיו, וְאַחֵר כֵּךְ יַעֲבֹד.

כך ביאר הרשב"א (שו"ת ח"א קצא) את טעם החובה ליטול ידיים כשקמים בבוקר: "להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי, ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו".

ויש לומר, שזה גם ביאור דברי הרמב"ם (הל' תפילה ד, א), שקודם תפילת שחרית "רוחץ ידיו ורגליו, ואחר כך יתפלל", בדוגמת הכהן שקודם העבודה מקדש ידיו ורגליו.

וכשם שהכהן "כיון שנוטל ידיו שחרית שוב אין צריך לקדש כל היום", כך בשאר התפילות די בנטילת ידיים בלבד "מפני

שבת-קודש

אטר יד ואטר רגל

ואילו הדעה הפוסלת אטר רק בתור מום, תחייב לחלוץ מרגלו הימנית של היבם, שהרי לענין זה אין כל פסול במום.

ואחרים כתבו (טור אהע"ז קסט) שבאטר רגל יש לחלוץ את הנעל מרגלו השמאלית שהיא כימין אצלו, כשם שאטר יד מניח תפילין בימינו שהיא כשמאל אצלו. ויש אומרים (רשב"א שם) שאין ללמוד חליצה מתפילין כיון שכתוב בהם "על ידכה", ודרשו חכמים "יד כהה", היינו חלשה, מה שאין כן בחליצה.

ולמעשה הכריע הרמ"א (אה"ע שם) שמספק יש לחלוץ משתי רגליו.

הלכות ביאת המקדש פרק ח, הלכה יא: מִי שֶׁהוּא אֹמֵר יָד יְמִינוֹ.

לדעת רש"י (בכורות מה) האטר פסול כי העבודה צריכה להיות ביד ימין, והאטר נחשב כמי שאין לו יד ימין. ויש מפרשים (ראה רמב"ן יבמות קד) מכיוון אחר, שחולשת יד ימין נחשבת מום. וכן דעת הרמב"ם, שהביא את פסול האטר בין שאר המומים.

ויש שכתבו (ראה רמב"ן שם) ללמוד מכאן לענין חליצת הנעל מרגל ימין של היבם: הדעה הפוסלת כהן אטר מעבודה משום חסרון יד ימין, תסבור שיבם שהוא אטר רגל פטור מחליצה;

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ט כסלו-ו' טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות בית הבחירה פרק ח

שהוא ישן, חובטו במקלו; ורשות ה'ה' לו לשרף את כסותו [בגד], עד שהיו אומרים בירושלים: 'מה קול בצורה? - קול בן לוי נלקה ובגדיו נשרפו', שישן לו על משמרו'.

יא. בשחר, קדם שיצלה עמוד השחר, סמוך לו - יבוא הממנה של מקדש, וידפק על הכהנים [הישנים] שבבית המוקד, והן פותחין לו. נטל את המפתח, ופתח את השער הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה, ונכנס מבית המוקד לעזרה, ונכנסו אחריה הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם, ונחלקו לשתי כתות - כת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב; והיו בודקין והולכין את כל העזרה, עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית עושי [מנחת] חבתין. הגיעו - אלו ואלו אומרים: 'שלוש, הכל שלום', והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין.

יב. פסדר הזה עושין בכל לילה, חוץ מלילי שבת - שאין בידם אור, אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות כלי המקדש והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות שמן המשחה; (ב) שלא לעשות כמותו; (ג) שלא לסוף ממנו; (ד) שלא לעשות כמתכנת הקטרת; (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת; (ו) לשאת הארון על הכתף; (ז) שלא יסורו הבדים ממנו; (ח) שייעבד הלוי במקדש; (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש; (י) לקדש הכהן לעבודה; (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים; (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה; (יג) שלא יגרע המעיל; (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות כלי המקדש פרק א

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה, שיהיה מוכן לדברים שצריכין משיחה בו - שנאמר: 'ועשית אותו שמן משחת קדש'.

ב. וככה עשה משה רבנו במדבר: לקח מן המר והקנמון והקדה, מפל אחד משלשתן [במשקל] חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הבשם [במשקל] חמשים ומאתים; וזה שנאמר בתורה: 'וקנמן בשם מתציתו [במשקל] חמשים ומאתים' - ששוקלין אותו בשני פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם. ושוחק כל אחד ואחד לבדו, וערב הכל, ושרה אותם במים ופין ומתוקין, עד שיצא כל כחן

א. שמירת המקדש מצות עשה, ואף על פי שאין שם פחד מאויב ולא מלסטים; שאין שמירתו אלא כבוד לו; אינו דומה פלטורין [ארמון] שיש עליו שומרין, לפלטורין שאין עליו שומרין.

ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה; והשומרים הם הכהנים והלויים, שנאמר: 'אתה ובניך אתה, לפני אהל העדת', כלומר: אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: 'ושמרו את משמרת אהל מועד', ונאמר: 'והכהנים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו, שמרי משמרת המקדש'.

ג. ואם בטלו שמירה זו עברו בלא תעשה, שנאמר: 'ושמרתם את משמרת הקדש', ולשון שמירה - אזהרה היא; הא [מכר] למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו בלא תעשה.

ד. מצות שמירתו, שיהיו הכהנים שומרים מבפנים [למקדש] והלויים מבחוץ; וארבע ועשרים [משמרות של] עדה [- עשרה] שומרין אותו בכל לילה תמיד בארבעה ועשרים מקום - הכהנים בשלשה מקומות, והלויים באחד ועשרים מקום.

ה. והיכן היו שומרים? כהנים היו שומרים בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ, היו עליות בנויות בצד שצרי העזרה; והרוכין [פרחי כהונה] היו שומרים שם. בית המוקד - בארץ; וזקני בית אב של אותו היום היו יושבים שם, ומפתחות העזרה בידם.

ו. לא היו הכהנים השומרים יושבים בבגדי כהנה, אלא מקפלין אותם ומניחין אותם כנגד ראשיהן; ולובשין בגדי עצמם, ויושבים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המקלבים, לא שישנו על המטות.

ז. ארע [טומאת] קרי לאחד מהם, הולך במסבה [מחילה] שפתח הקרקע - שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו - וטובל, וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים עד שפותחין השערים בבקר, יוצא והולך לו.

ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שצרי הר הבית, ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ, שאסור לישב בצורה; ועל חמשה שצרי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ. הרי שמונה עשר מקום.

ט. ועוד שומרים בלשכת הקרבן, ובלשכת הפרכת, ואחורי בית הכפרת [קודש הקודשים].

י. ומעמידין ממנה אחד על כל המשמרות השומרים, ואיש הר הבית' היה נקרא; והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דולקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר: 'איש הר הבית, שלום עליך' - נכר

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי [סמור ל: מצינ; ואין מושחין מלך בן מלך - שהמלכות ירשה למלך לעולם, שצאמר: "הוא ובניו בקרב ישראל". ואם היתה שם מחלקת - מושחין אותו פדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזה הוא המלך לבדו; כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניהו, ויואש מפני עתליה, ויהואחז מפני יהויקים אחיו.

ב. וְאַחַד עֶשְׂרֵם סִמְנֵינִי נִאֲמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינִי, וְהֵן שְׁעוֹשִׁין אוֹתָן בְּמִשְׁקַל מִכְנֹן [מְדוּקָה]; וּמוֹסִיפִין עִמָּהֶן בְּלֹא מִשְׁקַל [מְדוּקָה] מֶלֶךְ סְדוּמִית וְכַפֵּת הַיָּרְדֵּן, וְעֹשֵׁב אֶחָד שְׂמַעְלָה

כדין הנהגה מן הקדש; לא חיבה תורה ברת, אלא לעושה במתכונתה להרית בה.

יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת בכל יום. ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן או הסיף נסוף [ניסן משקה] - לוקה, שנאמר: "לא תעלו עליו קטרת ורה ועולה ומנחה וגו'".

יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות; ולפי ששכח דוד ונשא על העגלות, נפרץ פרץ בענא [ומת]. אלא מצוה לנטלו על הכתף, שנאמר: "פי עבודת הקדש עליהם, בכתף ישאו".

יג. כשנושאין אותו על הכתף, נושאין פנים כנגד פנים, ואחריהם לחוץ, ופניהם לפנים [לכיוון הארון]. ונזהרים שלא ישטו הפדים [המוטות] מן הטבעות; שהמסיר אחד מן הפדים מן הטבעות - לוקה, שנאמר: "בטבעת הארן יהיו הפדים, לא יסרו ממנו".

יום שני

הלכות כלי המקדש פרק ג

א. זרע לוי בלו - מכדל לעבודת המקדש, שנאמר: "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי"; ומצות עשה להיות הלויים פנוין ומוכנין לעבודת המקדש, בין רצו בין לא רצו - שנאמר: "ועבד הלוי הוא". ובין לוי שקבל עליו כל מצוות לוי חוץ מאחת - אין מקבלין אותו, עד שיקבל את בלן.

ב. עבודה שלחן היא שיהיו שומרין את המקדש, ויהיה מהן שוערין לפתח שוערי המקדש ולהגיה [לסגור] דלתותיו; ויהיה מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום, שנאמר: "ושרת בשם ה' אלהיו" - איזה הוא שרות שהוא בשם ה'? הוי אומר: זו שירה. ומתי אומרין השירה? על כל עולות הצבור החובה [שחובה להקריב] ועל שלמי עצרת [קרבן שבועות] - בעת נסוף הין [על המזבח]; אבל עולות נדבה שמקריבין הצבור - [כשאין יחידים שנדבו קרבנות] - לקיץ המזבח [שלא יהיה המזבח שומם], וכן הנסכים הבאין בפני עצמן [בלי קרבן] - אין אומרין עליהן שירה.

ג. לוי האונן - שמת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם נקבר, מתר לעבד ולשורר. ואין פותחין משגים עשר לויים עומדים על הדוכן [בימת השירה] בכל יום, אומרין שירה על הקרבן; ומוסיפין עד לעולם. ואין אומרין שירה אלא בפה, בלא כלי; שעקר השירה שהיא עבודתם - בפה. ואחרים היו עומדים שם, מנגנין בכלי שיר - מהם לויים ומהם ישראלים מיקחין המשיאין [בנותיהן] לכהנה [לכוהנים, מפני יחוסן]; שאין עולה על הדוכן אלא מיתס. ואין אלו המשוררים על פי הפלים עולין [נחשבים] למגין השנים עשר.

ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וכלילים וכנורות וקצוצרות והצלצל [מצלתיים]. ואין פותחין משגי נבלים,

העשן; ולא היו יודעין [מכירין] אותו אלא אנשים ידועים [מסוימים], והוא היה הלכה [מסורת] בידם איש מפי איש.

ה. וזה הוא משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת וחקלונה וילבונה, מכל אחד משקל שבעים מנה; והמנה [משקלו], מאה דינרין. ומר וקציעה ושבלת גרף וכרסם, מכל אחד ששה עשר מנה; קשט, שנים עשר מנה; קנמון, תשע מנים; קלופה, שלש מנים. משקל הכל, שלש מאות ושמנה ושישים מנה. שוחקין הכל הדק; ומוסיפין לה רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן, ומעלה עשן כל שהוא [- מעט]. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב מנה - שלש מאות חמשה ושישים יום, כנגד [מספר] זמות החמה. והשלש מנים הנשארות - שוחק אותן ערב יום הכפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא ממנה מלא חפניו, להקטיר ביום הכפורים. והנשאר - הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים [- בהלכות שקלים].

ו. "נטף" האמור בתורה, הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי [שרף]; והשחלת, היא הצפרן שנותנין בגי אדם במגמרות [בשמים]; והחקלונה, כמו דבש שחר, גריחו קשה [חזק], והוא שרף אילנות בערי גן. וזה הוא שמתן בלשון ערבי: עוד בלסאן, ואצ'פאר טיב, ומיעה, ולבן, ומסד, וקציעה, וסנבל אלנארדין, ונעפראן, וקסט, ועוד, וקשר סליפה, ונעבר.

ז. כיצד מפטמין [וכותשין] את הקטרת? מביא תשעת קבין בורית כרשינה [מין סבון], וישף [משפסף] בה את הצפרן; ואחר כך שורה את הצפרן באחד ועשרים קב של זין חזק ביותר; ואחר כך שוחק כל אחד ואחד מן הסמנים בפני עצמו הדק, וכשהוא שוחק אומר: 'היטב הדק, הדק היטב', כל זמן ששוחק; ומערב הכל.

ח. וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה, ומשל הקדש [- בכלי שרת]; והמפטם את הקטרת מן החלין, פסולה.

ט. פעמים בשנה היו מחזירין אותה למכתשת [כלי הכתישה]. בימות החמה היו מפזרין אותה כדי שלא תתעפש, ובימות הגשמים צוברין [אוספים] אותה כדי שלא יפוג ריחה.

י. נתן לתוכה דבש כל שהוא, פסלה; חסר אחד מסמניה - חזב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה מעט מעט [מכל מין] במתכונתה [לפי יחס המשקל הכללי], כשרה - אפלו פטם פרס [חצי מנה] בשחירת ופרס בין הערפים.

יא. העושה קטרת מן אחד עשר סמנים אלו, לפי משקלות אלו, כדי להרית בה, ואף על פי שלא הרית - חזב ברת על עשייתה, אם עשה במזיד; ובשוגג, מביא חטאת קבועה [רגילה]. אף על פי שלא עשה המשקל בלו, אלא חציו או שלישו, הואיל ועשה לפי משקלות אלו, חזב - שנאמר: "במתכונתה לא תעשו; איש אשר יעשה כמוה להרית בה - ונקרת מעמיו".

יב. עשה להתלמד [להתאמן] בה או למסרה לצבור - פטור; הרית בה ולא עשה - אינו חזב ברת, אלא דינו

הלכות פלי המקדש פרק ד

א. הפהנים הבדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר: "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"; ומצות עשה היא להבדיל הפהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן - שנאמר: "וקדשתו, כי את לחם אלהיך הוא מקריב".

ב. וצריך כל אדם מישאל לנהג בו כבוד הרבה, ולהקדים אותו לכל דבר שבקדשה, לפתח [לקרוא בתורה] ראשון, וילבד [לפני ואחרי המזון] ראשון, ולטל מנה [בסעודה] יפה ראשון.

ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר; וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל, חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר; ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממה. ועולין לירושלים לעבודה, משמר בכל שבת [- שבוע]. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין - משמר יוצא, ומשמר שהוא אחרי נכנס, עד שיגמרו; וחוזרין חלילה.

ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שנים ברגלים [בחגים]; וכל שיבוא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד - עובד וחולק עמם, ואין אומרים לו: 'לך עד שיגיע משמרך', שנאמר: "וכי יבוא הלוי מאחד שעריך, ושרת".

ה. כמה דברים אמורים ברגלנות הרגלים, ובחלוק לחם הפנים, ובחלוק שתי הלחם של עצרת [שבועות]. אכל נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריב אותן ואפלו ברגל אלא משמר שזמנו קבוע [שתורו השבוע], שנאמר: "חלק בחלק יאכלו, לבד ממכריהם על האבות" - חלק בחלק יאכלו ברגלנות הצבור, ואינם חלק בחלק בשאר הדברים, שפבר חלקו אותם האבות, וקבעו אותן כל משמר ומשמר בשבתו.

ו. וכן עבודת לחם הפנים - במשמר שזמנו קבוע; אכל עבודת שתי הלחם [בשבועות] - בכל המשמרות. ומנן שאינו מדבר אלא ברגלים? שנאמר: "מאחד שעריך, מכל ישראל" - בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומנן שאינו מדבר אלא בפהנים? שנאמר: "חלק בחלק יאכלו", ואין שם מתנות להאכל אלא לפהנים בלבד.

ז. וכן כהן שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה, שנאמר: "ובא בכל אור נפש ושרת"; ואפלו חטאתו ואשמו, הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו; והעור של קרבנו, שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו, נותן; ועור הקרבן ועבודתו, לאותו כהן בלבד שנתן לו.

ח. היה כהן בעל הקרבן בעל מום - נותן קרבנו לאנשי משמר, והעור שלהן. היה זקן או חולה שיוכל לעבד על ידי הדיח [במאמץ מיוחד] - נותן קרבנו לכל כהן שירצה, והעור והעבודה לאנשי משמר; ואם אינו יכול לעבד כלל, הרי הקרבן נאכל לאנשי משמר.

ט. היה טמא ברגלנות הצבור, וכל הפהנים טמאים - כשרוב הציבור טמאים, מקריבים בטומאה - נותנו לבבלי

ולא מוסיפין על ששה; ואין פוחתין משני חלילים, ולא מוסיפין על שנים עשר; ואין פוחתין משתי חצוצרות, ולא מוסיפין על מאה ועשרים; ואין פוחתין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד לעולם; והצלצל - אחד בלבד.

ה. בימי המועדות בלן ובראשי חדשים, היו הפהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן, והלויים אומרים שירה - שנאמר: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ויתקעם בחצוצרת". החצוצרת היתה נעשית מן העשת [גוש] של כסף. עשה אותה מן הגרוטאות [שברים] של כסף, כשירה; משאר מיני מתכות, פסולה. והחלילים שהיו מנגיני כהן - היה אבוב [קנה החליל] שלהן של [מ:] קנה, מפני שקולו ערב; ולא היה מחלק [מסיים] אלא באבוב יחיד, מפני שהוא מחלק יפה [כשהסיום באחד].

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה [- מכה באצבעו על החליל להנעים קולו] לפני המזבח - בשחיטת פסח ראשון, ובשחיטת פסח שני, וביום טוב הראשון של פסח, וביום טוב הראשון של עצרת, ובשמונת ימי החג. וחליל זה דוחה את השבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה הוא, ודוחה את השבת.

ז. אין בן לוי נכנס לעבודה, עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שנאמר: "זאת אשר ללויים: מכן חמש ועשרים שנה", וכתוב אחד אומר: "מכן שלשים שנה" - הא ביצד? חמש לתלמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש - שנאמר: "איש איש על עבדתו".

ח. זה שנאמר בתורה: "ומכן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה" - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ואינה מצוה הנוהגת לדורות. אכל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול - כשיחלקל קולו מרב הזקנה, נפסל לעבודתו במקדש. ונראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אכל יהיה מן השוערים.

ט. שמואל הראה [הנביא] ודוד המלך חלקו הלויים לעשרים וארבעה משמרות; ועובד משמר בכל שבת [שבוע]. וכל אנשי המשמר, מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות; וכל יום יום מימי השבת, עובדים בו אנשים ידועים [מסומנים לאותו יום]. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהם, איש איש על עבודתו. וכל הלויים מזהרין [אסורין] על עבודת המזבח, שנאמר: "אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרב, ולא ימתו" - לא יקרב לעבודה, אכל לגע מתרין.

י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים - כך הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים, שנאמר: "גם הם גם אתם". וכן הלויים עצמם מזהרין שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסיע המשורר לשוער, ולא השוער למשורר - שנאמר: "איש איש על עבדתו ועל משאו".

יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים, או שסיע לוי במלאכה שאינה מלאכתו - חזיבין מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימתו"; אכל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה.

שעבר [ממשרתו] מחמת [טומאת] קרי, וְהַעֲוֹבֵר מִחֻמַּת קְרִי קֹדֶם לְעֹבֵר מִחֻמַּת [שְׁנֵהִיָּה לַיּוֹם], וְעֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם קֹדֶם לְכֹהֵן מְשֻׁחַ [מִמּוֹנָה לַיּוֹם] מִלִּחְמָה, וּמְשֻׁחַ מִלִּחְמָה קֹדֶם לְסֹגֵן, וְסֹגֵן קֹדֶם לְקַתִּיקוֹל [מִנְהַל כִּלְיִי], וְקַתִּיקוֹל קֹדֶם לְאַמְרָפֶל [אֲחֻרָאִי], וְאַמְרָפֶל קֹדֶם לְגֹזֵר, וְגֹזֵר קֹדֶם לְרֹאשׁ הַמִּשְׁמֶר [שְׁבוּעִי], וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמֶר קֹדֶם לְרֹאשׁ בֵּית אָב [מִשְׁמֶרֶת יוֹם], וְרֹאשׁ בֵּית אָב קֹדֶם לְכֹהֵן הַדְּיוּט מִשְׁאֵר הַכֹּהֲנִים. נִמְצָאוּ הַכֹּהֲנִים תָּמִיד שְׂמוֹנָה מַעֲלוֹת, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה.

כ. בְּשִׁמּוֹת הַמִּלֵּךְ, אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ אֶחָד מִשְׁאֵר הַמִּכְמָנִים - מַעֲמִידִין תַּחְתֵּי בֵּנוֹ אוֹ הָרְאוּי לִירְשׁוֹ, וְכָל הַקֹּדֶם בְּנִחְלָה [- יְרוּשָׁה] קֹדֶם לְשִׁרְרוֹת [- לְתַפְקִיד] הַמֶּת, וְהוּא שְׂיִהִיָּה מִמֶּלֶךְ מְקוֹמוֹ בְּחֻמָּה, אוֹ בִּירְאָה [- יְרֵאת שְׁמִים] אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחֻמָּה, שְׂנֹאֲמֵר בְּמִלֵּךְ: "הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל", מִלְּמַד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה; וְהוּא הַדִּין לְכָל שְׂרָרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל - שֶׁהוֹדִיכָה לָּהּ, זֹכֶה לְעֲצָמוֹ וּלְיָרְעוֹ.

כא. מְשֻׁחַ מִלִּחְמָה - אֵין בֵּנוֹ מִתְמַנֶּה תַּחְתֵּי לְעוֹלָם, אֲלָא הָרִי בֵּנוֹ בְּשִׁאֵר הַכֹּהֲנִים; אִם נִמְשַׁח לְמִלִּחְמָה, נִמְשָׁח; וְאִם לֹא נִמְשַׁח, לֹא נִמְשָׁח. וְכִשְׁהִכְהֵן מְשֻׁחַ מִלִּחְמָה מִשְׁמֵשׁ בְּמִקְדָּשׁ, מִשְׁמֵשׁ בְּאַרְבָּעָה כִּלִּים [בְּגָדִים] בְּשִׁאֵר הַכֹּהֲנִים. מַעֲלִין מִשְׂרָרָה לְשְׂרָרָה שֶׁהִיא גְּדוּלָּה מִמֶּנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ לְשְׂרָרָה שֶׁהִיא לְמַטָּה מִמֶּנָּה - שֶׁמַּעֲלִין בְּקִדְשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין לְעוֹלָם מִשְׂרָרָה שֶׁהִיא בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. אֲלָא אִם בֶּן סֶרַח [חֲסִיא].

כב. וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁעָבַר עֲבָרָה שֶׁחֵיב עָלָיָה מְלָקוֹת - מַלְקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּשִׁאֵר מַחֲבִיבֵי מְלָקוֹת, וְחוּזֹר לְגִדְלָתוֹ.

הַלְכוֹת כְּלִי הַמִּקְדָּשׁ פָּרָק ה'

א. כֹּהֵן גָּדוֹל - צָרִיף שְׂיִהִיָּה גְּדוֹל מִכָּל אֲחָיו הַכֹּהֲנִים בְּנוֹאִי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, בְּחֻמָּה, וּבְמִרְאָה [חוֹ וְהוֹד]. אִם אֵין לוֹ מָמוֹן - כָּל הַכֹּהֲנִים נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁלֵחַן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי עֶשְׂרוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשִׂיר יוֹתֵר מִעֶשֶׂר שֶׁבְּכֻלָּם.

ב. וְאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ מַעֲכָב [מוֹנֵעַ מִכְּהוֹנֵת], אֲלָא כָּל זֶה לְמַצָּה; אֲבָל אִם נִתְרַבָּה [נִתְמַנָּה בְּלִי הַנִּי ל -] מִכָּל מָקוֹם, נִתְרַבָּה.

ג. וְחֵיב כֹּהֵן גָּדוֹל לְהִנָּח כְּבוֹד בְּעֲצָמוֹ, וְלֹא יִקַּל עֲצָמוֹ [בְּקִלּוֹת רֹאשׁ] עִם שְׂאֵר הָעָם; וְלֹא יִרְאוּ אוֹתוֹ עָרִם, וְלֹא בְּבֵית הַפֶּסֶא, וְלֹא בְּמִרְחָץ, וְלֹא בְּשִׁהוּא מִסְתַּפֵּר - שְׂנֹאֲמֵר: "הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו", מִלְּמַד שֶׁנוֹהֲגִין בּוֹ גְּדֻלָּה יִתְרָה. רָצָה הוּא שִׁירְחֲצוֹ אַחֲרָיו עִמּוֹ, הָרְשׁוֹת בִּידוֹ.

ד. לֹא יִכְנֵס לְבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְלֹא לְסַעֲדוֹת שֶׁל רַבִּים, אֲפִלּוּ הֵם שֶׁל מִצָּנָה. אֲבָל הוֹלֵךְ הוּא, אִם רָצָה, לְבֵית הָאֲבֵל. וְכִשְׁהוּא הוֹלֵךְ, אֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּעַרְבוּכֵיָּע עִם שְׂאֵר הַכֹּהֲנִים, אֲלָא הַכֹּהֲנִים מְסַבְּכִין [מְקִיפִין] אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין לוֹ כְּבוֹד; וְהִסָּגֵן מִמַּצָּעוֹ [עוֹמֵד] בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם, וְהִסָּגֵן וּמְשִׁיחַ שְׁעָבֵר [- שְׁעָבַד תְּקוּפָה בְּמָקוֹם הַכֹּהֵן גָּדוֹל] מִיָּמִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְהָאֲבֵלִים וְכָל הָעָם מִשְׁמָאלוֹ. וְאוֹמֵר לְאֲבֵלִים: 'תִּנְחַמּוּ'; וְהֵן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי כֹחַן.

מוֹמִין טְהוֹרִים שֶׁבָּאוּתוֹ מִשְׁמֶר; וְעוֹרֹ וְעִבּוֹדָתוֹ, לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר הַטְּמֵאִים.

י. הִנֵּה הַקֶּרֶבֶן שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, וְהִנֵּה אֹנֵן [- שְׂמַת קְרוֹבוֹ שְׁחִיב לְהַתְאֵבֵל עָלָיו, וְטָרַם נִקְבֵּר] - נוֹתְנוֹ לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה, וְעוֹרֹ וְעִבּוֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר; בֵּינָן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל הָאֹנֵן רְאוּי לְעִבּוֹדָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקֶרְבָּנוֹ.

יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר, מִחֻלָּק מִשְׁמֶר לְבִתֵּי אֲבוֹת [מִשְׁמֶרֶת], עַד שְׂיִהִיָּה כָּל בֵּית אָב וְאַנְשֵׁי עוֹבֵד בְּיוֹם אֶחָד בְּיוֹם הַשַּׁבָּת [הַשְּׁבוּעָה], וְהָאֲחֵר בְּיוֹם שֶׁל אַחֲרָיו, וְכֵן עַד הָאֲחֻרֹן. וְכָל בֵּית אָב וְאָב, רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה עָלָיו.

יב. וּמִמֶּנִּין כֹּהֵן גָּדוֹל, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכֹּהֲנִים; וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה, וּמִלְבִּישִׁין אוֹתוֹ בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹלָה, שְׂנֹאֲמֵר: "וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר יוֹצֵק וְגו'". וְאִם אֵין שֵׁם שִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה - מְרַבִּין [מִמֶּנִּים] אוֹתוֹ בְּבִגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹלָה בְּלִבָּד, שְׂנֹאֲמֵר: "אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה, וּמִלֵּא אֶת זָדוֹ לְלִבָּשׁ אֶת הַבְּגָדִים" - בְּשֵׁם שְׂמִיתְרַבָּה [מִתְמַנָּה] בְּשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה, כִּף מִתְרַבָּה בְּבִגְדֵים.

יג. כִּיצַד מְרַבִּין אוֹתוֹ בְּבִגְדֵים? לִבָּשׁ שְׂמוֹנָה בְּגָדִים וּפּוֹשְׁטֵן, וְחוּזֹר וְלִבָּשֵׁן לְמַחֵר, שֶׁבַעַת יָמִים יוֹם אַחֵר יוֹם - שְׂנֹאֲמֵר: "שֶׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֵׁם הַכֹּהֵן תַּחְתֵּי"; וְכִשְׁם שְׂרַבּוּי בְּגָדִים שֶׁבַעַת - כִּף מְשִׁיחָה בְּשִׁמּוֹן שֶׁבַעַת, יוֹם אַחֵר יוֹם. וְאִם עָבַד קֹדֶם שִׁיתְרַבָּה בְּבִגְדֵים כָּל שֶׁבַעַת, אוֹ קֹדֶם שִׁימְשַׁח כָּל שֶׁבַעַת - עִבּוֹדָתוֹ בְּשִׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַבָּה אוֹ נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת, נַעֲשֶׂה כֹהֵן גָּדוֹל לְכָל דְּבָר.

יד. אֵין [הַבְּדִל] בֵּין כֹּהֵן מְשֻׁחַ בְּשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה לְמִרְבָּה בְּגָדִים, אֲלָא פֶר [לְקֶרֶב] שֶׁמִּכְבִּיא כֹהֵן הַמִּשְׁחָה אִם שֶׁנִּגַּבְּאָת מִן הַמִּצְוֹת שֶׁחֵיב עָלָיָהן חֲטָאָת, שְׂנֹאֲמֵר: "אִם הַכֹּהֵן הַמִּשְׁחָה יִחַטֵּא וְגו'"; אֲבָל לְשִׁאֵר הַדְּבָרִים - שְׁוִין הֵן.

טו. אֵין מַעֲמִידִין [מִמֶּנִּין] כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲלָא בֵּית דִּין שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֲלָא בְּיוֹם, שְׂנֹאֲמֵר: "בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ"; וְכֵן אִם נִתְרַבָּה בְּבִגְדֵים בְּלִבָּד, אֵין מְרַבִּין אוֹתוֹ אֲלָא בְּיוֹם. וְאֵין מִמֶּנִּין שְׁנֵי כֹהֲנִים גְּדוֹלִים כְּאַחַת.

טז. וּמִמֶּנִּין כֹּהֵן אַחֵר, [ש:] יִהְיֶה לְכֹהֵן גָּדוֹל כְּמוֹ הַמִּשְׁחָה לְמִלֵּךְ, וְהוּא הַנִּקְרָא 'סֹגֵן', וְהוּא הַנִּקְרָא 'מִמֶּנָּה'. וְיִהְיֶה עוֹמֵד לִימִין כֹּהֵן גָּדוֹל תָּמִיד, וְזֶה כְּבוֹד הוּא לוֹ [- לְכֹהֵן הַגְּדוֹל]. וְכָל הַכֹּהֲנִים מִתַּחַת יָד הַסָּגֵן.

יז. וְעוֹד מִמֶּנִּין קַתִּיקוֹלִין [מִנְהַל כִּלְיִי], לְהִיּוֹתֵן לְסֹגֵן כְּמוֹ הַסָּגֵן לְכֹהֵן גָּדוֹל; וְאֵין פָּחוֹת מִשְׁנֵים. וּמִמֶּנִּין אֲמִרְכּוֹלִין [אֲחֻרָאִים], אֵין פָּחוֹת מִשְׁבָּעָה; וּמִפְתָּחוֹת הָעֶזְרָה בִּידֵם - רָצָה הָאֶחָד לְפָתַח, אֵינוֹ יָכוֹל עַד שִׁיתְכַּפֵּסוּ כָּל הָאֲמִרְכּוֹלִין וְיִפְתָּחוּ.

יח. וּמִמֶּנִּין גִּזְבְּרִין מִתַּחַת יָד הָאֲמִרְכּוֹלִין, וְאֵין פּוֹתְחִין מִשְׁלֹשָׁה גִזְבְּרִין; וְהַגְּזְבְּרִין - הֵן שְׂגוֹבִין הַהִקְדָּשׁוֹת [תְּרוּמוֹת], וּפּוֹדִין [מוֹכְרִין] אֶת הַנִּפְדָּה [וְהָרְאוּי לְמַכִּירָה] מִהֶן, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן [מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶן] לְדְבָרִים הָרְאוּיִין לְהוֹצָאָה [לְשִׁימוּשׁ].

יט. כֹּהֵן גָּדוֹל הַמִּשְׁחָה [שְׁנִמְשַׁח בְּשִׁמּוֹן] קֹדֶם [לְהַצִּילוֹ] לְמִרְבָּה בְּגָדִים, וּמִרְבָּה בְּגָדִים הָעוֹמֵד לְשִׁרָת קֹדֶם לְמִשְׁחָה

והוא סומך [ידי] וזורק לאש. ואם רצה לסמך בלבד, ויהיה אחד זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אלא כל הסמיכות - על בעלי חיים הן.

טו. כשיגדיל הכהן ויעשה איש [בוי"ג] - הרי הוא פשר לעבודה; אבל אחי הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה, אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.

טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד תחלה, עד שיביא [מנחה] עשירית האיפה משלו ועובדה בידו, שנאמר: "זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו". ואם עבד קדם שיביא עשירית האיפה, וכן כהן גדול שעבד בכהנה גדולה קדם שיביא עשירית האיפה - עבודתו פשוטה.

יז. כהן שלא עבד עדין מימיו שמנו אותו כהן גדול - הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו תחלה כשאר חנוף כל כהן הדיוט [העובד לראשונה], ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף כהן גדול, ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו שיתבאר; ומעשה שלשתן שנה הוא.

יום שלישי

הלכות כלי המקדש פרק ו

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו [לידו]; וקרבנות הצבור, הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיה כל ישראל עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים, שיכרו משראלי כשרים ויראי חטא, יהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות; והן הנקראין 'אנשי מעמד'. וחלקו אותם עשרים וארבעה מעמדות, כמנן משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד, אחד מהם מנהל על כלם; והוא הנקרא 'ראש המעמד'.

ב. בכל שבת ושבת [שבת - שבוע], מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת; מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים של אותו מעמד, כיון שהגיע מעמד שלהן, היו מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן.

ג. ומה הן עושין אלו שמתקבצין, בין בירושלים בין בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת [יום ב'] שלהן, ובשלישי ובכרביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד השבת; ובאחד בשבת אינן מתעניין, כדי שלא יצאו מענג שבת לצום.

ד. ובכל יום ויום משבת שהיא מעמדן, מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה אחת בין שחרית ומנחה, והיא 'תרה' [נוספת] להן. ונושאים הכהנים כפיהן במעמד שלשה פעמים בכל יום - בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה. וקוראין בספר תורה שלשה אנשים, פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה

ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש; וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד בשוה [להתנחם], וסגן מימינו וראש בית אב משמאלו; ואומרים לו: 'אנו בפתך', והוא אומר להן: 'תתברכו מן השמים'.

ו. כשמברין [מאכילין] אותו [משל אחרים] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים, שנאמר: "ובגדיו לא יפרם"; ואם קרע, לוקה. אבל קורע הוא מלמטה כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע [שער מגודל] לעולם, שנאמר: "את ראשו לא יפרע" - ואפלו בעת שלא יכנס למקדש; אלא מספר מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער [סכין] אלא בזוג [מספרים], ראש שצרה זו בעקר [בתחילת] זו, עד שיראה כאלו הוא צמח כאחד - שנאמר: "ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו; כסום יכסמו את ראשיהם".

ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והיא הנקראת 'לשכת כהן גדול'. וכבודו ותפארתו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה, או שעה אחת או שתיים ביום. ויהיה ביתו בירושלים, ואינו זו משם.

ח. וכהן גדול דן, ודנין אותו, ומעדין עליו; ואין דנין אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד, שנאמר: "כל הדבר הגדל יביאו אליך".

ט. הנה יודע עדות - אינו חיב להעידה, ואפלו בבית דין הגדול; שנה אינו כבוד לו שללף ויעיד. ואם היתה עדות למלך ישראל - הרי זה הולך לבית דין הגדול ומעיד לו. וכבר בארנו בספר חמישי, שהוא אסור [להתחתן] באלמנה, ומצוה על התולה. ואינו נושא שתי נשים, ואם נשא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום [כיפור] עד שיגרש. וחולץ [לאשת אחיו שמת בלא בניס], וחולצים לאשתו, ומקבצין [מת בלא בניס, אחיו נושא] את אשתו. ואם גרש אשה, מתרת להנשא לשאר העם.

יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות, שלשה או חזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים טובות של אפוד מאחריו; ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה לו את הפרכת [בתפתח ההיכל]; ואחר שיצא, יכנסו אחי הכהנים וישתחוו ויצאו.

יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת, ונוטל חלק בראש בקדשי המקדש כלם. כיצד? כשירצה, אומר: 'זו החטאת שלי, וזה האשם שלי'; ואינו עובד בפס [על פי גורלו], אלא כל עת שירצה להקריב, מקריב כל מה שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול [תרומות ומעשרות] כשאר הכהנים. **יג.** בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, הנה עולה בכבש והסגן מימינו; עולה למחצית הכבש, תפסו הסגן בימינו והעלהו, והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה האברים שבידו, וסומך [ידי] עליהן וזורקן לאש.

יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד נותן אברים שבידו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול,

עמדו כהנים לעבודה, ולוים לדוכן, וישאל למעמד!
וכיין שישמע קולו, יבוא כל אחד למלאכתו.

ג. זה שעל נעילת השערים - על פיו נזעלין, ועל פיו פותחין. ואין התוקעין (בשופרות) תוקעין בכל יום לפתיחת השערים, אלא ברשותו; ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת שערים, תקיעה תרועה תקיעה.

ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב (ומפקח) על הלויים בכל לילה; וכל מי שישן על משמרתו - מלקין אותו במקלות, ושוברין את כסותו.

ה. זה שעל המשוורים - הוא בורר בכל יום המשוורים שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל יום - שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר (הקרבן הראשון), ותשע לתמיד של בין הערבים (הקרבן האחרון). ויום שיש בו קרבן מוסף, מוסיפין תשע על קרבן מוסף; ואם חל ראש חדש או יום טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה להיות בשבת שיש שם שלשה (קרבנות) מוספין - אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני עצמו, אלא תוקעין תשע בכלד לכל המוספין.

ו. בערב שבת מוסיפין שש - שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. וברגל (בבחי) מוסיפין שלש לפתיחת שער התחתון, והוא שער עזרת נשים, ושלש לפתיחת שער העליון, שהוא שער ניקנור. ולמה נקרא שמו 'שער העליון'? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש למלוי המים שמנסכין (על המזבח) בחר, ואין תוקעין למלוי המים בשבת (של סוכות); ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמנסכין המים. וכל התוקעין שתוקעין על הקרבנות, מתחת יד זה שעל המשוורים וברשותו; וכל אלו התקיעות, בחצוצרות הן. ז. זה שעל הצלצל (מצלתיים) - הוא המעמיד כל המשוורים על פי כלי השיר ששועדין את [- מלווים את שירת] הלויים, כמו שבארנו.

ח. זה שעל הפססות (גורלות) - הוא מפסס בין הפהנים בכל יום, עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה פה בפסס; וארבעה פעמים היו מפססין בכל יום. ובהלכות תמידין אבאר ביצד מפססין.

ט. הממנה שעל הקנים [קני עופות] - הוא שפוסקין (מסכמים) עמו שמיכר הקנים לקרבנות, כך וכך בסלע. וכל מי שהוא חייב תורים או בני יונה, יביא דמיהן למקדש, וזה הממנה נותן הקנים לכעלי הקרבן, ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער [- מסכמים את המחיר]. ואם הוזלו הקנים, מספק (מוכר) בשער הזול; ואם הוקרו, מספק כמו שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה. וכל קן שנמצא פסול או שנפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו.

י. זה שעל החותמות (פתקאות) - הוא שמקבל דמי נסכים ממחייבי נסכים, ונותן להם חותמות; וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר הנסכים.

זו היתרה שמוסיפין; אבל במנחה לא היו קוראין בספר, אלא על פה, בקוראין את שמע [- פרשת 'שמע ישראל']. ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו, ועמידתן שם לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקרות בתורה - נקרא 'מעמד'. ו. וכמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון קוראין "בראשית" ו"יהי רקיע"; בשני, "יהי רקיע" ו"קו המים"; בשלישי, "קו המים" ו"יהי מאורות"; ברביעי, "יהי מאורות" ו"לשצו"; בחמישי, "לשצו" ו"תוצא הארץ"; בששי, "תוצא הארץ" ו"ויכלו".

ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים (העולים לתורה), וקטנה קורא אותה אחד; ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחזרין וקוראין אותן בתפלה השניה בספר (תורה), וחזרין וקוראין אותן על פה במנחה.

ח. שמונת ימי חג - לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית. ובכל יום שיש בו קרבן מוסף - לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים [- יבואר בהמשך] - לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

ט. ומה הוא קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה [למזבח], ויום שניגיע לבני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות נדבה; וזה הוא קרבן העצים. והיה להן כמו יום טוב, ואסורין בו בספד ותענית, ואסורין במלאכה.

י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים למערכה - אסור באותו היום בספד ובתענית ובעשיית מלאכה; ודבר זה מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל השבת שלהן; ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת. ומפני מה אסרו עליהן לספור ולכבס? כדי שלא ינסו למעמדן כשהן מגולין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.

הלכות כלי המקדש פרק ז

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנין לעולם על כל דבר ודבר מחמשה עשר דבר אלו ממנה אחד; ואלו הן: אחד על הזמנים, שני על נעילת שערים, שלישי על השומרים, רביעי על המשוורים, חמישי על הצלצל עם שאר כלי שיר, ששי על הפססות, שביעי על הקנים, שמיני על החותמות, תשיעי על הנסכים, עשירי על החולים, אחד עשר על המים, שנים עשר על מעשה לחם הפנים, שלשה עשר על מעשה הקטרת, ארבעה עשר על מעשה הפרוכות, חמשה עשר על מעשה בגדי כהנה גדולה.

ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה, כדי להכין את המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים - הוא משמר את הזמנים, הוא ואנשיו; כיון שניגע עת הקרבן, מכריז הוא או אחד מאנשיו ואומר:

מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש [להמתין לערב להטהר]. ושוטמא ב'אב הטמאה - מטבילין אותה מבחוץ [לעזרה] ושוטחין אותה בחיל [חומ לעזרה], מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה - שוטחין אותה על גב האצטוה [קורות אבן בהר הבית], כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה.

יט. וכל הכלים שהיו במקדש, היו להם שניים ושלישיים - שאם יטמאו הראשונים, יביאו השניים תחתייהם.

כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה - עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטות ובגדי כהן גדול, ובאריגתן; ומתחת ידו נעשה הכל. ולשפה היתה לו במקדש.

הלכות פלי המקדש פרק ח

א. בגדי כהנה, שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, ובגדי זקב, ובגדי לכן. בגדי כהן הדיוט - הם ארבעה כלים [בגדים]: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת; וארבעתם של פשתן, לבנים, וחוטן כפול [ארוג מ:] ששה [חוטים]; והאבנט לבדו רקום בצמר.

ב. בגדי זקב - הן בגדי כהן גדול, והם שמונה כלים: הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן וציץ. ואבנט של כהן גדול - מעשה רוקם [ריקמה] הוא, ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן, היא המגבעת האמורה בכניו, אלא שכהן גדול צונף בה כמו שלופף על השכר [ככריכת תחבושת], וכניו צונפין בה ככובע; ולפיכך נקראת 'מגבעת'.

ג. בגדי לכן - הן ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול ביום הכפורים: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת. וארבעתם לבנים, וחוטן כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות יהיו לכהן גדול ביום הכפורים - אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבים. ושתייהן [נקנין] בשלשים מנה משל הקדש. ואם רצה להוסיף [הכהן הגדול] - מוסיף משלו; ומקדיש התוספת, ואחר כך עושה בה כתנת.

ד. בגדי כהנה - מצותם שהיו חדשים נאים ומשלשלים [ארוכים], בדרך בגדי הגדולים, שנאמר: "לכבוד ולתפארת". היו מטשטשין [בטיט], או מקרעין, או ארפין יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן [כיווצם] באבנט, ועבד - עבודתו פסולה; היו משחקין [ישנים], או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו, ועבד - עבודתו כשרה.

ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צואי [מלוכלך] - אין מלבנין אותו ואין מכבסין אותו, אלא מניחין אותו לפתילות, ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שפלו, גונזין אותן. ובגדי לכן שעובד בהן ביום הצום, אינו עובד בהן פעם שניה לעולם, אלא גונזין במקום שיפשט אותם שם, שנאמר: "והניחם שם"; והם אסורין בהנה.

ו. מכנסי כהנים הדיוטים שפלו ואבנטיהם - היו עושין מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית

יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב עליו 'עגל', והשני כתוב עליו 'זכר', והשלישי כתוב עליו 'גדי', והרביעי כתוב עליו 'חוטא'.

יב. כל מי שביא קרבנותיו למקדש - נוהן דמי הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונוהן לו חותמות כמנן הקרבנות שלו. ואם היה מצרע עשיר, נוהן לו חותם אחד שכתוב עליו 'חוטא'; והלה הולף בחותמות שבידו לזה הממנה על הנסכים, ונוהן לו נסכים כמנן החותמות וכמו שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה; זה מוציא את החותמות, ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו [נוותרו] המעות [יותר מהמכירות], הותירו להקדש; ואם פחתו, ישלם זה שעל החותמות מביאו. מי שאבד חותמו, ממתנין לו עד הערב; אם מצאו במעות יתר כדי חותם שטוען, נוהנין לו; ואם לאו, אין נוהנין לו. ושם כל היום [תאריך] כתוב על החותם, מפני הרמזין - שלא ישהא החותם אצלו עד שיוקרו [ייתקרו] הנסכים.

יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער [קובעין את מחיר] הנין והסלת עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים, מספק להן כמו שפסקו עמו; ואם הוזלו, מספק להן כשער הזול. והשכר שמשפכר ההקדש בשערים אלו - הוא הנקרא 'מותר נסכים', ולוקחין [קונים] בו עולות לקיץ המזבח. ואין מקצין את המזבח בעולות העוף, שאין בקרבנות הצבור עוף.

יד. הכהנים - מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד, ואוכלין בשר הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד - הן חולין במעיהן; לפיכך מעמידין ממנה אחד שיהיה מבקר אותם, ומרפא כל תחלואיהם, ועוסק בהם תמיד, הוא ואנשיו שתחת ידו.

טו. וכן ממנין אחר להיות חופר בורות ושיחין [תעלות], ומתקן הבורות של רבים - כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל אדם מיושביה וכל עולי רגלים. ואחד ממנה על כל אמיני לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל אמיני הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.

טז. זה שעל הפרוכות - ממנה על כל אורגי הפרוכות והרוקמין בהן, שהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי פרוכות היו עושין בכל שנה ושנה [בשביל], להבדיל בין הקדש וקדש הקדשים. וחוטין הפרוכות כפולין [ארוגין] ששה ששה [כל חוט משה חוטים]. וארבעה מינין היו בה: שש, ויתכלת, וארגמן, ותולעת שני; וכל אחד מהם כפול [שזור מ:] ששה, הרי עשרים וארבעה חוטין. וטפח היה עביה, ועל שבעים ושנים גירין [חוטים] היתה נארגת; ארבה ארבעים, ורחבה עשרים.

יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני - שבע על שבעה שערי העזרה, ואחת על פתחו של אולם, ואחת על פתחו של היכל, ושתיים לדביר [קודש הקודשים] בינו ובין הקדש, ושתיים כנגדן בעליה [בעלית הגג].

יח. פרכת שנטמאת בולד הטמאה [טומאה מגזרת חכמים] - מטבילין אותה בפנים [בעזרה] ומכניסין אותה

מן הלב, עד סוף הירף שהיא הארבעה [ברך]. וישננים [רצועות] יש להן; ואין להן לא בית הנקב [חור קדמית] ולא בית [נרתית] הערוה, אלא מקפין במין כים. **יט.** המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארבעה שש עשרה אמה. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארכו שמים ושלשים אמה; מקיפו ומחזירו, כרף על גבי כרף. ובגדי כהנה בלן - אין עושין אותן מעשה מחט [בתפירה], אלא מעשה אורג [באריגה], שנאמר: "מעשה ארג".

יום רביעי

הלכות כלי המקדש פרק ט

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות, ומקיף [- אורכו] מאזן לאזן. וכותב עליו שני שיטין [שורות]: "קדש לה"; "קדש" מלמטה, "לה" מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת, כשר; ופעמים כתבוהו שיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות לפניו - חופר את האותיות מאחרי, והוא [הטס] מדבק על השענה, עד שכולט. והוא נקוב בשתי קצותיו; ופתיל תכלת למטה נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

ג. המעיל בלו תכלת, וחוטיו כפולין [ארוגין מ:] שנים עשר [חוטין]; ופיו [מקום הצוואר] ארוג בתכלת אריגתו [שלא ירסם]. ואין לו בית יד [שרוול], אלא נחלק כנפים [- לשני חלקים] מסוף הגרון עד למטה כרף כל המעילים. ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל - לוקה, שנאמר: "לא יקרע"; והוא הדין לכל בגדי כהנה, שהקורע אותם דרך [בשביל] השתתה לוקה.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו "משנר"; נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהם [- סגורים], ותולה אותן במעיל. ומביא שבעים ושנים וזגין, ובהם שבעים ושנים ענבולים - הכל זהב; ותולה בו שלשים וששה בשולי כנף זה, ושלשים וששה בשולי כנף זה; וזהו עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד, נקרא 'פעמון'. עד שיהיו שוליו משני צדדיו, 'פעמון ורמון פעמון ורמון'.

ה. הזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, ככה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור, ונותנו עם ששה חוטין של תכלת, וכופל השבעה חוטין כאחד; וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של שני, וחוט אחד עם ששה של פשתן; נמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמונה ועשרים, שנאמר: "וירקעו את פחי הזהב וגו' לעשות בתוף התכלת ובתוף הארגמן, ובתוף תולעת השני ובתוף השש" - מלמד שחוט הזהב כפול בתוך.

ו. כיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש, על עשרים ושמונה חוטין כמו שבארנו - ארכו אמה ורחבו זרת,

השואכה; וכתנות כהנים הדיוטים שבלו - היו עושין מהן פתילות למנורה תמיד [- מנורת המקדש].

ז. כל בגדי כהנים, אינן באין אלא משל צבור; ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור, ומתן. וכן כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור, הרי הן כשרין. אף כל קרפנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, כשרים; ובלבד שימסרם לצבור.

ח. בגדי כהנים הדיוטות, היו עושין מהן מחלצות [- ד' בגדי כהונה] רבות [לעת הצורך]. וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר; ושם כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן, פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הפלים; וכשיצאו, מחזירין הבגדים לחלונותם וסותמין.

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו הפלים מערפכין, אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 'מכנסים'; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו 'אבנט'; וכן המצנפות בלן בחלון אחד, והפתנות בלן בחלון אחד. (י). כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה, או בעת שיצא מן המקדש.

יא. בגדי כהנה, מתן להנות בהן; לפיכך לובש אותן ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט - מפני שהוא ששטני.

יב. אסור לכהן הדיוט ללבוש אלא בשעת העבודה. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא [בגדים מ:] צמר ופשתים בלבד. (יג). וכל מקום שנאמר בתורה "שש" או "בד", הוא הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע כעצם השמים, שהוא פתוף [מעורב] מן הפתל [גווני הכחול]; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת [גרגירים אדומים מאוד].

יד. כל מקום שנאמר בתורה "שש" או "שש משנר", צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר "בד" - אם היה חוט אחד לבדו, כשר; ומצה מן המכחר שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו "משנר" בלבד - צריך שיהיה חוטן כפול שמונה.

טו. כל מקום שנאמר בתורה "מעשה רקם" - הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני האריג בלבד; ו"מעשה חשב" - הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדיו, פנים ואחור.

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הכתנת, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט - משבצת היתה, שהיא בתים בתים באריגתה, כמו בית הכסות [כגומות גדולות], כמו שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד [שרוול] שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הכתנת בתפירה.

יז. ארף הכתנת - עד למעלה מן העקב. וארף בית יד שלה - עד פס [כף] ידו; ורחבו - ברחב היד.

יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט - הם ממתנים ועד ירכים, שהוא למעלה מן השבור קרוב

וחוגר את המכנסים למעלה משבירו מעל מתניו, ואחר כך לובש הפתנת, ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו [המרפק], ומקיפו כרף על גבי כרף עד שגומר, וקושר.

ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: "ולא יחגרו ביצוע" - במקום שמיזיעין [שהבשר מתקפל ומתחמם]; וכך קבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים, ותרגם: 'על לבהון יסרון' - [סמור ללב]. ואחר כך צונף במצנפת כמין כובע.

ג. כהן גדול - אחר שחוגר באבנט, לובש המעיל, ועל המעיל האפוד והחשן; וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החשן, ולפיכך נקרא "מעיל האפוד" - מעיל שחוגרו האפוד. ואחר כך צונף המצנפת, וקושר הציץ למעלה מן המצנפת; ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו, ולהיות הפה עובד בהן - שנאמר: "ועשית בגדי קדש", "ואת בגיו תקריב, והלבשתם פתנת". וכהן גדול ששמש בפחות משמונה בגדים אלו, או כהן הדייט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו - הוא הנקרא 'מחסר בגדים', ועבודתו פסולה; וחיב מיתה בידי שמים כזו ששמש, שנאמר: "והקרת אותם אבנט... והקרת להם כהנה" - בזמן שבגדיהם עליהם, כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם, אין כהנתם עליהם, אלא הרי הן כזרים, ונאמר: "והקר הקרב יומת".

ה. כשם שמחסר בגדים חיב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים; כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או כהן הדייט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - הרי זה מחלל העבודה, וחיב מיתה בידי שמים.

ו. נאמר בבגדי כהנה: "על בשרו ולבשם", מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים; אפלו נימה [חוט] אחת, או עפר, או כנה מתה - אם היתה בין בשרו לבגד - הרי זו חציצה, ועבודתו פסולה. לפיכך אין הפה יכול לעבד בתפלין של יד, שהרי חוצצת; אבל של ראש, אינה חוצצת, אם רצה להניחם בשעת העבודה, מניח.

ז. וצריך להזהר בשעה שלובש, שלא יהיה אבק בין בשרו לבגד, ולא כנה - ואף על פי שהיא בחיים - ושלא תפגס הרוח בשעת העבודה בין בגדו לבשרו עד שיתרחק הבגד מעליו; ולא יכניס ידו תחת חלוקו [לגרו], ולא יצא שערו מן הבגד, ולא יהיה בבגד נימא מדלדלת [חוט תלוש מעט]. ואם היה שם אחד מכל אלו בשעת העבודה, עבודתו כשרה.

ח. כרף על בשרו בגד שלא במקום בגדים, כגון שפרכו על אצבעו או על עקבו - אם היה בו [כגודל] שלש אצבעות על שלש אצבעות, הרי זה חוצץ ופוסל; פחות מכן, אינו חוצץ. ואם היה צלצול [חגורה] קטן - הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו - הרי זה פוסל, ואף על פי שאין בו שלש על שלש.

ט. כהן שלקה באצבעו - מתיר לכרף עליה גמי [רטיה] בשבת, או בגד שאין בו שלש על שלש, ועובד; ואם

וכופלו לשנים; נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרשים בתורה - כל אבן מהן מרבע, ומשקע בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע ורוחתי. ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם [כסדר לידתם], ונמצא כותב על האדם 'ראובן', ועל ישפה 'בנימין'. וכותב בתולה למעלה מ'ראובן' - 'אברהם יצחק ויעקב', וכותב למטה מ'בנימין' - 'שבטי יה', כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם.

ח. ועושה על ארבע זויות של חשן, ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה שהחשן נתלה בהן שתי עבותות זהב, והן הנקראים 'שרשרות'; ונותן בשתי הטבעות של מטה שהן כנגד הדדים - [כנגד הלב], שני פתילי תכלת.

ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מכתף לכתף, וארכו מכנגד אצילי הידים - [מהמרפק] מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות [רצועות] יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן, שחוגרין אותו בהן; והן הנקראין 'חשב האפוד'. והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש, על עשרים ושמונה חוטים - כמעשה החשן. ותופר עליו שתי כתפות, כדי שיהיו על כתפות הפה. וקובע על כל כתף וכתף אבן שהם מרבע, משקע בבית של זהב; ומפתח [חורט] על שתי האבנים שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם, וכותבין שם יוסף 'יהוסף'; ונמצאו חמש ועשרים אות באבן זו, וחמש ועשרים אות באבן זו. וכך היו כותבין: והאבן שפתוב בה 'ראובן' על כתפו הימנית, והאבן שפתוב בה 'שמעון' על כתפו השמאלית. ועושה בכל כתף שתי טבעות - אחת מלמעלה בראש הכתף, ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב; ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראין 'שרשרות'.

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן בטבעות שלמעלה בכתפות האפוד, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החשן בשתי הטבעות שלמעלה מחשב האפוד. ומורידן את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד, עד טבעות החשן העליונות - כדי שידבקו זה בזה, ולא יזח [יתנתק] החשן מעל האפוד. וכל המזיח חשן מעל האפוד, ומפרק חבונן דרך קלקול - לוקה.

יא. נמצא כשולובש האפוד עם החשן - יהיה החשן על לבו בשוה, והאפוד מאחוריו, וחשב האפוד קשור על לבו תחת החשן, ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו; ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפו מכאן, ושתי עבותות זהב מכאן, מכתפות האפוד עד טבעות החשן; ושני חוטי תכלת מרפסין [קשורים] מתחת אצילי ידיו, משתי טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

הלכות כלי המקדש פ'ק י

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה,

והוא ששִׁתָּה רביעית זין חי [בלי תערוכות מים] בכת אחת מִיֵּין שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יום; אָבֵל אִם שִׁתָּה פְּחוּת מִרְבִּיעִית זין, או שִׁתָּה רביעית וְהִפְסִיק בָּהּ, או מִזְגָּה בָּמִים, או שִׁתָּה זין מִגְתָּו בְּתוֹף אַרְבָּעִים יום [לסחיטתו], אִפְלוּ יֵתֵר מִרְבִּיעִית - פֶּטוּר, וְאֵינוֹ מַחֲלָל [פוסל] עֲבוּדָה. שִׁתָּה יֵתֵר מִרְבִּיעִית מִן הַיֵּין - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה מְזוּג [מעורב במים], וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשִׁתָּה מְעַט מְעַט - חֵיב מִיתָה, וּפּוֹסֵל הָעֲבוּדָה.

ב. הִיָּה שְׁכוּר מִשְׁאֵר הַמִּשְׁכָּרִין, אֲסוּר לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ; וְאִם נִכְנָס וְעָבַד, וְהוּא שְׁכוּר מִשְׁאֵר הַמִּשְׁכָּרִין - אִפְלוּ מִן הַחֵלֶב אוּ מִן הַדְּבָלָה [יין תאנים] - הָרִי זֶה לֹקָה, וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁנֶּה; שָׂאִין חֵיבִין מִיתָה, אֲלֵא עַל הַיֵּין בִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה; וְאֵין מַחֲלָל עֲבוּדָה, אֲלֵא שְׁכוּר מִן הַיֵּין.

ג. וְכֵשֶׁם שֶׁאֲסוּר לִכְהֵן לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַשְּׁכָרוֹת, כִּף אֲסוּר לְכָל אָדָם בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל לְהוֹרוֹת [הלכה] כְּשֶׁהוּא שְׁתִּי; אִפְלוּ אֲכָל תְּמָרִים אוּ שִׁתָּה חֵלֶב וְנִשְׁתַּבְּשָׁה דַּעְתּוֹ מְעַט - אֵל יוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר: "וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְאִם הוֹרָה בְּדָכָר שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה עַד שֶׁיִּדְעוּהוּ [שמודים בו] הַצְּדוּקִים - מֵתָר; כְּגוֹן שֶׁהוֹרָה שֶׁהִשְׁרִץ טָמֵא, וְהִצְפִּירָדַע טְהוֹר, וְהֵדָם אֲסוּר, וְכִיּוּצָא בְּזֶה.

ד. וּמֵתָר לְשְׁכוּר לְלַמֵּד תּוֹרָה, וְאִפְלוּ הִלְכוֹת וּמִדְּרָשׁוֹת - וְהוּא שְׁלֵא יוֹרָה. וְאִם הִיָּה חֵכֶם קְבוּעַ לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שְׁלֵמוֹדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

ה. שִׁתָּה כְּדֵי רְבִיעִית בְּלִבָּד, וְהִיָּה בָּהּ מִים כֹּל שֶׁהוּא [מעט], אוּ יֶשֶׁן מְעַט, אוּ הִלֵּךְ כְּדֵי מִיל - כְּכָר עֶבֶר הַיֵּין, וּמֵתָר לְעַבֵּד. אָבֵל אִם שִׁתָּה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית, אִפְלוּ מְזוּג - שְׁנֵת מְעַט אוּ הִדְרָף מוֹסִיפִין בְּשְׁכָרוֹתוֹ; אֲלֵא יִשְׁהָה לְפִי הַשְּׁכָרוֹת, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאֵר מִשְׁכָּרוֹתוֹ שׁוּם דָּבָר בְּעוֹלָם.

ו. אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר [המשמרת השבועית] מִתְּרִין לִשְׁתוֹת זֵין בְּלִילוֹת, אָבֵל לֹא בִימֵי שַׁבָּת [השבוע], וְאִפְלוּ שָׂאֵר בְּתֵי אֲבוֹת [אנשי המשמרת] שֶׁל מִשְׁמֵר שָׂאִין עֲבוּדָתָן הַיּוֹם - שְׁמָא תִּכְבַּד הָעֲבוּדָה עַל אֲנָשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל יוֹם, וְיִצְרָכוּ לְאַחֲרִים מֵאֲנָשֵׁי מִשְׁמֵר לְסִיעָם. וְאֲנָשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲסוּרִים לִשְׁתוֹת בֵּין בָּיִם בֵּין בְּלִילָה - שְׁמָא יִשְׁתָּה בְּלִילָה וְיִשְׁפִּים לְעֲבוּדָתוֹ, וְעִדִּין לֹא סָר יֵינוּ מִעָלָיו.

ז. כֹּל כֹּהֵן שִׁוִּיעַ מֵאִיָּה מִשְׁמֵר הוּא וּמֵאִיָּה בֵּית אָב [משמרת יומית] הוּא, וְיִוָּדַע שֶׁבְּתֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִים הֵם בְּעֲבוּדָה הַיּוֹם - אֲסוּר לוֹ לִשְׁתוֹת כֹּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; הִיָּה יוֹדַע מֵאִיָּה מִשְׁמֵר הוּא וְאֵינוֹ מִכִּיר בֵּית אָב שְׁלוֹ - אֲסוּר לִשְׁתוֹת כֹּל אוֹתָהּ שַׁבָּת [שבוע] שֶׁמִּשְׁמֵרָתוֹ עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הִיָּה מִכִּיר מִשְׁמֵרָתוֹ וְלֹא בְּתֵי אֲבוֹתָיו - הִדִּין נוֹתֵן שְׁאֲסוּר לִשְׁתוֹת זֵין לְעוֹלָם; אָבֵל תִּקְנָתוֹ [נובעת מ:] קִלְקָלָתוֹ [שהתבלבלו המשמרות], וְהָרִי הוּא מֵתָר לִשְׁתוֹת תְּמִיד - שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד עַד שֶׁיִּקְבַּע בְּבֵית אָב שְׁלוֹ וּבִמְשִׁמְרָתוֹ.

ח. כֹּהֵן שֶׁגָּדַל שְׁעָרוֹ - אֲסוּר לוֹ לְהַכְנִס מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים. וְאִם נִכְנָס וְעָבַד - חֵיב מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם כְּשְׁכוּר שֶׁעָבַד, שְׁנֵאֲמַר: "וְזֵין לֹא יִשְׁתָּה כֹּל כֹּהֵן, וְרֹאשָׁם לֹא

נִתְּפוֹן לְהוֹצִיא דָם, אֲסוּר. וְהוּא שְׁלֵא יִחוּץ הַגָּמִי אוּ הַבָּגָד בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבָגָד בִּשְׁעַת הָעֲבוּדָה.

י. עָשׂוּ בְּכִית שְׁנֵי אוֹרִים וְתָמִים [- חושן] כְּדֵי לְהַשְׁלִים שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיוּ נִשְׂאָלִין בָּהֶן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאָלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּתָה שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ; וְכֹל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו - אֵין נִשְׂאָלִין בּוֹ.

יא. וְכִיצַד שׁוֹאָלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפְנִי וּפְנִי הָאָרוֹן, וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פְּנִי לְאַחֲרָיו הַכֹּהֵן. וְאֹמֵר הַשּׁוֹאֵל: 'אֲעֲלֶה אוּ לֹא אֲעֲלֶה? וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל בְּקוֹל רֵם, וְלֹא מִהֲרַהֵר בְּלִבּוֹ, אֲלֵא בְּקוֹל נְמוּךְ, כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ. וּמִיד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לֹדֶקֶשׁ אֶת הַכֹּהֵן, וּמִבֵּית בַּחֲשׁוֹן, וְרוֹאֶה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה 'עֲלֶה' אוּ 'לֹא תַעֲלֶה' בְּאוֹתִיּוֹת שְׁבוּלָטוֹת מִן הַחֲשׁוֹן כְּגוֹן פְּנִי, וְאֹמֵר לוֹ: 'עֲלֶה', אוּ 'לֹא תַעֲלֶה'.

יב. וְאֵין שׁוֹאָלִין עַל שְׁנֵי דְבָרִים כְּאַחַד; וְאִם שָׂאֵל, מְשִׁיבִין עַל הָרִאשׁוֹן בְּלִבָּד. וְאֵין נִשְׂאָלִין בָּהֶן לְהִדְיוּט, אֲלֵא לְמִלָּךְ, אוּ לְאֵב בֵּית דִּין, אוּ לְמִי שֶׁצִּירָף הַצְּבוּר בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "וְלִפְנֵי אֲלֻעָזֵר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד גּוֹ", [- יהושע] זֶה הוּא הַמִּלָּךְ; "וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", זֶה מִשּׁוֹם [כהן ממונה ל:] מִלְחָמָה אוּ מִי שֶׁצִּירָף הַצְּבוּר בְּשִׂאָלָתוֹ; "וְכָל הָעֵדָה", אֵלוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. יג. זֶה שֶׁאֵתָה מוֹצֵא בְּדָבָרֵי נְבִיאִים שֶׁכֹּהֲנִים רַבִּים הָיוּ חוֹגְרִין אֲפוּד בַּד - לֹא הָיוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, שָׂאִין הָאֲפוּד שֶׁל כֹּהֵן בַּד. אֵף הַלּוּיִם הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ - שֶׁהָרִי שְׁמוֹאֵל הַנְּבִיא לֹוִי הִיָּה, וְנֵאֲמַר בּוֹ: "נַעַר חֲגוּר אֲפוּד בַּד". אֲלֵא אֲפוּד זֶה - הָיוּ חוֹגְרִין אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים [-הרוצים להתנבא] וּמִי שֶׁהוּא רֹאִי שֶׁתְּשַׁרְה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ כִּי הִגִּיעַ זֶה לְמַעַלְתָּ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמְדַבֵּר עַל פִּי הָאֲפוּד וְהַחֲשׁוֹן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעָן

הלכות ביאת המקדש

יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֵּשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶט: (א) שְׁלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׁכוּר לְמִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֵא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׁלֵא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׁלֵא יִכְנֹס כֹּהֵן בְּכָל עֵת אֶל הַהִיכָל; (ה) שְׁלֵא יֵצֵא כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ו) לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שְׁלֵא יִכְנֹס טָמֵא לְמִקְדָּשׁ; (ח) שְׁלֵא יִכְנֹס טָמֵא לְהֵר הַבֵּית; (ט) שְׁלֵא יִשְׁמֵשׁ טָמֵא; (י) שְׁלֵא יִשְׁמֵשׁ טָבוֹל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב) שְׁלֵא יִכְנֹס בְּעַל מוֹם לְהִיכָל וְלִמְזִבְחָה; (יג) שְׁלֵא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם; (יד) שְׁלֵא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר; (טו) שְׁלֵא יַעֲבֹד זָר. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפָרָקִים אֵלוּ.

הלכות ביאת המקדש פרק א

א. כֹּל כֹּהֵן הַכֹּשֵׁר לְעֲבוּדָה - אִם שִׁתָּה זֵין, אֲסוּר לוֹ לְהַכְנִס מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים; וְאִם נִכְנָס וְעָבַד - עֲבוּדָתוֹ פּוֹסְלוֹהָ, וְחֵיב מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם, שְׁנֵאֲמַר: "וְלֹא תִמָּתוּ";

אל הקדש" - זה קדש הקדשים; "מבית לפרכת" - להזהיר על כל הבית.

ג. כהן שוננס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שוננס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה - חייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימות". וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו; ואם נכנס חמישית, חייב מיתה בידי שמים.

ד. והנכנס לקדש, [מ] חוץ לקדש הקדשים, שלא לעבודה או להשתחויה, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חייב מיתה, שנאמר: "אל פני הכפרת... ולא ימות" - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלא ולוקה. ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חייב מיתה, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שנאמר: "ומפתח אהל מועד לא תצאו, פן תמותו" - כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבחלים, מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול: "ומן המקדש לא יצא" - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יצא עובד ויציא.

ו. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול? שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו - אף על פי שאינו יוצא מן המקדש [באמצע עבודתו], אינו עובד [וכהן אחר מסיים עבודתו], מפני שהוא אונן; ואם עבד והוא אונן [מדיון] של תורה - חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן גדול עובד כשהוא אונן, שנאמר: "ומן המקדש לא יצא, ולא יחלל" - כלומר ישב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה, ואינה מתחללת.

ז. ומניין שעבודת האונן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל, אונן שהוא אסור לאכל בקדשים, שנאמר: "לא אכלתי באני ממנו", דין הוא שיחלל.

ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אונן, אסור לאכל בקדשים - שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'"; וכן אינו חולק [- נוטל חלק בקודשים] לאכל לערב. אונן שעבד אינו לוקה. ומתיר לגע בקדשים אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה, אבל בנגיעה - הרי הוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

ט. איזה הוא אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם. ביום המיתה בלבד הוא שנקרא 'אונן' דין תורה, ולילה - הוא מדברי סופרים [חכמים].

י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם [של חכמים], וכן יום הקבורה. ואינו תופש [כולל] לילו [שאחר הקבורה].

לפיכך מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם; וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועץ קרובה [- שמע על מתו בתוך חודש מהמיתה] ויום לקוט עצמות [מקבר לקבר] - הרי הוא ביום הקבורה, שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם;

יגלחו, ופרע [נער מגודל] לא ישלחו" - מה שתויי יין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.

ט. ואין פרועי הראש מחללין [פוסלין] עבודה; אף על פי שהוא במיתה, עבודתו כשרה.

י. כשם שאין הפהנים מזהרין על היין אלא בשעת ביאה למקדש - כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש. במה דברים אמורים? בכהן הדיוט; אבל כהן גדול - אסור לגדל פרע ולקרע בגדיו לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש, ולפיכך נאמר בו: "את ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרם".

יא. כמה הוא גדול הפרע? שלשים יום; כנזיר שנאמר בו: "גדל פרע", ואין נזירות פחותה משלשים יום; לפיכך, כהן הדיוט העובד, מגלח משלשים יום לשלשים יום.

יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת [בשבות משמרתם], כדי שלא יעלו למשמרן כשהן מגולין, אלא מגלחין ורוחצין ומכבסין קדם שייעלו.

יג. מי ששלמה [הסתיומה] משמרתו בתוך הרגל [- חול המועד], מתיר לגלח ברגל; אבל אם שלמה בערב הרגל, אינו מגלח אלא בערב הרגל.

יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא, שנאמר: "ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו, ולא תמתו" - הא אם עבד והוא קרוע בגדים, חייב מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו כשרה ולא חללה.

טו. יראה לי, שכל כהן הנפטר לעבודה - אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין, או שכור משאר המשכרין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים בדרך שקורעין על המתים - אף על פי שלא עבד, הרי זה לוקה; הואיל והוא ראוי לעבודה, ונכנס בשעת העבודה מגול ככה, והרי הוא מזהר שלא יכנס, ואם נכנס לוקה.

טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים, ודין היוצא משם - אחד הוא. ביצד? כגון ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח, או קרע בגדיו שם, ויצא - לוקה; וכן אם עבד ביציאתו, חייב מיתה.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להכנס למקדש בלו מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתוי יין, או שכור, או פרוע ראש דרך נוול, או קרוע בגדים - אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש שיכנס בו מגול. אבל ישראל שגדל שערו עד שנעשה מחלפת [ארוך ונאה], ולא היה דרך נוול - הרי זה מתיר להכנס לעזרת ישראל.

יום חמישי

הלכות ביאת המקדש פרק ב

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא [אחת בשנה] מיום הכפורים ליום הכפורים; וכהן הדיוט נכנס בכל יום לקדש לעבודה.

ב. והזהירו כל הפהנים והוא, שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה, שנאמר: "ואל יבוא בכל עת

מחנה שכינה; "לא יבוא אל תוך המחנה", זה מחנה לוי. וכן מצרע שנכנס לירושלים, לוקה; אבל אם נכנס לשאר הערים המקפות חומה - אף על פי שאינו רשאי, לפי שנאמר: "בדד ישב", אינו לוקה.

ט. נכנס המצרע להר הבית, לוקה שמונים; אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים, או מחסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל - אף על פי שאינו לוקה, מפני אותו מכת מרדות.

י. וכשם ששלוח טמאים מן המקדש בעשה - מצות עשה - כך אם נכנסו, עוברין בלא תעשה, שנאמר: "ולא יטמאו את מחניהם", זה מחנה שכינה.

יא. ומנין שאינו עובר אלא אם נכנס, אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור? תלמוד לומר לומר ביולדת: "ואל המקדש לא תבא".

יב. טמא שנכנס למקדש - במזיד ענוש כרת [מת עד גיל חמישים], שנאמר: "ואם לא יכבס, ובשרו לא ירחץ - ונשא עונו"; בשוגג מביא קרבן עולה ויורד - עשירי - כבש, עני - עוף או מנחה, שנאמר: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא". ואין חיבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים, או על תוספת העזרה שנתקדשה קדוש גמור כמו שבארנו. יג. ואיזה הוא הטמא שחיב כרת על המקדש? כל שנטמא בטמאות מן המת שהנזיר [שנטמא] מגלח עליהן, שפכר נתפרש בנזירות, או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, שהרי הוא שני לראשון שנגע במת, או שנטמא בשאר אבות הטמאות של תורה שיתפרשו במקומן.

יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים [טבילה] מן התורה - חיב כרת על ביאת המקדש [בטומאה], ואפלו אחר שטבל, עד שיעריב שמשו [שתשקע השמש]; אבל הטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן - שאף על פי שהוא טמא טמאת שבעה, הרי זה פטור על ביאת המקדש. טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת, או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת - אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר הקדשים - הרי זה פטור על ביאת המקדש; ודברים אלו הלכה מפי הקבלה [מסורת ממש רבינו]. ואף על פי שהוא פטור, מפני אותו מכת מרדות.

טז. המקנים שרץ וכיצא בו למקדש, או שהכניס אדם טמא למקדש - הרי זה חיב כרת, שהרי טמא מקדש ה'. אבל הזורק בלים טמאים למקדש, אפלו היו בלים שנגעו במת - פטור מן הכרת, אבל חיב מלקות, שנאמר: "ואם לא יכבס וגו'" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו: על רחיצת גופו ענוש כרת, על כבוס בגדיו לוקה ארבעים. יז. יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טמאה, כגון בגד שנגע בו זה הנטמא למת, שהן - [הבגדים] אב טמאה כמו שיתבאר. אבל בגד שהוא ראשון [לטומאה] - אם הכניסו למקדש, אינו לוקה עליו; אבל מפני אותו מכת מרדות.

לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכול בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכול כלילו מדבריהם; חוץ מן [קרבן] הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב, כמו שיתבאר במקומו.

יא. האכל אינו משלח [להקריב את] קרבנותיו כל שבעה, אפלו זין או עצים או לבונה. וכן המצרע אינו משלח קרבנותיו; כל זמן שאינו ראוי לביאה [להכנס] אל המחנה, אינו ראוי להקריבה. אבל המנדה יש בו ספק אם משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה [התקבל].

יב. טמא [מן] שרץ וכיצא בו, והערל - משלחין את קרבנותיהם, ומקריבין עליהם; חוץ מפסח, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת - אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר.

הלכות ביאת המקדש פרק ג

א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש, שנאמר: "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש".

ב. זה המחנה האמור כאן - הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים. שומע אני [הייתי למד מהפסוק] שהמצרע והזב וטמא מת, שלשתם במקום אחד? [אלא] תלמוד [גלמוד] לומר [שכתוב] במצרע: "בדד ישב, מחוץ למחנה" - זה מחנה ישראל, שהוא מפתח ירושלים ולפנים; מה מצרע שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חבירו [טמאים אחרים] - אף כל שטמאתו חמורה, חמור שלוחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלש מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה [בכניסה לבית מטמא את כולו], מה שאין הזב מטמא.

ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות, שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשפכ והמושב [בישיבה ושכיבה עליהן] אפלו [היו המושב והמשכב] מתחת האבן, מה שאין המת מטמא.

ד. טמא מת, אפלו המת עצמו - מתר להכנס להר הבית, שנאמר: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" - עמו במחנה לוי.

ה. החיל [גדר טביב הר הבית] - משלחין ממנו גוים וטמאי מת וכו' עלי נדות; אבל טבול יום [שיטהר בערב] נכנס לשם, שפכר טבל.

ו. עזרת הנשים - משלחין ממנה טבול יום; אבל לא מחסר כפורים [טהור שטרם הביא קרבנו], שמחסר כפורים העריב שמשו [טהור הוא]. ואסור [כניסת] טבול יום במחנה לוי מדברי סופרים [חכמים].

ז. מעזרת ישראל ולפנים - אפלו מחסר כפורים לא יכנס לשם, שעדין לא טהר טהרה גמורה, שנאמר: "וכפר עליה הכהן, וטהרה", מפלל שעדין לא גמרה טהרה.

ח. הטמא המשלח מהר הבית - אם נכנס, עובר בלא תעשה ולוקה, שנאמר: "ויצא אל מחוץ למחנה", זה

שמים, אף פאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחיבין עליו מיתה בידי שמים, לוקין עליו.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות - אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בידן; ואין ממחין [מוחין] עליהן בכף [- שחייב מיתה בידי שמים].

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה עד שיתחייב פרת אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה, ויצא בקצרה, וביציאתו היה צנור בידו, והפך בו אבר על גבי האש במזבח וקרב שרפתו; שכל קרוב עבודה, הרי הוא כעבודה.

ד. וכן טמא ששבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחלוו שם אלהיהם" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא, שנאמר: "ובא השמש, וטהר", מקלל שעדין לא טהר. אבל מחסר כפורים שעבד - אף על פי שעבודתו פסולה וחלל, הרי זה פטור. ה ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר: [על יולדת שטבלה] "וכפר עליה הכהן, וטהרה" - מקלל שעדין לא נגמרה טהרתה; והוא הדין לכל מחסרי כפורים.

ו. כהן שעבד, ואחר כך נודע שהיה טמא - אם היא טמאה ידועה [אפילו לאיש אחד], כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום [שלא ידעו כלל על קיומה] - הציץ [של כהן גדול] מרצה [מכפר], וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם, וזרק - הורצה; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי שהוא מויד. וכבר בארנו טמאת התהום בגזירות.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבין [- קורבנות טמאים], שנאמר: "והיה על מצח אהרן, ונשא אהרן את עון הקדשים". אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין [- בשר קרבן שנאכל בטומאה], ולא על טמאת האדם שנטמא בטמאה ידועה, אלא אם בן היתה הטמאה הדחוייה בצבור [- כגון: שרוב הציבור טמא], שהציץ מרצה עליה.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, שנאמר: "והיה על מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'".

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה: שאם לא יקרב היום, יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן יחיד בין קרבן צבור - דוחה את השבת ואת הטמאה; ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה.

י. כל קרבנות הצבור, קבוע זמן; לפיכך דוחין בלן את השבת ואת טמאת המת.

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה, אינו נאכל; אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי לאכילה נשרף, כשאר קדשים שנטמאו.

יב. כיצד דוחין את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרבן, והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאים למת, או שהיו

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש, מפין אותו מפת מרדות; וכן כל הטמא באב מאבות הטמאות של דבריהם [מגזירת חכמים], או שאכל אכלין טמאין, ושתה משקין טמאין, ונכנס למקדש במזיד קדם שיטבל - מפין אותו מפת מרדות.

יט. טמא שנקנס למקדש דרך גגות - פטור, שנאמר: "ואל המקדש לא תבא" - דרך ביאה חיצה תורה. ואף על פי שהוא פטור, מפין אותו מפת מרדות. אפלו נכנס במגדל הפורח באויר - מפין אותו מפת מרדות; בין שנקנס במגדל דרך גגות, בין שנקנס בו דרך פתחים.

כ. כל מקום [בעזרה] שחיבין [אם נכנס טמא] על זדונו פרת ועל שגגתו קרפן - אם נמצאת שם טמאה בשבת, מוציאין אותה; ושאר המקומות - כופין עליו כלי עד אחר השבת. וכשהן מוציאין, אין מוציאין אותן אלא בפשוטי כלי עץ [חתיכות עץ] שאין מקבלין טמאה, שלא לרבות את הטמאה [- אם יוצאה בכלי גם הכלי טמא].

כא. אחד טמא שנקנס למקדש טהור, או טהור שנקנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש, ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב פרת, שהרי ביאתו וטמאתו באין כאחת. נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנקנס, אפלו טמא שם עצמו במזיד - ימהר ויבהל ויצא בדרך קצרה.

כב. ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך ארצה. ואם שהה, או שיצא בארצה אף על פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה - חייב פרת; ואם היה שוגג, מביא קרבן.

כג. לא החזיר פניו אלא השתחוה [ב:]; דרך יציאתו כלפי חוץ - פטור, אלא אם כן שהה בפשעור. וכמה שעור שהיתו? כדי לקרות: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו, והודות לה' כי טוב, כי לעולם חסדו"; וזה הוא שעור השתחויה.

כד. ואיזו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה - אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום בלו - פטור; יצא בארצה - אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו, ונמצא שעור זמן שהלך בו הארצה פחות משעור זמן שמהלך כל אדם בקצרה - הואיל ויצא בארצה, חייב. יצא בקצרה, והלך מעט, ועמד ושהה מעט, וחזר והלך ושהה מעט, עד שנצטרף מקל השהיות כדי השתחויה - במזיד אינו לוקה, בשוגג אינו מביא קרבן; מפני שהדבר ספק. אבל מפין אותו מפת מרדות.

הלכות ביאת המקדש פרק ד

א. טמא שעבד במקדש - חלל [פסל] עבודתו, וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה, שנאמר: "ויגזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחלוו את שם קדשי", הרי זו אזהרה לעובד בטמאה; ולהלן הוא אומר: "ומתו בו כי יחללוהו" - מה חלול האמור פאן מיתה בידי

יום שישי

הלכות ביאת המקדש פ"ק

א. מצות עשה, לקדש [לרחוק] כהן העובד ידיו ורגליו, ואחר כך יעבד - שנאמר: "ורחצו... ממנו את ידיהם ואת רגליהם". וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחריט - ח"ב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ורחצו מים - ולא ימתו"; ועבודתו פסולה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול.

ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: "חקת עולם לו ולזרעו", ובבבלי כהנה הוא אומר: "חקת עולם" - מה מחסר בגדים מחלל עבודה כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

ג. אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה; אלא פעם אחת מקדש בבקר, והולך ועובד כל היום בלוי וכל הלילה; והוא [בתנאי:] - שלא יצא מן המקדש, ולא יישן, ולא יטיל מים [צרכים קטנים], ולא יסיח דעתו; ואם עשה אחד מארבעתן, צריך לחזור ולקדש.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש - אם לא הסיח דעתו, עבודתו כשרה. וזה הכלל היה במקדש: אין אדם נכנס לעבודה אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל.

ה. וכן המסך את רגליו [- צרכים גדולים], טעון טבילה; וכל המטיל מים, טעון קדוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה - אם לשהות בחוץ יצא - כשחזור, טעון טבילה; ואם לחזור מיד יצא - כשחזור, טעון קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש [אחר שיצא ונכנס], ועבד - הואיל ולא הסיח דעתו, ולא הסיך רגליו, ולא הטיל מים - עבודתו כשרה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה, אינו צריך לחזור ולקדש.

ו. נטמאו ידיו - מטבילן, והן טהורין; ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין טמאין, או שתית משקין טמאין, וטבל - אף על פי שאינו צריך הערב שמש [להמתין לשקיעה שיטהרה], חוזר ומקדש את טבילה; שכל טובל - מקדש ידיו ורגליו, ואחר כך עובד. ואם לא קדש - הואיל ולא הסיח דעתו, לא חלל.

ז. כהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביום הכפורים, ועבד - עבודתו כשרה, הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: "ורחצו אהרן ובניו" - דבר השונה בכל הכהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.

ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהימים נפסלות בלינה. קדש בלינה, והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן [- השלכת האפר מעל המזבח] - אף על פי שהוא מקדש קדם שתעלה השמש, אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום, שהרי בתחלת עבודת היום קדש.

הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין אותו טמאים למת, או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים במת - הרי זה יעשה בטמאה; ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד, ויכנסו בלן לעזרה. אבל הטמאים בטמאה אחרת, כגון זבין וזבות ונדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן - לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה, ואף על פי שנעשה בטמאה; ואם עברו [שאר הטמאים] ועשו או נכנסו לעזרה - חביבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה; שלא נדחת אלא טמאת המת בלבד.

יג. ופסח שבא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל - פטורין; אף על פי שלא התרו אלא לעזרה - הואיל ואין אני קורא בהם "אל מחוץ למחנה תשלחום", הרי אלו פטורין.

יד. היה מקצת בית אב [משמרת יומית] טמאים ומקצתם טהורים - אף על פי שרבו טמאי מת, לא יקריבו אלא הטהורים. היה כל בית האב טמאי מת, יביאו בית אחר. היתה כל המשמרה [השבועית] טמאי מת, מחזירין על משמרה אחרת. אם היו רב הכהנים הנמצאים שם ביירושלים בזמן הקבוע טמאים, יעשו בטמאה.

טו. ומפני מה מחזירין על הטהורים מבית אב אחר? מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחוייה היא עתה מפני הדחק; ואין דוחין כל דבר הנדחה, אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה.

טז. ומנין שטמאת מת דחוייה בצבור? שנאמר: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - כך למדו מפי השמועה: שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים, אבל צבור שהיו טמאי מת אינם נדחין, אלא הטמאה תדחה מפניהם, ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח, שהוא דוחה את הטמאה. ויהי הדבר מפורש בפתוכים, שנאמר שם: "פי רבת בקהל אשר לא התקדשו, והלולים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו". ומה הוא זה שנאמר: "כי אכלו את הפסח בלא כפתוב"? מפני שעבר את [- הוסיף חודש ל:] אותה השנה מפני הטמאה, שנאמר: "ויועץ המלך ושריו וכל הקהל ביירושלים, לעשות הפסח בחדש השני, כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הפהנים לא התקדשו למדי". וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין מעבירין את השנה לבתחלה מפני הטמאה.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני; ולא הודו לו חכמים - שאין מעבירין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה, נאמר: "כי אכלו את הפסח בלא כפתוב". ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו, שנאמר: "כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר, ה' הטוב יכפר בעד"; ונאמר: "וישמע ה' אל יחזקיהו, וירפא את העם", זה שגרצה קרבנם.

הלכות ביאת המקדש פ"ק ו

א. כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר - לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים, שנאמר: "אל הפרכת לא יבא, ואל המזבח לא יגש"; ואם עבר ונכנס - לוקה, אף על פי שלא עבד. ואם עבד במקדש - פסל וחלל עבודתו, ולוקה אף על העבודה, שנאמר: "אשר יהיה בו מום לא יקרב" - מפי השמועה [מסורת ממשה רבינו] למדו, שאזהרה זו, שלא יקרב לעבודה.

ב. וכן בעל מום עובר - פסל ולוקה, שנאמר: "כל איש אשר בו מום לא יקרב" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לבצעל מום עובר. ואין פעלי מומין שעבדו במיתה, אלא במלקות בלבד.

ג. כל המומין כגון - אחד [בין] שהיו בו מתחלת בריתו ואחד שנולדו בו אחר כן, בין עוברין בין שאינן עוברין - הרי זה פסול עד שיצברו.

ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד; ומום עובר - כגון גרב [שחיו לח], או ילפת, והיא החזזית [שחיו שהיה במצרים]. ולא המומין הכתובין בתורה בלבד הן שפוסלין בפניהם, אלא כל המומין הנראין בגוף - שנאמר: "כל [איש] אשר בו מום", מכל מקום. ואלו הכתובים בתורה, דגמא הם.

ה. שלשה מיני מומין הן: יש מומין שהן פוסלין להנהיג מלעבד והבהמה מלקרב, ויש מומין שפוסלין האדם בלבד מלעבד, ויש מומין שאינן פוסלין, אבל מפני מראית העין אמרו, שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד.

ו. כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה, ועבד בין בשוגג בין במזיד - עבודתו פסולה; ואם היה מזיד, לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם, ועבד - אף על פי שהוא לוקה, לא חלל עבודתו. ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין - אינו לוקה, ועבודתו כשרה.

ז. אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי, אבל מומין שבחלל הגוף - כגון שנשטל כליתו של אדם, או טחול שלו, או שנקבו מעיו - אף על פי שנעשה טרפה [- שאין בכוחו לחיות יותר משנה], עבודתו כשרה, שנאמר: "שבר רגל או שבר יד" - מה אלו בגלוי, אף כל שבגלוי.

ח. הערל - הרי הוא כפן נכר, שנאמר: "כל בן נכר ערל לב וערל בשר". לפיכך ערל שעבד - חלל עבודתו ולוקה, כזר שעבד; אבל אינו חייב מיתה.

ט. כהן שהיה נושא נשים [האסורות להנשא לו] - בעברה - אינו עובד, עד שידירוהו בית דין על דעת רבים [- שאין לנדר זה התרה], כדי שלא תהיה לו הפרה, שלא יוסיף לחטא; ועובד, ויורד ומגרש. וכן אם היה מטמא למתים - פסול, עד שיקבל עליו בבית דין שלא ישמא. ואם עבר ועבד קדם שידיר או שיקבל - אף על פי שהוא נשוי בעברה, לא חלל עבודה.

י. מצוה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מכלי השרת, הרי זה כשר; אבל כלי החל אינן מקדשין. קדש בכלי שרת בחוץ [- מחוץ לעזרה], או בכלי חל בפנים, ועבד - עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הפיור או בתוך כלי השרת, אלא מהן, שנאמר: "ורחצו אהרן וכל בניו ממנו", לא בתוכו; ואם קדש בתוכו ועבד - לא חלל.

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקנה, אפילו במעין - אין זה קדוש כלל, עד שירחץ בכלי; ובכל כלי הקדש מקדשין, בין שיש בהן [כמות של] רביעית בין שאין בהן כדי רביעית.

יב. כל המימות פשרים לקדוש, בין מים חיים [מי מעיין] בין מי מקנה; ובלבד שלא ישתנה מראיהם, אלא יהיו כמים הפשרים לטבילה. טיט הנרוק [- דגיל] שהפך שוחה ושוחה ממנו, משלים למי כיוור. זה הפלל: כל המשלים למי מקנה, משלים למי כיוור.

יג. כמה מים צריכין להיות בפיור? אין פחות מקדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, שנאמר: "אהרן ובניו, והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמך, הרי ארבעה.

יד. מי כיוור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו עושין? משקעין אותו במי מקנה או במעין, ולמחר מעלין אותו; או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

טו. הים [דוד גדול] שעשה שלמה מקנה היה, מפני שאמה [תעלה] של מים היתה עוברת בתוכו ממעין עיטם; לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הפיור, וממנו היו ממלאין הפיור.

טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוחה ומקדש; וכל החוצץ בטבילה, חוצץ בקדוש ידים ורגלים. ואינו מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא בעבודה, ואין עבודה אלא מעמד, שנאמר: "לעמד לשרת".

יז. וכל העובד והוא יושב - חלל, ועבודתו פסולה; ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודות המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה; ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הרצפה - כגון שעמד על גבי כלים, או בהמה, או על רגלי חברו - פסל. וכן אם דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו, פסל.

יח. ואין עבודה אלא בזמין; ואם עבד בשמאל - פסל, ואינו לוקה. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה, רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה - רואין: כל שאילו ינטל הכלי או האבן יכול לעמד על רגלו אחת - עבודתו כשרה; ואם לאו - עבודתו פסולה. קבל בזמין, ושמאל מסיעתו - עבודתו כשרה; שהמסייע, אין משגיחין [מקפידין] עליו.

יט. נתנדנדה אבן מאבני העזרה - לא יעמד עליה בשעת העבודה, עד שתחבר בארץ; ואם עבד - עבודתו כשרה, הואיל ובמקומה עומדת.

שְׁחָרָה בְּתוֹךְ הַלֶּכֶן, אֶפְלוּ צָפָה - אֵינוֹ מוֹם, שְׁאִין מוֹמִין בְּלֶכֶן. (ח) שְׁתֵּהִינָה נִקְדָּה שְׁחוּרָה שׁוֹקֶעֶת בְּתוֹךְ הַשְּׁחוּר, אִף זֶה נִקְרָא "דֶּק"; אֲבָל אִם הִיתָה צָפָה - הוֹאִיל וְהִיא שְׁחוּרָה בַּשְּׁחוּר, אֵינוֹ מוֹם.

ו. שְׁלֹשָׁה בַּחֲטָם, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנֶּגֶב חֲטָמוֹ, אֶפְלוּ מִצַּד אֶחָד. (ב) מִי שֶׁנִּסְדֵּק חֲטָמוֹ. (ג) מִי שֶׁנִּפְגַּם חֲטָמוֹ. ז. שֶׁשָּׂה בָּפָה, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנֶּגֶבָה שְׁפָתוֹ, אֶפְלוּ אַחַת מֵהֶן. (ב) מִי שֶׁנִּפְגַּמָּה שְׁפָתוֹ. (ג) מִי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׁפָתוֹ - וְהוּא שֶׁתִּסְדֵּק מִזֶּרֶם [מִהַעוֹר] שְׁלָה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנֵי רִאשִׁים. (ד) מִי שֶׁעָצָם לְחִיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֶף [בּוֹלֵט] עַל הַעֲלִיִּין כֹּל שְׁהוּא. (ה) מִי שֶׁפִּי בָלוּם [נִפְוֹחַ] מִחֲמַת הָרוּחַ, אֵינוֹ מוֹם. וְכִרְיָתוֹ [- מִלִּידָה]; אֲבָל אִם נִכְלַם מִחֲמַת הָרוּחַ, אֵינוֹ מוֹם. (ו) מִי שֶׁנִּשְׁטַל רֹב הַמַּדְבָּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ [חֵלֶק הַלְשׁוֹן שֶׁמִּתְנוּעֵט]. ח. שְׁנֵים עָשָׂר בְּאֶבְרֵי הַזֶּרַע, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנִּמְצָא הַגִּיד [הַמִּילָה] שְׁלוֹ. (ב) אוֹ נִכְתָּת [נִכְתָּש]. (ג) אוֹ נִתְקַ. (ד) אוֹ נִכְרָת. (ה) מִי שֶׁנִּמְצָא הַבִּיצִים שְׁלוֹ, אוֹ אַחַת מֵהֶן. (ו) אוֹ נִכְתָּתוֹ, אוֹ אַחַת מֵהֶן. (ז) אוֹ נִתְקַו, אוֹ אַחַת מֵהֶן. (ח) אוֹ נִכְרָתוֹ, אוֹ אַחַת מֵהֶן. (ט) מִי שְׁאִין לוֹ אֵלָא בִּיצָה אַחַת, אִף עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי כִּסִּין. (י) מִי שֶׁשְׁתֵּי בִיצֵיו בְּכִיס אֶחָד. (יא) הַשְּׁמָטוֹם [שֶׁאִין נִכָּר בּוֹ סִימָן זָכַר וְנִקְבָּה]. (יב) הַאֲנִדְרוּגִינוֹס [יֵשׁ בּוֹ סִימָן זָכַר וְנִקְבָּה יַחַד].

ט. שֶׁשָּׂה בְּיָדִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלוֹ הֵן: (א) הַפֶּסֶת [צוּלַע]. (ב) מִי שֶׁנִּשְׁמָטָה יָרְכוֹ [וְגִדּוּלָה מִחֲבֵרָתָהּ], וְהוּא "שְׂרוּעַ" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. (ג) מִי שֶׁאַחַת מִיְכוּתָיו גְּבוּהָה [בַּמְקוֹם חִיבּוּרָה] מִחֲבֵרָתָהּ. (ד) מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עָצָם יָדוֹ - וְהוּא שְׁתֵּהִינָה נָכַר. (ה) מִי שֶׁנִּשְׁפָּר עָצָם רַגְלוֹ - וְהוּא שְׁתֵּהִינָה נָכַר; אִף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכַר כְּשֶׁיַּעֲמֵד, אִם נָכַר כְּשֶׁיִּהְיֶה - הֲרִי זֶה מוֹם. (ו) מִי שֶׁרָגְלוֹ מְבֻלָּמוֹת [נִפְוֹחוֹת] מִחֲמַת עֲצָמָן וּבִרְיָתָן [- מִלִּידָה]; אֲבָל אִם הָיוּ מְבֻלָּמוֹת מִחֲמַת הָרוּחַ, אֵינוֹ מוֹם.

י. אַרְבָּעָה רִאשִׁים לְהִיּוֹת בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מִי שֵׁשׁ בּוֹ גָּרֵב [מִין שְׁחִין] יָבֵשׁ כֹּל שְׁהוּא [מַעֲט] - וְזֶה הוּא הַ"גָּרֵב" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. (ב) מִי שֵׁשׁ בּוֹ יִבְלֵת שֵׁשׁ כֶּה עָצָם - וְזוֹ הִיא "יִבְלֵת" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. (ג) מִי שֵׁשׁ בּוֹ חֲזוּזִית הַמַּצְרִית [שְׁחִין שְׁהִיה בַּמַּצְרִים] כֹּל שְׁהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קֶשֶׁה וְכַעֲוָה - וְזוֹ הִיא "יִלְפֶת" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. יא. (ד) כֹּל עָצָם שֶׁבְּגָלוֹי שֶׁנִּחְרַץ בּוֹ חֶרֶץ, הֲרִי זֶה מוֹם - וְהוּא בְּכָלל "חֶרֶץ" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה. וְאִין הַצְּלָעִים בְּכָלל עֲצָמוֹת שֶׁבְּגָלוֹי.

יב. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם שְׁלֹשָׁה מוֹמִין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) הַזֶּקֶן שֶׁהִגִּיעַ לְהִיּוֹת רוּחַת וְרוּעֵד כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד. (ב) חוּלָה שְׁהוּא רוּעֵד מִפְּגִי חָלָיו וְכִשְׁלוֹן כָּחוֹ. אֲבָל הַטְּרִפָּה [שֶׁבִּגְל מוֹם אֵין בְּכוּחוֹ לְחִיּוֹת יוֹתֵר מִשְׁנָה] - כֹּשֶׁר בְּאֶדָם וּפְסוּל בְּבִהְמָה; וְכֵן יוֹצֵא [מִן] דָּפֶן [הַרְחָם, - נִיתוּחַ קִיסְרִין] כֹּשֶׁר בְּאֶדָם וּפְסוּל בְּבִהְמָה. יג. (ג) הַמּוֹהֵם. וְכֵהֵן שְׁהוּא מוֹהֵם בְּזַעְתּוֹ - רוּחֵץ וְשֶׁף כֹּל כְּשֶׁרוֹ בְּבִשָּׁם, וְעוֹבֵד. הִיא רֵיחַ פִּי רַע - נוֹתֵן בְּפִי פִלְפֵל אוֹ וְנִגְבִּיל וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וְעוֹבֵד. וְאִם עוֹבֵד בְּזֵהוּם זַעְתּוֹ, אוֹ בְּזֵהוּם פִּי - הֲרִי זֶה חֵלֶל עֲבוּדָתוֹ, כְּשֶׁאֵר אֵלוֹ בְּעָלֵי הַמּוֹמִין כָּלָם.

י. כֵּהֵן שְׁעָבֵד, וְנִבְדֵּק וְנִמְצָא חָלָל - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה לְשַׁעֲבֵר, אֲבָל אֵינוֹ עוֹבֵד לְהִבָּא. וְאִם עוֹבֵד, לֹא חָלָל - שְׁנֵאֲמַר: "כִּרְף ה' חִילוֹ, וּפָעַל יָדָיו תִּרְצָה", אִף חָלָל שָׁבוּ תִרְצָה.

יא. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית; וְעָקֵר מַעֲשֵׂיהֶן הַתְּדִיר, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין וְדִנִּין אֶת הַכֹּהֲנִים, וּבִדְקִין אֶת הַכֹּהֲנִים בְּיַחוּסִין וּבְמוֹמִין. כֹּל כֵּהֵן שֶׁנִּמְצָא פְסוּל בְּיַחוּסוֹ - לֹבֵשׁ שְׁחוּרִים וּמִתְעַשֵּׂף שְׁחוּרִים, יוֹצֵא מִן הָעֲזָרָה; וְכֹל מִי שֶׁנִּמְצָא שְׁלֵם וְכָשֵׁר - לֹבֵשׁ לְבָנִים, וְנִכְנָס וּמִשְׁמֵשׁ עִם אֲחֵי הַכֹּהֲנִים.

יב. מִי שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁר בְּיַחוּסוֹ, וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הָעֲצִים, מִתְּלַע עֲצִים [- בּוֹדֵק מִתּוֹלְעִים] לְמַעַרְכָּה; וְחוּלָק בְּקִדְשִׁים עִם אֲנָשֵׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ, וְאוֹכֵל - שְׁנֵאֲמַר: "לֶחֶם אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֵאָכֵל".

הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ פָּרָק ז

א. כֹּל הַמּוֹמִין הַפּוֹסְלִים בְּאֶדָם וּבְבִהְמָה - חֲמָשִׁים; וְזֶה הוּא פְּרָטָן.

ב. חֲמָשָׁה בְּאֵזֶן, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנִּפְגַּם סָחוּס אֶזְנוֹ כְּדִי שֶׁתִּתְּקַן [תַּחֲדוֹר] הַצֶּפֶרֶן בְּפִגְם; אֲבָל הָעוֹר הַמִּקְדָּשׁ לְסָחוּס הָאֵזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם, בֵּין שֶׁנֶּגֶב בֵּין נִפְגַּם בֵּין נִסְדֵּק.

ג. (ב) מִי שֶׁנִּסְדֵּק סָחוּס אֶזְנוֹ בְּכָל שְׁהוּא [פְּסוּל], אִף עַל פִּי שֶׁלֹא חָסַר [מִהַסָּחוּס]. (ג) מִי שֶׁנֶּגֶב סָחוּס אֶזְנוֹ נֶגֶב כְּכַרְשִׁינָה [כַּגְרִירָה שֶׁל מִין קִסְטִיּוֹת], בֵּין נֶגֶב עַל בֵּין נֶגֶב אֶרֶץ - אִם מִצְטָרֵף [לְגִדּוּל שֶׁל-] לְכַרְשִׁינָה, הֲרִי זֶה מוֹם. (ד) מִי שֶׁיִּכְבֶּשֶׁה אֶזְנוֹ, [עַד] כְּדִי שֶׁתִּנָּקֵב וְלֹא תוֹצֵא דָם. (ה) מִי שֶׁהִיתָה אֶזְנוֹ כְּפוּלָה לְשִׁתִּים [אֶזְנוֹ בְּתוֹךְ אֶזְנוֹ], אֶפְלוּ הַגִּיד שֶׁדָּרָף אֶזְנוֹ לְהִיּוֹת נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת - וּבְלִבָּד שִׁיְהִיוּ לָהּ שְׁנֵי סָחוּסִין [פְּסוּל]; אֲבָל אִם לֹא הָיָה לָהּ אֵלָא סָחוּס אֶחָד, וְהִיא הוּא כְּגוֹף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל - כְּשֶׁר.

ד. שְׁלֹשָׁה בְּרִיס [עַפְעָף] שֶׁל עֵין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) מִי שֶׁנֶּגֶב רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא [- מַעֲט]. (ב) מִי שֶׁנִּסְדֵּק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. (ג) מִי שֶׁנִּפְגַּם רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. וְשְׁלֹשָׁה מוֹמִין אֵלוֹ, בְּכָלל "חֶרֶץ" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה.

ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵין, וְאֵלוֹ הֵן: (א) הָעוֹר, בֵּין בְּאַחַת מִעֵינָיו בֵּין בְּשִׁתִּיהֶן. (ב) מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשִׁתִּי עֵינָיו, אוֹ בְּאַחַת מֵהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין נִרְאֶה בְּהֵן שְׁנוֹי כָּלָל - מִחֲמַת שִׁירְדוֹ מִים קְבוּעִין [- בְּקִבְעוֹת] בְּנִגְדָה רִאשִׁיתוֹ [- וְגוֹרֵם לְעִיּוּרוֹ]. (ג) מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוֹ בְּאַחַת מֵהֶן רִאשִׁית בְּרוּיָה, מִחֲמַת שְׁהִיהָ כֶּה סְגוּרִים קְבוּעִים [- שֶׁלֹא רָאָה שְׁמוֹנִים יוֹס].

(ד) מִי שֶׁבְּעֵינוֹ כְּמוֹ עֵינָב, אִף עַל פִּי שְׁהוּא רוֹאֶה. (ה) מִי שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁר יָתֵר בְּעֵינוֹ, עַד שֶׁחִפָּה מַעַט מִן הַשְּׁחוּר שֶׁל עֵין. (ו) מִי שֶׁנִּמְצָא הַלֶּכֶן שֶׁל עֵין וְנִכְנָס מִמֶּנּוּ מַעַט בַּשְּׁחוּר, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשְּׁחוּר מַעַרְב בְּלֶכֶן - וְזֶה הוּא "תְּבִילוֹל" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה; אֲבָל אִם יָצָא מִן הַשְּׁחוּר לְתוֹךְ הַלֶּכֶן - אֵינוֹ מוֹם, שְׁאִין מוֹמִין בְּלֶכֶן. (ז) מִי שֶׁהִיתָה נִקְדָּה לְכִנָּה בְּתוֹךְ הַשְּׁחוּר, וְזֶה הוּא "דֶּק" הָאִמּוֹר בַּתּוֹרָה - וְהוּא שְׁתֵּהִינָה צָפָה עַל גְּבִי הַשְּׁחוּר; אֲבָל אִם לֹא הִיתָה צָפָה, אוֹ שְׁתֵּהִינָה מִשְׁקַעַת בַּשְּׁחוּר - אֵינוֹ מוֹם. וְכֵן אִם הִיתָה נִקְדָּה

שבת קודש

הלכות ביאת המקדש פרק ח

א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים; וזה הוא פרטן. שמונה בראש, ואלו הן: (א) מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמי שדחקו בידו. (ב) מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה. (ג) מי שפאת [קצה] ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת [פטיש]. (ד) מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד צרפו. (ה) מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן, עד שתמצא ראשו על צנארו כמו ראש הלפת על העלין שלו. (ו) הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר; ואם יש בו שיטה [שורה] של שער מקפת מאחוריו מאן לאן, כשר. (ז) מי שהיה השער מקיף מאן לאן מלפניו בלבד, וישאר הראש קרח - הרי הוא פסול. (ח) מי שהיה השער מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו, ואין שם שער באמצע - אף זה קרח ופסול.

ב. שנים בצנאר, ואלו הן: (א) מי שצנארו שוקע הרבה, עד שנמצא ראשו באלו הוא מנח על כתפיו. (ב) מי שצנארו ארך הרבה, עד שיראה כשמוט מבין כתפיו. ג. ארבעה באן, ואלו הן: (א) מי ששתי אונות קטנות הרבה. (ב) מי ששתי אונות נפוחות, דומות לספוג. (ג) מי שאונותיו מרדלות למטה. (ד) מי שאחת מאונותיו משנה מחברתה במראה.

ד. חמשה בגבינים [בגבות], ואלו הן: (א) מי שאין לו שער בגביניו, וזה הוא "גבן" האמור בתורה. (ב) מי שגביניו שוכבין [ומגיעין עד עפעפיו]. (ג) מי שיש לו גבינין יתר על שנים. (ד) מי שאין לו אלא גבין אחד. (ה) מי שאחד מגביניו משנה מחברו, בין ששערו של זה ארך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושער השני לבן או אדם - הואיל ויש בין שניהם שנוי, הרי זה פסול. ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: (א) מי שאין לו שער כלל בריסי עינו. (ב) מי ששער ריסי עינו מרבה מעבה הרבה. (ג) מי ששער אחד מריסי עינו משנה משער ריס אחר, כגון שאחד שחור ואחד לבן, או אחד נושר והשני מעבה. (ד) מי שעפעפיו סגורות מעט, ואין נפתחות הרבה כשאר כל האדם.

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: (א) מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להן, קרובות מפדחתו [- מצחו]. (ב) מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להן. (ג) מי שהיו שתי עיניו עגלות, ואין נמשכות בארץ מעט כשאר העינים. (ד) מי שעיניו מורדות, והן יוצאות כמו עיני הנמר, וכמי שהוא מסתכל בעת שפועס כעס הרבה. (ה) מי שעיניו גדולות הרבה כשל עגל. (ו) מי שעיניו קטנות כשל אנו. (ז) מי שדמעיו זולפות תמיד. (ח) מי שלחלוהית נמשכת מראש עינו מכנגד החטם, או מנוב עינו מכנגד צדעיו [הרקות]. (ט) מי שמקבץ ריסי עינו ופועמן מעט בשעה שרואה אור, או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה. (י) מי שראיתו עינו מערפבת, עד שרואה

את החדר ואת העליה כאחת; ויודע דבר זה בעת שידבר עם חברו, ונראה באלו הוא מסתכל באיש אחר. (יא) מי שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין במקומה בין במראה, כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוחה [צבע מעורב], או אחת קטנה ואחת גדולה - הואיל ויש בין שתיהן שנוי מכל מקום, פסול.

ז. ששה בחטם, ואלו הן: (א) מי שעקר [- ראש] חטמו שוקע, אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת [- למדות שאינו צובע עיניו במכחול במשיכה אחת מפני החוטם] - וזה הוא "חרום" האמור בתורה. (ב) מי שאמצע חטמו בולט למעלה. (ג) מי שעקץ חטמו נוטף למטה. (ד) מי שחטמו עקם לצד אחד. (ה) מי שחטמו גדול מאחוריו. (ו) מי שחטמו קטן מאחוריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה של ידו: אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה, הרי זה מום.

ח. שלשה בשפתיים, ואלו הן: (א) מי ששפתו העליונה עודפת [בולטת] על התחתונה. (ב) מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה. (ג) מי שפיו רפוי וריר יורד מפיו. ט. שלשה בכטן, ואלו הן: (א) מי שפרשו צבה [בולטת]. (ב) מי שטבורו יוצא, ואינו שוקע כשאר בני אדם. (ג) מי שדידיו שוכבין על בטנו כדידי האשה.

י. שלשה בגב, ואלו הן: (א) מי ששדרתו עקומה. (ב) מי שציצת חליה משדרתו, בין שכלטה לחוץ, או נכנסה לפניו, או נטתה לצדדין - וזה הוא בעל חטורת. (ג) מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטורת - אף על פי שלא וזה חליה ממקומה, הרי זה מום.

יא. ששה בידיים, ואלו הן: (א) מי שיש לו אצבע יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתף את היתרה, כשר; ואם היה בה עצם - אפלו חתכה, פסול. (ב) מי שחסר אצבע מידו. (ג) מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות [מחוברות כאצבע אחת] עד למטה מן הפרק; ואם חתכן והפרישן עד הפרק - כשר. באיזה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. (ד) מי שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. (ה) מי שפקה [כעין אצבע נוספת] יוצאת מגודלו. (ו) מי שהוא אטר יד ימינו; ואם היה שולט בשתי ידיו, כשר.

יב. ארבעה באברי הנרע, ואלו הן: (א) מי שפס הביצים גדול וארך עד שמגיע לארבעותיו [ברכיו]. (ב) מי שהגיד [איבר המילה] שלו ארך עד שמגיע לארבעותיו. (ג) מי שנמרחו אשכיו, והוא כיס של ביצים. (ד) מי שהרוח באשכיו - והוא "מרוח אשך" האמור בתורה.

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: (א) מי ששוקיו עקמות - עד שמחבר רגל לרגל, ואין ארבעותיו נוגעות זו בזו. (ב) מי שפקתו יוצאת [עקבו בולט]; והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה [כדור] שטוות בה הנשים. (ג) מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק באלו הוא באמצע רגלו עומד. (ד) מי שפרסתו [כף רגלו] רחבה כשל אנו, אף על פי

אליכם". איזה הוא זר? כל שאינו מזרע אהרן הזקרים, שנאמר: "וערכו בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות אהרן. ב. אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אינן חביבין מיתה אלא על עבודה תמה (סופית), לא על עבודה שיש אחריה עבודה; ואין הזר חביב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד - על הזריקה, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בתג, ועל נסוף הזין תמיד. ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים, בין שזרק בחוץ, בין שהזה הזיה אחת מפל הזיות הדם, בין שהזה הזיה אחת מפל הזיות שבקרבנות מצרע - הרי זה חביב מיתה. ד. כיצד על ההקטרה? הקטיר אברים או קמץ [ממנחה] או לבונה על המזבח, אפלו הפך באברים שלא נתאכלו וקרב שרפתן - חביב מיתה; והוא שיקטיר פזית. וכן אם הקטיר על מזבח הזהב - משקיטיר פזית, חביב; אבל המקטיר קטרת של יום הכפורים בקדש הקדשים - אינו חביב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, השעור המפריש בתורה.

ה. והמסדר שני גזרי עצים על המזכרה - הרי זה פמקטיר אברים, וחביב מיתה; שהעצים קרפן הן. אבל הייצק [שמן על המנחה], והבולל [מערבבה], והפזית [חותכה לחתיכות], והמולח, והמניף, והמגיש [אותה למזבח], והמסדר את לחם הפנים או את הבזיכין [צלוחיות הלבונה] על השלחן, והמטיב [מנחה] את הנרות, והמציא אש במזבח, והקומץ [מפריש מן המנחה חלק להקריבה], והמקבל דמים - אף על פי שפסל, והרי הוא מזהר על כל אלו, ולוקה - אינו חביב מיתה; מפני שכל אחת מהן עבודה שיש אחריה עבודה, ואינה גמר עבודה.

ו. שחיתת הקדשים - כשרה בזרים, אפלו קדשי קדשים, בין קדשי יחיד, בין קדשי צבור, שנאמר: "ושחט את בן הקרבן לפני ה', והקריבו בני אהרן" - מקבלה [של הדם] ואילך מצות כהנה. וכן ההפשט, והנתנת [של הבמה], והולכת עצים למזבח - כשרה בזרים, שנאמר באברים: "והקריב הכהן את חלל והקטיר המזבחה" - זו הולכת אברים לכבש; הולכת אברים היא שצריכה כהנה, אבל הולכת עצים אינה צריכה כהנה.

ז. וכן הדלקת הנרות כשרה בזרים; לפיכך אם הטיב הכהן הנרות והוציאן לחוץ - מתיר לזר להדליקן.

ח. הרמת הדשן [האפר, מעל המזבח] צריכה כהן, שנאמר: "ולבש הכהן מדו בד". ואם הרים ישראל - לוקה, ואינו חביב מיתה אף על פי שאין אחריה עבודה, שנאמר: "עבדת מתנה [מלשון נתינה] וכו'" - עבודת מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו, ואם קרב לה הזר חביב מיתה; אבל עבודת סלוק [נטילה], אין חביבין עליה מיתה. וכן אם דשן מזבח הזהב והמזורה, אינו חביב מיתה.

ט. [זר ש:] סדר את המזכרה - פורקה [הזר], וחזר הכהן וסודרה, מפני שסדורה פסול.

י. הטמא ובעל מום ושלל רחוק ידים ורגלים, ששמשו במקדש - אינן חביבין אלא על עבודות שהזר חביב עליהן מיתה; ועל שאר העבודות - באזהרה [בלאן].

שאינה קלוטה כשל אנו. (ה) מי שפקה יוצאה מגודלו. (ו) מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש; ואם חתכה, כשר - והוא שלא יהיה בה עצם. (ז) מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. (ח) מי שאצבעותיו מרפכות זו על גבי זו. (ט) מי שהיה אצבעות רגליו קלוטות [מחוברות] עד למטה מן הפרק; ואם היה עד הפרק, או שחתכן והפרישן - כשר. (י) מי שרגלו בלה שנה - שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו, וכאלו היא חתיכה שנה. (יא) מי שרגלו עקמה דומה למגל - שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו, כאלו הם שני ראשי הקשת. (יב) מי שרגלו חלולה [שנחסר בשר בפרסתו] - והוא שהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, ונמצא כשעומד עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו. (יג) המקיש בקרסליו [אחת בשניה] בעת שמהלך. (יד) מי שהוא מקיש בארבעותיו [אחת לשניה] בעת שמהלך. (טו) מי שהוא אטר [חלש ואטום] ברגל ימיו.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שגופו גדול מאבריו [באופן יחסי]. (ב) מי שגופו קטן מאבריו. (ג) הארץ ביותר. (ד) הננס, והוא הקצר ביותר. עד שהיה מפלגין [שוניים] משאר העם.

טו. שמונה בעור הבשר, ואלו הן: (א) הכושי. (ב) הלכן ביותר, כמו גבינה. (ג) האדם בשני [בארגמן]. (ד) בעלי נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו, כגון הבהק [נגע לבן]. (ה) שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המקנה [כוויה]; וזה בכלל נגעים טהורים. (ו) מי שהיתה בעור פניו שומה [וגודלה] - כאיטר [- מטבע] או יותר. (ז) מי שהיתה בעור פניו שומה שיש בה שער - אף על פי שאינה כאיטר, אלא בכל שהוא. (ח) בעלי הדלדולין; והוא שידלדל העור והבשר, או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באיזה מקום שהיה מפל הגוף - הרי זה מום. טז. ועוד יש שם באדם מומין אחרים, ואלו הן: (א) החרש. (ב) השוטה. (ג) הנכפה [נופל מחמת חולין], אפלו [אחת] לזמנים רבים. (ד) מי שרוח רעה מבעתת [מפחידה] אותו תמיד, או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלין בכהנים, מאה וארבעים; וזה הוא כללם: שמונה בראש, ושנים בצואר, ותשעה באזנים, וחמשה בגבינים, ושבעה בריס העין, ותשעה עשר בעין, ותשעה בחטם, ותשעה בפה, ושלושה בבטן, ושלושה בגב, ושבעה בידים, וששה עשר באברי הזרע, ועשרים ברגלים, ושמונה בכל הגוף, ושמונה בעור הבשר, ושבעה בכל הגוף וריחו. וכבר נתפרשו כלן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשרו ריסי עינו, אף על פי שנשאר השער בעקרון [בשורש], ומי שנשלו שניו.

הלכות ביאת המקדש פרק ט

א. זר [אינו כהן] שעבד במקדש - עבודתו פסולה, וחביב מיתה ביד שמים, שנאמר: "והזר הקרב, יומת" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו? "וזה לא יקרב

שלא להקריב אתגן ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש; (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא להשבית המלח מעל הקרבנות. ובאור מצוות אלו בפירושים אלו.

הלכות אסורי מזבח פרק א

א. מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין [שלמים] ומבחרין - שנאמר: "תמים יהיה לרצון", זו מצות עשה.

ב. וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח - [להקריב] - עובר בלא תעשה, ולוקה על הקדשו, שנאמר: "כל אשר בו מום, לא תקריבו" - מפי השמועה [מסורת ממשנה רבינו] למדו, שזו אזהרה למקדיש בפעלי מומין. אפילו הקדישו [על מנת שימכרוהו] לדמי [לדרישת] נסכים - לוקה, שבביתן קדשים הוא.

ג. המתכונן [- כשמוקדש] לומר 'שלמים' ואמר 'עולה', 'עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו ולבו [כוונתו] שוין. לפיכך, המתכונן לומר על פעל מום 'עולה' והקדישו שלמים, או 'שלמים' ואמר 'עולה' - אף על פי שנתכונן לאסור [- להקדיש בעל מום], אינו לוקה. מי שדמה [שחשב] שמתיר להקדיש בעל מום למזבח, והקדיש - הרי זה קדוש, ואינו לוקה.

ד. השוחט בעל מום לשם קרבן - לוקה, שהרי נאמר בפעלי מומין: "לא תקריבו אלה לה'", ומפי השמועה למדו, שזו אזהרה לשוחט. וכן הוזק דם בפעלי מומין על המזבח - לוקה, שהרי נאמר בהן: "לא תקריבו לה'", מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לזורק. וכן המקטיר אמורי [אברין] בפעלי מומין על המזבח - לוקה, שנאמר: "ואשה לא תתנו מהם על המזבח" - אלו התלכים. נמצאת למד, שאם הקדיש בעל מום, ושחטו, וזרק דמו, והקטיר אמורי - לוקה ארבע מלקיות.

ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר - אם הקריבו, עובר בכל אלו, שנאמר: "לא תזבח לה' אלהיך שור ושה, אשר יהיה בו מום" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לבצל מום עובר. כגון שהיה בבהמה גרב לח, או חזוית [מיני שחין] - אם הקריבה, לוקה.

ו. ולא קרבנות ישראל בלבד, אלא אף קרבנות גויים - אם הקריבו והן בפעלי מומין, לוקה, שנאמר: "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה".

ז. המטיל מום בקדשים, לוקה, כגון שסמה את עינו או קטע ידו; שהרי נאמר בקרבן: "כל מום לא יהיה בו" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא יתן בו מום. ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים - שהרי היה ראוי לקרבן, ופסלו; אבל בזמן הזה - אף על פי שעבר בלא תעשה, אינו לוקה.

ח. הטיל מום בקדשים, ובא אחר והטיל בה מום אחר [נוסח] - השני אינו לוקה.

ט. אחד המטיל מום בקדשים עצמן, או בתמורתן [- בהמת חולין שהוחלפה במקום בהמה שהוקדשה - חייב] -

יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים שנטמא, והרי הוא מחסר בגדים ושלא רחוק ידים ורגלים, ועבד - חייב על כל אחת ואחת; ואם היה נר - אינו לוקה אלא אחת, משום זרות.

יב. נר ששמש בשבת - חייב משום זרות ומשום שבת; וכן בעל מום ששמש בטמאה - חייב משום טמאה ומשום בעל מום.

יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג - אף על פי שחזר בתשובה גמורה - הרי זה לא ישמש במקדש לעולם, שנאמר: "לא יגשו אלי לכהן לי". אחד העובד אותה בשרות, כגון שנעשה כמר לעבודה זרה, או המשתחוה לה, או המודה לה וקבלה עליו באלה - הרי זה פסול לעולם.

יד. עבר והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף על פי שהיה שוגג בעת ששרת או שהשתחוה או שהודה. אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג - אם עבר והקריב, קרבנו ריח ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת, ולא נעשה כמר, אלא שחט בלבד, והוא שוגג. ואף על פי כן, לכתחלה לא יעבד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לה' - אינו כבית עבודה זרה; ואף על פי כן, כל כהן ששמש בבית כזה - לא ישמש במקדש לעולם. וכן כלים שנשתמשו בהם שם - לא ישתמשו בהן במקדש לעולם, אלא יגנוזו. ויראה לי, שאם עבד כהן ששמש שם, במקדש - לא פסל.

טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה, שמונה עשר; ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה; (ב) הנר; (ג) בעל מום; (ד) הערל; (ה) הטמא; (ו) טבול יום; (ז) מחסר כפורים; (ח) האונן; (ט) השכור; (י) מחסר בגדים; (יא) יתר בגדים; (יב) פרום בגדים; (יג) פרוע ראש; (יד) שלא רחוק ידים ורגלים; (טז) היושב [בשעת העבודה]; (טז) מי שיש בין ידו ובין הפלך דבר חוצץ; (יז) מי שיש בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ; (יח) מי שעבד בשמאלו. כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו חללו; חוץ מפרוע ראש, וקרוע בגדים, והשוחט לעבודה זרה בשוגג - שאם עבדו, עבודתו כשרה.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים; (ב) שלא להקדיש בעל מום למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק דמו; (ה) שלא יקטיר חלב; (ו) שלא יקריב בעל מום עובר; (ז) שלא יקריב בעל מום, אפילו בקרבנות הגויים; (ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשין; (י) להקריב מיום שמיני והלאה; (יא)

עובר או תמימה, ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע - אם מתה קדם שתפדה, תקבר בשאר הקדשים התמימים; מפני שהיא צריכה העמדה והערכה - שומה, והרי כבר מתה, כמו שבארנו בערכין. ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרססת, ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב ולדה. נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר שנפדית - הולד אסור [לשימוש], ואינו נפדה. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו, מתפס [מקדיש] זה הולד לשם אותו הנזבח [שהוקדשה אמו] - לפי שאינו יכול להקריבו מכלל אמו, מפני שבא מכלל קדשה [של אמו שהיא] דחוייה. **יב.** כל פסולי המקדשין, כשיפדו - מתר לשחט אותן בשוק השבחים, ולמכר אותן שם בשוק, ולשקל בשרם בליטרא [במשקל] כשאר החלין, חוץ מן הבכור ומן המעשר, מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדמיהם [מפני התחרות]. שאר הקדשים שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותה בחלין בשוק; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר - אין שוחטין אותם בשוק השבחים, ואין מוכרין אותם שם. אפלו התפס בכור לבדק הבית - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק; שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור.

חוץ מן הבכור ומן המעשר - מעשר בהמה, שהמטיל מום בתמורתו אינו לוקה, לפי שאינו ראויין לקרבן, כמו שיתבאר במקומו. וכן המטיל בתשיעי של טעות עשירי, אינו לוקה.

י. המקדיש בעלת מום למזבח - אף על פי שלוקה, הרי זו נהקדשה, ותפדה בערך [בשומת] הכהן, ותצא לחלין, ויביא בדמיה קרבן. וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה מום. ומצות עשה היא לפדות קדשים שנפל בהן מום, ויצאו לחלין ויאכלו, שנאמר: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" - מפני השמועה למדו, שהכתוב מדבר בפסולי המקדשין שיפדו. ויכר בארנו בערכין, שזה שנאמר: "ואם כל בהמה טמאה, אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה", שהוא מדבר בבעלי מומין שיפדו.

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר? שהמקדיש בעלת מום קבוע - אם ילדה והיא קדש - [לפני שנפדתה], יפדה הולד ויצא לחלין אף על פי שהוא תמים, כדי שלא יהיה טפל [הוולד] חמור מן העקר [האם- שאינה קרבה]. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חלין. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ב"ט כסלו' טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות מעשה הקרבנות פרק טו

א. האומר: 'ילדה של זו עולה, והיא - אמה - שלמים' - דבריו קיימין. 'היא שלמים, וילדה עולה' - אם לכך נתפנו, דבריו קיימין; ואם אחר שגמר בלבו [- שהתכוון] והוציא בשפתיו שתהיה שלמים, חזר בו ואמר 'ילדה עולה' - אף על פי שחזר בו בתוך כדי דבור [- מיד], הרי ילדה שלמים; שאין חזרה בהקדש, ואפלו בתוך כדי דבור.

ב. האומר: 'גדה של זו עולה, או רגלה של זו עולה' - תמכר לחיבי עולות, ודמיה [הכסף ממכירתה] חלין חוץ מדמי אותן האברים; והוא [בתנאי]: 'שהיה זה המחביב עולה שקנה אותה, נדר עולה בדמים קצובים' [- ובהנחה זו שווה כפי נדרו]. האומר: 'לבה' או 'ראשה של זו עולה' - הואיל והקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הרי בלה עולה; הקדיש אבר אחד מן העוף, הרי זה ספק אם נתקדש בלו או לא נתקדש.

ג. האומר: 'בהמה זו, חצייה עולה וחצייה שלמים' - קדשה; ואינה קרבה, אלא תרעה עד שיפל בה מום, ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה, ובחצי דמיה שלמים. היה מחביב חטאת, ואמר: 'חצייה חטאת וחצייה עולה' או

'שלמים', או שאמר 'חצייה עולה' או 'שלמים', וחצייה חטאת - הרי היא תמות, כמו שיתבאר בחטאות המתות. **ד.** בהמת השתפין שהקדיש אחד מהם חצייה שלו, וחזר ולקח [קנה] החצי האחר והקדישו - הרי זו קדשה וקרבה; אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה [שלא יכלה להיקרב] כשהקדיש חצייה - אין הדחוי מעקרו דחוי; ואף על פי שהוא קדשת דמים, הואיל והיא בעלי חיים, אין בעלי חיים נדחים, והרי נראית [ראויה] בלה להקרבה - לפיכך תקרב; ועושה תמורה [- אם יחליף זו באחרת גם השניה תהיה קדושה].

ה. האומר: 'דמי בהמה זו עולה', או 'הרי זו לעולה' - אם היתה ראויה לקרב עולה - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה. ואם אינה ראויה - תמכר, ויביא בדמיה עולה.

ו. אמר על בהמה טמאה, וכיוצא בה מאסורי הקרבן שאין קדשה חלה עליהן: 'הרי אלו עולה' - לא אמר כלום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח; אמר: 'הרי אלו לעולה' - ימכרו, ויביא בדמיהן עולה.

ז. האומר: 'דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום שלמים', או 'שלמים', או 'שלמים דמיה כל שלשים יום, ולאחר שלשים יום לעולה' - דבריו קיימים;

ח. האומר: 'אחד מכבשי הקדש', ו'אחד משורי הקדש', והיו לו שנים - הגדול שבהן הקדש. היו שלשה - הגדול שבהן הקדש, וחוששין לבינוני; כיצד יעשה? ימתין לבינוני עד שיפיל בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבדו. ואם אמר: 'שור שבשורי הקדש' - הגדול שבהן הקדש, ואין חוששין לבינוני.

ט. פרש אחד מהם, ושכח [מי מהם], או שאמר לו אביו: 'אחד מהם הקדש' - הרי זה מקדיש גדול שבהם, ואחר כך יצא ידי חובתו; וכן הנודר עולה מן הפקר, וקבע נדרו, ושכח מה קבע, אם שור אם עגל - הרי זה זביא שור. וכן אם קבע בפכשים ושכח מה קבע - זביא איל; קבע בעזים ושכח - זביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו - זביא שור ואיל ושעיר; ואם נסתפק לו שמה בעוף קבע עולתו - יוסיף תור וכן יונה.

י. נדר תודה או שלמים, וקבע נדרו בפקר, ושכח במה קבעו - זביא פר ופרה; וכן אם נסתפק לו בפכשים - זביא איל ורחל; נסתפק לו בעזים - זביא שעיר ושעירה. שכח באיזה מין קבע נדרו - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה. האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או בן יונה; פרש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן יונה. יא. האומר: 'הרי עלי למזבח' - זביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב כלל למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פרש נדרו, ושכח מה פרש - זביא מכל דבר שקרב כלל למזבח; לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת עוף, ומנחת נסכים, ולבונה, וזין בפני עצמו [חץ מהיין שמביא עם מנחת נסכים].

יב. אומר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - זביא פכש, שאין לה דבר שקרב בסלע למזבח אלא פכש; פרש, ושכח מה פרש - זביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.

יג. האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. הרי עלי עצים' - לא יפחת משני גזרים, עבין פמחוקות [מיושרת ומחוקה עם שפת הכלי] וארץ אמה; 'הרי עלי עץ' - מביא גזר אחד, ארפו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים, זביא.

יד. מי שנדר או התנדב שמן, כיצד עושין בו? קומץ ממנו קמץ, ונותן עליו מלח, וזורקו על גבי האש, והשאר נאכל לפהנים כשיירי מנחות. וכיצד עושין בין הבא בפני עצמו? נותן עליו מלח, ומנסכו כלל על גבי השיתין ככל הנסכים. והלבונה הבאה בפני עצמה - נותן עליה מלח, ובלה לאשים.

טו. מי שנדר נדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי נתחייב בקרבן זה; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החלין.

טז. אומר: 'הרי עלי תודה מן החלין, ולחמה מן המעשר' - לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי נדר בקרבן תודה, והתודה אינה באה אלא עם הלחם.

יז. פרש ואמר: 'הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני, ולחמה מן החלין' - יש לו להביא כמו שנדר; ואם

ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום, מביא בהן כמו שנדר; ואם הקריבן לאחר שלשים יום, מביא כמו שנדר. ח. היתה לו בהמה מעברה, ואמר: 'אם ילדה זכר, הרי הוא עולה, ואם נקבה, זכחי שלמים' - ילדה זכר, יקרב עולה; נקבה, תקרב זכחי שלמים; ילדה זכר ונקבה - הוזכר יקרב עולה, והנקבה זכחי שלמים. ילדה שני זכרים - האחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חלין; וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה תמכר לצרכי שלמים, ודמיה חלין. ילדה טמטום [שאין ניכר בו סימן זכר ונקבה] ואנדרוגינוס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד] - אינן קדשים, והרי הן חלין כמו שבארנו; והמקדיש עבר במעי בעלת מום, וכיוצא בה - הרי זה קדוש.

יום שני

הלכות מעשה הקרבנות פרק טז

א. הנודר גדול, והביא קטן - לא יצא; קטן, והביא גדול - יצא. כיצד? אומר: 'הרי עלי עולה' או 'שלמים' 'פכש', והביא איל, או שנדר עגל והביא שור, גדי והביא שעיר - יצא.

ב. נדר עולה מן הפכשים או מן האילים, והביא פלגס [כבש בן שנה ול' יום, שאינו כבש ואינו איל] - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא; וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה, והביא [מהם ב:] תחלת הצהוב שבה ושבה - הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר - לא יצא. ג. הנודר סתם, מביא מן הגדולים שבמין שנדר; ואם אותו המקום גילין לקרות בסתם לאחד מן המינין, מביא כאנשי המקום. כיצד? נדר עולה מן הפקר, זביא שור. אומר: 'הרי עלי עולה' - אם דרך אנשי המקום לקרות 'עולה' סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה [יחידה] אחת, תור או בן יונה; ואם דרך שאין קוראין 'עולה' סתם אלא לעולת בקר, זביא שור. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שנדר שור או איל או פכש או עגל וכיוצא בהן - לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין, מפני שדמיו מועטין; ואינו חייב להביא היפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו, אלא זביא הבינוני. ואם הביא הכחוש, יצא ידי נדרו. ה. האומר: 'הרי עלי שור שזה מנה' - זביא שור ששנה מנה באותו מקום, חוץ מנסכיו [יין ומנחה הבאים עמו]; הביא שנים במנה, לא יצא.

ו. האומר: 'שור זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, זביא בדמיו שנים; ואפילו הביא בדמיו איל אחד, יצא. אומר: 'שני שורים אלו עולה', ונפל בהן מום - אם רצה, זביא בדמיהן אחד. 'איל זה עולה', ונפל בו מום - אם רצה, זביא בדמיו פכש; וכן אם נדר פכש ונפסל - אם רצה, זביא בדמיו איל.

ז. אומר: 'הרי עלי עולה', והפריש שור, ונגנב - פוטר עצמו בשוה. אומר: 'שור זה ודמיו עלי עולה', הקבע [נקבע נדרו לשור]; ואם נפסל, לא יביא בדמיו אלא שור.

[נ- שיכול להתערבב], אין הבדלילה [בפועל] מעצבת בו; וכל שאינו ראוי לבדלילה, הבדלילה מעצבת בו'.

ז. אומר: 'הרי עלי מאה אחד ועשרים עשרון' - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד בכלי שלישי. אומר: 'הרי עלי עשרון' - מביא עשרון אחד. 'הרי עלי עשרונות' - יביא שנים; פרש נדרו, ושכח כמה עשרון פרש - יביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח כמה עשרון פרש, ובאיזה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מתמשתן [מחמשת מיני מנחות].

ח. קבע נדרו, ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר - הרי זה מביא מאחד ועד ששים, בששים כלי. כיצד? מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באיזה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלי מכל מין; ונמצא מביא מכל מין אלה ושמונה מאות וששים עשרון.

ט. האומר: 'הרי עלי מנחת שעורים', או 'מנחת חצי עשרון', או 'מנחת שלא שמן ולבונה' - הרי זה פטור, שלא התנדב דבר שכתובו מקריבין. אומר: 'הרי עלי מנחה מן השעורים', או 'מן העדשים', או 'מנחה בלא שמן ולבונה', או 'מנחה חצי עשרון' - שואלין אותו; אם אומר: 'לא נדרתי אלא על דעת שמותר להקריב כזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה, לא הייתי נודר' - הרי זה פטור; ואם אומר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר בדרך שמקריבין' - הרי זה חייב להקריב בדרך שמקריבין.

י. נדר עשרון ומחצה, ואמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי נודר בדרך המתנדבין' - הרי זה מביא שנים. אומר: 'הרי עלי קמח', או 'הרי עלי חצי עשרון', ולא הזכיר שם מנחה - הרי זה פטור, כמי שלא נדר מעולם. וכן האומר: 'הרי עלי תודה בלא לחם', 'זבח בלא נסכים' - הרי זה פטור; ואם אומר: 'אלו הייתי יודע שאין מקריבין כן, הייתי נודר בדרך הנודרין' - הרי זה חייב להביא בדרך המקריבין. יא. האומר: 'הרי עלי לחמי תודה' - יביא תודה ולחמה; שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה, וסוף הקרבן הזכיר. אומר: 'הרי עלי לחם לפטר תודתו של פלוני' - יביא לחם תודה עם תודת חברו.

יב. מתנדב אדם או נודר זין בפגי עצמו. ואין מתנדבין לג זין, ולא שני לגין - שאין בנסכים לא לג ולא שנים; ואין מתנדבין חמשה - שאין חמשת לגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת, ולא לנסכי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה, וארבעה, וששה, ומששה ומעלה - מפגי שהן ראויין לנסכי בהמות.

יג. כיצד? נדר שבועה, הרי הן בנסכי כבש ואיל; נדר שמונה, הרי הן בנסכי שני אילים; תשעה, הרי הן בנסכי שור וכבש, או בנסכי שלשה כבשים; נדר עשרה, הרי אלו בנסכי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם. יד. נדר חמשת לגין - אומרין לו: 'השלם ששה', שהרי

הביא הכל מן החלין, יצא. וכן אם פרש ואמר: 'הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר' - יביא; ולא יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו בהמה שהיא ממעות מעשר שני. ואף על פי שפרש שביא לחמה מן המעשר, לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני, שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החלין, כמו שבארנו: לפי שנאמר בהן: 'והקריב המקריב קרבנו' - עד שיהיו משלו, ולא יהיה בהן צד [שייכות] לגבוה [לה'] כלל.

יום שלישי

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז

א. הנודר מנחה מאפה תנור - לא יביא מאפה כפח [מין תנור], ולא מאפה [שנאפה על] רעפים [שחוממו], ולא מאפה יורות הערבים [גומא בקרקע שאופין בה].

ב. האומר: 'הרי עלי במחבת', והביא במרחשת [מין מחבת], 'במרחשת', והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא; ואם אומר: 'זו להביא במרחשת', והביא במחבת, או 'במחבת', והביא במרחשת - הרי זו פסולה. וכן כל כיוצא בזה. וכן האומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביאם בשני כלים, או 'בשני כלים', והביאם בכלי אחד - מה שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא, שנאמר: 'כאשר נדרת לה'.

ג. 'אלו להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, 'אלו להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד - הרי אלו פסולין. לא קבעו בשעת הנדר, אלא אומר: 'הרי עלי שני עשרונות', ובשעת הפרשה קבעו והפרישן בשני כלים, וחוור והביאן בכלי אחד - הרי אלו פשרים, שנאמר: 'כאשר נדרת', ולא כאשר הפרשת. אומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד', והביא בשני כלים, אמרו לו: 'בכלי אחד נדרת' - הקריבם בשני כלים, הרי אלו פסולין; הקריבם בכלי אחד, הרי אלו פשרים.

ד. אומר: 'הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים', והביא בכלי אחד, אמרו לו: 'בשני כלים נדרת' - הקריבן בשני כלים, הרי אלו פשרים; הקריבן בכלי אחד, הרי אלו פשתי מנחות שנחתערכו [נ- שאם יכול לקמח מכל אחת לבדה - כשירות].

ה. האומר: 'הרי עלי מנחה' - יביא אחת מתמשת מיני מנחות הפאות בנדר ונדבה; אומר: 'הרי עלי מנחות' - יביא שני מיני מנחות מתמשתן; אומר: 'הרי עלי מין מנחות' - יביא שתי מנחות ממין אחד. 'הרי עלי מיני מנחות' - יביא שתי מנחות משני מינים; וכן אם אומר: 'מיני מנחה' - יביא שני מינים. קבע נדרו במין מהן, ושכחו - מביא חמשתן.

ו. אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יותר מששים עשרון; ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי שני; שאין יכולין להבדיל באחד אלא ששים, אבל יותר על ששים אין נכללין. אף על פי שאין הבדלילה מעצבת כמו שבארנו, אמרו חכמים: 'פל הראוי לבדלילה

ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים - יבאר בהמשך - הואיל ואינו ראוי לבוא עתה בפנים, פטור.

ח. איזה הוא מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבעת ימי הלדה, ותורין שלא הגיע זמנן - שטרם הזהיבו כנפיהם, ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהן היום, שאין השני ראוי עד למחר.

ט. ואיזה הוא מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדין לא הגיע זמן בעליו להקריבו. כיצד? הזב והזבה והיולדת ששחטו חטאתן בחוץ בתוך ימי ספירה [לטהרת], פטורין; וכן מצרע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי ספירה, פטור; שעדין לא נראה - נהיו ראויין בעלי הקרבנות האלו לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה, חייבין; שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם הן עקר הפירה. וכן נזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי נזירות, פטור; הקריב עולתו או שלמיו בחוץ, חייב; שהחטאת היא המעפכת אותו, והיא עקר הנזירות. י. אשם תלוי - מסופק אם חטא וחטאת העוף הבאה על הספק - אשה שהפילה וספק אם זכר או נקבה ששחטו בחוץ - פטור, שהרי לא נקבע האסור [והקרבן בא מספק]. אשם מצרע ששחטו בחוץ שלא לשמו - חייב, הואיל ושללא לשמו ראוי בפנים וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחטתו בחוץ, כך הוא פטור על העליתו [הקרבנות].

יא. שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ - אם עד שלא התודה עליהן, חייב כרת על שניהן, הואיל וראויין לבוא לפני ה' לודוי; ואם אחר שהתודה - פטור על המשתלח [לעזאזל], שהרי אינו ראוי לבוא לפני ה'. יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיתפתחו דלתות ההיכל - פטור; שהרי הן מחסרים מעשה - כי בשחיטה על הדלתות להיות פתוחות, ואחר כך יהיו ראויין לקרב לפני ה', כמו שבארנו. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו בשאר ימות השנה - בין לשמו בין שלא לשמו - חייב; שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.

יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח - שהקדישה בעודה ברחם - אסור לשחט אותה - את האם - בחוץ; ואם שחט - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה [עוברת] לבוא לפני ה'. יד. גנב והקדיש, ואחר כך שחט בחוץ - חייב. ומאימתי העמידה בראשונה, כדי לחיבו עליה כרת? משעה שהקדישה; והוא ששחטה אחר יאוש [בעלים מהגניבה]; אבל לפני יאוש, אינה קדושה.

טו. היתה בהמה פלה בחוץ וצוארה בפנים, ושחט חייב, שנאמר: "אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה". אחד השוחט במקדש ושאר גוף בהמה לחוץ, או שהיה גופה בפנים וצוארה בחוץ - חייב, עד שתהיה בהמה פלה במקדש, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו". אבל השוחט בגגו של היכל - אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל, הרי זה פטור. טז. שנים שאחזו בספיין ושחטו בחוץ - פטורין, שנאמר: "אשר ישחט... או אשר ישחט" - אחד, ולא שנים. ואחד

קבצן לקרבן; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי אינן ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון, והיא צריכה לג אחד שמן.

טו. האומר: 'הרי עלי זין' - לא יפחות משלשת לגין; 'הרי עלי שמן' - לא יפחות מלג. פרש נדרו, ושכח כמה לגין נדר מן הזין או מן השמן - יביא מאה וארבעים לג; שאין לה יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ויהיו הנסכים בו ביום מאה וארבעים ולג שמן וכמותם זין, כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין.

יום רביעי

הלכות מעשה הקרבנות פרק יח

א. כל הקרבנות פלן - בין קרבנות בהמה ועוף, בין קרבנות מנחות - מצות עשה להקריבן בבית הבחירה, שנאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך". וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן, מחוץ לארץ לבית הבחירה, שנאמר: "רק קדשיך אשר יהיו לך, ונדרריך, תשא ובאת אל המקום" - מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שאין מדבר אלא בקדשי חוץ לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה.

ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה". ואם הקריב במזיד - חייב כרת, שנאמר: "אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא יביאנו, ונכרת"; ואם הקריב בשוגג, מביא חטאת קבוצה - רגילה.

ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה - אף על פי שלא העלה [הקריב] אותו - אם היה מזיד, חייב כרת, שנאמר: "אשר ישחט שור או כשב או עז... דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך, ונכרת". ואם שחט בשוגג, מביא חטאת קבוצה. ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש - סמיכות הפסוקים; נאמר: "שם תעלה עלתיך", ונאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך". מה העליה [ההקרבנה] בחוץ שענש עליה - הזהיר עליה בפרוש, שנאמר: "השמר לך פן תעלה עלתיך", אף עשה שבכללה השחיטה, שענש עליה בפרוש - הרי הוא מזהר עליה, שלא ענש הכתוב אלא אם בן הזהיר.

ה. השוחט קדשים והעלה אותם בחוץ, חייב שתיים - אחת על השחיטה, ואחת על ההעליה. וכן אם שחט בפנים והעלה בחוץ - חייב על ההעליה; וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חייב על השחיטה.

ו. אינו חייב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב למזבח, אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח או מחטאות המתות - הרי זה פטור, שנאמר: "לפני משכן ה'" - כל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' אין חייבין עליו.

נקמצה - פטור, שאין הקמץ ברור ומבדל; קמצה, וחזר קמצה לתוכה, והקריב פלה בחוץ - חזב.

ו. [במנחות:] היוצק [שמן], והבולל, והפזות [וחזר לפתיתים], והמולח, והמניף, והמגיש [למזבח], והמסדר את השלחן [לחם הפנים], והמטיב את הנרות, והקומץ, והמקבל דמים, בחוץ - פטור, לפי שכל אחד מאלו אינו גמר עבודה, ונאמר: "אשר יעלה עולה". מה העליה [הקדשה] שהיא גמר עבודה - אף כל שהוא גמר עבודה, חזבין עליו.

ז. פרה אדמה ששרפה חוץ ממקום שרפתה, וכן שעיר המשתלח [לעזאזל] שהקריבו בחוץ אחר שהתנדב עליו - פטור, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו" - כל שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד, אין חזבין עליו. אבל קדשים פסולין שהיה פסולן בקדש - אם העלה מהן בחוץ, חזב. כיצד? בגון הלקן, והיצא [מהעזרה], והטמא, ושנספסל במחשבת העובד [- שחשב מחשבה הפוסלת] - שפולן נשרפים, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין - אם עבר והעלה מהן בחוץ, חזב, שנאמר: "לעשות אותו לה" - כל הנעשה לה' חזבין עליו, ואלו נעשו לה'.

ח. כל דבר שחזבין על העליתו בחוץ - בין שהעלה ממנו כזית בחוץ, חזב; בין שהעלה בפנים תחלה ושיר ממנו כזית והעלהו בחוץ, בין שהניח הכל בפנים [ולא הקריב] ולקח ממנו כזית והעלהו בחוץ. אבל אם חסר אותו דבר הקרב כל שהוא בפנים, והעלה שאריתו בחוץ - פטור. ט. כיצד? הקמץ או הלבונה, והאמורין, והעולה, והמנחה הנשרפת, והנסכין, שחסרו מקצתם בפנים, והקריב שאריתן בחוץ - פטור; שהרי נאמר: "לעשות אותו" - על השלם הוא חזב, ואינו חזב על החסר. הוציאו שלם, וחסר בחוץ, והעלהו - הרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה.

י. העלה אבר שאין בו כזית בשר, והיה העצם משלימו לכזית - חזב, מפני שהוא מחבר; היה מלח משלימו לכזית - הרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה. ועולה ואמוריה מקטרפין לכזית.

יא. העלה [אבר] וחזר והעלה [אבר נוסף] - חזב על כל אבר ואבר. ורק [דס] והעלה [איברים] - חזב שתיים; שהרי חלק הכתוב בין מעלה לעושה, שהרי נאמר: "אשר יעלה עולה", ונאמר: "לעשות אותו". העלה אבר חסר - פטור, שנאמר: "לעשות אותו", על השלם הוא חזב.

יב. שנים שאחזו באבר והעלוהו בחוץ - חזבין, שנאמר: "איש איש אשר יעלה עולה" - אפלו איש ואיש שהעלה, חזבין.

יג. הזורק מקצת מתנות [של דס] בחוץ, חזב. המקבל דם חטאת בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן בפנים - חזב על הנתן בחוץ, שהרי פלו ראוי לקרב בפנים; ואם נתן ממנו בפנים וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן שיריים. אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן בחוץ, או אחד בחוץ ואחד בפנים, או אחד בפנים ואחד בחוץ - הרי זה חזב.

ששחט בחוץ - אף על פי שלא נתפזן לשחט קדשים אלו לה' - הרי זה חזב, שנאמר: "דם יחשב לאיש ההוא, דם שפך" - אף על פי שנה הדם במחשבתו בדם הנשפך, לא קרנן - הרי זה חזב.

יד. השוחט בחוץ בלילה - חזב, הואיל והשחיטה [של חולין] בלילה כשרה בחוץ. וכן אם העלה [בחולין] בלילה מזה ששחט [- אותה שנשחטה] בחוץ בלילה - חזב על ההעלה; אבל אם שחט בפנים [במקדש] בלילה והעלה בחוץ - פטור, לפי שלא העלה אלא דבר פסול, שאין לו שחיטה כשרה בלילה במקדש. וכן אם קבל בכלי חל בפנים וזרק בחוץ - פטור.

יח. וכן המולק [שחיטה מיוחדת בעוף] את העוף בחוץ, פטור; ואם העלהו, פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ - חזב על ההעלה; שחטו בפנים והעלהו בחוץ - פטור, שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב. שחט את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חזב שתיים; שהשחיטה בחוץ כשרה, והרי היא כמליקה בפנים.

יום חמישי

הלכות מעשה הקרבנות פרק יט

א. אין המעלה בחוץ חזב עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ; אבל אם העלה על הסלע או על האבן - פטור; שאין קרוי קרבן אלא על המזבח, ואף על פי שהוא בחוץ - שנאמר: "ויבן נח מזבח". ואינו חזב עד שיעלה לשם, שנאמר: "לעשות אותו לה".

ב. אינו חזב אלא על העלית דבר הראוי לאשים או למזבח, בגון העולה - שנאמר: "אשר יעלה עולה"; מה עולה שראויה לאשים - אף כל שראוי לאשים הוא שחזבין על העליתו בחוץ.

ג. מכאן אמרו חכמים: הזורק את הדם, או המקטיר אברי עולה, או אמורין [אברים], או קמץ [ממנחה], או לבונה, או קטרת, או מנחת כהנים, או מנחת נסכים, או המנסף שלשה לגין זין, או שלשת לגין מים, בחוץ - חזב, שנאמר: "לא יביאנו לעשות אותו" - כל המתקבל בפנים, חזבין עליו בחוץ.

ד. אבל הזורק שירי הדם בחוץ, אפלו שירי דמים הפנימיים [- חטאות שמזין דמן בהיכל] - פטור; שזריקת שירי הדם - שירי מזנה הם, ואינן מעבדין. וכן המנסף זין או מים פחות משלשה לגין בחוץ - פטור, בין בשאר ימי השנה בין בחג; הואיל וחסר השעור, הרי אינן ראויין להתקבל בפנים. וכן המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר שלמים, בין של יחיד בין של צבור, משירי מנחות, משתי הלחם, מלחם הפנים, בחוץ - פטור; שכל אלו ראויין לאכילה, לא לאשים.

ה. המעלה את הבקמה פלה בחוץ - חזב מפני האמורין; ואף על פי שלא הפרישן, אין בשר הזבח חוצץ, וכאלו הקטיר האמורין בפני עצמן. אבל המעלה מנחה שלא

קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו, שאי אפשר שיגריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות. ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים; וכן מחסרי כפורים [י. טמא שטבל וטהר וטרם הקריב קרבנו] מקריבין כפרתן אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן לערב. ה. ערב פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להן פנאי לשחט פסחיהן; ואם חל ערב פסחים להיות ערב שבת, היו שוחטין אותו בשש ומחצה בתחלת זמנו, וקרב בשבע ומחצה - כדי שיהיה להן רוח ביום לצלות קדם שיגנס השבת. ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים, מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום; ומקטירין אברי עולות והאמורין עד חצי הלילה, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. ואברין ואמורין שלא נתאכלו, בין מן התמיד בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר, שנאמר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר". ז. אברים של תמיד דוחין את הטמא [י. שאם נעשה בטומאה קרב בטומאה] ואינן דוחין את השבת, אלא בערב שבת בלבד מקטירין אברי תמיד של ערב שבת; שהתמיד - תחלתו דוחה שבת, וסופו אינו דוחה. חלבי שבת - קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת; אבל אין קרבין בלילי יום הפורים, שנאמר: "עלת שבת, בשבתו" - ולא בשבת אחרת [ויום כיפור נקרא שבת], ולא עולת חל ביום טוב. ח. ארבעה עשר [בניסן] שחל להיות בשבת - מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהן כחלבי שבת. ט. אין פוחתין [לא יהיו פחות] מעשה טלאים המבקרין [בדוקים מומין] בלשכת הטלאים שבמקדש; ויהיו מוכנים קדם יום הקרבה, בארבעה ימים. אף על פי שהיו מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קדם השחיטה לאור האבוקות; ומשקין אותו מים בכוס של זהב, כדי שיהיה נוח להפשט [העור]. י. כמעשה תמיד של שחר, בן מעשה תמיד של בין הערבים; והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה הקרבנות. ולא היו כופתין את הטלה, שלא יחקו את המינין [עבודה זרה]; אלא אוסרין ידיו ורגליו בידיהן; וכן היתה עקדתו, ראשו לדרום ופגיו למערב. יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שניה, ושל בין הערבים - על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה, כדי שיהיה כנגד השמש; דברי קבלה [ממשה מסיני] הן, שיהיו נשחטין כנגד השמש. יב. טעו או שגגו, אפלו הידו, ולא הקריבו תמיד של שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים אמורים? בשנתחגף המזבח. אבל היה מזבח חדש, שעדין לא קרב עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים; שאין מחנכין [חונכין] מזבח העולה אלא בתמיד של שחר.

יד. הקמץ והלבונה של מנחה, שהקריב אחד מהן בחוץ, או הקריב אחד בפנים והשני בחוץ - חיב; וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים שהקריב אחד מהן בחוץ, או אחד בפנים ואחד בחוץ - חיב.

טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלה חוץ לעזרה - חיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מתר להקריב אף על פי שאין שם בית, שקדשה ראשונה קדשה לשענה [לזמנו] וקדשה לעתיד לבוא [לנצח], כמו שבארנו.

טז. השוחט קדשי [שהתקבלו מ:] גויים בחוץ, חיב; וכן המעלה אותן בחוץ. והגויים מתירין להקריב עולות לשם בכל מקום, והוא שיקריבו בכמה שיקנו. ואסור לסיען ולעשות שליחותן, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומתיר להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא.

ברוך רחמנא דסייען

יום שישי

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום; (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז) שיקריב בהן גדול מנחה בכל יום, והיא הנקראת 'תביתין'; (ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים; (י) מוסף ראשי קדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב) להקריב עמר התנופה; (יג) לספור כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת; (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף יום צום; (יח) מוסף חג; (יט) מוסף שמיני עצרת. ובאר מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות תמידין ומוספין פרק א

א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והן הנקראין 'תמידין', אחד בבקר ואחד בין הערבים, שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד".

ב. ואימתי זמן שחיטתן? של בקר - שוחטין אותו קדם שתעלה החמה, משאייר פני כל המזרח; ופעם אחת דחקה שעה את [י. נאנסו] הצבור בבית שני, והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום.

ג. תמיד של בין הערבים, שוחטין אותו משיאריך [שינטה] הצל [למזרח] ויבר לכל שהאריך, והוא משש ומחצה ומעלה, עד סוף היום; ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחלת זמן שחיטתו? מפני הקרבנות של יחיד או של צבור; לפי שאסור להקריב קרבן כלל קדם תמיד של שחר, ולא שוחטין

שבת קודש

הלכות תמידין ומוספין פרק ב

א. מצות עשה להיות אש יקודה תמיד על המזבח, שנאמר: "אש תמיד תוקד על המזבח"; אף על פי שהאש ירדה מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט - שנאמר: "ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח".

ב. בבקר עורכין עצים, ועושים בראש המזבח מערכה גדולה של אש - שנאמר: "ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר"; וכן מצוה לעלות בשני גזרין של עץ עם תמיד של שחר, יתר על עצי המערכה - שנאמר: "ובער עליה הכהן עצים בבקר". וכן מוסיפין שני גזרין עם תמיד של בין הערפים, שנאמר: "וערכו עצים על האש" - מפי השמועה [מסורת ממשא רבינו] למדו, שבתמיד של בין הערפים הפתוב מדבר.

ג. שני גזרין של בין הערפים - מעלין אותן שני כהנים, כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו, שנאמר: "וערכו", הרי כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד.

ד. שלש מערכות של אש עושים בראש המזבח בכל יום: ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות; ומערכה שנייה בצדה - קטנה, שממנה לוקחים אש במחתה להקטיר קטרת בכל יום; ומערכה שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיום מצות האש, שנאמר: "אש תמיד תוקד".

ה. מפי השמועה [מסורת ממשא רבינו] למדו, שזה שנאמר: "על מוקדה על המזבח", זו מערכה גדולה; "ואש המזבח תוקד בו", זו מערכה שנייה של קטרת; "והאש על המזבח", זו מערכה שלישית של קיום האש. אבל אברים ופדרים שלא נתאכלו מבשר, נותנין אותן בצדי מערכה גדולה.

ו. המכבה אש המזבח - לוקה, שנאמר: "לא תכבה"; אפלו גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל המזבח וכבה - לוקה. אבל אש מחתה, ואש מנוחה שהכניסה במזבח להדליק ממנה - אף על פי שפכה אותן בראש המזבח, פטור; שהרי נתקה [נלקחה] למצוה אחרת, ואין אני קורא בהן אש המזבח.

ז. כשמסדר עצי מערכה גדולה, מסדר אותה במזרח המזבח; ויהיה מראיה שהתחיל לסדר מן המזרח. ורוח היה בין הגזרין. וראשי הגזרין הפנימיין היו נוגעין בדתן [אפר] שבאמצע המזבח, והוא הנקרא 'תפוח'.

ח. ואחר שמסדר מערכה גדולה, חוזר ובורר עצי תאנה יפים, ומסדר מערכה שנייה של קטרת ממנגד קרן מערבית דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה [היה מניח עצים באופן שיוותרו לאחר השריפה כמויות] כמו חמש סאין גחלים. ובשבת עושים בה כמו שמונה סאין גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים.

ט. מערכה שלישית של קיום האש - עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש; ולא יצית

האש למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו מציתין, שנאמר: "ואש המזבח תוקד בו" - מכאן להצתה, שלא תהיה אלא בראשו של מזבח.

י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום - מצות עשה, שנאמר: "והרים את הדשן"; והיא עבודה מעבודות כהנה. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הכלים שמשמש בהן בשאר עבודות, שנאמר: "ויפשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, והרים את הדשן" - אינו אומר "אחרים" שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן הראשונות, לפי שאינו דרך ארץ שימוג כוס לרבו בפגדים שפשט בהם קדרה לרבו.

יא. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה עמוד השחר; ובקגלים - משליש אחרון של לילה; וביום הכפורים - מחצי הלילה.

יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם, טובל ולובש בגדי הרמה, ומקדש ידיו ורגליו; ואומרים לו: 'הזהר שמה תגע בכלי עד שתקדש ידך ורגליך'. ואחר כך לוקח המחתה, ושל פסח היתה; והיא היתה נתונה במקצוע [קרו וזית] בין כבש למזבח, במערכו של כבש. ונוטל את המחתה, ועולה לראש המזבח, ומפנה את הגחלים הילף והילף, וחותה מן הגחלים שנתאכלו בלב האש, ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון, ומהלך בארץ למזרח הפכש כמו עשר אמות כלפי הצפון, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הפכש שלשה טפחים, במקום שנותנין מראות העוף [- מעי העוף] ודתן [אפר] המזבח הפנימי והמנוחה. וחתיה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח - היא המצוה של כל יום.

יג. אחר שירד זה שתורם, רצין הכהנים ומקדשין ידיהן ורגליהן במהרה, ונוטלין את המגרפות [יעים] ואת הצנורות [שפודין], ועולין לראש המזבח, וכל אברי העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה - מחזירין אותן לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין [מספיקים] - סודרין [מסדרים] אותם בכבש כנגד הסוכב [אמצע המזבח]. ואחר כך גורפין הדשן [אפר] במגרפות מכל צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח [ערמת האפר], וגורפין מאותה הערמה בפסכתה, והוא כלי גדול שמחזיק לתך [- מידה גדולה של חצי כור]; ומורידין אותו למטה. ובקגלים לא היו מורידין אותו, אלא מניחין הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נואי למזבח. יד. כל מי שרצה מן הכהנים - ממלא מן הדשן שהורידו למטה, ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן; ואין להוציאת הדשן לחוץ פיס, אלא כל הורצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו חוץ לעיר, מניחין אותו במקום שאין הריחות מנשבות בו בחזקה, ולא הזרמים גורפין אותו; ולא יפזרנו שם - שנאמר: "וישמו", שיניחנו בנחת. ואסור להנות בו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"ט כסלו-ו' טבת ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב — הצווי שנגצטוינו לשמר את-המקדש ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-הלילה כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו יתעלה לאהרן: "ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב), כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד). ובלשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה ובניך אתם לפני אהל העדת — הפהנים מבפנים והלולים מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה סביבו. ובמקלףא אמרו בלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד — אין לי אלא בעשה, מנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתברר לך ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך) שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים". וידוע שפלטורין — שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד ובמסכת מדות.

המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשפית שמירת-המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם) וכבר בארנו במצוה כ"ב ממצות עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות עשה; וכך נבאר כאן, שבטול דבר זה — מצות לא-תעשה, ובלשון המקלףא: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד), אין לי אלא בעשה, ומנין בלא-תעשה? — תלמוד לומר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה), וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש תמיד ומדות.

המצוה הל"ה — הצווי שנגצטוינו שיהא לנו שמן עשוי כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה)

מוכן למשח בו כל-כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול מאחיו אשר-יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י), וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן וכל-כליו; אבל אין מושחים בו את-הכלים לדורות, לפי שבפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), שבמשיחתם של אלו — כלומר כלי המשכן — הקדשו כל-הכלים לעתיד לבוא, אמר יתעלה: "שמן משחת-קדש יהיה זה לי לדתיתכם" (שמות ל, לא). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות שמן כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתו לא תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר על לאו זה, אם הוא מזיד — חייב פרת, כמו שבא בפרטוב: "איש אשר-יזקח כמהו וכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק א' מפרטות (ה).

המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח בשמן המשחה שעשה משה זולת כהנים גדולים ומלכים בלבד, והוא אמרו יתעלה: "על-בשר אדם לא יסוף" (שם, לב). וברור, שהנמשח בו במזיד — חייב פרת, אמר: "ואשר יתן ממנו על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

יום שני

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות מגמר (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרת, כלומר: שיהיו אותן סממני תערכתו וביחס אותן המדות ויתפון להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתה לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה

לאו זה — לוקה. ובסוף מכות (כב.) אמרו, באשר
הזכירו מחיבי מלקות: "והא איבא המסיר בדי
הארון?" כלומר: שגם הוא לוקה. ואזהרתיה
מהכא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך שהיא מצות
לא-תעשה ולוקין עליה.

יום שלישי

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג — הצווי שנצטוו הלויים בלבד,
לעבד במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת
שערים (ופתיחתן), ואמירת השיר בעת הקרן
(קרבות מסויימים), והוא אמרו: "ועבד הלוי הוא
את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח, כג). ולשון ספרי
(שם): "שומע אני אם רצה — יעבד; ואם לא רצה
— לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא —
על-כרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת
עליו בהכרח. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים
הזאת בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו
משנה ז) ומדות (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן
בפרק ב' מערכים (יא). שאין אומרים שיר אלא
הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה זו בלשון אחר:
"ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים" (דברים
יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איהו
שרות בשם ה'? הוי אומר: זו שירה".

המצוה הע"ב — האזהרה שהזהירו הלויים
מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות
לכהנים, והכהנים — מלהתעסק בשום עבודה
מן-העבודות המיוחדות ללויים, לפי ששתי
המשפחות האלה, כלומר: הכהנים והלויים, לכל-
משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש. לפיכך באה
האזהרה מאתו יתעלה לשתייהן יחד, שלא תעבוד
אחת בעבודת האחרת — אלא כל-קבוצה כמה
שנצטווה, כמו שאמר: "איש איש על-עבדתו
ואל-משאו" (במדבר י, יט) ולשון הלאו שבא בהן
הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף אל-כלי הקדש
ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג)
אחר-כך חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו
גם-הם גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל
אתכם הלאו הזה. שפירושו שהזהרתם מלהתעסק

כמוה וכוונתו להרים תמורתה — חיב כרת, אמר:
"איש אשר-יעשה כמוה להרים בה ונכרת
מעמיו" (שם, לח) אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג
— מקריב חטאת קבוצה. וכבר נתבאר גם דיני
מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזהירו מלהקריב
שום קרבן במזבח הזהב שבהיכל, והוא אמרו
יתעלה: "לא-תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה
ונסך לא תסכו עליו" (שם ט) וכל-המקריב בו או
הזורק עליו זולת מה שמיוחד לו — לוקה.

המצוה הל"ד — שנצטוונו שישאוו הכהנים
את-הארון על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום
למקום, והוא אמרו יתעלה: "כיעבדת הקדש
עלהם בכתף ישאוו" (במדבר ז, ט). ואף-על-פי
שצווי זה נאמר אז ללויים, לא היה זה אלא מחמת
מעוט מספר הכהנים באותו הזמן, כי אהרן הוא
המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים
מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי המצוה חובה
על הכהנים, והם הנושאים אותו, כמו שנתבאר
בספר יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו,
כט). וכאשר צוה דוד להעביר את-הארון בפעם
השניה אמר בדברי הימים (דברי הימים-א טו, טו):
"וישאוו בני-הלויים (והכוונה לכהנים) את ארון
האלהים באשר צוה משה כדבר ה' בכתפם
במטות עליהם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
בצורה זו). וכן באשר הזכיר בדברי הימים (שם כד,
יט) חלקת הכהנים לעשרים וארבע משמרות
ואמר אחר-כך: "אלה פקדתם לעבדתם לבוא
לבית-ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם באשר צוהו
ה' אלהי ישראל", פרשו חכמים, שהוא רומז על
שעבודת הכהנים היא נשיאת הארון על הכתף,
וזהו שצוה ה' אלהי ישראל. ולשון ספרי (במדבר
ז, ט): "כמשפטם וגו' באשר צוהו ה' אלהי
ישראל — היכן צוהו? ולכני קהת לא נתן וגו'
בכתף ישאוו". הנה נתברר שזה מכלל המצות.

המצוה הפ"ו — האזהרה שהזהירו מלהוציא
בדי הארון (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מתוך
הטבעת, והוא אמרו יתעלה: "בטבעת הארון יהיו
הבדים לא יסרו ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על

נעדיפנו ונחלק לו כבוד וגדלה? לפיכך אמר: "והיו קדש" — הזרע המכבד פלו — תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים להם, ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפוזרים בגמרא מכות וחלין (קלב): ובכורות (מה): ושבת (נה): וזולתן.

המצוה הל"ו — הצווי שנצטוינו שיהיו הפהנים עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק לקבוצות): תעבד משמרת בכל שבוע, ולא תהיה יד הכל מערכת, אלא ברגלים בלבד, שאז כל-המשמרות עובדות בשנה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (אט, כב). שדוד ושמואל חלקום ועשאום כ"ד משמרות. ונתבאר בספ"ה (נה), שברגלים יד פלן שנה. והכתוב שנאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו' ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלוי העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח, רח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל-אות נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שעריך — בשעה שישראל מכנסין בשער (עיר) אחד (וזהו בירושלים) בשלשה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממקריב על האבות. מה-מקריב אבות זה לזה? אפה בשבתך ואני בשבתתי"; כלומר: הספקתם על סדור משמרות העבודה: כל-שבוע — משמרה. וכך פירשו התרגום (אונקלוס): פר ממטרתא דיייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של אותו שבוע). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספ"ה (נה).

יום רביעי

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

המצוה הל"ג — הצווי שנצטוינו הפהנים ללבוש בגדים מיחידים לכבוד ולתפארת, ואחר-כך יעבדו במקדש, והוא אמרו יתעלה: "ועשית בגדי-קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ב); ו"את-בגדי תקריב והלבשתם בתנת" (שם כט, ח),

בעבודתכם. והיא: כלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרב" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת הכהנים; כהנים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד לומר: גם-הם מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר לו: חזור לאחריך! שכבר אפה מתחייב בנפשו, שאני מן-השוערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו — חייב מיתה בידי שמים. וכן הפהנים לא יגשו לעבודת הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה פי אם במלקות. ובמכלתא: "אף אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרב" יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי הפהנים, הכהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של כהנים במיתה, ואין הכהנים על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב — הצווי שנצטוינו לגדל זרע אהרן ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה ו]כבוד קודמת וראשונה (לתת להם דין קדימה) ואפלו יסרכו לכך — לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה' יתעלה, כיון שלקחם לעבודתו והקרכת קרבנותיו, והוא אמרו: "וקדשתו פי את-לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה-לך" (ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גיטין נט): "וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על פרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוינו בה אנהנו ואינה תלויה ברצון הכהן, וכך אמרו: "קדשים יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על פרחם"; "והיו קדש" — לרבות בעלי מומין; שלא נאמר, כיון שזה אינו ראוי להקריב לחם אלהיו, מדוע

"ולא יזח החשן מעל האפוד" (שם, כח), אלא יהיה מחבר לו. ובסוף מפות (כא.) אמרו גם-כן, כשהזכירו מחיבי מלקות: והא איכא מזח את-החשן? ואזהרתיה מהכא מ"לא-יזח החשן" הנה נתבאר לך שהמזח — לוקה.

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהרנו מלהכנס למקדש או להורות בשום דבר מדיני התורה כשאנחנו במצב של שכרות, והוא אמרו יתעלה: "וְיִין וְשֵׁכָר אֶל-תִּשֶׁת וְגו' בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' וְלִהְיוֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'" (ויקרא י, ט"א). ולשון התלמוד (גזיר לזכור): "שְׁתֵּה רְבִיעִית (יין) אֶל יוֹרֶה". ויש בענש הלאו הזה חלוק, והוא: ששתווי יין אסור להם להכנס מבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל, ואם נכנס — חייב מלקות; ואם עבד כשהוא שתיי — חייב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן (שאר) המשפכים פרט ליין ועבד — חייב מלקות בלבד, לא מיתה; וכל-מי שמורה כשהוא שתיי, בין שהוא כהן או ישראל — הרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתיי יין או שאר המשפכים. ולשון ספרא (פרשת שמיני): "יין אל-תשת", אין לי אלא יין. מניין לרבות שאר משפכים? תלמוד לומר: "וְשֵׁכָר". אם כן למה נאמר יין? על היין במיתה ועל שאר כל-המשפכים באזהרה (במלקות). ושם אמרו: "מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד לומר: אִתָּה וּבְנִיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד". ושם אמרו: "יכול יהיו ישראל חייבין מיתה על ההוריה תלמוד לומר: "אִתָּה וּבְנִיךָ אִתָּךְ וְגו' ולא תמתי", אִתָּה וּבְנִיךָ במיתה, ואין ישראל חייבין מיתה על ההוריה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ד' מכרתות (יג.).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהרנו הכהנים מלהכנס למקדש כשהם מנולים בשערם (מגודלי שער), בדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את-שערם, והוא אמרו יתעלה: "רֹאשִׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ" (שם, ו), אמר התרגום: לא תרבון פרוע. וביחזקאל (מד, כ) באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו יתעלה במצרע: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו בספרא:

ואלו הם בגדי כהנה: שמנה בגדים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, מעיל וציץ) לכהן גדול וארבעה לכהן קדוש (כתנת, מכנסים, מגבעת, אבנט). וכל-פעם שעובד כהן בפחות מן-הבגדים המיוחדים לאותה העבודה או ביותר — עבודתו פסולה; ונוסף לכך חייב על כך מיתה בידי שמים, רצוני לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו בגמרא סנהדרין (פג.) מפלל מחיבי מיתה בידי שמים. ועל זה לא בא פסוק, אלא נאמר בכתוב: "וְהִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבִנֵּט וְגו' וְהִיִּיתָ לָהֶם כֹּהֵנָה" (שם, ט), וכא בפרוש (סנהדרין פג.): "בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם — אין כהנתם עליהם והיו להו זרים". ויתבאר לקמן (לא תעשה עד) שזר ששמש — במיתה. ואמרו בספרא (ויקרא ח, ח): "ויעש עליו את-החשן" — "פרשה זו למדה לשעתה ולמדה לדורות; למדה לשרות יום יום ולשרות יום הפורים. בכל-יום משמש בבגדי זהב (שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וביום הפורים משמש בבגדי לבן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). וכבר נתבאר בלשון ספרא, שלבישת בגדים אלו מצות עשה, והוא אמרם (ספרא אחרי-מות): "ומנין שאין אהרן לובש בגדים לגדלתו אלא כמקנים גזרת המלך? תלמוד לומר: ויעש כאשר צוה ה' את-משה" (ויקרא טז, לד). כלומר, שבגדים אלו, אף-על-פי שהם בתכלית היפי — שהם זהב ואבני שהם וישפה וזולתן מן-האבנים היקרות — לא יתפנו להתנאות בהם, אלא לקיים המצוה, שצוה ה' את-משה, בלבד; והיא, שילבש בגדים אלו תמיד במקדש. וכבר נתבארו דיני מצוה זו פלם בפרק ב' מזבחים (יח.) ובמקומות במסכת פורים (עא: עב.) וספד (ה.).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלקרוע פי (שפת) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול (כשפת הארג, משני צדדיו), והוא אמרו יתעלה: "כפי תחרא יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורעו במספרים וכיוצא בהן — חייב מלקות.

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהרנו מהסיר (להפריד) החשן מעל האפוד, והוא אמרו יתעלה:

מלהכנס לקדש הקדשים אפלו ביום הכפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה וזילתי בזמן העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא יכנס למקום שרשאי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים — הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת" — זה יום הכפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל-הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר: "אל-פני הפרכת אשר על-הארץ ולא ימות". הא כיצד? אל-פני הפרכת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כו:): אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים".

המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהירו הכהנים מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו: "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל גם לאו זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא, יב). ולשון ספרא (פרשת שמיי שם): "ומפתח אהל מועד" יכול בשעת העבודה ושלא בשעת העבודה, תלמוד לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", — הרי אומר בשעת העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם י, ז) אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת עבודה חייבין מיתה, מניין לכל-הכהנים שבכל-הדורות? תלמוד לומר: "כי-שמן משחת ה' עליכם". ודע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילוג את-המטה (את המת). וזהו פשט הכתוב באמרו: "ומן-המקדש לא יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח.), שאם מת לו מת — אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמתו לו לעבוד ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד.), אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן הדיוט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) — חלל; כלומר: כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אונן. והרי הוא

"יגדל פרע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם אל-תפרעו" — אל תגדלו. וכבר נכפל לאו זה בכהן גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י). וכפל אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזר ולאיתמר "ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת המת בלבד, אבל אם עשה כן שלא דרך אבלות יהיה מותר; לפיכך באר בכהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי שיהא נאחז. והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם שמש כשהוא פרוע ראש. ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג.) פרועי ראש, שנאמר: "ולא תמתו" (שם י, ו); אבל אם נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבד — הרי זה באזהרה, לא במיתה.

המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהירו הכהנים מלהכנס למקדש קרועי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו" (שם). ולשון ספרא: "בגדיכם לא-תפרמו" — אל תקרעו בגדיכם. וגם לאו זה נכפל בכהן גדול: "ובגדיו לא יפרם" (שם כא, י). ודע שכהן גדול אפלו שלא בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו על מת שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה. ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" — על מתו, כדרך שבני אדם פורעין ופורמין על מיתתו. כיצד? כהן גדול פורם מלמטן (במקום שאינו נראה כל-כך) וההדיוט מלמעלן. וכל-מי שעבד ובגדיו קרועים — גם הוא חייב מיתה, לפי שדין פרועי ראש וקרועי בגדים אחד. אבל הפניסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו. וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרום אפלו לא נכנס למקדש, וזהו החלוק שפינו ויבין כהן הדיוט בזה.

יום חמישי

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

המצוה הס"ח — האזהרה שהזהיר כהן גדול מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, ונראה לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות, והוא: שכהן גדול הזהיר

"וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפמזהו לדורות העזרה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם): "וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטמאה". וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה: "פיי-יהיה בך איש אשר לא-יהיה טהור מקרה-לילה ויצא אל-מחוץ למחנה" (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר במצוה זו עצמה: "אל-מחוץ למחנה תשלחום" (במדבר ה, ג) ובגמרא פסחים (סח): "ויצא אל-מחוץ למחנה" — זה מחנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה — בעשה"; ומניין בלא-תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם". ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחוץ למחנה — מצות עשה.

המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא מלהכנס לכל-המקדש (המשכן), אשר פמזהו לדורות (בבית המקדש): כל-העזרה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת עזרת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "ולא יטמאו את-מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מכות (יד): אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה: ענש — "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-ב); אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב) — בעשה. ומניין בלא-תעשה? אמר: "ולא יטמאו את-מחניהם". וכבר נכפל הלוא בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד) ובספרא אמרו: "לפי שנאמר: 'והזרתם את-בני-ישראל מטמאתם ולא ימתו' (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו" — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שזה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת אחרי-מות), על אמרו יתעלה: "ואם לא יכבסו ובשרו לא ירחץ

מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אונן, מן-הלמוד הזה. וכבר נתבאר הפלל הזה בסוף הוריות (יב): שכהן הדיוט אונן לא יעבוד, וכהן גדול עובד כשהוא אונן. הנה נתבאר לה שאמרו כאן "ולא יחלל", עשאהו שלילה, לא אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא אונן. ופשט הכתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללוא הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל. אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא" הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אונן) אין ראוי למנות את-הלוא הזה (כלומר, אין לייחד אזהרה כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו) בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הפסוקים (כלל ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרס, ומן-המקדש לא יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו שנכפלה אזהרתו על גרושה וחללה וזונה לבאר ענין מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר לאלעזר ואיתמר: שבחרדתכם לצרה גדולה זו לא התירו לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשארים מזהירים כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים ויציאה מן-המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלוא בכהן גדול לבאר לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה בלבד חייבין מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו לבאור ענין אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-פי שחייבו בכל-לאו מן הלאוין האלה שנכפלו בכהן גדול ענין נוסף, כמו שבארנו — הרי לא יתרבה בכך מספר המצוות למי שהבין מה-שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבן זאת.

המצוה הל"א — הצווי שנוצטוינו להוציא הטמאים מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה:

(שם, ט) כָּשֶׁם שְׁאוֹתוֹ הַחֲלוּל מִיָּתֶה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, כֶּן כָּאֵן אָמְרוּ: "וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי" אִם חֲלָלוּ וְעָבְדוּ בְּטִמְאָה — חֲזִיבִין מִיָּתֶה בִּיְדֵי שָׁמַיִם.

הַמִּצְוָה הַע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כֹּהֵן טָבוֹל יוֹם (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מִלְּעֲבֹד, אֶף־עַל־פִּי שֶׁכָּבַר טָהוֹר, עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֻשׁוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה עַל הַכֹּהֲנִים: "וְלֹא יִחְלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא, ו) וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֲזִיב מִיָּתֶה בִּיְדֵי שָׁמַיִם — כְּלוּמַר: טָבוֹל יוֹם שֶׁשָּׁמֶשׁ: וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה, אֲלֵא הוּא פְּרוּשׁ מִקָּבֵל. וּבִפְרָק ט' מִסְנֵה־דְרִין (פג:) אָמְרוּ בְּפִרוּשׁ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יִחְלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם), אָמְרוּ: "אִם אֵינוֹ עֹנֵין לְטָמֵא — לְפִי שֶׁכָּבַר נִתְבָּאֵר — תִּנְהוּ עֹנֵין לְטָבוֹל יוֹם שֶׁשָּׁמֶשׁ. וְיִלִּיף (נִלְמַד ב' גִּזְרָה שׁוּוה) חֲלוּל חֲלוּל (מִתְרוּמָה: מֵה שֶׁם בְּמִיתָה אֶף כֹּאֵן)". וּמִנְהוּ שֶׁם מְכַלֵּל מְחִיבֵי מִיָּתֶה.

הַמִּצְוָה הַכ"ד — הַצֹּוֹי שֶׁנֶּאֱמָר הַכֹּהֲנִים בְּלִבָּד לְרַחֵץ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם כָּל־פַּעַם שִׁיִּצְטָרְכוּ לְהַכְנִס לְהִיכָל אוֹ לְקָרֵב לְעֲבֹדָה — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשָׁה יְדִים וְרַגְלִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְרַחֲצוּ אֶת־רַגְלֵי מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם בְּכֶאֱם אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד" (שְׁמוֹת ל, יט-כ). וּמִצְוַת עֲשֵׂה זֶה הַעֲוֹבֵר עָלֶיהָ חֲזִיב מִיָּתֶה בִּיְדֵי שָׁמַיִם, כְּלוּמַר: שֶׁכֵּהֵן שֶׁשָּׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ אִם לֹא רַחֵץ יְדִים וְרַגְלִים — חֲזִיב מִיָּתֶה בִּיְדֵי שָׁמַיִם; וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "יִרְחֲצוּ מִיִּם וְלֹא יָמְתוּ" (שם) וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרָק ב' מִזְבָּחִים (יט: וְאִילָר).

הַמִּצְוָה הַס"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כֹּהֵן בַּעַל מוֹם מִלְּהַכְנִס לְהִיכָל בְּכָל־לִוְיָתָא, כְּלוּמַר: הַמִּזְבֵּחַ, וּבִין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, וְהָאוֹלָם וְהַהִיכָל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶף אֶל־הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֶשׁ וְגו'." (ויקרא כא, כג), וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ טְהוֹרוֹת (כִּלִּים פֶּרֶק א מִשְׁנָה ט) שֶׁמִּבִּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עִם כָּל־הַהִיכָל אֲסוּר לְכַעֲלֵי מוֹמִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ לְהַכְנִס לְשֵׁם. וְנִתְבָּאֵר גַּם בְּסִפְרָא (פֶּרֶשׁת אִמּוֹר שֶׁם) שֶׁשְׁנֵי לֹאִין אֵלּוּ, וְהֵם: "אֶל־הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֶשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִבְּלַעֲדֵי הָאֲחֵר וּשְׁנֵיהֶם צָרִיכִים לְהַשְׁלֵמָה

וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ" (שם יז, טז): "הָא בִּיצֵד? עַל רַחֲצִית גּוּפּוֹ (אִם לֹא רַחֵץ) — עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְעַל כְּבוֹס בְּגָדָיו — בְּאַרְבָּעִים. וּמִנֵּין שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלֵא בְּטִמְאָת מִקְדָּשׁ וְקְדֻשּׁוֹ, הִזְהִיר וְעָנֵשׁ וְכו'". וּכְבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד — חֲזִיב כֶּרֶת: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֲזִיב קָרֵבֶן עוֹלָה וְיֹוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּרִישׁ שְׁבוּעוֹת וּבִהוּרִית (ט). וּכְרִתוֹת (ב). וּבְכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּזִבְחִים.

הַמִּצְוָה הַע"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כָּל־טָמֵא (רוב הטמאים), מִלְּהַכְנִס לְמִחְנֶה לִוְיָהּ אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת: הֵר הַבִּית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּרִישׁ מִסְכַּת כִּלִּים (פֶּרֶק א מִשְׁנָה ח), וְשֵׁם נִתְבָּאֵר אֲסוּר כְּנִיסַת הַטְּמָאִים לְהֵר הַבִּית וְהַפְּתוּב שֶׁבֵּא בְּלֹא זֶה הוּא אָמְרוּ עַל טָמֵא מִקְרָה־לִּילָה: "לֹא יָבֵא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" (דְּבָרִים כג, יא) וּבְגִמְרָא פְּסָחִים (סח.), אָמְרוּ גַם־כֵּן: "וְיִצֵּא אֶל־מַחוּץ לְמִחְנֶה" (שם) — זֶה מִחְנֶה שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה ל"א מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה; "וְלֹא יָבֵא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" — זֶה מִחְנֶה לִוְיָהּ, מִתְקִיף (מִקְשָׁה) לִיה רְבִינָא: וְאִמָּא אִידִי וְאִידִי (אִמּוֹר, אִוִּלִּי, כִּי הֵן (פְּסוּק) זֶה וְהֵן זֶה) בְּמִחְנֶה שְׁכִינָה, וְלַעֲבֹר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֵׂה? אִם כֵּן נִכְתָּב קָרָא וְלֹא יָבֵא אֶל־תּוֹךְ, כְּלוּמַר: הִיא לֹא לֹמַר: וְלֹא יָבֵא אֶל תּוֹכוֹ — "הַמִּחְנֶה" לְמָה לִּי? לְתֵן לוֹ מִחְנֶה אַחֲרָת, וְהִיא מִחְנֶה לִוְיָהּ. כְּלוּמַר שֶׁגַם כֵּה לֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֶה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "לֹא יָבֵא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" — זֶה מִצְוַת לֹא־תַעֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּרִישׁ מִסְכַּת כִּלִּים בְּפִרוּשָׁנוּ.

יום שישי

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע. עא.
הַמִּצְוָה הַע"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר כֹּהֵן טָמֵא מִלְּעֲבֹד, כְּשֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה לְכֹהֲנִים: "וְיִנָּזְרוּ מִקְדָּשִׁי כְּנִי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי" (ויקרא כב, ב) וּבִפְרָק ט' מִסְנֵה־דְרִין (פג:) אָמְרוּ: "מִנֵּין לְטָמֵא שֶׁשָּׁמֶשׁ שֶׁהוּא בְּמִיתָה? דְּכִתִּיב: דְּבַר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ וְגו' וְלֹא יִחְלְלוּ". וְאִמַּר בְּמָקוֹם אַחֵר: "וּמָתוּ בּוֹ כִּי יִחְלְלוּ"

והוא אמרו יתעלה: "תמים יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור): "תמים יהיה לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה, שיינות הנסכים ושמנם וסלתם יהיו בתכלית הטוב והשלמות מכל-קלוקל, מאמרו יתעלה: "תמימים יהיו לכם ונספיהם" (במדבר כח, לא) וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו.).

המצוה הצ"א — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתעלה: "כל אשר-בו מום לא תקריבו" (ויקרא כב, כא), ולשון ספרא (פרשת אמור שם): "כל אשר-בו מום לא תקריבו" — משום כל תקדיש.

המצוה הצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין: "לא-תקריבו אלה לה" (שם כב), ולשון ספרא: "לא-תקריבו אלה לה" — משום כל תשחוט.

המצוה הצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין גם: "לא-תקריבו לה" (שם כד), ובא בקבלה שלא זוה מזוהיר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת תנא קמא, וכן הלכה. ורפי יוסי ברפי יהודה אומר, שלא זוה אינו מזוהיר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה" — משום כל תקבל את-הדם. ובגמרא תמורה (ז.) אמרו: לתנא קמא האי "לא-תקריבו לה", למה לי? מפני ליה (אם מפני שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא נפקא ליה (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבח"? כלומר: ממה-שאמר עוד: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח לה" (שם כב), שמשמע שכל-מה שינתן על גבי המזבח לא יהיה מהם? והשיב: ארתיה דקרא הכי משתעי (כך דרך הכתוב להתבטא), כלומר: שלא זוה שהוא "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטור אסורין, ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו "המזבח", לפי שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי היאך היה לו לומר: "ואשה לא תתנו" בלבד — הרי בזה לא ישלם הדבור! הנה נתבאר מכל-מה שקדם שאמרו: לא-תקריבו לה' — אזהרה על זריקת הדם.

הדין בענין אחד, והוא הגבלת המקום שאסור להם להכנס אליו. ומי שהזיר ונכנס מן-המזבח ולפנים, אפלו שלא לשם עבודה — לוקה. המצוה המשלימה שבעים — האזהרה שהזהר בעל מום (קבוע) מלעבוד, והוא אמרו: "אשר יהיה בו מום לא יקרב" (שם יז), הפונה בזה: לא יקרב לעבודה; וכשעובד בעל מום — לוקה. וכך אמרו בספרא (פרשת אמור): "אין בעל מום במיתה אלא באזהרה".

המצוה הצ"א — האזהרה שהזהר בעל מום עובר מלעבוד כל-זמן שיש בו אותו המום (כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים), והוא אמרו יתעלה: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב" (שם יח), ולשון ספרא (שם): "אשר יהיה בו מום", אין לי אלא מום קבוע, מום עובר מנין? — תלמוד לומר: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב". וגם הוא אם עבר ועבד ביום עובר — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו, מומין עוברין של אדם ומומין קבועין, בפרק ז' מבכורות (מג.).

שבת קודש

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

המצוה הצ"ד — האזהרה שהזהר הזר מלעבוד. פונתי באמרי "זר" לכל-מי שאינו מזרע אהרן, והוא אמרו יתעלה: "זר לא-יקרב אליכם" (במדבר יח, ד). ופרש הכתוב שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים. והוא אמרו: "זהו הקרב יומת" (שם ז), ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "זהו הקרב יומת" — לעבודה. ענש שמענו, אזהרה לא שמענו? תלמוד לומר: "זר לא יקרב אליכם". וכבר נקפלה האזהרה והענש בענין זה, והוא אמרו: "ולא-יקרבו עוד בני ישראל אל-אהל מועד לשאת חטא למות" (שם כב) וכבר נתבאר בגמרא יומא (כד.) אלו עבודות חייב הזר מיתה עליהן ואמרו: "ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה, ונסוף היין, ונסוף המים". ושם (במסכת יומא) ובפרק האחרון ממסכת זבחים (קיג.) התבארו דיני מצוה זו.

המצוה הס"א — הצווי שנצטוינו שיהא כל-קרבן שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים שעליהם נאמר בכתוב ובמסורת שהם מומים.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך

ה במה דברים אמורים, בשהיה שִׁכְרַה שְׁכַר הַשֶּׁבֶת יָדוּעַ. אָבֵל אִם אֵינוּ יָדוּעַ*, וְכָל לַחֲלָק עִמּוֹ כָּל הַשֶּׁכֶר בְּשׁוּה, בִּיּוֹן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שִׁיחָא שִׁכְרָה יוֹם אֶחָד לֹא לְבָדוּ כְּגִנְדָּר שִׁכְרָה יוֹם הַשֶּׁבֶת שִׁיטֵּל הַנִּכְרִי לְבָדוּ, וּמִן הַסֵּתֶם שִׁכְרָה יוֹם אֶחָד שׁוּה לַחֲבֵרוֹ, לְפִיכָךְ חוֹלְקִין כָּל הַשֶּׁכֶר בְּשׁוּה:

ו ואם לא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו, וגם אחר שנשתתפו לא אמר הישראל להנכרי שיתעסק בשבת והוא יתעסק כגנדר זה יום אחד בחל, אלא הנכרי מעצמו התעסק בשבת והישראל בלבדו התעסק יום אחד בחל (סתם, שלא פרש שמתעסק בלבדו בעבור שהנכרי התעסק בלבדו בשבת) - אם אח"כ נתרצה הנכרי לחלק עמו כל השכר בשוה* מאליו בלא שיחשב עמו הישראל, וגם הנכרי לא הזכיר לו השבתות כלל אלא חלק עמו סתם, יש מתירין¹⁴, שהרי אין כאן אסור משום שכר שבת ביון שנוטלו בהבלעה עם שאר הימים. ויש אוסרים, אלא יניח להנכרי שכר כל השבתות, ואם אין שכר השבתות ידוע יניח לו שביעית השכר והשאר יחלק עמו בשוה, שאם יחלק עמו כל השכר בשוה ויהנה הישראל משכר שבת, נמצא שלמפרע היה להישראל חלק בעבודת הנכרי בשבתות והיה הנכרי עובד בשבילו* כאלו היה שלוהו, וכן עקר, אם לא בהפסד גדול שאז יש לסמוך על סברא הראשונה כמו שנתבאר*:

ז אבל אם היו שתפין בדבר שאין צריך לעשות בו שום מלאכה, כגון שהיו שתפין בתנור שכל מי שמסיק התנור ואופה בו נותן להם שכר*, ואין מטיל עליהם כלל עסק הסק התנור רק עסק קבלת השכר מטיל על שניהם בשוה, אע"פ שלא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו שיהא עסק קבלת השכר מטיל על הנכרי לבדו שיקבל לעצמו שכר השבת הן רב הן מעט ושכר יום אחד להישראל לבדו, אם אח"כ לא אמר להנכרי שיתעסק לבדו לקבל שכר השבת ושתעסק הוא לבדו לקבל שכר יום אחד אלא הנכרי מעצמו התעסק לבדו לקבל שכר השבת והישראל לבדו התעסק ביום אחד ואח"כ בשעת חלוקה נתרצה הנכרי מאליו לחלק כל השכר בשוה - הרי זה מתיר לדברי הכל, שבאין אין לומר משום שנמצא שלמפרע היה להישראל חלק בעבודת הנכרי בשבתות והיה הנכרי עובד בשבילו, שהרי כאן לא עבד הנכרי פלוס* רק שקבל שכר השבת ושכר זה נוטלו ממנו הישראל בהבלעה שבשאר הימים:

ח ואפלו אם הם שתפין בדבר שצריך לעשות בו מלאכה, אם אין הישראל עושה בחל כגנדר מה שהנכרי עושה בשבת, אלא כל ימות החל הם מתעסקים בשוה שניהם ביחד או זה חצי יום וזה חצי יום או זה יום וזה יום

ביאורים

והיה הנכרי עובד בשבילו - ואין לומר שמתנה הוא שנותן לו, דכיון שעבודת השבת היתה מוטלת על ישראל - ניכרת ההערמה, ונראה כלוקח שכר שבת שלא בהבלעה¹³, ולמשל: שני אנשים שעובדים ביחד כל אחד חצי יום, ויום א' עבד אחד מהם יום שלם והחליף את חבירו שלא בא, ולמחרת עבד חבירו יום שלם, על אף שלא התנו ביניהם כלום, ניכר הדבר שעבדו א' בשביל השני, וכשחלקו בשווה נתברר למפרע שכן הוא. כמו שנתבאר - לעיל סעיף ב, וכן להלן סעיף יז וסי' רמד סי"ד. נותן להם שכר - וריוח המגיע לישראל בשבת אפילו ע"י נכרי, ואפילו לא עשה מלאכה - אסור¹⁵.

מקורות

(15) כדלעיל סי' רמג ס"ג, וגם לדעת רבינו במהדו"ב (ראה שם) שאין חוששים לשכר שבת אסור משום מראית עין עכ"פ.

אבל אם אינו ידוע - כתב הצמח צדק, שההיתר הוא רק באופן שאם היו רוצים לחשב השכר של כל יום בפני עצמו היה זה בקושי גדול, אבל אם יכלו לחשב בקלות שכר כל יום ויום, עליהם להקפיד לידע את ריוח השבת, ואם אינם יודעים, עליו להניח לנכרי ליטול (אם ירצה) שביעית מהשכר¹². לחלוק עמו כל השכר בשווה - מקרה זה זהה למדובר בסעיף ב לגבי שדה, אך כיון שבסעיף זה ישנו שכר לכל יום בפ"ע, הדין שונה בשני דברים האחד התבאר לעיל אות ד, והשני הוא שבסעיף ב' התירו המתירים מפני שאין כאן שכר שבת כלל, וכאן התירו מפני שנוטלו בהבלעה.

(12) על פי שו"ת צ"צ אור"ח סי' לד ב, וראה לעיל אות יא.

(13) ראה קו"א ס"ק ב ולהלן סי' רמו סי"ד.

(14) הובא גם להלן סי' רמו סי"ד.

לבד מיום השבת שהנכרי מתעסק בו לבדו, אזי מתר להישראל לחלק עמו כל השכר בשוה לדברי הכל, דכיון שאין הישראל פורע להנכרי כלום בעד עבודתו בשבת, שהרי אינו עובד כנגד זה בחל כלום, אם כן מה שעובד הנכרי בשבת לבדו הוא מתכונן לטובת עצמו בלבד כדי להשתכר ואינו כשלוחו של הישראל שאינו עושה בשבילו כלל, ואף שאח"כ מגיע להישראל הנאה מזה שחולק עמו בשוה אין בכך כלום, כיון שהנכרי לא נתכונן להנאת הישראל אלא לטובת עצמו.

ומכל מקום יזהר שלא לחלק שכר השבת אלא בהבלעה עם שאר הימים, אע"פ שמעקר הדין אין כאן אסור משום שכר שבת שהרי אין להישראל חלק כלל במלאכת הנכרי בשבת ומה שחולק עמו בשוה מתנה הוא שנותן לו, מכל מקום יש לאסור לפי שנראה הדבר כאלו הוא נוטל שכר שבת כיון שיש לו חלק באותו דבר שהנכרי עושה בו המלאכה בשבת:

ב וכן ישראל שיש לו תנור שכלו שלו * ונותנו לנכרי שסיקנו ויאפה לכל מי שירצה לאפות ויחלק עמו השכר בשוה מדי יום ביום, יכל לחלק עמו אף שכר השבתות בהבלעה; לפי שהנכרי מתכונן בעבודתו בשבת לטובת עצמו ואינו כשלוחו של הישראל, כיון שאין המלאכה משללת כלל על הישראל רק על הנכרי לבדו, וגם אין הישראל מצוה לו * שיעשה בשבת, אלא מעצמו הוא עושה להנאת עצמו והישראל נהנה מאילו.

ומכל מקום, לא ניתנו לכתחלה להתעסק בתנורו בשבת, אלא במקומות שמותרים שם להשכיר תנור לנכרים והנכרים מתעסקים בתנור אף בשבתות ואין חוששין שם למראית העין מפני שנתבאר בסמ"ג * , אבל במקומות אחרים אסור לכתחלה מפני מראית העין כמו שנתבאר שם לענין שכירות:

י וכן הדין במרחץ ורחים וחנויות.

אם אין הישראל * חולק עם הנכרי שכר כל הימים בשוה, אלא כל השכר של יום אחד להישראל הן רב הן מעט וכל השכר של יום ב' להנכרי הן רב הן מעט, אסור לו לטל שכר יום אחד כנגד שכר יום השבת שנטל הנכרי לעצמו, שאם יטל כל השכר של יום אחד בחל כנגד יום השבת נמצא שטרח הנכרי להתעסק בתנור באותו היום של חל בעד שכר יום השבת שנטל כלו לעצמו, והרי נהנה הישראל מפרח זה שהוא שכר שבת שלא בהבלעה:

ביאורים

לצורך עצמו¹⁹.
בס' רמג – סעיף ט: שבמקומות שדרך רוב אנשי העיר להשכיר התנור או המרחץ או ליתנם באריסות ולא לעסוק בהם על ידי שכירי יום מותר להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות, ובמקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר רחיים ולא ליתנם באריסות אלא עוסקים בהם על ידי שכירי יום אסור להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות.
אם אין הישראל – סעיף זה בא בהמשך לסעיף הקודם²⁰, ומ"ש וכן הדין במרחץ ורחיים וחנויות הוא כעין הוספה במוסגר.

לא עבד הנכרי כלום – ואין כאן איסור לא לכתחילה¹⁶, ולא למפרע; כיון שהישראל אינו לוקח שכר מלאכת שבת שהנכרי עשה במקומו (שנראה כשלוחו, ואסור אפילו בהבלעה¹⁷), אלא נוטל דמי שימוש ברחיים בלבד (שמותר ליטלם בהבלעה).
תנור שכולו שלו – סעיף זה אינו עוסק בשותפות אלא בשכירות ואריסות, ולכך חששו בו למראית העין ולשאר דברים האסורים בנכרי העושה בשל ישראל, אבל כשיש לנכרי בעלות על הדבר עצמו – אין חשש מראית עין¹⁸.
אין הישראל מצוה לו – שאמירה לנכרי שבות אף שאומר לו קודם השבת, והמלאכה שהנכרי עושה היא מדעתו

מקורות

(19) כמבואר לגבי נכרי באריסות וקבלנות בס' רמג ס"א, ס"ז ולהלן ס"י רמז ס"א.
(20) העוסק במקרה שחלקו בשווה, וכאן כשחלקו יום כנגד יום.

(16) שהרי לא אמר לו הישראל כלום.
(17) כדלעיל ס"ז.
(18) כדלהלן סעיף יג, ושם הוסיף שאין חשש מראית עין אפילו כששוכר מהישראל את חלק הישראל בשבת.

הלכות תפילין

ח כשמניחן בתיק — צריך לזהר להניחן בענין שפשיבוא ליטלן משם ללבשן לא יוכל לפגע בשל ראש תחלה, כדי שלא יצטרך לעבר על המצוה ללבש של יד תחלה. ולכן מן הראוי היה להניחן בכיס צד וארץ, של ראש מלמטה ועליו של יד, שפשיבוא ליטלן — יפגע תחלה בשל יד המנח למעלה, שאין אסור מן הדין במה שהשול יד מנח על גבי של ראש, אף על פי שהשול ראש קדשתו חמורה מהשול יד, הואיל ומפל מקום שניהם דבר אחד, שהפרישות הכתובות בזה כתובות בזה.

אלא שאף-על-פי-כן יש שנהגו שלא להניחן בכיס אחד זה על גבי זה, אלא בשני כיסין זה אצל זה, אלא שהשול יד זהא מנח קצת לצד מעלה, שאם יהיו מנחים בשונה — יצטרך לפעמים לעבר על המצוה, דהיינו אם יבוא השול ראש מזמן לפניו תחלה נגד יד זמינו שנוטל בה התפילין — יצטרך לעבר עליו ולטל השול יד, אבל פשהשול יד הוא קצת לצד מעלה — אין כאן מעביר על המצוה, שהרי השול יד סמוך לו יותר.

ונהגו לסמן הכיסים איזה לשל ראש ואיזה לשל יד, שפיון שהשול ראש קדשתו חמורה — אסור לשנות אחר-כך הכיס שלו לתן בו השול יד, אלא אם כן התנה בתחלה, כמו שיתבאר:

ט כשנוטל התפילין מהתיק — לא ינערם מן התיק, אלא ישלן בקידו מתוכו:

י מנהג חכמים לנשק התפילין בשעת לבישתן ובשעת חליצתן:

סימן כח דין חליצת התפילין טעמים חיי

א אין לברך שום ברכה כשחולץ תפילין, אפלו חולצן ערב שבת בין השמשות, שאז חייב הוא לחלצן, ששבת ויום-טוב לאו זמן תפילין הוא, וכשמניחן עליו לשם מצוה עובר על "בל תוסיף" — מפל מקום, כיון שאם מניחן עליו בלא פונה לשם מצוה אין בזה אסור מן התורה, אלא מדברי סופרים, משום גזירה שמא יצא בהן לרשות הרבים, כמו שיתבאר בסימן לא, לפיכך לא שייך ברכה על זה, כיון שבחליצת התפילין מצד עצמה אין בה מצוה, ואין חולצן אלא משום גזירה.

ואין צריך לומר כשחולצן בחל סמוך לשקיעת החמה שאין לו לברך על זה, שהרי לילה זמן תפילין הוא, ואין צריך לחלצן, אלא שאין מוריס כן, כמו שיתבאר בסימן ל:

סימן כט ובו טעמי אחד

א לילה זמן תפילין הוא מן התורה, שזה שנאמר: "ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה", שמשמעו ימים ולא לילות — אין הכתוב מדבר בחקת התפילין, אלא בחקת הפסח שנאמר למעלה: "ועבדת את העבדה הזאת וגו'".

אבל חכמים אסרו להניח תפילין בלילה, מפני שהוא זמן שנה, וגזירה שמא ישפח וישן בהם, ואסור לישן בתפילין מטעם שיתבאר בסימן מד.

ולכן אף לאחר שעלה עמוד השחר, שהוא יום לכל המצות האמורות בתורה — אסור להניחן עד שתגיע עת קימה משנה לרב בגי אדם, דהיינו עד שיאיר היום בכדי שינאח את חבירו ברחוק ארבע אמות ויפירנו, והוא שיהיה חבירו רגיל עמו קצת, שאילו רגיל עמו הרבה — יפירנו אפלו מרחוק, ואם אינו רגיל עמו כלל — לא יפירנו אפלו בקרוב מאד:

ב אם הניחן קדם צאת הכוכבים וחשכה עליו, אפלו הן עליו כל הלילה — מתר, ואין מורין פן הלכה למעשה, שמא יבואו להניחן לכתחלה בלילה. ולכן לא יעשה כן אלא בינו לבין עצמו, אבל לא ברבים, שמא יטעו לומר שמתר להניחן לכתחלה בלילה. אלא אם כן הוא בבית המדרש, שביושבי בית המדרש אין לחוש שיעטעו.

ואם לא חלץ תפיליו כשהגיע צאת הכוכבים מפני שלא היה לו מקום לשמרון ונמצאו עליו כדי לשמרון — מתר, ומורין כן (וצריך שיאמר לרואים שעושה כדי לשמרון).

אבל אסור להניחן עליו לכתחלה בלילה כדי לשמרון (ואם מניחן עליו מבעוד יום בשביל שיהיו עליו בלילה כדי לשמרון — מתר, ואין מורין כן להניחן לכתחלה בשביל כך):

ג היה רוצה לצאת לדרך בהשכמה קדם שיאיר היום — כול להניחן קדם יציאתו, וכשמגיע זמנו — ימשמש בהן ויברך, שאין לחוש שמא יישן בהם, כיון שהשמים ויצא לדרך.

במה דברים אמורים? בהולך ברגליו, שאינו יכול לישן בהלכו, אבל הרוכב או יושב בקרון, שיוכל לישן — אסור להניחן קדם זמנו:

סימן ל זמן הנחתן טעמים א"ג

[אך כיצד יתגלה אור אין סוף ב"ה בנפשו?]

אלא תקנו להדליק אור ושמן על הפתח מבחוץ, שגם מבחוץ לפתח יומשך אור אין סוף ב"ה בכל מצוה שעושה ותורה שלומד.

אלא לזה תיקנו להדליק נרות חנוכה על פתח ביתו מבחוץ, שגם אצל אדם זה שהוא מ"חורץ" לבחינת "פתחו לי שערי צדק", נמשך אור אין סוף ב"ה בכל מצוה שעושה ותורה שלומד, והיינו שעל ידי הדלקת נר חנוכה זוכה שאור רוחני עליון שיוורד למטה על ידי לימוד התורה וקיום המצוות מאיר ומתגלה בנפשו, לפי שבנרות חנוכה מאיר אור אין סוף ב"ה ממש - "דוגמא למה שיהא לעתיד דכתיב כי הנני בא ושכנתי בתוכך" - שאור זה מאיר אפילו ב"בת ציון" כנ"ל.

ולא עוד אלא שתקנת חכמים היתה להדליק על הפתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ, דהיינו ברשות הרבים ממש, מקום הקליפות, לאהפכא חשוכא לנהורא כו'.

לא זו בלבד שאור זה מאיר גם בבני ישראל כפי שהם במדריגה ד"בת ציון" (דסוף סוף אע"פ שחסר בעבודתו, מכל מקום המדובר במי שלומד תורה ומקיים מצוות), אלא עוד זאת, שהאור האלקי מאיר גם בחוץ ממש, ברשות הרבים (שזהו פירוש "פתח ביתו מבחוץ" - פתח הסמוך לרשות הרבים), שהוא מקום הקליפות, והאור הזה פועל עליהן ומהפך את חושך הקליפות לאור, בלשון הזהר "אתהפכא חשוכא לנהורא".

וזהו ונלוו גוים רבים אל ה'.

ובזה יובן מה שממשיך בהפטרות (לאחרי "רני ושמחי בת ציון כי הנני בא גו'") "ונלוו גוים רבים אל ה'", כי גילוי ד"הנני בא" מאיר לא רק ב"בת ציון" אלא גם ברשות הרבים, מקום הקליפות, ומהפך את החושך לאור, ולפיכך זה ש"הנני בא גו'" פועל שגם הגוים ילוו אל ה'.

תוכן הפרק: ענין הדלקת נר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ דוקא

וזהו ענין נר חנוכה שתקנו על פתח הבית מבחוץ. ומעתה יש לתרץ הקושיא שבתחילת המאמר - מהי השייכות בין הפסוק "רני ושמחי בת ציון" לענינו של חנוכה, דנתבאר לעיל שהחידוש ב"רני ושמחי בת ציון" הוא, שגם בהיות ישראל במדריגה של "בת ציון" (שחסר בעבודתם) אפשר להיות "רני ושמחי", מפני ש"הנני" - אני בעצמי כביכול, אור אין סוף ב"ה ממש - בא ושכנתי בתוכך".

וזהו גם ענינם של נרות חנוכה, שתקנו להדליקם על פתח ביתו מבחוץ דוקא.

[והענין בזה:]

והוא כענין פתחו לי שערי צדק, פירוש, שערי צדק הם בחינת מבוא להיות בחינת צדקתך ירננו, שעל דבר זה תקנו פסוקי דזמרה.

ענינו של "פתח" הוא כענין שנאמר "פתחו לי שערי צדק", דפירוש "שערי צדק" הוא, השער והמבוא להגיע לבחינת "צדק", שהיא העבודה ד"וצדקתך ירננו", הרינה וההשתוקקות לדבקה בו יתברך המתעוררת באדם על ידי ההתבוננות בשבחו של מקום בפסוקי דזמרה.

אך מי שהוא מבחוץ לפתח, שאין לו בחינת רננה והתפעלות הלב, לא מפני זה יאבד ח"ו גלוי אור אין סוף ב"ה על נפשו.

וענין העומד חוץ לפתח ברוחניות הוא - מי שאין אצלו העבודה ד"שערי צדק", "רננה", שאין לבו מתפעל להשתוקק אל ה', שעל פי סדר עבודה אינו שייך לגילוי אור אלקי בנפשו (המביאו לידי שמחה בה').

ומכל מקום, אל לו להתייאש ח"ו ולחשוב שאינו שייך שיאיר ויתגלה אור אין סוף ב"ה על נפשו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

לזולתו עדיין לא הי' הדבר נפרד הימנו לגמרי כי יש בו בחי' ביטול במקצתו אל הנותן כו', וכך בבחי' שפע דיסוד הרי נתן הכל למקבל ולא השאיר לעצמו חלק בו כמ"ש כל אשר לאיש כו', והוא לבר מגופא שנתן למקבל הרי יוכל להיות בחי' נפרד גמור או שיהי' בבחי' אלקו' ממש מאחר שהוא בחי' העצמיו' של המשפיע כנ"ל, אבל במלאכי' יש ב' הפכי' שהן בבחי' יש והן בטלי' לאין שזהו בחי' ממוצע בין נפרד גמור לתכלית הביטול דאין האלקי' שזה א"א להיות מבחי' יסוד כ"א מבחי' ה"ח שבגופא ששם הוא במזיגו' דחו"ג צמצום והתפשטו' והכל בבחי' עצמי' עדיין, ועכ"ז הוא לצורך גילוי השפע למקבל דוקא כנ"ל בבחי' הדעת ות"ת ונו"ה כו', ומה בא סיבת ביטול הי"ש לאיין במלאכי' שהן יש ובטלי' לאין כו', ולזה א' במלאכי' דוקא ת"ק שנה ולא ת"ר [שנה] משא"כ בנשמות וכן באצי' דאיהו וחיוהי חד כו' בבחי' עצמי' דאא"ס שבק"ו כו' ולא נז' לשון זה דת"ק שנה רק בג' עולמו' הנפרדי' יש מאין שהן בחי' המלאכי' דבי"ע דוקא מטעם הנ"ל וד"ל.

ד"ה להבין שורש ענין חבלי משיח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ע"י סדר והדרגה כף הקלע וגיהנם כו', משא"כ בעוה"ז שהוא עדיין באמצע עסק הברורים שזהו עבודת האדם בעוה"ז לברר ולא הפכא חשוכא לנהורא וא"כ מאיר בו שם מ"ה המברר שהוא מבחי' מקיפים עליונים כנ"ל ונמשך למטה ע"י תורה ומצות שהם המשכת הסוכ"ע והוא כל יכול לאהפכא חשוכא לנהורא דקמי' כחשכה כאורה כנ"ל ולכן אין התשובה מועלת רק בעוה"ז דוקא היום לעשותם היום דוקא ולא למחר בעוה"ב, לכן זאת ישים אדם על לבו בכל יום איך שהיום בעוה"ז דוקא הוא יכול לשנות טעמו מהקצה אל הקצה וכמארז"ל בפ"ב דקדושין ע"מ שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, והיינו משום שע"י הרהור זה כשהוא באמת ממשיך שם מ"ה המברר שמאיר בעוה"ז ואתהפכא חשוכא כו', אבל אם לא עכשיו ח"ו אימתי שבעוה"ב כל אילי נביות לא יועילו כיון ששם אין מאיר שם מ"ה לברר כנ"ל ולכן היום לעשותם דוקא ולמחר לקבל שכרם:

שורש מצות התפילה פרק מה

(ו) ומעתה יובן הטעם אשר לא בא בחי' יסוד בהשתלשלות בנבראי' בע"ג כמו המלאכי' כנ"ל, דהנה כתיב וצבא השמים לך משתחוי' כו' וכתיב והחיות רצוא ושוב כו' הרי יש במלאכי' עליוני' בחי' ביטול במציאו' כו', וזהו מצד ה' בחי' ומדריגו' שבבחי' גופא הנ"ל אבל אם הי' מאיר בהן מבחי' יסוד ששם השפע בבחי' עצמי' והוא נותן כולו למקבל כמו שהוא במשפיע ולבר מגופא, הרי לא נמלט מב' פנים או שהי' הנברא בבחי' אלקו' ממש כי כח המוליד יוליד בדומה לו ואע"פ שהי' בבחי' יש בפ"ע אבל הי' בבחי' אלקו' ממש (כמו דוגמת הנשמו' שנק' אד"ס אדמ"ה לעליון כנ"ל בבחי' משיח) או שהי' בבחי' נפרד גמור בלי ביטול כלל (כמו הנפילי' שהיו בארץ כנ"ל) מאחר שהוא לבר מגופא דהיינו רק לבחי' קבלת המקבל וניתן הכל למקבל, הרי נפרד השפע מן המשפיע כאדם שנתן כל אשר לו לזולתו שנפרד הדבר מעצמו לגמרי מב' טעמי' הא' במה שנתן לזולתו והפרידה מעצמו, והב' במה שנתן כולו ולא השאיר לעצמו חלק בו שאם הי' אחוז וקשור הדבר בעצמו ג"כ ולא הי' נותן כולו

ומעתה יובן ג"כ שרש מש"ל הטעם שהתשובה אינה מועלת רק בעוה"ז דוקא, כי עוה"ב נק' עולם ברור ו"ל שהוא כבר אחר הבירור ואז כאו"א על מקומו יבוא שכן וכך יומשך התענוג לנשמות וכך וכך למלאכים ועד"ז בכל פרטי פרטיות לכל פרטי הנבראים דמסט' דקדושה וכן גם לסט"א נמשך יניקה כפי החוק הקצוב להם ואין שום תערובות ח"ו בין סט' דקדושה לסט"א ולכן נק' עולם ברור דהיינו שכבר נברר ניצוצי' ב"ן דשם ע"י שם מ"ה, וא"כ נסתלק שם מ"ה המברר כיון שכבר נגמרו הבירורים שם, ולהיות כן א"א שם לעשות תשובה להתהפך מחשוכא לנהורא מיד כרגע שזה אינו כ"א ע"י שם מ"ה המברר שיכול להפך מחשוכא לנהורא כיון שהוא מבחי' מקיפים בחי' סוכ"ע דקמי' גם חשך לא יחשיך כו' ומאחר ששם בעוה"ב הוא לאחר הבירור ונסתלק שם מ"ה המברר לכן א"א לאהפכא כו' דכל א' על מקומו יבא והרע הוא נפרד ונבדל מהטוב, ולכן א"א להיות נקיון הנפש אלא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

שמתעלם מאתנו, עש"ז הונח לו שם אין. יהי' אין שיהי' שניהם הם נק' בשם אין²⁴, לכן בכלל הוא רק ג' בחי', יש האמיתי, ואין, ויש הנברא. ובפרטיות האין הממוצע הוא ב' בחי' האין, שלגבי יש האמיתי שנק' אין ע"ש שאינו תופס מקום, הונח לו שם אין ע"ש עצמותו לגבי יש האמיתי, ואין הב' הוא ע"ש העדר ההשגה בו, ולכן לגבי המקבלים הם הנבראי' והנוצרים והנעשים ממנו נק' אין ע"ש ההעלם והעדר ההשגה בו כלל וכלל, ולכן אין אנו יכולים לערוך לו שם כ"א אין. וזהו שתים שהן ארבע, ב' בחי' היש הם שתים שהם העיקר, להיות כי עיקר המכוון מכל בחי' בריאות העולמות הוא שיהי' מציאות העוה"ז הלזה הגשמי, להיות כי כך עלה ברצונו ית' ונתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים דוקא, אשר זה מושג לנו, והטעם למה נתאוה זהו אינו מושג לנו כלל²⁵ כמ"ש מזה בד"ה ואהבת את (למ"ד²⁶), ומקור בחי' היש הזה הוא מיש האמיתי כי ממך הכל, והממוצע ביניהם הוא בחי' האין, ואין זה עצמו נחלק לב' ²⁷, היינו אין מה שהוא אין ואפס לגבי המשפיע, ומה שהוא אין היינו מה שאינו מושג לנבראי' כלל וע"ש ההעלם ובחי' העדר ההשגה נק' אין כו'. אך עדיין צ"ל למה צריכים לבחי' האין שהוא הממוצע בין ב' בחי' היש, למה לא יתהוה מהיש האמיתי בחי' מציאות היש הנברא, ולמה יצטרך להאין להיות ממוצע בין ב' בחי' היש.

ד"ה מטה ענך ישלח ה' מציון, תרל"א

[[לד)] **ונמצא** כי בבחי' האין הממוצע בין ב' בחי' היש הנ"ל הוא ב' בחי' אין, הא' הוא האין שלגבי היש האמיתי המשפיע, שפי' אין מה שהוא אין ואפס לגבי בחי' היש האמיתי, ונק' אין ע"ש היותו הארה מועטת ומצומצמת מאד לגבי המשפיע, עד שא"א ולא יתכן כלל לקרותו בשם מציאות נמצא כ"א בשם אין, הב' הוא בחי' האין שמקור ליש הנברא²³, פי' אין ע"ש שאינו מושג כלל מהו, שזהו ג"כ בכלל אין, כי כשם שא"א לכנות ההארה שאינה תופסת מקום בשם מציאות כ"א בשם אין, כן הדבר אשר בלתי מושג ג"כ א"א לכנותו אלא בשם אין, כי האין נניח שם עליו כי הוא זה מאחר שאין אנו יודעים כלל מהו ומהותו ואיכותו. אלא שבוה הוא ההפרש בין ב' בחי' אין האלו, שהאין שלגבי המשפיע נק' אין ע"ש עצמו, שהוא בעצם הוא אין ואפס לגבי בחי' היש האמיתי ואינו עולה בשם ועש"ז נק' אין, אמנם בחי' האין הב' שהוא האין המקור להיש הנברא שהוא נק' ג"כ אין, אמנם לא ע"ש עצמותו ואיכותו כמו האין הא' שלגבי יש האמיתי, כ"א ע"ש העדר השגתו הונח לו שם אין, אבל בחי' מהותו ואיכותו לא נודע לנו כלל, ולכן אין אנו יכולים לכנות לו שם מפני כי אין אנו יודעים כלל מה הוא, והאין ומה לכנותו ע"ש עצמותו כו'. ונמצא כי האין הא' נק' אין ע"ש מהותו ואיכותו, ואין הב' ע"ש ההעדר מהשגתו וההעלם

[ובהמ"מ שם]. המשך תרס"ו ס"ע ז. סה"מ תש"ב ע' 34. לקו"ש ח"ו ע' 21. ועוד.
(26) כמ"ש מזה בד"ה ואהבת את (למ"ד): סה"מ תר"ל ע' רלה. וראה שם ע' רפט.
(27) ואין זה עצמו נחלק לב': ראה ד"ה בכ"ה בכסלו תרנ"ג שם: דבחי' האור היינו האין בכלל ה"ה מתעבה כמו שנמשך ממדרי' למדרי', דהרי כמו שהוא בחי' אין של היש האמיתי ה"ה בטל במציאות שאינו עולה בשם כלל, משא"כ כשהוא בבחי' אין של יש הנברא ה"ה בבחי' מציאות דבר מה והיינו מפני שנתרחק ממקורו, דכשהוא קרוב לגבי מקורו ה"ה בטל במציאות בעצם, וכשנתרחק ממקורו ה"ה בבחי' מציאות ואז אפשר להיות מקור למציאות הנבראים כו'.

(23) ב' בחי' אין. שלגבי היש האמיתי. שמקור ליש הנברא: ראה גם אוה"ת וישלח רלא, ב. שם (כרך ז) תתתל, א. תבוא ע' תתלז. תתרמג. קיצורים והערות לתניא ע' מט-נ. סה"מ תרכ"ו ע' רלא. תרכ"ז ע' תיב. תרל"ג ח"א ס"ע שיט-כ. ובארוכה תו"ח וישלח מד, א ואילך.
(24) יהי' אין שיהי' שניהם הם נק' בשם אין: ראה ד"ה בכ"ה בכסלו תרנ"ג שם: על שניהם אינו נופל כ"א שם אין, דכמו שעל האין של היש אמיתי אינו שייך לקרותו כ"א שם אין שה"ה העדר מציאות דבר מה בעצם כו', כמו"כ האין של היש הנברא א"א לקרותו כ"א בשם אין, שא"א לנו לקרותו בשום שם מאחר שאין אנו יודעים מה הוא כו' כ"א בשם אין כו'.
(25) והטעם למה נתאוה זהו אינו מושג לנו כלל: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"א ע' שלח. אוה"ת בלק ע' תתקצז. סה"מ תרכ"ז ע' תנג-ד

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

הוא מודיע ומגלה עניניו לכל, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה במשנה (אבות פ"ד) כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי, ופרש רש"י המחלל שם שמים בסתר שעובר עבירה בסתר (כי אי אפשר לומר שהפונה על חילול השם ממש, דחלול השם הוא בפרהסיא דוקא ואיך שייך שמחלל שם שמים בסתר, אלא הפונה שעובר עבירה בסתר) נפרעין ממנו בגלוי, הקדוש ברוך הוא מגלה לכל חרפתו שנאמר (משלי כו. כו) תפסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל (העושה מעשיו במחשף ומכסה במשאון שהוא שואת חשף את הדבר השנאוי להקדוש ברוך הוא סוף שהקדוש ברוך הוא מגלה רעתו בקהל שיכירו בו שהוא רשע, פרוש רש"י) וכל כך למה שלא יתחלל שם שמים על ידו, שלא יאמרו ראית פלוני שהוא חכם ועושה מעשים טובים ופגעו בו צרות כל כך, עד כאן לשונו, ומה שמפתהו שלא יראנו אדם הוא רק משטותי היצר הרע, ה' ישמרנו מהם, שאנו רואים במוחש בטבעי בני אדם דאלו שהם בעלי מזג דק, איידעלע מענשען, ובעלי שכל אינם עלולים כל כך לקבל עניני שטות כמו בעלי מזג גס, גראפע מענשען, ובעלי מדות, שהם הבעלי מדות הנה בהתרגשותם וגודל התפעלותם עלולים לקבל עניני השטות וההטעיה שמטעים את עצמם, זיי נארען זיך אליין, והיצר הרע להיותו בהמי ובעל מדות הנה מפתה את האדם בכמה ענינים, ורחמנא לצלן המתנהג על פי הוראת היצר הרע מקבל שטותו והסתת היצר הרע ונדמה לו שאין איש יודע עניניו הלא טובים. קיצור. האדם בטבעו יש לו מורא שהזולת לא ידע עניניו ומה גם עניניו הרעים, מורא שמים כמורא בשר ודם, האדם בדבורו ובתנועותיו מגלה עומק הרע שבו, והקדוש ברוך הוא מגלה חרפתו בפרבים, היצר הרע בפתותו מקבל שטותים ומפתה את האדם.

מאמר יב פרק א

עוד זאת הוא מפתה היצר הרע שמפתהו שלא יראנו אדם, כי הבעל עבירה רחמנא לצלן אינו רוצה שידעו בני אדם רעתו, וכמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו (ברכות כח. ב) יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן (בתמיה פלומר ולא יותר ממורא בשר ודם, רש"י) אמר ולואי (שיהא כמורא בשר ודם שאם כן תחללו מעבירות הרבה. רש"י) תדעו כשאדם עובר עבירה (בסתר ממורא הבריות ויודע שהכל הוא גלוי להקדוש ברוך הוא ואינו מניח בכך. רש"י) אומר שלא יראנו אדם, ובזה מפתהו יצרו שלא יראנו אדם ולא ידעו עניניו הרעים ובאמת אינו כן שהכל רואים ויודעים ומפירים, כי ימלט שיעשה איזה דברים שיהיו חשודים בעיני הבריות, כי באמת מרוב התאוות שמצד הסתת היצר הרע עושה כמה שטותים אשר השכל הבריאי לא יסכים על זה כלל, רק שהיצר הרע מעבירו על דעתו ועל דעת קונו ועושה כמה עניני שטותים, שכזה נעשה חשוד בעיני בני אדם ונותנים דעתם עליו לידע עניניו, וכמו שאנו רואים במוחש בכמה ענינים שונים בדבור ובתנועות שונות שהאדם בעצמו מגלה עניניו הפנימיים כי ברע הוא, ואין הפונה על עניני איסור בדבור כמו שקר וכליות ולשון הרע ודברי גיבול בלבד, אלא הפונה דגם כשמשפך איזה ספור דלכאורה אינו אלא כמו שפת יתר ודבור של בטלה, אבל באמת הנה בדבור זה יש בו גילוי פנימית הרע, וכן הוא בענין הראיה דלפעמים הנה בהפטה של הסתכלות שמביט במקום שאין צריכים להביט הנה בזה האדם מגלה את כל עומק הרע שבו, וגם אם מבני אדם מוסתר ונעלם מעשיו הרעים, הלא לפניו יתברך גלוי וידוע הכל, וכמו שכתוב (זמריה כג. כד) אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו וכמאמר הכל גלוי וידוע לפניך, אין דבר נעלם ממך ואין נסתר ממך עיניך כו' והקדוש ברוך

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

כשהרצון העליון מאיר בלי שום הסתר פנים ה"ה מיוחדים בתכלית בהרצה"ע. וזהו שאמר רבינו ג"ע בפכ"ג החיות של מעשה המצות וקיומן הוא בטל לגמרי לגבי רצון העליון המלוכש בו, ונעשה לו ממש כגוף לנשמה, וכן הלבוש החיצון של נפש האלקית שבאדם המקיים ועושה המצוה, שהוא כח ובחי' המעשה שלה, הוא מתלבש בחיות

וזהו מה שהמצות נקראים אברים מפני שבמצות מאיר בהם הרצה"ע בגילוי, בלי שום הסתר פנים, וכשם שבאברי האדם שהרצון מאיר בהם בגילוי ה"ה בטלים לגמרי להרצון שבנפש, הנה כמו"כ במעהמ"צ ה"ה בבחי' אברים דמלכא שבטלים ומיוחדים בהרצון העליון, דכל ענין הפירוד הוא מצד הצמצומים וההסתרים כידוע, אבל

להוי' ראשית תבואתה, דנש"י נקראים ראשית תבואתה, דבתבואה יש תבואת כרם ותבואת שדה, דהמצות נקראים פירות וכמארז"ל (סוטה מ"ו ע"א) מאי פירות כו' מצות. והנה בפירות הרי עיקרן הוא הכח הצומח, והגם דלאחר שנצמחת הפרי אז הרי הפרי הוא העיקר, הנה לבד זאת אשר בלתי כח הצומח לא הי' מציאות הפרי כלל, א"כ הרי עיקר סיבתה הוא כח הצומח, הנה לבד זאת הרי עיקר הפרי הוא הטעם של הפרי והכח המוליד שיש בה, שבזריעתה יוצמח עוד פרי. וכן הוא בענין המצות שנקראים בשם פירות שהוא הטעם והענג שבמצוה והחיות פנימי, דער געשמאק פון א מצוה, שהוא הלחלוחית שבמצוה, והיינו קיום המצות בהידור של יראת שמים, דאז מתעורר כח הצומח שבמצות, והוא מה שמצוה גוררת מצוה³⁵, וכתיב³⁶ אור זרוע לצדיק וגו' וכמארז"ל³⁷ זרע הקב"ה את התורה והמצות, וזריעה זו היא בנש"י דוקא, דישראל הן בחי' ארץ חפץ וכמ"ש³⁸ כי תהיו אתם ארץ חפץ, שהן ארץ הראוי' לזריעה, וזהו קדש ישראל לד' ראשית תבואתה, דישראל נק' ראשית תבואתה לפי שהמשכת בחי' רצה"ע שנמשך במעשה"צ הוא ע"י נש"י דוקא. וזהו מעלת המרכבה שע"י דוקא נמשך בחי' רצה"ע. וזהו שאמר רבינו נ"ע שאברי גוף האדם המקיימים המצוה הם נעשו מרכבה, היינו כמו האבות³⁹ הן הן המרכבה כו' שע"י נמשך הרצה"ע. וזהו"ע שהמצות נק' רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא שבהם מלוכב רצה"ע ממש, והאדם העושה המצוה נעשה מרכבה לרצה"ע, דהיינו בחי' מרכבתא עילאה, בחי' ביטול במציאות ממש. משא"כ בכללות העולם, אפילו עולמות דקדושה שהן בטלים ג"כ, אך זהו בבחי' מרכבתא תתאה, שהו"ע ביטול היש.

ד"ה כי נר מצוה ותורה אור

של מעשה המצוה ונעשה ג"כ כגוף לנשמה לרצון העליון ובטל אליו לגמרי, ועל כן גם אברי גוף האדם המקיימים המצוה, שכח ובחי' המעשה של נפש האלקית מלוכב בהם בשעת מעשה וקיום המצוה הם נעשו מרכבה ממש לרצה"ע. הרי מבאר בענין זה ג' ענינים כוללים, הא' דהחיות של המעשה במצוה הוא בטל לרצה"ע ונעשה איזה ממש בדוגמת גוף לנשמה, הב' דכח המעשה שבנפש האלקית הוא מתלבש בהממש דחיות שבמעשה המצוה וגם הוא נעשה כגוף לנשמה להרצה"ע ומתבטל אליו, והג' דאברי גוף האדם שבהם מלוכב כח המעשה שבנפש האלקית המתלבש בהחיות דמעשה המצוה הם נעשו מרכבה ממש לרצון, שהמרכבה הגם שהיא למטה מהרוכב אבל היא מגבהת את הרוכב, וא"כ הרי אברי הגוף מאחר שנעשים מרכבה להמצות ה"ה למטה מהמצוה. ומ"מ יש יתרון כח ומעלה במרכבה²⁷, שהרי המרכבה מביאה את הרוכב למקום שלא הי' אפשר לו לבא בעצמו, וכמו חיות המרכבה דאף שהן למטה מהכסא וכתיב²⁸ ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, והחיות אשר הם למטה מן הכסא נושאות את הכסא²⁹, והיינו שהחיות נושאים את הכסא עם דמות האדם שעל הכסא לאווא"ס דכ"ס³⁰ לא אדם הוא. וכמו"כ יובן במעשה"צ דדוקא ע"י נש"י נעשה המצוה, דכשישראל מניח תפילין אז נמשך בה רצה"ע³¹, וכמו"כ הוא בכל המצות, דע"י שישראל מקיימין את המצוה נעשה המצוה, וכמארז"ל³² ע"פ³³ מגיד דבריו ליעקב וגו' מלך ב"ו מצוה לאחרים לעשות והוא אינו עושה, אבל הקב"ה מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות, דע"י מעשה זו נעשה מצוה. וזהו דכתיב³⁴ קדש ישראל

(34) ירמ"י ב, ג. וראה תו"א שם, ג ואילך (קיצורים והערות שם ע' קיא).
(35) אבות פ"ד מ"ב.
(36) תהלים צו, יא.
(37) תנחומא שלח טו (ושם: ואת המצות).
(38) מלאכי ג, יב. וראה גם רד"ה ארשב"נ דש"פ נצבים תר"ץ.
(39) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(27) ראה תו"א יתרו עא, סע"א ואילך.
(28) יחזקאל א, כו.
(29) ראה שמו"ר ספכ"ג. במדב"ר ספ"ד. בחי' תרומה כה, י בשם פרקי דר"א.
(30) שמואל-א טו, כט.
(31) ראה תו"א שמות נג, ד.
(32) שמו"ר פ"ל, ט.
(33) תהלים קמז, יט.

לקוטי דיבורים

רבו אחי' השילוני הבטיח לו שבהתגלותו תתאחדנה שתי המעלות, מעלת ההתבודדות ומעלת ההתגלות. ומשה היה רועה גו', הוא בחר להיות רועה צאן כדי שיוכל להתבודד. והתבודדות יש בה המעלה הגדולה ביותר שהיא בית יד לשכל, ושם נתגלה לו האור האלקי. משראה משה את האור האלקי, אמר¹: "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה", מפרש רש"י - אסורה

כט. מורנו הבעש"ט נ"ע לא רצה להתגלות. באי רצונו להתגלות רואים אנו שני דברים: הוא לא רצה להיפרד מעולם ההתבודדות ולא רצה לבוא לעולם ההתגלות. מורנו הבעש"ט נ"ע נאבק זמן רב עם ר' אדם בעל שם והשתמט מלהסכים להתגלות, עד שרבו, אחי' השילוני, אמר לו שעל ידי ההתגלות יגיע להפלאת מעלת ההתבודדות.

מכאן להתקרב לשם.

ב"אסורה מכאן להתקרב לשם" תלויה כל האנושיות, ובוזה גלומה העבודה בכלל ועבודתו של מתבודד בפרט.

"אסורה מכאן להתקרב לשם" - המתבודד נמצא בעליה תמידית, הוא הולך ומתעלה יותר ויותר.

"אסורה מכאן להתקרב לשם" - בכל דרגא שהוא נמצא בה הוא שואף להגיע לדרגא גבוהה יותר, ורצונו זה מתבטא בשתי תנועות: בתנועה של "אסורה מכאן" ובתנועה של "להתקרב לשם".

"אסורה מכאן להתקרב לשם", - הינו ענין כללי, זאת אומרת, תוכן פנימי לא רק בענין פרטי, אלא תוכן פנימי של ענין כללי וזה הדרגא הגבוהה ביותר באנושיות בכלל ובעבודה בפרט.

"אסורה מכאן להתקרב לשם" - הוא ענין של שאיפה, השאיפה פותחת מקורות חדשים לחיזוק הכוחות והחושים, עד שנעשה למעיין הנובע ונהר שאינו פוסק.

"אסורה מכאן להתקרב לשם" בהשכלה הוא ענין החריפות. כמו שאנו רואים במוחש, שאופן התעסקותו של החריף במושכלות הוא, שתמיד הוא מתעלה בסברות ההשכלה בחריפות הגדולה ביותר.

כל סברא המתעוררת בו, נדחית מיד על ידי סברא עמוקה יותר, וכך הוא עולה מעלה מעלה.

כל הסברות האלו הן השכלה אמיתית, אלו הן ברקים מכוח המשכיל הנובע תמיד בהשכלות חריפות ועמוקות, הסברות השכליות הן תנועות הנפש השכלית, ועל ידי חוש החריפות מגיעים לשלימות ההשכלה.

ל. להגיע לדרגא של שלימות בהשכלה - יכול רק המתבודד.

אדם כזה הפרוש מהעולם ומלואו ומשעבד כוחות וחושי נפשו להשכלה - מגיע לשלימות הנעלה ביותר של השכלה.

משה רבנו, כשהיה רועה צאן, עמד בדרגא הגבוהה ביותר של מתבודד, ומכיוון שראה את האור האלקי אמר "אסורה נא ואראה - אסורה מכאן להתקרב לשם" - שאיפתו של מתבודד.

והתשובה מלמעלה היתה:

"של נעליך מעל רגליך"² - עבודת המתבודד דרגתה גבוהה, ברם, ישנה מדריגת עבודה נעלית וגבוהה יותר מאשר מדריגת העבודה של מתבודד, ובדרגא גבוהה ונעלית זו ישנו גם כן התוכן הפנימי של "אסורה מכאן להתקרב לשם".

אלא, כדי להגיע ל"אסורה מכאן להתקרב לשם" של מדריגה נעלית זו, חייב להיות מקודם "של נעליך מעל רגליך".

ההכנה ל"אסורה מכאן להתקרב לשם" בבחינה נעלית זו, כרוכה בעבודה של יכולת ההינתקות ממה שהשכל מבין, ושעבוד עצמי למה שגבוה ונעלה יותר מהשכל.

בפרשת "ומשה היה רועה" רואים סדר עבודתו של משה, הגילוי מלמעלה שהשי"ת מודיע למשה רבנו שהוא יתברך הינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, שעד עכשיו היה סדר העבודה לפי התוכן הפנימי של התבודדות, ומעתה צריך להיות סדר עבודה חדש, עבודה של התגלות. משה אינו רוצה להיפרד מעולם ההתבודדות ואינו רוצה לבוא במגע עם עולם ההתגלות. מתחיל "מיקוח" על כך, עד שהקב"ה מגלה לו כי "זה שמי לעולם וזה זכרי לדר דר"³.

כלומר, הקב"ה גילה למשה רבנו את סוד הבריורים, שזוהי הכוונה העליונה של בריאת העולם שהבריורים הם רק בעבודה של התגלות.

בהתגלותו של משה רבנו זכינו למתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות מבררים ומזככים את העולם. ובהתגלותו של מורנו הבעש"ט זכינו לגילוי פנימיות התורה.

כלומר, על ידי לימוד התורה וקיום המצוות מכשירים את העולם שיהיה כלי לאלקות, ועל ידי פנימיות התורה, לימוד החסידות וההתעסקות בחסידות, ממשיכים גילוי אלקות בעולם.

תורת מורנו הבעש"ט כלולה משתי המעלות, מעלת ההתבודדות ומעלת ההתגלות, כלומר, תורת הבעש"ט היא בית יד לגילוי האור העצמי של התגלות, שגילוי זה יבוא בתפיסה בכלי ההשגה.

חג הפסח תרצ"ד

(3) שמות ג, טו.

(2) שמות ג, ח.

רשימת המאסר

בחורף תרנ"א נחלה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במחלת חום¹, בסוף כסלו בערך והומשך כשני חדשים, שני שבועות הראשונים היו כבדים, ואחרי כן הוקל לו, אך שלשה שבועות הי' רוב היום במטה וכשלשה שבועות או חודש ימים נאסרה לו כל עבודה עיונית.

(1) ראה גם ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 149 ואילך (נוסחא אחרת).

בימי חליו מעט למדתי, כי על הרוב הייתי יושב בחדרי ובוכה, הייתי אומר תהלים ובוכה, מתפלל ובוכה, מחלתו לא היתה גדולה כל-כך, אך עלי נפלה חרדה גדולה, אימה חשיכה, אבא חולה, רבונו של עולם זה עתה רק שנה ומחצה שיש לי אב, כי במשך שתי שנים הקודמות, לולי הארבע פעמים שבא לסירוגין על ימים אחדים הייתי שוכח עיקר אב, ועתה אבא חולה.

באחד הימים כשחיכנו על הקריזיס, רצתי השכם בקר בעוד ליל אל ר' זלמן ליבליס (הוא הי' מגזע של דודנו מהרי"ל זצ"ל מיאנאוויטש², ושמש האהל ותמיד בכל יום הי' הולך למקוה, ואל האהל הקדוש) ובקשתיו בתחנונים שיקחני אל האהל, ואשר יבטיחני כי איש לא יודע מזה.

ר' זלמן הכיר בי כי הדבר נוגע לי מאוד, גם ידע כי מצב הבריאות של אבא דורש רחמים וכי זה פעמים היתה כבוד אמי זקנתי הרבנית באהל ותיכדל לחיים טובים ארוכים גם כבוד אמי מורתי הרבנית תי' ומלא בקשתי.

השלג הי' רב, קור גדול, ובבואינו חוץ לעיר הי' הרוח דוחף אותי. ר' זלמן הגם שהי' קצר הקומה ואיש שיבה, אבל בכל זה הלך לו בצעדים חזקים, לא כן אנכי אשר כמעט על כל צעד וצעד נכשלתי ובעמל רב באתי אל האהל הקדוש.

עוד טרם פתחתי הדלת לבי הקטן התרגש ונחלי דמעות התפרצו מעיני, כשנכנסתי פנימה, ראיתי קברי הקודש, והשלג הדק המכסה אותם, השקיטה החרישית, אמירת הברכה, ברכת המתים. רעדה אחזתני, אינני יכול לאמר הפסוקי תהלים ואינני אומרם, רק הנני בוכה אבא חולה, מספר הנני לפני ה' שני עפר כי אבא חולה, אבא זה שהוא חסיד וצדיק שוכב במטה וחולה, אבא זה אשר יש לו רק בן יחיד וזה רק שנה וחצי אשר הוא מדריכני הוא חולה, התפללו אל האלקים, בקשו רחמים כי יתרפא במהרה.

בתוך כך נגש אלי ר' זלמן, ואומר לי הדלק את הנר הלזה ואמור נוסח זה ומראה לי במענה לשון, ומסיים לאמר בקש רחמים מאת זקניך הצדיקים הקדושים שהם יבקשו רחמים בעד אביך החולה, כי ירחמנו וישאר בחיים.

דבריו אלה דכאוני ואצעק בקול מר: זיידעס³ הייליקע צדיקים, דער טאטע איז קראיינק, בעט דעם אייבערשטין ער זאל בלאייבין לעבין און זאיין גיזונד און ער זאל מיך מדרך זאיין, אז איך זאל זאיין אַ ערליכער איד, ובכיתי בכי רב, מרגע לרגע התגברו רגשי לבבי השבור עד אשר ר' זלמן, הגם כי בעצמו בכה בכי רב, לקחני בידי והוציאני מהאהל.

היום האיר, עוד השמש לא יצא על הארץ, אבל כבר מתקבצים אל ככר השוק, ר' זלמן הולך במהירות ואנכי מבלי הבט על עיפותי הנני רץ וכל גופי רטוב מזיעה, חפץ הנני לבוא הביתה להיוודע מה מצבו של אבא, גם ר' זלמן ממחר פסיעותיו, בבואנו להתחלת רחוב בראם פגשנו ר' חיים מאיר ז"ל הקצב⁴ ואחיו ר' אברהם דן ז"ל⁵, במרחק כחמשים אמה צועקים: תודה להשם ית', אנו באים מ"החצר" וזה עתה הי' הקריזיס. בקרו הרופאים ברודא - הוא הי' יהודי מסביבות חרקוב ובא לליובאוויטש, והי' רופא גדול - ובאגאראדסקי - הוא רופא רוסי פולני, רופא מומחה, זקן כשבעים שנה, מתלמידי הרופא המפורסם הייבענטאל⁶ - ושניהם אמרו כי הי' הקריזיס, ועתה תודה לא-ל הוא שלנו יאריך השם ית' ימיו.

הפסח תרצ"ד סעיף א: אברהם דאניע דער קצב.
(6) הי' מקורב לרבותינו נשיאינו - ראה יומן כ טבת תרנ"ז ("התמים" חוברת ח' ע' ו' שט, ב). ח"א כסלו תרס"ז ("התמים" חוברת ב' ע' עז. פג נפו, א. פט, א). ספר השיחות תרצ"ו - חורף ה'ש"ת ע' 163. שם ע' 208. ועוד.

(2) אחי כ"ק אדמו"ר הזקן.
(3) זקני, צדיקים קדושים, אבא חולה, בקשו את השם אשר ישאר בחיים, יהי' בריא, וידריכני להיות יהודי תמים.
(4) נזכר ביומן כ' אייר תרנ"ו (הוספות לספר השיחות תש"ו ה'ש"ת ע' 424). ספר השיחות תש"א ע' 49.
(5) נזכר ביומן שבעה הקודמת. ואולי הוא הנזכר בשיחת חג

אנכי רצתי הביתה, באתי והנה שמחה בבית, אין איש יודע איה הייתי, ואין מי שואל אותי, כבוד אמי מורתי הרבנית תי' בחדר אבא ובחדרים הראשונים נקבצו רבים מבני משפחתנו, שם כבוד אמי זקנתי הרבנית, דודיי רז"א ויבדלו לחיים טובים רמ"מ ור' משה ליב, דודותיי דבורה לאה, בתי' ותבדל לחיים טובים בתי' וחי' מושקא תי'.

חפץ הנני במאד להכנס לחדרו של אבא, תאב הנני לראות פני אבא אשר זה כשבועים לא ראיתיו, אבל אין מניחים אותי, ובין הנמצאים בבית הי' גם מורי ר' ניסן ז"ל ואתבונן כי טוב אשר אספר לו כי הייתי באהל, ואפשר יגיד לי מה לעשות עתה לטובת בריאותו של אבא.

ואקרב אל מורי ואדברה איתו בלאט, ואספרה לו ככל אשר עשיתי, ויאמר לי כי טוב עשיתי, ועתה - שואלני - האם כבר שתית חמין, לא - עניתי - אם לא שתית עדיין חמין - אומר מורי - לא תשתה ולא תאכל כל היום ותתענה, עתה תלך להתפלל ותתפלל במנין ואחרי כן אגיד לך מה תעשה.

בקשתי את מורי, אשר לא יגלה את סודי, והבטיחני על זה, ואלך להתפלל, וקיימתי בכל סדר היום כפי שהגיד לי מורי.

ברור הי' לי, כי תפלתי באהל אבותי הקדושים פעלה החסד והרחמים מאת האלקים, ומאד חפצתי לילך עוד הפעם להודיעם כי הי' הקריזים ולבקש רחמים כי ימהר השם ית' רפואתו ברפואה שלמה, אבל יראתי להגיד זאת.

בשעה החמישית נועדה התוועדות הרופאים, ואנכי הגם כי כבר התפללתי ערבית בציבור בכל-זאת לא טעמתי מאומה וקרוב לשעה הששית יצאו הרופאים מחדרו של אבא ופניהם צהובות, גם החום סר כולו, ועתה דרוש הנהגה מסודרה ומנוחה שלמה.

הרופא באגאראדסקי הי' מחבב אותי במאד, כי בהיותי בן חמש (קודם נסיעת יאלטע) הייתי - לא-עלינו - חולה גדול, גם מסוכן, והוא ריפא אותי, ואנכי הייתי ממלא בדיוק כל פקודיו בלקיחת הסמי מרפא ושאר הנהגות אשר בזה לקחתי לבו של הרופא דייקני זה.

מה אתה עצב - שואל אותי הרופא באגאראדסקי - תודה לאל אביך מתרפא ועוד איזה ימים יהי' בריא, ופונה אל חבריו הרופא ברודא ואומר, חברי עתה עלינו להעריך סדר הנהגתו של החולה במאכל, שתי', ומנוחה.

הנני מתגעגע מאד - אומר אני אל הרופאים - לראות את אבא, כי זה כשני שבועות אשר לא ראיתיו, כי כל העת לא נתנוני לכנוס לחדרו, וכוסף הנני לראות את אבא.

הרופא ברודא הנה מלבד אומנתו, הי' מכבד מאד את כל משפחתנו, והי' אוהב נאמן להוד כ"ק אאמו"ר הרב הקדוש בפרט, כי כמה פעמים הי' בא אליו בביקור, ביחוד אליו בחדרו, כי הי' איש תבונות ואוהב מחקר, ולא פעם ושנים היו שוחחים בעניני מדע שונים.

הרופא ברודא עמד ממקומו וילך לו לחדרו של אבא, ויתמהמה כעשרה מינוטין ויבוא חזרה וישב לשתות חמין עם הרופא באגאראדסקי שהי' אוהב לשתות טיי עם חלב ונופת רב ושיחו עם אנשי הבית, אשר על כולם שרה אור צוהל.

חסד השם בהשינוי הטוב במצב בריאותו של אבא הוכר בפני כל, לא מיבעי בני משפחתנו אלא גם משרתינו וכל באי החצר, גם יוסף מרדכי המשרת הזקן פנים אחרות לו, וזעפו התמידי סר.

יח וַיִּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֵּר-נָא
 עֲבָדֶיךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאֶל-יֵחָר אִפְךָ בְּעֲבָדֶיךָ
 בִּי כְמוֹד כְּפָרְעָה רַס"י: יט אֲדֹנִי שְׂאֵל אֶת-עֲבָדֶיךָ
 לֵאמֹר הִישַׁלְכֶם אֹתָב אוֹ-אֲחֶר רַס"י: כ וַנֹּאמֶר
 אֶל-אֲדֹנִי יִשְׁלָנוּ אֹתָב זָקֵן וַיֵּלֶד זָקָנִים קָטָן
 וְאָחִיו מֵת וַיּוֹתֵר הוּא לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו
 אֶהְבּוֹ רַס"י: (לז) כֹּא וְהֵאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ הוֹרְדֵהוּ
 אֵלַי וְאִשְׁמָחָה עֵינֵי עָלָיו: כב וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי
 לֹא-יֻכַּל הַנָּעַר לַעֲזֹב אֶת-אָבִיו וְעֹזֵב אֶת-אָבִיו
 וּמֵת רַס"י: כג וְהֵאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ אִם-לֹא יֵרֵד
 אֲחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפּוּן לִרְאוֹת פָּנָיו:
 כד וַיְהִי בִּי עָלֵינוּ אֶל-עֲבָדֶיךָ אָבִי וַנִּגְדַּלּוּ אֶת
 דְּבָרֵי אֲדֹנִי: (ישראל) כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שָׁבוּ שְׁכָרוֹ-
 לָנוּ מִעַט-אֶכֶל: כו וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת
 אִם-יֵשׁ אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדְּנוּ כִּי-לֹא נוּכַל
 לִרְאוֹת פָּנָיו הָאִישׁ וְאֲחִינוּ הַקָּטָן אֵינָנוּ אִתָּנוּ:
 כז וַיֹּאמֶר עֲבָדֶיךָ אָבִי אֵלֵינוּ אִתָּם יִדְעָתֶם בִּי

יח וקרב לותה יהודה ואמר
 בבנו רבנוי ימלל פען עבדך
 פתגמא קדם רבנוי ולא יתקף
 רוגזך בעבדך ארי כפרעה כן
 את: יט רבנוי שאיל ית עבדוהי
 למימר האית לכון אבא או
 אחא: כ ואמרנא לרבנוי אית
 לנא אבא סבא ובר סיבתין זעיר
 ואחוריה מית ואשתאר הוא
 בלחודוהי לאמה ואבדוהי רחים
 לה: כא ואמרת לעבדך
 אחיתוהי לותי ואשוי עיני
 עלוהי: כב ואמרנא לרבנוי לא
 יכול עולימא למשבק ית אבדוהי
 ואם ישבוק ית אבדוהי ומית:
 כג ואמרת לעבדך אם לא יחות
 אחוכון זעירא עמכון לא תוספון
 למחזי אפי: כד והנה פד
 סליקנא לעבדך אבא וחוינא לה
 ית פתגמי רבנוי: כה ואמר
 אבונא תובו זבונא לנא זעיר
 עיבורא: כו ואמרנא לא נכול
 למיחת אם אית אחונא זעירא
 עמנא ונחות ארי לא נכול למחזי
 אפי גברא ואחונא זעירא ליתוהי
 עמנא: כז ואמר עבדך אבא לנא

רש"י

אותרך ואת אדוניך (ב"ר): (יט) אדני שאל את-
 עבדיו. (ב"ר) מתחלה בעלילה באת עלינו, למה
 היה לך לשאל כל אלה, בתך היינו מבקשים, או
 אחותנו אתה מבקש? ואף על פי כן: "ונאמר אל
 אדני", לא פחדנו ממך דבר: (כ) ואחיו מת.
 מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו, אמר:
 'אם אמר לו שהוא קים, יאמר הביאוהו אצלי':
 לבדו לאמו. מאותה האם אין לו עוד אח:
 (כב) ועזב את-אביו ומת. אם יעזב את אביו,

(יח) ויגש אליו. דבר באזני אדני. פנסו דברי
 באזניך (ב"ר): ואל-יחר אפך. מכאן אתה למד
 שדבר אליו קשות: פי כמוך כפרעה. חשוב אתה
 בעיני כמלך, זהו פשוטו, ומדרשו: סופך ללקות
 עליו בצרעת כמו שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה
 על לילה אחת שעקבה (ב"ר). דבר אחר: מה פרעה
 גוזר ואינו מקים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה כן,
 וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום עינך עליו?
 דבר אחר: "פי כמוך כפרעה", אם תקניטני, אהרג

אתון ידעתון ארי תרין ילדת לי
אתתי: כח ונפק חר מלותי
ואמרית ברם מקטל קטיל ולא
חזתה עד כען: כט ותדברון אף
ית דין מן קדמי ויערענה מותא
ותחתון ית שבתי בבשתא
לשאול: ל וכען כמיתי לות
עבדך אבא ועולימא ליתוהי
עמנא ונפשה חביבא לה
כנפשה: לא ויהי פד יחזי ארי
לית עולימא ומית ויחתון עבדיך
ית שיבת עבדך אבונא כדוונא
לשאול: לב ארי עבדך מערב
בעולימא מן אבא למימר אם לא
איתנה לותך ואהי חטי לאבא כל
יומנא: לג וכען יתב כען עבדך
תחות עולימא עבדא לרבוני
ועולימא יפק עם אחוהי:
לד ארי אכדין אסק לות אבא
ועולימא ליתוהי עמי דלמא
אחזי בבישו די ישתכח ית אבא:
א ולא יכיל יוסף להתחסנא לכל
דקמין עלוהי וקרא אפיקו כל
אנש מעלוי ולא קם אנש עמה
פד אתידע יוסף לות אחוהי:
ב ויהב ית קלה בבכיתא ושמעו
מצרים ושמע אנש בית פרעה:

שנים ילדה-לי אשתי: כח ויצא האחד מאתי
ואמר אף טרף טרף ולא ראיתיו עד-הנה:
כט ולקחתם גם-את-זה מעם פני וקרהו אסון
והורדתם את-שיבתי ברעה שאלה כס"י:
ל ועתה כבאי אל-עבדך אבי והנער איננו
אתנו ונפשו קשורה בנפשו: (ע"ב בחול) שני לא והיה
בראותו כי-אין הנער ומת והורידו עבדיך
את-שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה כס"י: לב כי
עבדך ערב את-הנער מעם אבי לאמר
אם-לא אביאנו אליך וחתאתי לאבי כל-
הימים כס"י: לג ועתה ישב-נא עבדך תחת
הנער עבד לאדני והנער יעל עם-אחיו כס"י:
לד כי-אין אעלה אל-אבי והנער איננו אתי
פן אראה ברע אשר ימצא את-אבי:
מה א ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים
עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי ולא-עמד
איש אתו בהתודע יוסף אל-אחיו כס"י: ב ויתן
את-קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית

רש"י

כלם מבחוץ ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות
מגדה בב' עולמות: (לג) ישב-נא עבדך וגו'.
(כ"ד) שלכל דבר אני מעלה ממנו: לגבורה,
ולמלחמה ולשמש: (א) ולא-יכל יוסף להתאפק
לכל הנצבים. לא היה יכל לסבל שיהיו מצרים
נצבים עליו ושומעין שאחיו מתבישין בהודעו
להם: (ב) וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה,
כלומר, עבדיו ובני ביתו, ואין זה לשון בית ממש,

דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו בדרך
מתה: (כט) וקרהו אסון. (כ"ד) שהשטן מקטרג
בשעת הסכנה: והורדתם את שבתי וגו'. עכשו,
כשהוא אצלי, אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו,
ואם ימות זה, דומה עלי ששלישית מתו ביום אחד:
(לא) והיה בראותו כי-אין הנער ומת. אביו
מצרתו: (לב) כי עבדך ערב את-הנער. ואם
תאמר: למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם

פֶּרְעָה רַס"י: ג וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף
הַעוֹד אֲבִי חִי וְלֹא־יָכֻלוּ אָחִיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי
נִבְהָלוּ מִפָּנָיו רַס"י: ד וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחִיו
גִּשְׁו־נָא אֵלַי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם
אֲשֶׁר־מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרִימָה רַס"י: ה וְעַתָּה |
אֶל־תַּעֲצֹבוּ וְאֶל־יֹחֵר בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מָכַרְתֶּם
אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחִיָּה שָׁלַחֲנִי אֱלֹהִים
לִפְנֵיכֶם רַס"י: ו כִּי־זֶה שְׁנָתִים הָרַעַב בְּקָרֵב
הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין־חֶרֶשׁ
וְקָצִיר רַס"י: ז וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לָשׂוּם
לָכֶם שְׂאֲרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחְיוֹת לָכֶם לִפְלִיטָה
גְּדֹלָה: שְׁלִישִׁי ח וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שֹׁלְחָתֶם אֹתִי
הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לַפֶּרְעָה
וּלְאֶדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם רַס"י: ט מֵהָרֹץ וְעָלוּ אֶל־אָבִי וְאָמַרְתֶּם
אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמֵנִי אֱלֹהִים לְאֶדוֹן
לְכָל־מִצְרַיִם רָדָה אֵלַי אֶל־תַּעֲמֹד רַס"י: י וַיִּשְׁבֹּת
בָּאָרֶץ־גִּשְׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבְנֵי
בְנֵיךָ וְצֹאנֶךָ וּבְקָרֶךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ:
יא וְכִלְכַּלְתִּי אֹתְךָ שָׁם כִּי־עוֹד חֲמֵשׁ שָׁנִים
רַעַב פֶּן־תּוֹרֵשׁ אֶתְּךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ רַס"י: יב וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוּת

ג ואמר יוסף לאחיו אנא יוסף
העד כען אבא קים ולא יכילו
אחיו לאתבא יתה פתגם ארי
אתבהילו מן גדמיה: ד ואמר
יוסף לאחיו קריבו כען לותי
וקריבו ואמר אנא יוסף אחוכון
די זבנתון יתי למצרים: ה וכען
לא תתנסון ולא יתקף בעיניכון
ארי זבנתון יתי הכא ארי לקימא
שלחני יי גדמיכון: ו ארי דנן
תרתינ שנין כפנא בגו ארעא
ועוד חמש שנין די לית זרועא
וחצדא: ז ושלחני יי גדמיכון
לשואה לכון שארא בארעא
ולקמא לכון לשיזבא רבא:
ח וכען לא אתון שלחתון יתי
הכא אלהן מן גדם יי ושוני
לאבא לפרעה ולרבון לכל אנש
ביתה ושלט בכל ארעא
דמצרים: ט אחיו וסקו לות אבא
ותמרון לה כדנן אמר ברך יוסף
שוני יי לרבון לכל מצרים חות
לותי לא תתעקב: י ותתיב
בארעא דגשן ותהי קריב לי את
ובניך ובני בניך וענך ותורך וכל
די לך: יא ואזון יתך תמן ארי
עוד חמש שנין כפנא דלמא
תתמספן את ואנש ביתך וכל די
לך: יב והא עיניכון חזון ועיני

רַס"י

אֶלָּא כְּמוֹ "בֵּית יִשְׂרָאֵל", "בֵּית יְהוּדָה", מִישְׁנֵד"ה
בְּלַע"ז: (ג) נִבְהָלוּ מִפָּנָיו. מִפְּנֵי הַבּוֹשָׁה:
(ד) גִּשְׁו־נָא אֵלַי. רָאָה אוֹתָם נְסוּגִים לְאַחֹר,
אָמַר: 'עֲכָשׂוּ אִחֵי נִכְלָמִים', קָרָא לָהֶם בְּלָשׁוֹן רַפָּה
וְתַחֲנוּנִים וְהִרְאָה לָהֶם שֶׁהוּא מְהוּל (ב"ר):
(ה) לְמַחִיָּה. לְהַיּוֹת לָכֶם לְמַחִיָּה: (ו) כִּי־זֶה
שְׁנָתִים הָרַעַב. עָבְרוּ מִשְׁנֵי הָרַעַב: (ח) לְאָב.
לְחָבֵר וּלְפִטְרוֹן: (ט) וְעָלוּ אֶל־אָבִי. אָרֶץ יִשְׂרָאֵל
גְּבוּהָהּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת: (יא) פֶּן־תּוֹרֵשׁ. דִּלְמָא
תַּתְּמַסְכֵּן, לָשׁוֹן: "מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר": (יב) וְהִנֵּה

וְעֵינֵי אָחִי בְנֵימִין כִּי־פִי הַמְדַּבֵּר אֲלֵיכֶם כִּסִּי:
 וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת
 כָּל־אֲשֶׁר רִאִיתֶם וּמַהֲרִתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־אָבִי
 הַנֶּה: יד וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרֵי בְנֵימִן־אָחִיו וַיִּבְךְ
 וּבְנֵימִן בָּכָה עַל־צוּאָרָיו כִּסִּי: טו וַיִּנָּשֶׁק לְכָל־
 אָחִיו וַיִּבְךְ עֲלֵהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְרוּ אָחִיו
 אִתּוֹ כִּסִּי: טז וְהִקְל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה לְאֹמֶר
 בָּאוּ אָחִי יוֹסֵף וַיִּיטֵב בְּעֵינָי פְּרָעָה וּבְעֵינָי
 עֲבָדָיו כִּסִּי: יז וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל־יוֹסֵף אָמֹר
 אֶל־אֲחִיךָ זֹאת עֲשׂו טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶּם וּלְכוּ־
 בָּאוּ אֶרֶצָה בְּנֵעַן כִּסִּי: יח וּקְחוּ אֶת־אֲבִיכֶם
 וְאֶת־בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתְנֶה לָכֶם אֶת־טוֹב
 אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶכְלוּ אֶת־חֶלֶב הָאָרֶץ כִּסִּי:
 יט וְאֶתְה צוִּיתָה זֹאת עֲשׂו קְחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם וּלְנִשְׁיֶכֶם וּנְשֵׁאתֶם
 אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם כִּסִּי: כ וְעֵינֵיכֶם אֶל־תַּחֲסוּ

אָחִי בְנֵימִין אָרִי כְּלִישׁוֹכּוֹן אָנָּה
 מְמַלֵּל עֲמֻכּוֹן: יג וְתַחֲוּוֹן לְאָבָא
 ית כָּל יִקְרִי בְּמִצְרַיִם וְיֵת כָּל דִּי
 חֲזִיתוֹן וְתַחֲוּוֹן וְתַחֲתוֹן ית אָבָא
 הָכָא: יד וְנִפֹּל עַל צוּאָרֵי בְנֵימִן
 אָחוּהִי וּבָכָא וּבְנֵימִן בָּכָא עַל
 צוּאָרָה: טו וְנִשָּׁק לְכָל אָחוּהִי
 וּבָכָא עֲלֵיהוֹן וּבְתֵר כֵּן מְלִילוֹ
 אָחוּהִי עֲמָה: טז וְקָלָא אֲשַׁתְמַע
 לְבֵית פְּרָעָה לְמִימַר עֲלוּ אָחִי
 יוֹסֵף וְשִׁפֵּר בְּעֵינָי פְּרָעָה וּבְעֵינָי
 עֲבָדוּהִי: יז וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף
 אָמֹר לְאֲחִיךָ דָּא עֵיבִידוּ טַעֲנוּ ית
 בְּעִירְכּוֹן וְאָזִילוּ אוֹבִילוּ לְאַרְעָא
 דְּכְנָעַן: יח וּדְבִירוּ ית אָבּוּכּוֹן וְיֵת
 אָנֶשׁ בְּתִיכּוֹן וְעוּלוּ לְוֵית וְאֶתְן
 לְכוֹן ית טוֹב אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 וְתִכְלוּן ית טוֹבָא דְּאַרְעָא:
 יט וְאֶת מִפְקָדָא דָּא עֵיבִידוּ סִיבוּ
 לְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עֲגָלָן
 לְטַפְּלִיכּוֹן וּלְנִשְׁיכּוֹן וְתַטְלוּן ית
 אָבּוּכּוֹן וְתִיתוֹן: כ וְעֵינֵיכּוֹן לָא
 תַּחֲסוּ עַל מְנוּיכּוֹן אָרִי טַב כָּל
 אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם דְּלְכוֹן הוּא:

רש"י

בְּנֵימִין דְּלָא כְּתִיב רַק "וּבְנֵימִן בָּכָה", פֻּעֵלָה אַחַת,
 שְׁלֹא רָמַז רַק עַל חֶרְפֵּן אַחַד. וְעֵינֵי בְּבֹאוֹר תַּרְגוּם
 יוֹנָתָן, שֶׁשֶּׁם הוּא בְּדֶרֶךְ דְּרִשׁ: (טו) וְאַחֲרֵי כֵן.
 מֵאַחַר שֶׁרְאוּהוּ בּוֹכָה וְלָבוּ שְׁלֵם עִמָּהֶם: דִּבְרוּ
 אָחִיו אִתּוֹ. שְׁמַתְחֵלָה הָיוּ בּוֹשִׁים מִמֶּנּוּ:
 (טז) וְהִקְל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה. כְּמוֹ: 'בְּבֵית
 פְּרָעָה', וְזֶהוּ לְשׁוֹן בֵּית מִשָּׁה: (יז) טַעֲנוּ אֶת־
 בְּעִירְכֶּם. תְּבוּאָה: (יח) אֶת־טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם.
 אֶרֶץ גִּשֹׁן, נָבָא וְאֵינּוּ יוֹדַע מַה נָּבָא, סוּפָה לַעֲשׂוֹתָהּ
 כְּמַצוּלָה שָׁאִין בָּהּ דְּגִים: חֶלֶב הָאָרֶץ. כָּל חֶלֶב,
 לְשׁוֹן 'מִיטֵב' הוּא: (יט) וְאֶתְה צוִּיתָה. מִפִּי,
 לומר לָהֶם: זֹאת עֲשׂו. כֹּךְ אָמַר לָהֶם, שֶׁבִּרְשׁוּתִי

עֵינֵיכֶם רְאוּת. בְּכָבוֹדִי וְשֹׁאֲנֵי אַחֲיֶיכֶם, שֹׁאֲנֵי מְהוּל
 כֶּסֶם, וְעוֹד: "כִּי־פִי הַמְדַּבֵּר אֲלֵיכֶם" בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ
 (ב"ר): וְעֵינֵי אָחִי בְנֵימִין. (מְגִילָה טז) הַשְׁוָה אֶת
 כָּלֶם יַחַד לומר, שֶׁכָּשֶׁם שָׁאִין לִי שְׁנָאָה עַל בְּנֵימִין
 אָחִי שֶׁהָרִי לֹא הָיָה בְּמִכִּירְתִּי, כֹּךְ אֵין בְּלִפְנֵי שְׁנָאָה
 עֲלֵיכֶם: (יד) וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרֵי בְנֵימִן־אָחִיו וַיִּבְךְ.
 עַל שְׁנֵי מִקְדָּשׁוֹת שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל
 בְּנֵימִין וְסוּפֵן לִיחָרֵב: וּבְנֵימִן בָּכָה עַל־צוּאָרָיו. עַל
 מִשְׁכַּן שִׁילָה, שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְסוּפּוֹ
 לִיחָרֵב. (וְלַעֲנִיּוֹת דַּעֲתִי, דִּיּוּקוֹ שֶׁל רִש"י, דְּבִיּוֹסֵף
 כְּתִיב: "וַיִּפֹּל וַיִּבְךְ", תַּרְתִּי מִשְׁמַע אֲשֶׁנִּי מִקְדָּשׁוֹת,
 וְלִכְךָ עֲשָׂה ב' פְּעֻלּוֹת עַל זֶה הָרָמַז, מַה שָׁאִין כֵּן

על-כַּלְיֶכֶם בִּי-טוֹב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם
 הוּא: כֹּא וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף
 עֲגָלוֹת עַל-פִּי פֶרֶעַה וַיִּתֵּן לָהֶם צֹדֶה לַדֶּרֶךְ:
 כב לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֶת וּלְבַנְיָמִן
 נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֶּסֶף וְחֲמִשׁ חֲלָפֹת שְׂמֹלֶת:
 כג וּלְאָבִיו שָׁלַח בָּזָאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נְשֹׂאִים
 מִטוֹב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֶתְנֹת נְשֹׂאֹת בָּר וּלְחֶם
 וּמִזֹּון לְאָבִיו לַדֶּרֶךְ רַשִׁי: כד וַיִּשְׁלַח אֶת-אֲחִיו
 וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל-תַּרְגּוּזוֹ בַּדֶּרֶךְ רַשִׁי:
 כה וַיַּעֲלֵוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל-יַעֲקֹב
 אֲבִיהֶם: כו וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חִי
 וְכִי-הוּא מִשַּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּפֵּג לָבֹו כִּי
 לֹא-הָאֱמִין לָהֶם רַשִׁי: כז וַיַּדְּבָרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-
 דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת-

כא ועבדו כן בני ישראל ויהב
 להון יוסף עגלן על מימר פרעה
 ויהב להון זורדין לארמא:
 כב לכלהון יהב לגבר אצטלון
 דלבושא ולבנימן יהב תלת מאה
 סלעין דכסף וחמש אצטלון
 דלבושין: כג ואלאבוהי שלח
 כדא עסרא חמרין טעינין מטובא
 דמצרים ועסר אתנן טעינן עיבור
 ולחם וזורדין לאבוהי לארמא:
 כד ושלח ית אחוהי ואזלו ואמר
 להון לא תתנצון בארמא:
 כה וסליקו ממצרים ואתו
 לארמא דכנען לות יעקב
 אבוהון: כו ויהיאו לה למימר
 עוד כען יוסף חים וארי הוא
 שליט בכל ארמא דמצרים והו
 מליא פיגן על לבה ארי לא
 הימין להון: כז ומלילו עמה ית
 כל פתגמי יוסף די מליל עמהון
 וחזא ית עגלתא דשלח יוסף

רש"י

דבר אחר: אל תפסיעו פסיעה גסה, ותכנסו בַּחֲמָה
 לעיר. ולפי פשוטו של מקרא, יש לומר: לפי שהיו
 נכלמים, היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר
 מכירתו, להתנפח זה עם זה ולומר: על דרך נמכר,
 אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו:
 (כו) וכי-הוא משל. ואשר הוא מושל: ויפג
 לבו. נחלף לבו, והלך מלהאמין, לא היה לבו
 פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן בלשון
 משנה, וכמו: (איכה ג) "מאין הפוגות", (ירמיה מח)
 "וריהו לא נמר", מתרגמין: 'וריהיה לא פג':
 (כז) את כל-דברי יוסף. סימן מסר להם, במה
 היה עוסק כשפרש ממנו, בפרשת 'עגלה ערופה',
 וזהו שנאמר: "וירא את העגלות אשר שלח יוסף",
 ולא נאמר: 'אשר שלח פרעה': ותחי רוח יעקב.

הוא: (כג) שלח בזאת. כחשבון הזה, ומהו
 החשבון? עשרה חמורים וגו'. (רצונו שמלת
 "בזאת" המיתרת ובכ"ף הדמיון, מורה על פי
 מעולם לא שלח לו עשרה חמורים ועשר אתנת,
 רק הכי קאמר קרא: 'ולאביו שלח בעגלות בזאת
 וגו', כלומר כחשבון הזה, שהוא משא עשרה
 חמורים ועשר אתונות, והשתא אתי שפיר דלא
 מצינו נכתב, אלא: "וירא את העגלות", ולא שום
 חמורים ואתונות, וקל להבין. בשם הגאון
 מהרש"ל: מטוב מצרים. מצינו בגמרא ששלח לו
 יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו, ומדרש אגדה:
 'גריסין של פול': בור ולחם. פתרגומו: ומזון.
 לפתן (כד גרסת ר"א"ם): (כד) אל-תרגזו בדרך.
 אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגז עליכם הדרך.

למטל יתה ושרת רוח נבואה לות
יעקב אבוהון: כח ואמר ישראל
סגי לי חדוא עד פען יוסף ברי
קים אזיל ואחזנה עד לא אמות:
א ונטל ישראל וכל די לה ואמא
לבאר שבע ודבח דבחיין לאלהה
אבוהי יצחק: ב ואמר יי
לישראל בחזוי דליליא ואמר
יעקב יעקב ואמר הא אנא:
ג ואמר אנא אל אלהא דאבוך
לא תדחל מלמיחת למצרים ארי
לעם סגי אשונך תמן: ד אנא
אחות עמך למצרים ואנא אסקנך
אף אסקא ויוסף ישוי ידוהי על
עיניך: ה וקם יעקב מבאר
דשבע ונטלו בני ישראל ית יעקב
אבוהון וית טפלהון וית נשיהון
בעגלתא די שלח פרעה למטל
יתה: ו ודברו ית גיתיהון וית
קניניהון די קנו בארעא דכנען
ואתו למצרים יעקב וכל בנוהי
עמה: ז בנוהי ובני בנוהי עמה
בנתה ובנת בנוהי וכל זרעה
אעיל עמה למצרים: ח ואלין
שמהת בני ישראל דעלו למצרים

הביא אתו מצרימה כס"י: ט חמישי ח ואלה שמות בני ישראל הבאים

העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי
רוח יעקב אביהם כס"י: רביעי כח ויאמר ישראל
רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם
אמות כס"י: מז א ויסע ישראל וכל אשר לו
ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו
יצחק כס"י: ב ויאמר אלהים ל ישראל במראת
הלילה ויאמר יעקב ויעקב ויאמר הנני כס"י:
ג ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל תירא
מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם כס"י:
ד אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה
גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך כס"י: ה ויקם
יעקב מבאר שבע וישאו בני ישראל את
יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות
אשר שלח פרעה לשאת אתו: ו ויקחו את
מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען
ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו כס"י: ז בניו
ובני בניו אתו בנתיו ובנות בניו וכל זרעו
הביא אתו מצרימה כס"י: ט חמישי ח ואלה שמות בני ישראל הבאים

רש"י

לארץ: (ד) ואנכי אעלה. הבטיחו להיות נקבר
בארץ: (ו) אשר רכשו בארץ כנען. אבל מה
שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו בשביל חלקו
במערות המכפלה. אמר: נכסי חוצה לארץ אינן
פדאי לי, וזהו: "אשר פריתי לי". העמיד לו
צבורין של זהב ושל כסף כמין פרי, ואמר לו: טל
את אלוי: (ז) ובנות בניו. סרח בת אשר ויוכבד
בת לוי: (ח) הבאים מצרימה. על שם השעה

שרתה עליו שכניה, שפרשה ממנו: (כח) רב
עוד. רב לי עוד שמחה וחדוה, הואיל ועוד יוסף
בני חי: (א) בארה שבע. כמו לבאר שבע, ה"א
בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה: לאלהי אביו
יצחק. חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו.
לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם: (ב) יעקב
יעקב. לשון חבה: (ג) אל תירא מרדה
מצרימה. לפי שהיה מצר על שנוקק לצאת לחוצה

יַעֲקֹב וּבְנוֹהֵי בּוֹכְרָא דִּיעֲקֹב
 רֵאוּבֵן: ט וּבְנֵי רֵאוּבֵן חֲנוּךְ
 וּפְלֹא וְחֻצֵּרֶן וְכַרְמִי: י וּבְנֵי
 שְׁמַעוֹן יִמְּוָאל וְיִמִּין וְאַהֲד וְיִכִּין
 וְצַחֲר וְשֹׁאֹל כֹּר כְּנַעֲנִיתָא:
 יא וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קָהָת וּמֵרָרִי:
 יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה
 וּפְרִז וְזֶרַח וּמִית עֵר וְאוֹנָן
 בְּאַרְעָא דְכַנְעַן וְהוּוּ בְנֵי פְרִז
 חֻצֵּרֶן וְחִמּוּל: יג וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר
 תּוֹלַע וּפְוֵה וְיֹוב וְשִׁמְרוֹן: יד וּבְנֵי
 זְבֻלֹן סֶרֶךְ וְאַלּוֹן וְיַחֲלָאֵל:
 טו אֱלִין בְּנֵי לֵאָה דִּילִידַת לִיעֲקֹב
 בְּפִדְן אָרֶם וְיָת דִּינָה בְרֵתָהּ כָּל
 נַפְשׁ בְּנוֹהֵי וּבְנִתָּהּ תַּלְתִּין וְתַלְתָּ:
 טז וּבְנֵי גָד צַפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי
 וְאַצְבוֹן עָרִי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:
 יז וּבְנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁנָה וְיִשׁוּי
 וּבְרִיעָה וְשֶׁרַח אַחְתֵּיהוֹן וּבְנֵי
 בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל: יח אֱלִין
 בְּנֵי זֶלְפָּה דִּיהִב לָבֵן לְלֵאָה בְרֵתָהּ
 וּלִידַת יָת אֱלִין לִיעֲקֹב שֵׁית
 עֲשָׂרִי נַפְשָׁא: יט בְּנֵי רַחֵל אֶת
 יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימָן: כ וְאַתִּילִידוּ
 לְיוֹסֵף בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם דִּילִידַת
 לָהּ אֶסְנַת בֵּת פּוּטִי פֶרַע רַבָּא
 דְּאוֹן יָת מְנַשֶּׁה וְיָת אֶפְרַיִם:
 כא וּבְנֵי בְנִימָן בָּלַע וְכָכֵר וְאַשְׁבֵּל
 גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחִי וְרָאשׁ מַפִּים

מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבְנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רֵאוּבֵן כס"י:
 ט וּבְנֵי רֵאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֻצֵּרֶן וְכַרְמִי: י וּבְנֵי
 שְׁמַעוֹן יִמְּוָאל וְיִמִּין וְאַהֲד וְיִכִּין וְצַחֲר וְשֹׁאֹל
 בְּנֵי-הַכְּנַעֲנִית כס"י: יא וּבְנֵי לֵוִי גֵרְשׁוֹן קָהָת
 וּמֵרָרִי: יב וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וּפְרִז
 וְזֶרַח וְיִמֵּת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיְהִיו
 בְּנֵי-פְרִז חֻצֵּרֶן וְחִמּוּל: יג וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר תּוֹלַע
 וּפְוֵה וְיֹוב וְשִׁמְרוֹן: יד וּבְנֵי זְבֻלֹן סֶרֶךְ וְאַלּוֹן
 וְיַחֲלָאֵל: טו אֱלָה | בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה
 לִיעֲקֹב בְּפִדְן אָרֶם וְאֵת דִּינָה בִּתּוֹ כָּל-נַפְשׁ
 בְּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ כס"י: טז וּבְנֵי גָד
 צַפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאַצְבוֹן עָרִי וְאַרְוֵדִי וְאַרְאֵלִי:
 יז וּבְנֵי אֲשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁנָה וְיִשׁוּי וּבְרִיעָה וְשֶׁרַח
 אַחֲתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמִלְכִּיאֵל: יח אֱלָה
 בְּנֵי זֶלְפָּה אֲשֶׁר-נָתַן לָבֵן לְלֵאָה בִּתּוֹ וְתִלְד
 אֶת-אֱלָה לִיעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ: יט בְּנֵי רַחֵל
 אֶשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבְנִימָן כס"י: כ וַיִּוָּלְד לְיוֹסֵף
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה-לוֹ אֶסְנַת בֵּת-פּוּטִי
 פֶרַע כֹּהֵן אֵן אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם: כא וּבְנֵי
 בְנִימָן בָּלַע וְכָכֵר וְאַשְׁבֵּל גֵּרָא וְנַעֲמָן אַחִי

רע"י

מִזְרַעַת תַּחֲלָה יוֹלְדַת זָכָר, אִישׁ מִזְרִיעַ תַּחֲלָה יוֹלְדַת
 נָקְבָה: שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ. וּבְכָרְטָן אִי אֶתָּה מוֹצֵא
 אֵלָא ל"ב? אֵלָא זֹו יוֹכְבֵּד, שְׁנוּלְדָה בֵּין הַחֻמוֹת
 בְּכַנְיִסְתָּן לְעִיר, שְׁנֵאָמַר: "אֲשֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלוִי
 בְּמִצְרַיִם", לְדָתָהּ בְּמִצְרַיִם, וְאִין הוֹרְתָהּ בְּמִצְרַיִם:
 (יט) בְּנֵי רַחֵל אֶשֶׁת יַעֲקֹב. וּבְכָלֵן לֹא נֶאֱמַר בֵּהֵן

קוֹרָא לָהֶם הַכְּתוּב: "בָּאִים", וְאִין לְתַמָּה עַל אֲשֶׁר
 לֹא כְּתֹב אֲשֶׁר בָּאוּ: (י) בְּנֵי-הַכְּנַעֲנִית. בֵּן דִּינָה,
 שְׁנוֹבְעָלָה לְכַנְעָנִי. כְּשֶׁהֲרָגוּ אֶת שָׁכֶם, לֹא הִיָּתָה דִּינָה
 רוֹצָה לְצֹאת עַד שֶׁנִּשְׁפַּע לָהּ שְׁמַעוֹן שִׁישְׁאָנָה (כ"ר):
 (טו) אֱלָה בְּנֵי לֵאָה וְגו', וְאֵת דִּינָה בִּתּוֹ. הַזְכָּרִים
 תִּלָּה בְּלֵאָה וְהַנְּקֵבָה תִּלָּה בִּיעֲקֹב, לְלַמֶּדֶד: 'אִשָּׁה

וראש מפים וחפים וארד: כב אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל-נפש ארבעה עשר: כג ובני-הן חשים: כד ובני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלם: כה אלה בני בלהה אשר-נתן לבן לרחל בתו ותלד את-אלה ליעקב כל-נפש שבעה: כו כל-הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלכד נשי בני-יעקב כל-נפש נשים ונשי כס"י: כז ובני יוסף אשר-ילד-לו במצרים נפש שנים כל-הנפש לבית-יעקב הבאה מצרימה שבעים: כח ששי כח ואת-יהודה שלח לפניו אל-יוסף להורת לפניו גשנה ויבאו ארצה גשן כס"י: כט ויאסר יוסף מרפכתו ויעל לקראת-ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על-צואריו ויבך על-צואריו עוד כס"י:

רש"י

והכתוב קורא אותן: "נפשות ביתו", לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן: "נפש", לפי שהיו עובדים לאל אחד: (כח) להורת לפניו. כתרנומו, לפנות לו מקום ולהורות האיד יתישב בה: לפניו. קדם שיגיע לשם. ומדרש אגדה: "להורות לפניו", לתקן לו בית תלמוד, שמשם תצא הוראה: (כט) ויאסר יוסף מרפכתו. הוא בעצמו אסר את הסוסים למרפכה להזדרז לכבוד אביו: וירא אליו. יוסף נראה אל אביו: ויבך על-צואריו עוד. לשון הרבות בכתה, וכן: (איוב לד) "כי לא על איש ישים עוד", לשון רבוי הוא: אינו שם עליו עלות נוספות על חטאיו, אף פאן: הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמר רבותינו

"אשת", אלא שהיתה עקרו של בית: (כו) כל-הנפש הבאה ליעקב. שיצאו מארץ כנען לבא למצרים, ואין הבאה זו לשון עבר אלא לשון הנה, כמו: (אסתר ב) "בערב היא באה", וכמו "והנה רחל בתו באה עם הצאן", לפיכך טעמו למטה בא' ל"ף, לפי שכשיצאו לבא מארץ כנען, לא היו אלא ששים ונשי, והשני: "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בפ"ת, לפי שמשבאו שם היו שבעים, שמשבאו שם יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכד בין החומות. (ועין בבאור לתרגום יונתן, ומשם תמצא לירות צמאונך ברש"י). ולדברי האומר: 'תאומות נולדו עם השבטים', צריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתן למצרים, שהרי לא נמנו באן. מצאתי בויקרא רבה: עשו שש נפשות היו לו

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אֲמוֹתָהּ הַפַּעַם
 אַחֲרַי רְאוּתִי אֶת־פָּנֶיךָ כִּי עוֹדֶךָ חַי כִּסְיִי:
 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָחִיו וְאֶל־בֵּית אָבִיו אֵעֲלֶה
 וְאֶגִּידָה לְפָרְעָה וְאִמְרָה אֵלָיו אֲחִי וּבֵית־אָבִי
 אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן בָּאוּ אֵלַי כִּסְיִי: לֵב וְהֶאֱנִישִׁים
 רָעִי צֵאן כִּי־אֲנִשִּׁי מִקְנֶה הָיוּ וְצֹאנִם וּבָקָרָם
 וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם
 פָּרְעָה וְאָמַר מַה־מַּעֲשִׂיכֶם: וְאִמְרַתֶּם אֲנִשִּׁי
 מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד־עַתָּה גַם־
 אֲנַחְנוּ גַם־אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תַּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן
 כִּי־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל־רָעָה צֵאן כִּסְיִי:
 מִזֹּ ^א וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיַּגֵּד לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אָבִי
 וְאָחִי וְצֹאנִם וּבָקָרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ
 מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: וּמִקְצֵה אָחִיו
 לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיֵּצֵאֵם לִפְנֵי פָרְעָה כִּסְיִי:
 וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֶל־אָחִיו מַה־מַּעֲשִׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ

ל וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף אֵלּוּ אֲנִי
 מִיָּת וּמָנָא הָדָא מִנַּחֲמִי אֲנִי בְּתֵר
 דְּחַיִּיתִי יָת אֲפִיךָ אֲרִי עַד כַּעַן אֲתָ
 קַיָּם: לֹא וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָחוּהִי
 וּלְבֵית אָבוּהִי אֲסִק וְאֲחִיו לְפָרְעָה
 וַאֲמַר לֵה אֲחִי וּבֵית אָבָא דִּי
 בְּאֶרֶעָ דְּכְנָעַן עָלוּ לְוֹתִי:
 לֵב וּגְבֻרִיָּא רָעִי עָנָא אֲרִי גְבֻרִי
 מְרִי גִיתִי הָווּ וְעִנְהוֹן וְתוֹרְהוֹן
 וְכָל דִּי לְהוֹן אִיתִיאוּ: לֵב וְיִהִי
 אֲרִי יִקְרִי לְכוֹן פָּרְעָה וַיִּמְרֵהּ
 עוֹבְדִיכוֹן: לֵב וְתִמְרוֹן גְּבֻרִי מְרִי
 גִיתִי הָווּ עֲבָדֶיךָ מַעוֹלְמָנָא וְעַד
 כַּעַן אֲפִי אֲנַחְנָא אֲפִי אֲבִהֵתְנָא
 בְּדִיל דִּי תִיתְבוֹן בְּאֶרֶעָ דְּגִשְׁן
 אֲרִי מְרַחֲקִין מִצְרַיִם כָּל רָעִי
 עָנָא: א וַאֲתָא יוֹסֵף וְחִיו לְפָרְעָה
 וַאֲמַר אָבָא וְאֲחִי וְעִנְהוֹן וְתוֹרְהוֹן
 וְכָל דִּי לְהוֹן אֲתוּ מֵאֶרֶעָ דְּכְנָעַן
 וְהָא אֲנוּן בְּאֶרֶעָ דְּגִשְׁן:
 ב וּמִקְצֵת מִן אָחוּהִי דְּבֵר חֲמִשָּׁא
 גְּבֻרִין וַאֲקִימוֹן קָדָם פָּרְעָה:
 ג וַאֲמַר פָּרְעָה לְאָחוּהִי מַה
 עוֹבְדִיכוֹן וַאֲמָרוּ לְפָרְעָה רָעִי עָנָא

רש"י

גבורים, שאם יראה אותם גבורים, יעשה אותם
 אנשי מלחמתו, ואלה הם: ראובן, שמעון, לוי,
 יששכר ובנימין. אותם שלא כפל משה שמותם
 כשברכם. אבל שמות הגבורים כפל: "וְזֹאת
 לַיהוָה וַיֹּאמֶר, שְׁמַע ה' קוֹל יְהוָה", "וּלְגֵד אָמַר
 בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד", "וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי", "וּלְדָן
 אָמַר דָּן", וְכֵן לְזִבְלוֹן וְכֵן לְאֶשֶׁר, זֶה לְשׁוֹן בְּרֵאשִׁית
 רַבָּה, שֶׁהִיא אֶגְדַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּגִמְרָא
 בְּכֻלִּית שָׁלְנוּ (ב"ק צב) מְצִינוּ שְׁאוֹתָם שֶׁכָּפַל מֹשֶׁה
 שְׁמוֹתָם הֵם הַחֲלָשִׁים, וְאוֹתָן הֵבִיא לִפְנֵי פָרְעָה,
 וַיְהוּדָה שֶׁהִכְפִּיל שְׁמוֹ, לֹא הִכְפִּיל מִשּׁוּם חֲלָשׁוֹת,
 אֲלָא טַעַם יֵשׁ בְּדָבָר, כִּדְאִיתָא בְּבִבְא קָמָא.

שְׁהִיָּה קוֹרָא אֶת שְׁמַע: (ל) אֲמוֹתָהּ הַפַּעַם.
 פְּשׁוּטוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ, וּמִדְרָשׁוֹ: סְבוּר הָיִיתִי לְמוֹת שְׁתֵּי
 מִיתוֹת: בְּעוֹלָם הַזֶּה וּלְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנִּסְתַּלְקָה מִמֶּנִּי
 שְׁכִינָה, וְהָיִיתִי אוֹמֵר שְׁתִּיבְעֵנִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 מִיתַתְךָ, עֲכָשׁוּ, שְׁעוֹדֶךָ חַי, לֹא אֲמוֹת אֲלָא פַּעַם
 אַחַת: (לא) וַאֲמָרָה אֵלָיו אֲחִי וְגו'. וְעוֹד אָמַר
 לוֹ: "וְהֶאֱנִישִׁים רוּעֵי צֵאן וְגו'": (לד) בַּעֲבוּר
 תַּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן. וְהִיא צְרִיכָה לָכֶם, שֶׁהִיא אֶרֶץ
 מְרֻעָה, וְכִשְׁתֵּאמְרוּ לוֹ שְׂאִין אֲתֶם בְּקִיָּאִין בְּמִלְאָכָה
 אַחֲרַת, יִרְחִיקְכֶם מֵעָלָיו וְיוֹשִׁיכְכֶם שָׁם: כִּי־תוֹעֲבַת
 מִצְרַיִם וְגו'. לְפִי שֶׁהֵם לָהֶם אֱלֹהוֹת: (ב) וּמִקְצֵה
 אָחִיו. מִן הַפְּחוּתִים שֶׁבָּהֶם לְגְבוּרָה, שְׂאִין נְרָאִים

עבדיך אף אנהנא אף אבהתנא:
 ד ואמרו לות פרעה לאתותבא
 בארעא אתינא ארי לית רעיא
 לענא די לעבדיך ארי תקיף כפנא
 בארעא דכנען וכען יתבון כען
 עבדיך בארעא דגשן: ה ואמר
 פרעה ליוסף למימר אבון ואחיד
 אתו לותף: ו ארעא דמצרים
 קדמך היא בדשפיר בארעא
 אותיב ית אבון וית אחיד יתבון
 בארעא דגשן ואם ידעת ואית
 בהון גברין דחילא ותמננן רבני
 גיתי על די לי: ז ואיתי יוסף ית
 יעקב אבוהי ואקימנה קדם פרעה
 ובריה יעקב ית פרעה: ח ואמר
 פרעה ליעקב כמה יומי שני
 חייך: ט ואמר יעקב לפרעה
 יומי שני תותבתי מאה ותלתין
 שנין זעירין ובישין הוו יומי שני
 חיי ולא אדביקו ית יומי שני חיי
 אבהתי ביומי תותבותהון:
 י ובריה יעקב ית פרעה ונפק מן
 קדם פרעה: יא ואותיב יוסף ית
 אבוהי וית אחוהי ויהב להון
 אחסנא בארעא דמצרים בדשפיר
 בארעא בארעא דרעמסס כמה די
 פקיד פרעה: יב וזן יוסף ית
 אבוהי וית אחוהי וית כל בית

צוה פרעה רש"י: יב ויכלכל יוסף את-אביו ואת-אחיו ואת כל-בית

רש"י

וכבריתא דספרי שנינו בה ב"זאת הברכה" כמו
 בגמרא שלנו: (ו) אנשי-חיל. בקיאים באמנותן
 לרעות צאן: על-אשר-לי. על צאן שלי:
 (ז) ויברך יעקב. היא שאלת שלום פדרך כל
 הנראים לפני המלכים לפרקים, שלודי"ר בלע"ז:
 (ט) שני מגורי. ימי גרותי, כל ימי הייתי גר
 בארץ: ולא השיגו. בטובה: (י) ויברך יעקב.

פדרך כל הנפטרים מלפני שרים: מברכים אותם
 ונוטלים רשות, ומה ברכה ברכו? שיעלה נילוס
 לרגליו, לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים,
 אלא נילוס עולה ומשקה, ומברכתו של יעקב
 ואילף, הנה פרעה בא אל נילוס, והוא עולה
 לקראתו ומשקה את הארץ (תנחומא):
 (יא) רעמסס. מארץ גשן היא: (יב) לפי הטף.

אבוהי לחמא לפום טפלא:
 יג ולחמא לית בכל ארעא ארי
 תקיף כפנא לחדא ואשתלחי
 עמא דארעא דמצרים ועמא
 דארעא דכנען מן קדם כפנא:
 יד ולקוט יוסף ית כל כספא
 דאשתכח בארעא דמצרים
 ובארעא דכנען בעיבורא די אנון
 זבנין ואיתי יוסף ית כספא לבית
 פרעה: טו ושלם כספא מארעא
 דמצרים ומארעא דכנען ואתו כל
 מצראי לות יוסף למימר הב לנא
 לחמא ולמה נמות לקבלך ארי
 שלם כספא: טז ואמר יוסף הבו
 גיתיכון ואתן לכון בגיתיכון אם
 שלם כספא: יז ואיתי ית
 גיתיהון לות יוסף ויהב להון
 יוסף לחמא בסוסותא ובגיתי
 ענא ובגיתי תורין ובחמרין וזננון
 בלחמא בכל גיתיהון בשתא
 ההיא: יח ושלמת שתא ההיא
 ואתו לותה בשתא תניתא ואמרו
 לה לא נכסי מן רבוני אלהין
 שלם כספא וגיתי בעירא לות
 רבוני לא אשתאר קדם רבוני
 אלהין גויתנא וארענא: יט למה
 נמות לעיניך אף אנחנא אף
 ארענא קני יתנא וית ארענא

אביו לחם לפי הַטָּף רס"י: יג וְלַחֵם אֵין בְּכָל־
 הָאָרֶץ כִּי־כֶבֶד הָרָעַב מְאֹד וַתֵּלֶה אֶרֶץ
 מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעַב רס"י: יד וַיִּלְקֹט
 יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצֵא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם
 וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר־הֵם שֹׂבְרִים וַיָּבֹא
 יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרֹעָה רס"י: טו וַיֵּתֶם
 הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ
 כָּל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה־לָנוּ לֶחֶם
 וְלִמָּה נָמוֹת נִגְדָךְ כִּי אִפֹּס כֶּסֶף רס"י: טז וַיֹּאמֶר
 יוֹסֵף הֲבוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנָה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם
 אִם־אִפֹּס כֶּסֶף: יז וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־
 יוֹסֵף וַיֵּתֶן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בַּסּוּסִים וּבְמִקְנֵה
 הָעֵזִין וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֻמְרִים וַיִּנְהַלֵּם בַּלֶּחֶם
 בְּכָל־מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִיא רס"י: יח וַתֵּתֶם הַשָּׁנָה
 הַהִיא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 לֹא־נִכְתָּר מֵאֲדָנִי כִּי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה
 הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנִי לֹא נִשְׂאָר לִפְנֵי אֲדָנִי בְּלֹתִי
 אִם־גּוֹיְתָנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ רס"י: יט לִמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ
 גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֲדַמְתָּנוּ קָנָה־אֶתְנוּ וְאֶת־

רס"י

ינהלני": (יח) בשנה השנית. שנית לשני הרעב:
 כי אם־תם הכסף וגו'. כי אשר תם הכסף
 והמקנה, ובא הכל אל יד אדני: בלתי אם־גויתנו.
 כמו: 'אם לא גויתנו': (יט) ותן־זרע. לזרע
 האדמה, ואף על פי שאמר יוסף: "ועוד חמש
 שנים אשר אין חריש וקציר", מפיון שפא יעקב
 למצרים, באה ברכה לרגלו, והתחילו לזרע וכלה
 הרעב, וכן שנינו בתוספתא דסוטה: לא תשם. לא

לפי הצריך לכל בני ביתם: (יג) ולחם אין
 בכל־הארץ. חוזר לענין הראשון, לתחלת שני
 הרעב: ותלה. כמו וַתֵּלֶה, לשון עיפות,
 כתרגומו, ודומה לו: (משלי כו) "כמתלהלה היתה
 זקים": (יד) בשבר אשר־הם שברים. נותנין לו
 את הכסף: (טו) אפס. כתרגומו: 'שלים':
 (יז) וינהלם. כמו וינהגם, ודומה לו: (ישעיה נא)
 "אין מנהל לה", (תהלים כג) "על מי מנוחות

בִּלְחָמָא וְנָהִי אֲנִיחָא וְאַרְעָתָא
עֲבָדִין לְפָרְעָה וְהָב בֵּר זֶרְעָא
וְנִיחִי וְלֹא נָמוּת וְאַרְעָא לֹא
תָבוּר: כ וְיִקְנָא יוֹסֵף יֵת כָּל אֲרָעָא
דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה אֲרִי זַבִּינוּ
מִצְרַיִם גְּבֵר חֲקֵלָה אֲרִי תִקִּיף
עֲלֵיהוֹן כִּפְנָא וְהוֹת אֲרָעָא
לְפָרְעָה: כא וְיֵת עֲמָא אֲעֵבֵר יֵתָה
מִקְרִי לִקְרִי מִסִּיפִי תַחֲוּם מִצְרַיִם
וְעַד סוּפָה: כב לַחֲדוּד אֲרָעָא
דְּכַמְרִיא לֹא זַבִּין אֲרִי חֲלָקָא
לְכַמְרִיא מְלוֹת פָּרְעָה וְאֶכְלִין יֵת
חֲלָקָהוֹן דִּיהִב לְהוֹן פָּרְעָה עַל פִּן
לֹא זַבִּינוּ יֵת אֲרָעָהוֹן: כג וְאַמֵּר
יוֹסֵף לְעֲמָא הָא זַבְנִית יִתְכּוֹן
יוֹמָא דִּין וְיֵת אֲרָעָכוֹן לְפָרְעָה הָא
לְכוֹן בֵּר זֶרְעָא וְתִזְרְעוֹן יֵת
אֲרָעָא: כד וְיֵהִי בְּעֵוְלִי עֲלִלְתָא
וְתִתְנּוֹן חֲד מִן חֲמִשָּׁא לְפָרְעָה
וְאַרְבַּע חֲלָקִין יֵהִא לְכוֹן לְבֵר זֶרַע
חֲקֵלָא וְלִמְיַכְלוֹן וְלִאֲנָשׁ
בְּבִתִּיכוֹן וְלִמְיַכֵּל לְטַפְלָכוֹן:
כה וְאַמְרוּ קִימְתָנָא נִשְׁכַּח רַחֲמִין
בְּעֵינֵי רַבּוּנִי וְנָהִי עֲבָדִין לְפָרְעָה:
כו וְשׁוּי יֵתָה יוֹסֵף לְגִזְרָא עַד
יוֹמָא הַדִּין עַל אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם

אֲדַמְתָּנוּ בִּלְחָם וְנָהִיָּה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ
עֲבָדִים לְפָרְעָה וְתִזְרַע וְנִיחִיָּה וְלֹא נָמוּת
וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם: כ וַיִּקְנֶן יוֹסֵף אֶת־כָּל־
אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה כִּי־מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ
שָׂדֵהוּ כִּי־חָזַק עֲלֵהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ
לְפָרְעָה: כא וְאֶת־הָעָם הָעֵבֶר אֹתוֹ לְעָרִים
מִקְצָה גְבוּל־מִצְרַיִם וְעַד־קֶצֶהוּ: כב רַק
אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֶק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת
פָּרְעָה וְאָכְלוּ אֶת־חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פָּרְעָה
עַל־כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת־אֲדָמָתָם: כג וַיֹּאמֶר
יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־
אֲדָמַתְכֶם לְפָרְעָה הֵאֱלַכְם זֶרַע וְזִרְעֹתָם
אֶת־הָאֲדָמָה: כד וְהָיָה בַּתְּבוּאָת וּנְתַתֶּם
חֲמִישִׁית לְפָרְעָה וְאַרְבַּע הִידָת יִהְיֶה לָכֶם
לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹא־כִלְכֶם וְלֹא־אֲשֶׁר בְּבִתְיֹכֶם
וְלֹא־אֵכֹל לְטַפְכֶם: כה מִפֶּטִיר כה וַיֹּאמְרוּ הַחִיתָנוּ
נִמְצָא־חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנֵי וְהִינּוּ עֲבָדִים
לְפָרְעָה: כו וַיִּשָּׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֶק עַד־הַיּוֹם

רש"י

גְבוּלָה: (כב) הַכֹּהֲנִים. הַכּוֹמְרִים, כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן,
מִשְׁרַת לְאַלְהוּת הוּא, חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁהֵם לְשׁוֹן
גְּדֻלָּה, כְּמוֹ: "כֹּהֵן מִדִּין", "כֹּהֵן אוֹן": חֶק לַכֹּהֲנִים.
חֶק כֶּךָ וְכֶךָ לָחֶם לַיּוֹם: (כג) הָא. כְּמוֹ: הִנֵּה,
כְּמוֹ: (יחזקאל טז) "וְגַם אֲנִי הָאֵל דְּרִכְךָ בְּרֹאשׁ נִתְתִּי":
(כד) לְזֶרַע הַשָּׂדֶה. שֶׁבֶכֶל שָׁנָה: וְלֹא־אֲשֶׁר
בְּבִתְיֹכֶם. וְלֹא־אֵכֹל הָעֲבָדִים וְהַשֹּׁפְחוֹת אֲשֶׁר
בְּבִתְיֹכֶם: טַפְכֶם. בָּנִים קְטָנִים: (כה) נִמְצָא־חֵן.
לַעֲשׂוֹת לָנוּ זֹאת כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתָּ: וְהִינּוּ עֲבָדִים

תָּהָא שְׁמָמָה, לֹא תָבוּר, לְשׁוֹן שָׂדֶה בּוּר שְׁאִינוּ
חֲרוּשׁ: (כ) וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה. קְנוּיָה לוֹ:
(כא) וְאֶת־הָעָם הָעֵבֶר אֹתוֹ. יוֹסֵף מַעֲוִיר לְעִיר,
לְזַכְרוֹן שְׁאִין לָהֶם עוֹד חֶלֶק בְּאָרֶץ, וְהוֹשִׁיב שֶׁל עִיר
זוּ בַּחֲבֵרְתָּהּ. וְלֹא הָצִרְךָ הַכְּתוּב לְכַתֵּב זֹאת, אֲלֵא
לְהוֹדִיעַךָ שֶׁבָּחוּ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנִּתְכַּנֵּן לְהַסִּיר חֲרָפָה
מֵעַל אֲחִיו, שֶׁלֹּא יִהְיוּ קוֹרִין אוֹתָם: 'גּוֹלִים' (חולִּין
ס): מִקְצָה גְבוּל־מִצְרַיִם וְגו'. כֵּן עָשָׂה לְכָל הָעָרִים
אֲשֶׁר בְּמִלְכוּת מִצְרַיִם, מִקְצָה גְבוּלָה וְעַד קֶצֶה

הָיָה עַל־אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְּרָעָה לַחֲמִשׁ רֶקֶ
 אֲדָמַת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לַפְּרָעָה:
 כֹּז וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בָּאָרֶץ גִּשְׁן
 וַיֹּאחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד כִּס"י: ק"ו פסוקים יהללא"ל סימן

דיהון יתבין חד מן חמשא
 לפרעה לחוד ארעא דכמריא
 בלחודיהון לא הות לפרעה:
 כז ויטיב ישראל בארעא
 דמצרים בארעא דגשן ואחסינו
 בה ונפישו וסגיאנו לחדא:

רש"י

לפרעה. להעלות לו המס הזה בכל שנה: לחק ותיכנן? בארץ גשן, שהיא מארץ מצרים: ויאחזו
 שלא יעבר: (כז) וישב ישראל בארץ מצרים.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה
 עשר וכבוד. וי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
 שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָה:

הפטרת ויגש ביחזקאל פרק לו

לֹא טו וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: טו וְאַתָּה בֶן־אָדָם קַח־לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לַיהוָה
 וּלְבָנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרְיוֹ וּלְקַח עֵץ אֶחָד וּכְתֹב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
 חֲבֵרְיוֹ: ז וְקָרַב אֹתָם אֶחָד אֶל־אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאַחֲדִים בִּידֶךָ: יח וְכֹאשֶׁר יֹאמְרוּ
 אֵלֶיךָ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא־תִגִּיד לָנוּ מַה־אֵלֶּה לָךְ: יט וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
 הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בִּיד־אֶפְרַיִם וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוּ וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו
 אֶת־עֵץ יְהוּדָה וְעִשִּׂיתֶם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד בִּידֵי: כ וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם
 בִּידֶךָ לְעִינֵיהֶם: כא וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מבין הגוים אשר הלכו־שם וקבצתי אתם מסביב והבאתי אותם אל־אדמתם:
 כִּי וַעֲשִׂיתִי אִתָּם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמִלֶּךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא יִהְיֶה
 עוֹד לְשִׁנֵּי גוֹיִם וְלֹא יִחָצוּ עוֹד לְשִׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד: כִּי וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם
 וּבִשְׁקוּצֵיהֶם וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטַהַרְתִּי
 אוֹתָם וְהִיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: כִּי וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד
 יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי יֵלְכוּ וְחֻקוֹתַי יִשְׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כִּי וַיָּשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ הִמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם
 וְדוֹד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם: כִּי וּכְרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם יִהְיֶה אוֹתָם
 וּנְתַתִּים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: כִּי וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי
 לָהֶם לֵאלֹהִים וְהִמָּה יִהְיוּ־לִי לְעָם: כִּי וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל
 בַּהֲיוֹת מְקַדְּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְשֵׁם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת
 וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
 הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
 אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כָשֶׁם קִדְּשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְּשָׁה וּלְמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 אֲנַחֲנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמְךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת ויגש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	7:33	7:38	8:38	8:41	9:40	9:44	10:22	10:25	16:01	16:01	16:37	16:37	15:43	16:54
אוסטרליה מלבורן	4:51	4:52	7:28	7:29	8:32	8:33	9:45	9:46	19:34	19:38	20:05	20:09	19:20	20:25
אוקראינה אודסה	7:30	7:34	8:40	8:43	9:40	9:43	10:23	10:26	16:11	16:12	16:46	16:46	15:54	17:03
אוק. דניפרופטרובסק	7:19	7:23	8:23	8:26	9:25	9:29	10:07	10:10	15:45	15:45	16:21	16:22	15:27	16:39
אוקראינה ז'יטומיר	7:52	7:57	8:49	8:53	9:55	9:58	10:35	10:38	16:02	16:02	16:40	16:40	15:44	16:58
אוקראינה קייב	7:46	7:51	8:43	8:46	9:48	9:52	10:28	10:32	15:55	15:54	16:33	16:33	15:36	16:51
איטליה מילאנו	7:50	7:55	9:04	9:07	10:03	10:06	10:47	10:49	16:40	16:40	17:13	17:14	16:22	17:30
ארגנטינה ב. איירס	5:34	5:34	8:11	8:12	9:10	9:11	10:22	10:23	19:58	20:02	20:27	20:31	19:44	20:46
ארה"ב בולטימור	7:14	7:18	8:43	8:46	9:36	9:39	10:23	10:26	16:43	16:44	17:12	17:13	16:26	17:28
ארה"ב ברוקלין נ.י.	7:07	7:11	8:34	8:37	9:28	9:31	10:14	10:17	16:29	16:29	16:59	17:00	16:11	17:14
ארה"ב לוס אנג'לס	6:47	6:50	8:27	8:30	9:16	9:19	10:05	10:08	16:44	16:45	17:11	17:12	16:27	17:26
ארה"ב מיאמי	6:56	6:59	8:49	8:52	9:35	9:37	10:27	10:29	17:31	17:32	17:55	17:57	17:14	18:09
ארה"ב משיגן	7:49	7:53	9:11	9:14	10:06	10:10	10:51	10:55	17:00	17:00	17:31	17:32	16:42	17:47
ארה"ב ניו ג'רסי	7:06	7:10	8:34	8:37	9:28	9:31	10:15	10:17	16:31	16:32	17:01	17:02	16:14	17:17
ארה"ב ניו הייבן	7:06	7:10	8:30	8:33	9:25	9:28	10:11	10:14	16:23	16:23	16:53	16:54	16:05	17:09
ארה"ב שיקאגו	7:05	7:10	8:29	8:32	9:24	9:27	10:10	10:12	16:19	16:19	16:50	16:51	16:01	17:06
ברזיל ס. פאולו	5:12	5:14	7:47	7:49	8:35	8:37	9:42	9:44	18:45	18:48	19:10	19:13	18:30	19:26
ברזיל ריו דה ז'נרו	5:00	5:01	7:35	7:36	8:22	8:24	9:29	9:31	18:30	18:33	18:55	18:58	18:15	19:11
בריטניה לונדון	7:53	7:58	8:45	8:48	9:52	9:56	10:31	10:35	15:51	15:51	16:31	16:31	15:33	16:49
בריטניה מנצ'סטר	8:12	8:17	8:55	8:59	10:06	10:10	10:44	10:47	15:50	15:49	16:32	16:32	15:31	16:52
גרמניה פרנקפורט	8:11	8:16	9:09	9:12	10:14	10:18	10:55	10:58	16:23	16:23	17:01	17:01	16:05	17:19
ישראל באר שבע	6:28	6:31	8:13	8:16	9:00	9:03	9:50	9:53	16:39	16:40	17:05	17:06	16:22	17:19
ישראל חיפה	6:30	6:34	8:13	8:16	9:01	9:04	9:51	9:54	16:34	16:35	17:01	17:02	16:05	17:15
ישראל ירושלים	6:27	6:31	8:11	8:14	8:59	9:02	9:49	9:52	16:35	16:36	17:02	17:03	15:56	17:16
ישראל תל אביב	6:30	6:33	8:14	8:16	9:02	9:04	9:52	9:54	16:36	16:37	17:03	17:04	16:17	17:17
מולדובה קישינב	7:38	7:43	8:47	8:50	9:47	9:51	10:30	10:33	16:16	16:16	16:50	16:51	15:58	17:08
מקסיקו מקסיקו	6:58	7:01	9:00	9:03	9:43	9:46	10:38	10:40	17:58	18:00	18:21	18:23	17:42	18:35
סינגפור סינגפור	6:25	6:28	8:45	8:47	9:26	9:29	10:26	10:29	18:29	18:31	18:51	18:54	18:13	19:05
פולין ורשא	7:32	7:37	8:21	8:25	9:30	9:34	10:09	10:12	15:24	15:24	16:04	16:04	15:06	16:23
צרפת ליאון	8:09	8:13	9:22	9:25	10:21	10:24	11:04	11:07	16:56	16:57	17:30	17:31	16:39	17:47
צרפת פריז	8:31	8:36	9:34	9:37	10:37	10:41	11:19	11:22	16:55	16:55	17:31	17:31	16:37	17:49
קנדה טורונטו	7:38	7:43	8:57	9:00	9:54	9:57	10:39	10:41	16:41	16:41	17:13	17:13	16:23	17:29
קנדה מונטריאול	7:21	7:26	8:35	8:38	9:34	9:37	10:18	10:20	16:11	16:11	16:44	16:45	15:53	17:01
רוסיה מוסקבה	8:45	8:51	9:17	9:20	10:33	10:37	11:09	11:12	15:57	15:56	16:43	16:42	15:38	17:03
רוסיה רוסטוב	8:48	8:54	9:11	9:15	10:31	10:36	11:05	11:09	15:41	15:39	16:29	16:28	15:21	16:51
שווייץ ציריך	8:00	8:05	9:08	9:11	10:09	10:13	10:51	10:55	16:35	16:35	17:10	17:11	16:17	17:28

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מבפח כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פוענגיות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00090
09/12/2007